

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ „ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”

На правах рукопису

СТАСІВ Марія Василівна

УДК 811.111'367.335.2'37+811.111'367.335.2'27-028.46

СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА СКЛАДНОПІДРЯДНОГО РЕЧЕННЯ
З ПІДРЯДНИМ З'ЯСУВАННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

ДИСЕРТАЦІЯ

на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Науковий керівник –
АНДРЕЙЧУК Надія Іванівна,
доктор філологічних наук, професор

Львів – 2016

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1	14
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИХ ТА КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК РЕЧЕНЬ З ПІДРЯДНИМ З'ЯСУВАННЯ	14
1.1. Динаміка розвитку поглядів на складнопірядне речення з підрядним з'ясування в українській, російській та англійській граматичних традиціях.....	14
1.2. Теоретичні засади дослідження складнопірядного речення з підрядним з'ясування на основі трирівневого підходу.....	23
1.2.1. Формальний та семантичний підходи до аналізу з'ясувального складнопірядного речення..	24
1.2.2. Комунікативно-прагматичний підхід до аналізу з'ясувального складнопірядного речення.	28
1.2.2.1. Комунікативна взаємодія.....	31
1.2.2.2. Роль комунікативної інтенції та її вплив на речення з підрядним з'ясування у мовленнєвих актах.....	36
1.2.2.3. З'ясувальний мовленнєвий акт.....	45
Висновки до розділу 1.	53
РОЗДІЛ 2	56
МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ СИНТАКСИЧНОЇ, СЕМАНТИЧНОЇ ТА ПРАГМАТИЧНОЇ СТРУКТУР РЕЧЕНЬ З ПІДРЯДНИМ З'ЯСУВАННЯ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ.....	56
2.1. Аналіз складнопірядного речення з підрядним з'ясування на лексико- граматичному рівні	56
2.2. Аналіз з'ясувального складнопірядного речення на семантичному рівні.....	58
2.3. Аналіз з'ясувального мовленнєвого акту на комунікативно- прагматичному рівні	61
Висновки до розділу 2	63

РОЗДІЛ 3	66
СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ З ПІДРЯДНИМ З'ЯСУВАННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	66
3.1. З'ясувальні складнопідрядні речення з опоровими предикативними одиницями зі значенням „Thinking and remembering”	66
3.2. З'ясувальні складнопідрядні речення з опоровими предикативними одиницями зі значенням „Knowing and learning”	78
3.3. З'ясувальні складнопідрядні речення з опоровими предикативними одиницями зі значенням „Communicating, mainly by speaking and talking”	85
Висновки до розділу 3.	117
РОЗДІЛ 4	119
ЛІНГВОПРАГМАТИКА АНГЛІЙСЬКИХ З'ЯСУВАЛЬНИХ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ	119
4.1. Лінгвопрагматика з'ясувальних складнопідрядних речень з опоровими прагмемами групи „Thinking and remembering”	120
4.2. Лінгвопрагматика з'ясувальних складнопідрядних речень з опоровими прагмемами групи „Knowing and learning”	135
4.3. Лінгвопрагматика з'ясувальних складнопідрядних речень з опоровими прагмемами групи „Communicating, mainly by speaking and talking”	143
Висновки до розділу 4.	180
ВИСНОВКИ.....	183
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	190
ДОДАТКИ.....	218

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

СПР – складнопідрядне речення

ЗПР – з'ясувальне підрядне речення

ПР – підрядне речення

МА – мовленнєвий акт

ВСТУП

Природа речення, особливості його організації, поєднання слів у цілісність у межах речення, реалізація тією чи тією реченнєвою моделлю відповідних інтенцій мовця, співвідношення в таких утвореннях об'єктивних і суб'єктивних компонентів, диференціювання рівнів і форм речення та інше перебували в центрі уваги граматистів від перших граматик до сучасних досліджень. Для аналізу граматичного ладу англійської мови важливу роль відіграє вивчення реченнєвих конструкцій різних типів. Досліджено структуру складнопідрядних речень, принципи їхньої класифікації та формально-граматичної, семантичної і комунікативно-прагматичної організації. Однак деякі різновиди складних реченнєвих конструкцій ще досі ґрунтовно не розглянуто, що певним чином унеможливує створення цілісної системи складнопідрядних речень. У цьому контексті вагомим є комплексний аналіз складнопідрядного речення з підрядним з'ясування на лексико-граматичному, семантичному та комунікативно-прагматичному рівнях.

Дослідження складнопідрядного речення з підрядним з'ясування на окремих рівнях його реалізації вже було об'єктом уваги мовознавців (О. Вербицький [44], О. Пешковський [131], Ф. Буслаєв [37], П. Робертс [289], В. Белошاپкова [25; 24], К. Бах [210], Я. Біренбаум [29], І. Вихованець [49], О. Почепцов [137], Р. Джекендофф [260], М. Каранська [83], Н. Гуйванюк [64], В. Олстон [208], К. фон Гойзінгер [256], Дж. Лайонз [101], Х. Діссель [238], А. Загнітко [77], Т. Шмельова [195] та ін.).

Першим поняття підрядного присудкового речення ввів у науковий обіг Д. Овсянико-Куликовський [123, с. 292], і воно досліджувалося початково на матеріалі російської мови. У германістиці це поняття не було об'єктом мовознавчих студій, отже, не отримали наукового розв'язання питання створення і функціонування речень цього типу.

Лінгвістичні студії ХХІ століття набули антропоцентричної скерованості. Такий підхід до мови започаткував В. фон Гумбольдт [68], який досліджував зв'язок мови з людиною, їхні взаємовпливи та шляхи реалізації такої взаємодії.

Дисертацію виконано в антропоцентричній парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень: центральним питанням роботи є пошук тих системних властивостей, які характеризують мовленнєву поведінку носія мови.

Антропоцентрична модель сучасної лінгвістики сприймає парадигму наукових досліджень як їхній особливий формат або теорію розв'язку дослідницької задачі. Виділяють чотири програми сучасних лінгвістичних досліджень: 1) екзистенційну, яка передбачає аналіз сукупності психічних механізмів породження та розуміння мовлення і зберігання мови у свідомості; 2) пізнавальну, яка зосереджується на описі мовної картини світу як продукту людини або етносу; 3) ідентифікаційну, яка пов'язана з описом мовної особистості; 4) комунікативну, яка окреслює простір мови, відображений у тексті й зумовлений екстралінгвальними чинниками усного і писемного мовлення [7; 8]. У рамках цих програм досліджуються різні лінгвальні об'єкти. Зокрема, до четвертої комунікативної програми, до якої зараховуємо і цю працю, належать сучасні наукові розвідки, спрямовані на аналіз тексту / дискурсу [28; 292; 95; 20].

За комунікативно-орієнтованого підходу висловлення тлумачать як будь-яке комунікативне утворення, незалежно від особливостей його внутрішньої структури. Таксономічний ізоморфізм речення розглядають як ідентичність між гештальтами граматичної структури і семантики речення та процесами формування узагальненого концепта на рівні свідомості людини. І. Б. Морозова виокремлює різні види гештальт-якостей: (1) структуру комунікативних одиниць, (2) їхню семантичну сутність, (3) особливості функціонування комунікативних одиниць у комунікативно різноорієнтованих текстах тощо. Антропоцентричне розуміння граматичної сутності речення, на думку І. Б. Морозової, передбачає зміни його гештальт-якостей залежно від особливостей комунікантів. Граматична природа речень полягає в єдності

їхньої поверхневої структури і семантичного наповнення. Речення-висловлення тлумачиться як компонент зв'язного тексту, що відображає у вигляді мовних знаків концептуальне сприйняття людиною об'єктивної дійсності [115].

Дослідження семантичного та комунікативно-прагматичного аспектів з'ясувального висловлення доповнює опис функціонування мови як найважливішого засобу комунікативної взаємодії мовців, оскільки зосереджує увагу на кореляції одиниць „мовної системи координат” з відповідними ситуаціями комунікації, на їхньому виборі та застосуванні.

Актуальність теми дисертації визначається загальною спрямованістю сучасної лінгвістики на дослідження лінгвопрагматичних характеристик одиниць та категорій спілкування. Оскільки в центрі уваги цієї праці є питання висвітлення семантичних та прагматичних аспектів окремого типу речення – складнопідрядного з підрядним з'ясуванням, то зараховуємо її до мікропрагматичних студій, які зосереджуються на дослідженні комунікативної організації лексичних і граматичних одиниць, у межах якої вивчається суб'єктивний чинник, наявний у структурі цих одиниць. У зв'язку із цим актуальною є проблема відсутності у вітчизняній лінгвістиці наукових праць, що застосовують на англійському текстовому матеріалі комплексний тривірневий підхід до їхнього аналізу. Неусталеною є навіть метамова таких досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах наукової теми кафедри прикладної лінгвістики Інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій Національного університету „Львівська політехніка” „Закономірності, складники, чинники та форми мовної комунікації” (номер державної реєстрації 0110U006855). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій Національного університету „Львівська політехніка” (протокол № 8-2011/2012 від 29 березня 2012 року) та уточнено 17 червня 2014 року (протокол № 10-2013/2014).

Метою праці є виявлення семантичної та комунікативно-прагматичної структур складнопідрядного речення з підрядним з'ясуванням в англійській мові.

Досягнення цієї мети зумовило вирішення низки **завдань**:

1. Узагальнити, систематизувати та порівняти теоретичний досвід аналізу синтаксичних, семантичних та комунікативно-прагматичних особливостей з'ясувального підрядного речення в українських та зарубіжних граматичних школах.

2. Розробити комплексну методику аналізу структурної організації складнопідрядного речення з підрядним з'ясуванням у всіх модусах вияву мови: мові, мовленні, комунікації.

3. Описати семантичні особливості з'ясувального висловлення з опорним предикатом, що позначає розумову діяльність, в сучасній англійській мові та показати вплив його семної структури на формування семантики з'ясувального висловлення.

4. Розглянути поняття комунікативної інтенції як компонента комунікативно-прагматичної структури з'ясувальних висловлень у мовленнєвих актах.

5. Дати лінгвопрагматичну характеристику з'ясувальних висловлень (мовленнєвих актів) у сучасній англійській мові та визначити їхні комунікативно-прагматичні типи.

Об'єктом дослідження є складнопідрядне речення з підрядним з'ясуванням в сучасній англійській мові.

Предметом вивчення є семантичні та прагматичні особливості англійських складнопідрядних речень з підрядним з'ясуванням.

Матеріалом дослідження слугували тексти останньої версії Британського національного корпусу (2007 рік випуску, на ліцензійних дисках). Загальний обсяг вибірки становить 39 091 речення з опорними предикатами розумової діяльності.

Методологічним підґрунтям дослідження є комплексний підхід до розгляду об'єкта дослідження на лексико-граматичному, семантичному та комунікативно-прагматичному рівнях. Він забезпечує повноту та вичерпність аналізу і зумовлює вибір **методів дослідження**. Синтаксичні, семантичні та комунікативно-прагматичні особливості англійського складнопідрядного речення

з підрядним з'ясування проаналізовано із застосуванням валентно-колігаційного, трансформаційного (розгорнутого), компонентного, валентно-колокаційного та інтент-аналізу. Дослідження валентності предиката головної частини складнопідрядного речення з підрядним з'ясування засвідчив, що саме предикат є основною синтаксевою складнопідрядного речення, утворюючи позицію для з'ясувальної актантної рамки. Трансформаційний (розгорнутий) аналіз слугував для доведення того, що предикат головної частини об'єкта дослідження є первинним, а з'ясувальна актантна рамка — похідною. Компонентний аналіз сприяв визначенню семної структури предиката з'ясувальних висловлень. Для доведення семантичної сумісності значень семантично опорного предиката та компонентів семантично залежної з'ясувальної сигніфікативної рамки застосовано валентний аналіз. Метод інтент-аналізу спрямовано на виявлення інтенцій, які мотивують мовленнєві акти, втілюються в них та виражаються на мовному рівні через ілокутивний опорний предикат головної частини складнопідрядного речення з підрядним з'ясування. З метою встановлення частотності вживання аналізованих одиниць застосовано кількісні підрахунки.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що застосовано комплексний трирівневий підхід до аналізу складнопідрядного речення з підрядним з'ясування, встановлено його семантичні та комунікативно-прагматичні характеристики і їхню взаємодію. Поглиблено уявлення про вплив комунікативної інтенції адресанта на формування з'ясувальних висловлень у мовленнєвих актах. Здійснено прагматичну класифікацію англійських складнопідрядних речень з підрядними з'ясування.

На захист винесено такі **основні положення**:

1. У формуванні семантичної структури англійського з'ясувального складнопідрядного речення бере участь лексичне наповнення опорного предиката головної частини речення; семна структура опорного предиката надає інформацію про семантичну скерованість з'ясувальної підрядної частини.

2. Ілокутивний опорний предикат складнопідрядного речення є мовним вираженням прагмеми в мовленнєвому акті. Залежно від його розташування в

реченні він буде з'ясовуваним (головна частина) або з'ясувальним (підрядна частина) й актуалізуватиме з'ясувальну або з'ясовувану прагмеми.

3. Смысл прагмеми є сукупністю мікросмислів опорного предиката, які актуалізують інтенції мовців у комунікативних ситуаціях взаємодії.

4. Поєднання мікросмислів прагмеми визначає комунікативно-прагматичну спрямованість з'ясувального підрядного речення. У структурі комунікативно-інтенційного смислу опорної прагмеми потенційно закладено вияв комунікативної інтенції адресанта.

5. Комунікативно-прагматична структура складнопідрядного речення з підрядним з'ясуванням в мовленнєвому акті поєднує з'ясовувану опору прагмеми головної частини речення та однієї чи кількох з'ясувальних прагмем його підрядної частини.

6. У комунікативній ситуації адресант реалізує інформувальну, зобов'язувальну, змушувальну, декларувальну або емоційно-оцінювальну інтенцію, обираючи відповідну опору прагмеми для головної частини з'ясувального складнопідрядного речення. Іntenція адресанта, як важливий компонент його комунікативно-прагматичної структури, здійснює вплив на формування смислів цих речень і мотивує такі типи мовленнєвих актів: репрезентативи, комісиви, директиви, декларативи та експресиви.

Теоретичне значення дисертації полягає в доповненні теоретичної та емпіричної бази досліджень з мікропрагматики лексичних одиниць (складнопідрядних речень з підрядним з'ясуванням) в мовленнєвих актах сучасної англійської мови. Для мікропрагматичних студій складних речень вагомим є обґрунтування взаємозалежності компонентів цього типу речень на різних рівнях його реалізації та взаємозумовленості семантичного та прагматичного рівнів моделювання комунікативної ситуації. Запропонований комплексний тривірневий підхід до аналізу англійського складнопідрядного речення з підрядним з'ясуванням може стати фундаментом для опису інших його різновидів в англійській та інших мовах.

Практична цінність праці визначається можливістю використання її основних положень та ілюстративного матеріалу в навчальному процесі, під час опрацювання лекційних та практичних курсів із лексикології (розділ „Семантична структура слова”), теоретичної граматики (розділи „Дієслово”, „Структура речення”, „Семантика речення”, „Прагматика речення”), комунікативної лінгвістики (розділ „Мовленнєвий акт і його місце в системі категорій комунікації”) та лінгвістичної прагматики (розділ „Аспекти мікропрагматики та її категорій”).

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та практичні результати висвітлено в доповідях на таких конференціях: I Міжнародна конференція „Нова лінгвістична парадигма: теоретичні та прикладні аспекти” (Одеса, 2012); VII Міжнародна науково-практична конференція „Міжкультурна комунікація: мова-культура-особистість” (Острог, 2013); I Міжнародна наукова конференція „Людина. Комп’ютер. Комунікація” (Львів, 2013); VII Міжнародна наукова конференція „Іноземна філологія у XXI столітті” (Запоріжжя, 2014); IX Міжнародна науково-практична конференція аспірантів і студентів „Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень” (Луцьк, 2015); IX Міжнародна науково-практична конференція „Мови і світ: дослідження та викладання” (Кіровоград, 2015); Scientific and Professional Conference Present and Future of Philology in the Era of Globalization – 2015 (Budapest, 2015).

Публікації. Основні положення дисертації висвітлено в 9 публікаціях, із них 5 – у фахових виданнях України, 2 – у збірниках матеріалів наукових досліджень та конференцій, 2 – у зарубіжних наукових виданнях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку джерел та додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить 189 сторінок (у тому числі 14 рисунків та 8 таблиць). Загальний обсяг дисертації складає 238 сторінок.

У *вступі* визначено тему дослідження, обґрунтовано її актуальність, сформульовано мету та завдання, описано методи дослідження, окреслено

наукову новизну дисертації, її теоретичну та практичну цінність, сформульовано основні положення, які виносяться на захист.

Перший розділ *„Теоретичні засади аналізу семантико-синтаксичних та комунікативно-прагматичних характеристик речень з підрядним з’ясуванням”* присвячено висвітленню теоретичних засад дослідження, що стосуються розгляду складнопідрядного речення з підрядним з’ясуванням у всіх модусах вияву мови. Розглянуто три принципи, за якими з’ясувальне підрядне речення виділяють у окремий граматичний тип. Показано динаміку розвитку поглядів на цей тип речень у вітчизняній та зарубіжних граматичних школах. Описано трирівневий підхід до аналізу об’єкта дослідження (лексико-граматичний, семантичний і комунікативно-прагматичний). Виявлено різні типи моделей комунікації. Уточнено визначення комунікативної інтенції, досліджено її вплив на формування складнопідрядного речення з підрядним з’ясуванням у мовленнєвих актах та укладено її типологію.

У другому розділі *„Методика дослідження синтаксичної, семантичної та прагматичної структур речень з підрядним з’ясуванням в сучасному мовознавстві”* запропоновано комплексну методику, яка дає можливість проаналізувати синтаксичну, семантичну структуру та функціонування складнопідрядних речень з підрядним з’ясуванням у мовленнєвих актах в англійській мові.

Третій розділ *„Семантичні особливості складнопідрядних речень з підрядним з’ясуванням в англійській мові”* присвячено вивченню семантики корпусу складнопідрядних речень з підрядним з’ясуванням. У процесі дослідження проведено аналіз семної структури з’ясовуваної ядрової предикативної одиниці головної частини цього типу речень, визначено основний компонент у семантичній структурі останнього, встановлено вплив значення сигніфіката ядрової предикативної одиниці на семантику цілих складнопідрядних речень з підрядним з’ясуванням і виділено їхні семантичні типи.

У четвертому розділі *„Лінгвопрагматика англійських з’ясувальних складнопідрядних речень”* наведено результати аналізу комунікативно-прагматичної структури складнопідрядного речення з підрядним з’ясуванням,

описано мікросмисловий склад його ілокутивної ядрової предикативної одиниці, у структурі конкретного комунікативно-інтенційного смислу останньої виокремлено тип інтенції адресанта, яка вербалізується в конкретному мовленнєвому акті.

У висновках узагальнено результати дослідження та окреслено перспективи подальших наукових розвідок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИХ ТА КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК РЕЧЕНЬ З ПІДРЯДНИМ З'ЯСУВАННЯ

1.1. Динаміка розвитку поглядів на складнопідрядне речення з підрядним з'ясуванням в українській, російській та англійській граматичних традиціях

Складна категорійна природа з'ясувального підрядного речення (далі ЗПР), розгалужена система його структурних компонентів, закономірності їхнього зв'язку та взаємодії, різнорівневе моделювання цього речення викликають інтерес у мовознавців. Аналізу ЗПР присвячено низку наукових праць українських і зарубіжних граматистів (О. Вербицький [44], П. Робертс [289], В. Виноградов [45], В. Бабайцева [15], І. Р. Вихованець [49], П. фон Поленц [280], П. Девіс [237], Р. Джекендофф [260], В. Олстон [208] та ін.), проте не знайшли остаточного вирішення питання, пов'язані з комплексним аналізом цього об'єкта.

Насамперед слід узагальнити, систематизувати та зіставити засадничі принципи аналізу ЗПР в різних українських, російських та англомовних граматичних школах, за якими ЗПР зараховували до окремого класифікаційного типу підрядних речень (далі ПР), та описати підходи до його аналізу, які були випрацювані представниками різних граматичних шкіл.

Аналіз різних поглядів дав підстави виокремити три принципи, за якими ЗПР розглядали як граматичний тип ПР.

1. Логічний принцип класифікації ПР (Дж. Остін [209], М. Івченко [81], Б. Кулик [100], Дж. Серль [293; 146], В. Виноградов [46], Г. Грайс [59] та ін.) ґрунтувався на уподібненні підрядних частин до членів простого речення. В основу принципу представники логіко-граматичної школи поклали логічний закон тотожності: „Будь-яке судження, скільки б разів воно не повторювалось у процесі міркування, виражається в певному значенні та залишається тотожним

саме собі” [69, с.48 – 49]. Вони трактували речення як судження, а його компоненти співвідносили з логічними категоріями судження (підмет – суб’єкт, присудок – предикат тощо). На цьому законі логіки базуються прийоми лінгвістичного тлумачення структури складнопідрядного речення (далі СПР), аналогічні до розгляду будови простого речення, тобто підрядна частина розглядається як еквівалент члена головної частини СПР. Ще у 1827 році російський мовознавець М. І. Греч у своїй практичній граматиці російської мови, керуючись логічним принципом, вказує, що залежні логічні речення виражають думку відносно, яка слугує для пояснення чи доповнення основної думки, що виражена у незалежному реченні [61, с. 381; 62]. Залежні підпорядковуються незалежним у вигляді речень означальних, обставинних та іменникових. Останні замінюють іменник у головному реченні.

В „Українській граматиці” Є. К. Тимченка, виданій у 1918 році, виділено речівникові, прикметникові, прислівникові „побічні речення” [173, с. 70].

Класифікацію ПР за логічним принципом випрацьовували представники функційної граматичної школи (М. Осадца¹ [127], П. Залозний² [78], В. Сімович³ [147], І. Вихованець [48; 47], А. Бондарко [35], Г. Золотова [79], І. Карамішева [82] та ін.), які вважали, що мовна форма вмотивована мовними функціями. До

---

¹ „Грамматика русского языка” Михайла Осадци (1836 –1865) була першим офіційним підручником української мови в галицьких гімназіях. М. Осадца був мовознавцем школи австрійського та словенського мовознавця Франца Міклошича (1813 – 1891) – засновника школи порівняльно-історичного аналізу граматики слов’янських мов. В історії мовознавчих студій більше відомі правописні засади „Граматики” М.Осадци, про які схвально відгукнувся Іван Франко в листі до Михайла Драгоманова [107]

² Петро Залозний (1865 – 1921) написав підручник „Коротка граматика української мови” (ч.1 – 2, 1906 – 1913), який відіграв важливу роль у формуванні літературної норми української мови [133].

³ Василь Сімович (1880 – 1944), який належав до Празької школи функційної лінгвістики і був автором „Практичної граматики української мови” (1918) та „Граматики української мови” (1920) вважав, що граматика потрібна для того, аби дати свідомість мовного матеріалу, яким людина користується з чуття. І тому шкільна наука про мову повинна виявляти закономірності її функціонування у творах поета, у мові буденній, у книгах законів, наукових творах і т. ін. Саме такий спосіб викладання мови навчить людину чітко й правильно висловлювати свої думки, а отже – й спілкуватися [171].

класифікації ПР вони застосовували функційний підхід, який виявляв аналогію між функцією підрядної частини СПР і членами простого речення. Ф. І. Буслаєв (1818 – 1897), чия класифікація другорядних членів речення і типів ПР вже майже півтора століття зберігається у викладанні російської мови, писав: „кожен із членів головного речення, крім присудка, може бути виражений реченням підрядним”, а саме: підмет, додаток, означення, обставина [37, с. 279].

Поняття про підрядні присудкові речення ввів Д. М. Овсянко-Куликовський⁴ [123, с. 292]. На основі логічного принципу дослідники англійської граматики (Л. Іофік, В. Жигadlo, В. Іванова [75], Г. Колшанський, Д. Штелінг, Л. Бархударов [16; 18; 17], М. Беляєва [26] та ін.) застосовували частиномовний підхід до класифікації ПР. Його основоположником можна вважати Л. Теньєра⁵, який розглядав СПР з субстантивними, адverbіальними й ад’єктивними підрядними частинами [172]. Він виокремлював різні типи речень з урахуванням того, яку частину мови головної частини СПР заміняла підрядна частина. Врахування субститутивної властивості залежних частин СПР дало змогу поділити ПР в англійській мові на іменні, прикметникові і прислівникові [103; 104, с. 144]. Досліджуючи різні аспекти ПР, американські граматики (Дж. Грін [247], С. Дік [239], Б. Комрі [232], Р. Ван Валін [307; 308; 309]; Ф. Ньюмейер [278], С. Томпсон [304], С. Форд [242], Т. Гивон [245], Г. Гай [250] та ін.) застосовують функційний підхід, проте не пропонують цілісних теорій їхньої типологізації. У референційно-рольовій граматиці консервативного функціоналіста Р. Д. Ван Валіна значне місце посідає

---

⁴ Дмитро Овсянко-Куликовський (1853 – 1920) залишив багату наукову спадщину в історії слов’янської культури. Крім загальних філологічних праць, велику цінність мають його роботи з філософії, літературної критики, історії літератури. Завжди захищав українську мову. У 1901 році в Харківському товаристві грамотності обстоював її потребу для народних шкіл тих місцевостей, де „панує малоросійська мова”. 12 березня (27 лютого) 1911 року на урочистому засіданні Імператорської АН першим виголосив доповідь, присвячену Т.Г. Шевченкові, підкресливши геніальність українського поета. Зауважив, що автор „Кобзаря” – виразник і збудник національного відродження.

⁵Для цього дослідження вагомою є праця Люсьєна Теньєра (1893 – 1954) з питань структурального синтаксису, яка зробила великий внесок у розвиток загальної теорії синтаксису. Однак він відомий також як автор „Короткої граматики російської мови”, яку випустив у 1934 році, і яка залишила помітний слід в описі російської мови.

теорія структури складного речення, в якій велику увагу приділено поняттю супідрядності [306]. С. Форд у праці „Грамматика у взаємодії” досліджує обставинні підрядні частини СПР [242, с. 163].

На відміну від американських функціоналістів, представники російської функційної граматичної школи (Б. Ільш [80], Н. Раєвська [286], Н. Слюсарєва [150] та ін.) здійснювали комплексні дослідження ПР англійської мови. Вони розглядали англійські СПР з підметовими, присудковими, додатковими, означальними і обставинними підрядними реченнями.

Згодом представники української та російської граматичних шкіл (І. Корунець [94], М. Блох [30] та ін.) уточнили класифікацію англійських ПР за частиномовним підходом. Було застосовано категорійний підхід, орієнтований на диференціацію ПР з огляду на номінативні властивості. У поділі враховувалися також номінативні властивості релевантних слів, наведені в їхній частиномовній класифікації. На основі цього підходу граматисти виділили три категорійно-семантичні групи підрядних частин СПР: субстантивно-номінативні (підметові, присудкові, додаткові), квалітативно-номінативні (описові атрибутивні, обмежувальні атрибутивні) й адвербіальні ПР (ПР часу, місця, мети, причини, умови тощо).

Підходи, які ґрунтувалися на логічному законі тотожності, зумовили розгляд ПР у межах різних класів, але ЗПР не було виокремлено як окремий клас. Проте вагомим внеском граматистів було виявлення здатності ПР розгортати головну частину СПР.

2. Формальний принцип (А. Грут [249], А. Шапиро [186], Ч. Фріз [244], Н. Поспєлов [134], А. Гілл [257], І. Черєдничєнко [182], І. Мєщанінов [114], Н. Шведова [189], І. Распопов [138], О. Лаптева [102], Т. Ломтєв [105; 106], Є. Реферовска [140], Н. Кобринєва [88], А. Грищенєко [63], Н. Валгіна [38], Р. Борслєй [217], Я. Робертс [288], П. Куліковєр [234], О. Шахматов⁶ [188],

⁶ Попри значний внесок у розробку питань російського синтаксису, керівник Відділу російської мови і словесності Російської Академії наук О.О.Шахматов (1864 – 1920) сприяв глибокому та різнобічному вивченню української мови і літератури, історії та культури українського народу та зміцненню зв'язків між російськими та українськими вченими [199].

Д. Адгер [205], А. Корсаков [93] та ін.) передбачав поділ ПР з опорою на засоби зв'язку між підрядною та головною частинами СПР.

Варта уваги класифікація СПР, запропонована І. Чередниченком. Він виділяє три головні типи підрядності: підрядність до окремих членів речення (причленна підрядність); підрядність до цілого складу речення; взаємопідрядність. Аналізуючи перший тип, І. Чередниченко виокремлює присубстантивні підрядні (пояснюють члени головного речення, виражені іменниками), приад'єктивні підрядні (пояснюють прикметники, дієприкметники), придієслівні (пояснюють дієслово), приадвербіальні (пояснюють прислівникові члени), призайменникові (стосуються займенникових членів головного речення). Підрядність до цілого головного речення властива тим підпорядкованим реченням, зміст яких залежить від змісту головного речення і в яких наявний показник підрядного підпорядкування [182].⁷

П. Ф. Фортунатов розмежував ПР зі сполучниками і сполучними словами. Він вважав, що ПР може уточнювати ціле головне речення або його частину [180, С. 188 – 189]. О. М. Пешковський стверджував, що сполучники постають єдиними показниками підрядних функцій і запропонував класифікацію: причинові, цільові, наслідкові, пояснювальні, умовні, допустові, порівняльні, часові та з'ясувальні сполучники. До останніх він зараховує: *что, чтобы, будто, будто бы* [131, с. 483]. В „Історичному коментарі до української літературної мови” Л. А. Булаховський виділяє з'ясувальні, причинові, цільові, часові, умовні, допустові, наслідкові, порівняльні сполучники і відносні слова [36, С. 509 – 550].

В американській лінгвістичній традиції формалізму дослідження мови здійснювали, передусім, в межах трансформаційно-генеративної граматики

---

⁷ Працю І.Г. Чередниченка „Складнопідрядні речення в сучасній українській мові” (8, 5 друк. арк.) було опубліковано в 1959 році як навчальний посібник для студентів філологічного факультету Чернівецького університету. За новизною щодо трактування суті складнопідрядних речень та оригінальністю і глибиною принципів їхньої класифікації вона не втратила своєї актуальності і до сьогодні. На праці І.Г. Чередниченка посилалися в свій час акад. Виноградов В.В., чл.-кор. Борковський В.І., проф. Галкіна-Федорук Є.М., проф. Поспелов Н.С. та ін.

Н. Чомського.⁸ Генеративну парадигму, яка у 50-60 роки прийшла на зміну структуральній парадигмі, називають „чомскіанською революцією”, оскільки вона докорінно відрізнялася від дескриптивної лінгвістики. О. С. Кубрякова виділяє низку базових принципів цієї теорії, зокрема такі: проголошення пріоритету гіпотетико-дедуктивного підходу до аналізу мови замість індуктивного (суто емпіричного); переміщення у центр граматичних студій синтаксичних відносин (замість фонології та морфології); визнання творчого характеру мовної/мовленнєвої діяльності комунікантів та увага до цього аспекту дослідження; розгляд мови як ментального феномена, феномена психіки [98, С. 34 – 47].⁹

У працях Н. Чомського детально описано трансформацію глибинних структур (синтаксичних уявлень людини) у поверхневі на основі граматичних правил. Глибинна структура формує зміст речення, а поверхнева є його звуковим втіленням [230; 228; 227; 229].

Теорія керування та зв'язування Н. Чомського відмовляється від специфічних правил. Він пропонує розглядати всі трансформації як вираження а-переміщення, яке визначено універсальними принципами. Досліджуючи універсальні обмеження, Н. Чомський розглядає спосіб застосування трансформації переміщення в ПР. Зі схематичних відображень СПР стає очевидним, що правила структури складових визначають залежні ПР, які мають у своєму складі позицію комплементатора. Терміном комплементатор (complementizer) позначено підрядні сполучники, які вводять залежні ПР до складу СПР. У дослідженнях Н. Чомського наведено структурні схеми ЗПР,

---

⁸ Ноам Чомський народився у Філадельфії у 1928 році і був сином російського емігранта. Отримав ступінь доктора філософії в Пенсильванському університеті, де вивчав мовознавство, математику та філософію. Наукові дослідження вів у Гарвардському університеті, а з 1955 року – в Массачусетському Технологічному університеті. Початком його наукової репутації стало опублікування у 1957 році „Синтаксичних структур”. У 1980 – 1992 роках обіймав восьму сходинку в загальному рейтингу цитувань у світі. Він також відомий як автор багатьох праць політичного спрямування.

⁹ Детальний аналіз принципів генеративної граматики подає А.П.Загнітко у монографії „Теорія сучасного синтаксису” [77].

які приєднуються до загальної структури складових СПР за допомогою з'ясувальних комплементаторів (Рис. 1.1) [231; 252; 251; 152]:

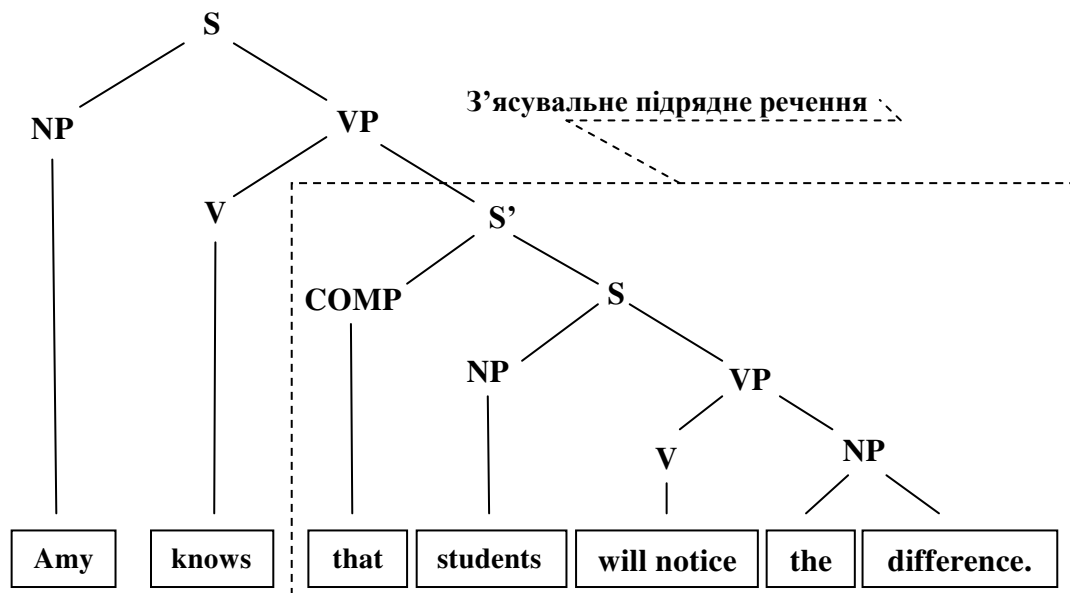

Рис. 1.1. Структурна схема з'ясувального складнопідрядного речення

Однак він не зосереджує уваги на ролі сполучників з'ясувальності, а досліджувані речення не розглядає як окремий граматичний тип речень у системі СПР.

Аналізуючи ПР з урахуванням формальної організації речення, граматисти застосовували різні підходи до їхньої класифікації. Українські та російські граматисти здійснювали диференціацію ПР на підставі аналізу засобів зв'язку між частинами складного речення. До складу різних класів СПР потрапляли близькі за граматичною природою ПР (напр. сполучні і відносні ЗПР). Американські граматисти досліджували структурні схеми ЗПР, але не виділяли його в окремий граматичний тип. Хоча формальні показники виявилися недостатніми для об'єктивної типологізації ПР, формальний принцип мав значний вплив на розвиток синтаксичної думки.

3. Формально-семантичний принцип диференціації СПР (Дж. Фйорс [178], У. Вайнрайх [311], Т. Колосова [91], Д. Шмельов [194], О. Селіверстова [143], Р. Боэрле [214], Дж. Фодор [241], Є. Кубрякова [99], Дж. МакКолі [109], Л. Новіков [121], А. Новіков [120], П. Луцайер [269], Є. Медведьєва [112], І. Шишкіна [193], К. Аллан [206; 207], М. Нікітін [119; 118], Р. Діксон [240],

Р. Ларсон [265], І. Гайм [255], Н. Валгіна [93], М. Каранська [83], А. Загнітко [76; 77], К. Корта [264] та ін.) полягав у встановленні характеру зв'язку підрядної частини з головною на підставі враховування формальних і семантичних ознак СПР. Було встановлено, що підметові, присудкові і додаткові речення мають спільні семантичні, структурні та комунікативні ознаки. У таких головних реченнях містяться слова зі значенням мови, думки та смислові показники, які вимагають обов'язкового з'ясування у ПР.

У російському мовознавстві ЗПР почав виділяти В. О. Богородицький¹⁰ [34, с. 233]. М. С. Поспелов, розмежовуючи СПР на двочленні та одночленні, розглядає його в складі останніх і стверджує, що ПР доповнює структурно-семантичну недостатність присудка головного речення [135]. В. А. Белошапкова зарахувала ЗПР до речень нерозчленованого типу з прислівним зв'язком. Вона поділила їх за наявністю чи відсутністю питання у значенні опорного слова головного речення на два підтипи – питальні і непитальні ЗПР:

напр.: *Он сказал, что уезжает?* (питальне ЗПР);

Он сказал, что уезжает. (непитальне ЗПР) [60, с. 702].

С. Крючков та Л. Максимов поділили СПР на речення зі з'ясувально- і порівняльно-об'єктними підрядними:

напр.: *Пусть думает, что знакомство с ней мне не так уж интересно.*
(з'ясувально-об'єктне ПР);

Он оказался вынослее, чем мы думали. (порівняльно-об'єктне ПР)
[97, С.62 – 70].

Намагаючись усунути недоліки формально-семантичної класифікації СПР, українські та російські граматисти надалі враховують різні комбіновані критерії для того, щоб чіткіше окреслити їхню диференціацію. У двотомній академічній описовій і нормативній граматиці російської мови з'ясувальні СПР поділено

¹⁰ Василь Олексійович Богородицький (1857 – 1941) був одним із засновників Казанської лінгвістичної школи і активним членом Празької лінгвістичної спілки. Він найвідоміший учень І.О.Бодуена де Куртене (1845 – 1929), який був іноземним членом НТШ, виступав проти заборони царським урядом української мови, листувався з І. Я. Франком та В. М. Гнатюком. Жив і працював у Польщі та Російській імперії.

залежно від комунікативної спрямованості на три типи: 1) які вживаються зі сполучниками, що належать до царини розповіді: *что, будто* (та їхні лексичні синоніми), *как*; 2) які вживаються зі сполучниками, що належать до царини волевиявлення *чтобы (как бы), чтобы не (как бы не)*; 3) які вживаються зі сполучниками, що належать до царини питання: *ли* та його модифікації *или... или, то ли... то ли* [141, с. 473]. Ще одна класифікація, запропонована російськими мовознавцями, включає прототипові, оцінно-модальні, займенникові та катафоричні з'ясувальні речення. Вона базується на врахуванні специфіки конструктивно-синтаксичного, пропозиційно-семантичного, актуально-інформативного і комунікативно-прагматичного рівнів СПР [55, с. 262].

У „Синтаксисі сучасної української мови” виділено з'ясувальні СПР з відтінком розповідної, ірреальної модальності і з питальним значенням на основі сполучних засобів та модального оформлення опорного слова головної частини з'ясувального СПР [149, С. 497 – 519].

В англійському синтаксисі чільне місце посідають дослідження структурно-семантичних особливостей складних речень (Ст. Ульман [305], Дж. Лайонз [272], Дж. Кац [262], П. Мет'юз [274], Ф. Палмер [279], М. Стаменов [298], К. Бейкер [211], А. Редфорд [285; 284; 283], Л. Берк [215], Б. Артс [204], Н. Бертон-Робертс [221] та ін.), проте СПР з підрядним з'ясувальним не було виділено в окремий граматичний тип. СПР зі з'ясувальним типом семантико-граматичного зв'язку проаналізовано в англійських граматиках розпорошено в розділах про підметові, присудкові та додаткові ПР з урахуванням лише синтаксичної ролі ПР:

напр.: *That Saints managed to cause an upset with nothing more than direct running and honest endeavour bodes well for Great Britain.* (subject clause)

Our first conclusion at this point was that it is necessary to support the specification and application of regulations and patterns in groups. (predicative clause)

I believe that God exists. (object clause) [216]

Окремо слід згадати низку найновіших досліджень, які опираються на функціонально-когнітивний підхід до аналізу складного речення і

використовують поняття „граматичних примітивів” чи „наперед заданих шматків” (*pre-fabricated chunks*) [Х. Діссель [238].

Таким чином, в українській, російській та англійській граматичних традиціях питання ЗПР у складі СПР тлумачилося неоднозначно. У межах українських та російських граматичних шкіл ЗПР виділяли в окремий класифікаційний тип речень, керуючись логічним, формальним та формально-семантичним принципами, які уточнювались відповідно до обраного підходу. В англійській граматичній традиції такий різновид речень не виокремлювали, а розглядали в межах різних типів ПР.

1.2. Теоретичні засади дослідження складнопідрядного речення з підрядним з'ясуванням на основі трирівневого підходу

Визначальною рисою сучасних мовознавчих студій є застосування комплексного підходу до розгляду об'єктів дослідження. Такий підхід уможливорює всебічний аналіз мовних об'єктів різної природи і може забезпечити вичерпність та повноту дослідження.

З'ясувальне речення традиційно вважають різновидом пояснювальних речень, який характеризується тим, що його головна частина без підрядної була б незакінченою і за змістом, і за формальним складом [14, с. 165]. Як уже було зазначено, в англійській граматичній традиції з'ясувальне речення не було виділено в окремий граматичний тип, а розглядалося лише з урахуванням синтаксичної ролі ПР – у розділах граматики про підметові, присудкові та додаткові ПР.

Щоб розглянути підходи до тлумачення з'ясувального речення в англійській мові, зупинимося на його визначенні та структуруванні як об'єкта дослідження у всіх модусах вияву мови. Будемо опиратися на твердження Ф. С. Бацевича, що поряд зі звичними для лінгвістики ХХ ст. двома сосюрівськими виявами (модусами) мови – мовою і мовленням, існує третій – комунікація, яка має свої

одиниці й категорії: дискурс, мовленнєвий жанр і мовленнєвий акт (далі МА) [20, с. 10].

Для аналізу з'ясувального речення як об'єкта дослідження у мовознавстві

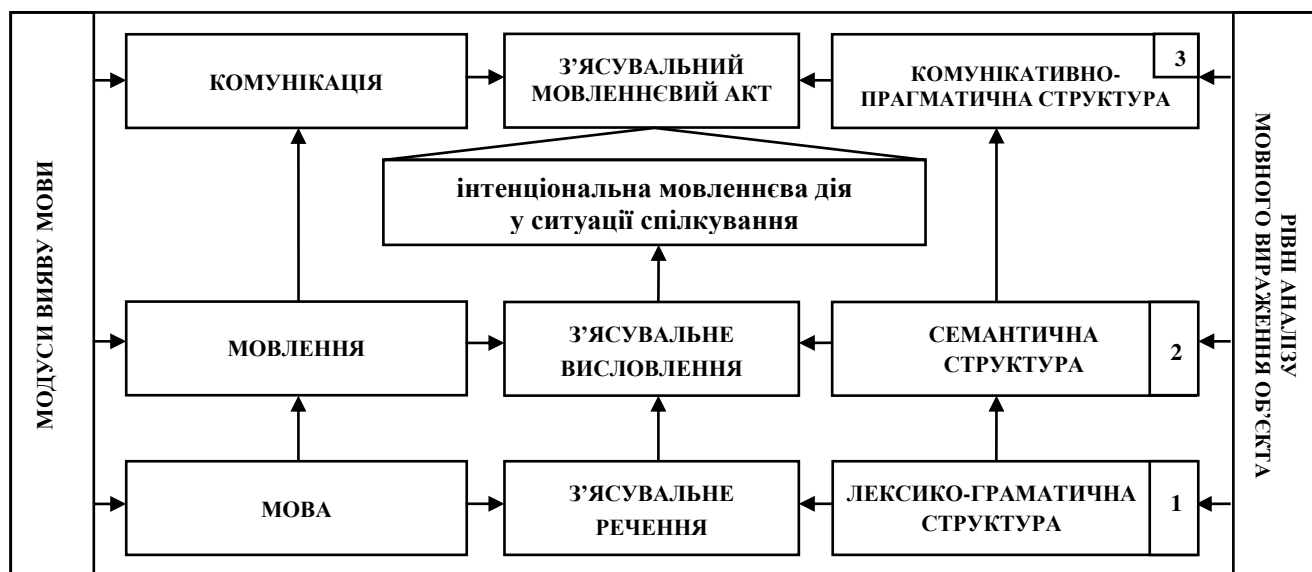

Рис. 1.2. Рівні розгляду з'ясувального речення як об'єкта дослідження в сучасному мовознавстві

потрібно комплексно враховувати рівні його організації, які впорядковані ієрархічно (Рис. 1.2).

Як видно з Рис. 1.2., три основні рівні аналізу мовного вираження об'єкта дослідження включають лексико-граматичну, семантичну та комунікативно-прагматичну структуру.

1.2.1. Формальний та семантичний підходи до аналізу з'ясувального складнопідрядного речення. Лексико-граматична структура (перший рівень) забезпечує мовне кодування з'ясувального речення (О. Мельничук [113], Н. Чомський [230], Н. Шведова [191], І. Брезертон [219], Е. Бейтс [212; 213], П. Девіс [237], Г. Акімова [2], Л. Гоффман [258], Й. Якобс [302; 303], І. Саг [291], Е. Карні [225], Є. Стародумова [154], Р. Христіанінова [181], А. Гольдберг [246], Н. Снайдер [297], Дж. Пул [281], Н. Бертон-Робертс [221] та ін.). На цьому рівні виявляють структурні компоненти (морфеми, лексеми і словосполуки) та аналізуються їхні структурні характеристики. Структурна схема з'ясувального речення є „абстрактним зразком, за яким будуються мінімальні конструкції

складних речень того чи іншого типу” [142, с. 5]. Виявлено такі типи структурних схем:

- 1) (ПО₁↔ ПСЗ → ПО₂): *напр.: He desires that you take over the keepership of the royal castle of Berwick.*
- 2) (ПСЗ → ПО₂↔ ПО₁): *напр.: That voluntary organizations are changing, we all experience;*

де ПО₁ – предикативна одиниця головної частини, ПСЗ – підрядний сполучний засіб, ПО₂ – предикативна одиниця підрядної частини; ↔ – взаємний зв’язок між частинами СПР, → – одностороння залежність між частинами складних мовних одиниць, (...) – структурна єдність СПР.

У з’ясувальних реченнях прислівний підрядний зв’язок зумовлено семантикою активно валентних синтаксем. Він є передбачуваним і обов’язковим та забезпечує „створення особливої цілісної структурно-комунікативної одиниці” [198, с. 89]. Органічний зв’язок частин ЗПР є носієм його схемної семантики. Характер компонентів, який визначається зв’язком їхньої граматичної організації та семантичної структури, зумовлює різні варіанти їхньої взаємодії. Передусім компоненти взаємодіють як складники єдиного цілого. Ця взаємодія здійснюється і виражається граматичними засобами, кожен з яких виконує свою функцію. По-друге, компоненти взаємодіють як смислові одиниці, що забезпечує створення особливого семантичного типу складного речення. По-третє, компоненти поєднуються як структурні одиниці на фоні організації складного речення. Ознакою останнього є розгортання структури за принципом послідовного (лінійного) розташування компонентів, з яких кожен наступний відповідає чи не відповідає на валентні запити попереднього. Таким чином, схемна семантика ЗПР відображає три аспекти зв’язку: 1) загальносемантичний, який виражається у логіці взаємодії компонентів як носіїв значення; 2) смисловий, який дає уявлення про типове значення ЗПР; 3) лінійний, який відображає послідовність розгортання компонентів з огляду на обов’язковість/необов’язковість.

У структурній побудові з'ясувального речення беруть участь такі компоненти: з'ясовуване опорове слово (ЗОС), з'ясувальний підрядний сполучний засіб (ЗПСЗ) та з'ясувальна предикативна одиниця підрядної частини (ЗПО):

- 1) (ЗОС $\leftrightarrow$ ЗПСЗ $\rightarrow$ ЗПО): напр.: *Amy knows that students will notice the difference.*
- 2) (ЗПСЗ $\rightarrow$ ЗПО $\leftrightarrow$ ЗОС): напр.: *That you can persuade him to go back, we all know.*

Важливим засобом зв'язку предикативних одиниць з'ясувального речення є сполучники підрядності та сполучні слова (напр. *that, if/ whether, where, why, when, who / whom, whose, what, which, how* тощо). Центральним елементом їхньої структури виступає опорове слово з правобічною об'єктною валентністю (предикативна одиниця головної частини з'ясувального речення). Клас опорових слів (антецедентів у термінології М. Акімової [3]) вичленовано на основі загальної ознаки – наявності в них синсемантичності (інформативної недостатності), яка забезпечує можливість і потребу ЗПО. Специфіку синсемантичних одиниць розглядали В. Адмоні [1], А. Мухін [117], Г. Стуколова [166] та ін.

Переходячи від аналізу лексико-граматичної структури до семантичної, розмежуємо терміни речення і висловлення. Наш об'єкт є реченням, коли розглядається на власне мовному рівні, у сфері ж аналізу цього об'єкта в конкретному МА він розглядається як висловлення [25, с. 143].

Семантичну структуру речення (другий рівень) розглядаємо як інформативний зміст, абстрагований від конкретного лексичного наповнення синтаксичних позицій (Ю. Апресян [12], В. Белошапкова [23], Є. Гулига [65; 67; 66], Дж. Мілль [276], Д. Девідсон [236], Л. Тондл [174], Н. Арутюнова [13], Л. Васильєв [41; 42], О. Старікова [153], Дж. Лайонз [270; 271], П. Чесноков [183], А. Уфимцева [176], В. Богданов [33; 32], І. Вихованець [49], В. Кодухов [90], Т. Шмельова [196], Р. Джекендофф [260], Д. Заефферер [312], Стехоу А. фон [295], В. Фроулі [243], І. Шатуновский [187], А. Вежбіцька [43], К. фон Гойзінгер

[256], Н. Дьячкова [74], Л. Пономарьова [132], Р. Кемпсон [263], Дж. Лайонз [101], Г. Грайс [58], О. Падучева [129] Ф. Реканаті [287], Дж. Саїд [290] та ін.).

Семантична структура складного речення є поєднанням двох чи кількох предикативно-аргументних структур, між якими встановлюються семантичні відношення [49, с. 68]. При цьому об'єктом пізнання є не абстрактна схема мовних відношень і не окремий конкретний контекст як відрізок мовленнєвого процесу, а вся сукупність можливих контекстів, які „санкціонуються” мовою у процесі мовлення.

У змістовій організації з'ясувального висловлення розрізняємо його семантичну структуру (вміст) та лексико-граматичну структуру (форма). Отже, під час аналізу з'ясувального висловлення враховуємо і структурні, і семантичні параметри його організації. Останні окреслюють зміст з'ясувального речення. У семантичній побудові висловлення бере участь лексичне наповнення з'ясовуваного опорного предиката головної частини з'ясувального висловлення та з'ясувальної підрядної частини, як-от:

Yes, I [think] [that I can persuade him to do what you require.]

У прикладі з'ясовуваній опорний предикат *[think]* зі значенням мислення впливає на формування з'ясувального висловлення. Підрядна частина висловлення *[that I can persuade him to do what you require.]* виражає розгорнуте змістове значення опорного предиката *[think]*. Взаємодія схемної семантики із власне семантикою речення полягає у відборі для синтаксичних позицій у реченні лексем певного семантичного типу та в узгодженні лексичної семантики компонентів речення і семантикою структурної схеми. Схемна семантика визначає лексико-семантичну організацію синтаксичних структур. Водночас лексична семантика формує додаткові значення реченнєвої структури або деформує те загальне значення речення, яке породжує формальний синтаксичний механізм [56, с. 31].

Таким чином, з'ясувальне висловлення є мовленнєвою одиницею, яка реалізується в мовленні як результат поєднання лексичного вмісту з'ясовуваного

опорового предиката головної частини та з'ясувальної підрядної частини цієї одиниці.

Підрядний сполучник є формально-семантичним засобом, який забезпечує поєднання змісту головної та підрядної частин висловлення:

напр.: [[I [feel]] [[that] you find this explanation helpful.]]

У прикладі сполучник *[that]* поєднує головну та підрядну частини висловлення та вказує на змістові відношення між ними.

Головна частина запропонованого з'ясувального висловлення *[I [feel]]* з огляду на її значення не є самодостатньою. Інтонація незакінченості головної частини висловлення *[I [feel]]* вимагає на мовленнєвому рівні з'ясувальної підрядної частини *[[that] you find this explanation helpful]]*. Крім того, оскільки “валентність є терміном семантики й синтаксису” [145, с. 55], слід враховувати валентні властивості опорного предиката *[feel]* головної частини висловлення, що потребує з'ясування.

1.2.2. Комунікативно-прагматичний підхід до аналізу з'ясувального складнопідрядного речення. У лінгвопрагматичних студіях розглянуто низку питань, пов'язаних з прагматикою висловлення. Зокрема ці питання порушували Р. Watzlawick [310], Ed. MacKinnon [273], І. Сусов [169; 167; 170; 168], І. Торсуєва [175], К. Бах [210], О. Падучева [128], Дж. Ліч [267], С. Шувалова [197], І. Шевченко [192], Л. Аніпкіна [9], В. Олстон [208], Р. Carston [226], І. Кобозєва [87], Ф. Бацевич [21], В. Гак [53], Г. Каппелен [225], О. Алімурадов [6] та ін.

Під час аналізу комунікативно-прагматичної структури (третій рівень) з'ясувального речення враховуємо, що вона взаємодіє в процесі комунікації з його семантичною та лексико-граматичною структурами.

У численних наукових працях знаходимо багаторівневий опис речення (Ф. Данеш [70; 235], І. Василенко [40], Е. Гайцова [253], С. Левінсон [268], А. Савченко [142], Н. Романишин [140], Н. Одарчук [124], М. Степаненко [162], В. Орехов [126], Т. Марченко [111], Т. Юрчишин [201], В. Богдан [31], Ю. Ковбаско [89], О. Образцова [122], Т. Юшина [202] та ін.).

У межах комунікативно-прагматичного аспекту розглядають:

1) суб'єктивно-модальні та об'єктивно-модальні значення в структурі об'єктно-з'ясувальних висловлень та семантико-прагматичні особливості структури об'єктно-з'ясувальних висловлень з експлікованою епістемічною модальністю [71];

2) рівень десигнату і рівень МА як два можливі прагматичні рівні розташування підрядної пропозиції. Рівень МА поділяється на такі підрівні: епістемічний, на якому адресант виконує модальні операції щодо пропозиції, вираженої в головній частині СПР, та ілокутивний, на якому мовець використовує своє висловлення, враховуючи деякі загальноприйняті соціальні правила поведінки [301].

У процесі комунікації мовець використовує з'ясувальні висловлення для здійснення мовленнєвих дій. Розуміння висловлення як мовленнєвої дії втілюється в понятті МА, тобто висловлення, що набуває статусу інтенціональної мовленнєвої дії в ситуації спілкування [110, с. 95]. Комунікативна інтенція мовця і сукупність умов, необхідних для її вербальної реалізації, є ілокутивною силою висловлення [125, с. 81]. Між структурно-семантичними параметрами речення та набором його потенційних ілокутивних сил існує системний зв'язок, який виявляється в тому, що поєднанню структурно-семантичних параметрів відповідає набір ілокутивних сил [137, с. 27]. Наявність системного зв'язку між структурно-семантичними параметрами та ілокутивними силами дає змогу визначити ілокутивні сили, які адресант надав з'ясувальному висловленню на етапі його формування.

Структурні та семантичні характеристики з'ясувального висловлення зумовлюють його комунікативно-прагматичну організацію, що уможливорює його функціонування в ілокутивному акті.

Основна роль у вираженні ілокутивного акту належить ілокутивному опорному предикату головної частини з'ясувального висловлення („з'ясовуваному”). Складниками ілокутивного опорного предиката є ілокутивна сема, яка характеризує прагматичний тип позначуваного ілокутивного акту,

та локутивна архисема (сема говоріння). Локутивна архисема включає звукову та пропозиційну семи. Звукова сема відображає той факт, що під час реалізації дій, які описують ілокутивні предикати, відбувається акт мовлення, тобто виголошуються визначені звуки. Пропозиційна сема показує, що звуки співвіднесено з деяким смислом [137, с. 29]. Семний склад ілокутивного опорного предиката надає інформацію про комунікативно-прагматичну скерованість розгорнутої частини з'ясувального висловлення:

напр.: I hope that this council will get to the bottom of this problem.

I really do despair that this council will get to the bottom of this problem.

I feel that this council will get to the bottom of this problem.

Ці приклади з'ясувальних висловлень є ідентичними з огляду на їхню пропозицію, але вони відрізняються комунікативно-прагматичною спрямованістю, яка забезпечується метапропозитивними ілокутивними предикатами *hope*, *despair* та *feel*. Ілокутивний опорний предикат є комунікативно-прагматичним індексом спрямованості пропозиційної сили. Він не входить в пропозицію, а лише співвідноситься з нею.

Ілокутивну силу досліджуваного типу висловлень визначають комунікативна ситуація взаємодії та ілокутивний опорний предикат головної частини з'ясувального висловлення.

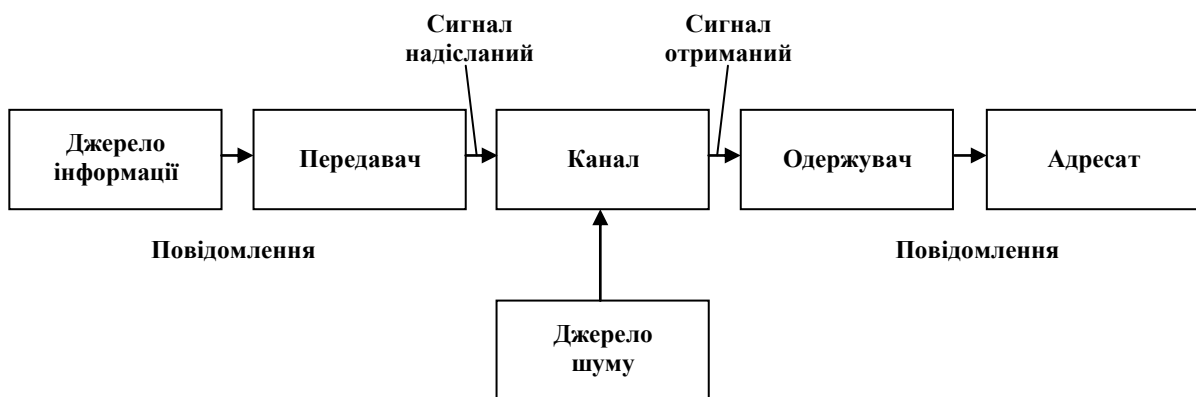
Таким чином, комплексний підхід до аналізу з'ясувального речення як синтаксичної одиниці забезпечує повноту його розгляду у всіх модусах вияву мови. Перший рівень аналізу цієї одиниці дає змогу визначити ЗПР як самостійну синтаксичну (статичну, конструктивну) одиницю, пов'язану здебільшого з'ясувальним підрядним сполучним засобом (сполучником підрядності, сполучним словом) з головною частиною СПР. Другий рівень забезпечує розгляд з'ясувального висловлення як мовленнєвої одиниці, у побудові якої бере участь лексичне наповнення з'ясовуваного опорного предиката його головної частини та з'ясувальної підрядної частини. На третьому рівні з'ясувальне висловлення втілюється в МА, який аналізуємо як комунікативно-прагматичну одиницю мовленнєвої діяльності, що спрямована на реалізацію інтенції з'ясування у комунікативній ситуації взаємодії.

1.2.2.1. Комуникативна взаємодія. Однією з перших моделей комуникативного акту вважають формулу американського дослідника політики та пропаганди Гарольда Д. Лассвелла [266]: Who says what to whom in which channel with what effect? (Рис.1.3.).

Рис. 1.3. Модель комунікації Гарольда Лассвелла (1948)

Як видно з Рис.1.3., Г. Лассвелл ще у 1948 році виокремив складові та функційні характеристики процесу комунікації. Роком пізніше у відомій спільній книзі Клода Шеннона та Уоррена Вівера¹¹ [296] ця модель набула вигляду, поданого на Рис.1.4.

*Рис. 1.4. Інформаційно-кодова модель комунікації
Клода Шеннона та Уоррена Вівера (1949)*

Роман Якобсон інтерпретував ідеї К. Шеннона для лінгвістики. У моделі комунікації чи мовленнєвої події, за Р. Якобсоном, беруть участь адресант і

¹¹ Цих вчених вважають засновниками математичної теорії комунікації. Витоки створення теорії описано в спеціальній статті присвяченій її 60-річчю[294].

адресат. Від першого до другого скеровується повідомлення, яке реалізується за допомогою коду (Рис. 1.5.)

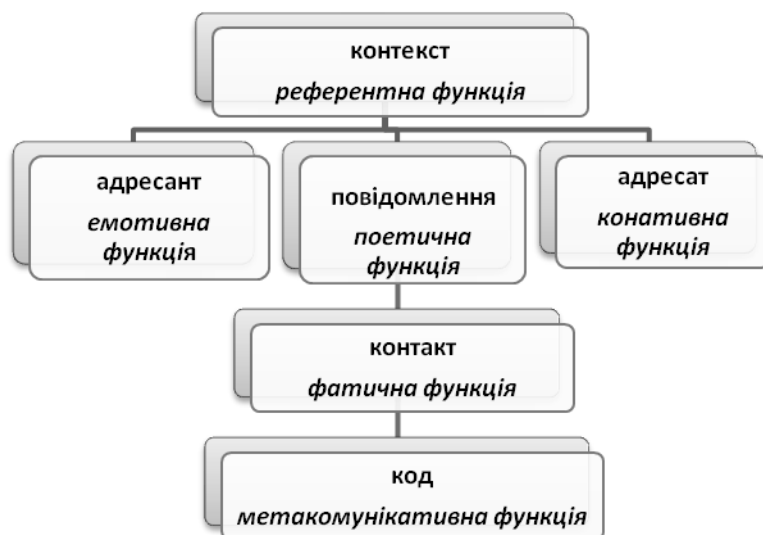

Рис. 1.5. Модель комунікації Р. О. Якобсона [261, р. 81].

Цій моделі відповідають основні функції мови. Повідомлення, як вираження думок автора, виконує емотивну функцію (функцію вираження); вплив на адресата проявляється в конативній функції; повідомлення оформляють мовними засобами, що відповідає поетичній функції; воно відображає певний зміст, що виконує референтну функцію; у повідомленні є засоби організації контакту – фатична функція, та організація тексту – метакомунікативна функція [203].

Дослідники О. Кібрик [85], О. Почепцов [137] та ін. внесли ще деякі корективи у модель мовленнєвої комунікації (Рис. 1.6.).

Ця модель також включає учасників (відправник та отримувач), повідомлення, яке передає думку мовця через акустичний сигнал, що проходить через канал зв'язку, тобто фізичне середовище. Обидва учасники володіють кодом (знаковою системою мови). За своєю суттю ця модель є „кодовою”. Однак, на думку низки науковців [108], розуміння виходить за межі декодування. Останнє локалізується там, де акустичний сигнал переходить у звуковий образ,

Рис. 1.6. Інформаційно-кодова модель комунікації О. Кібрика та О. Почепцова

однак інтерпретація на цьому не закінчується. Розмежовується „інформативний матеріал” (сприймається незалежно від інтенції мовця) та „комунікативний матеріал” (повідомляється відповідно до інтенції мовця).

Вагомий вплив на дослідження питань прагматики мала ще одна модель комунікативної взаємодії (Рис. 1.7.) [59]:

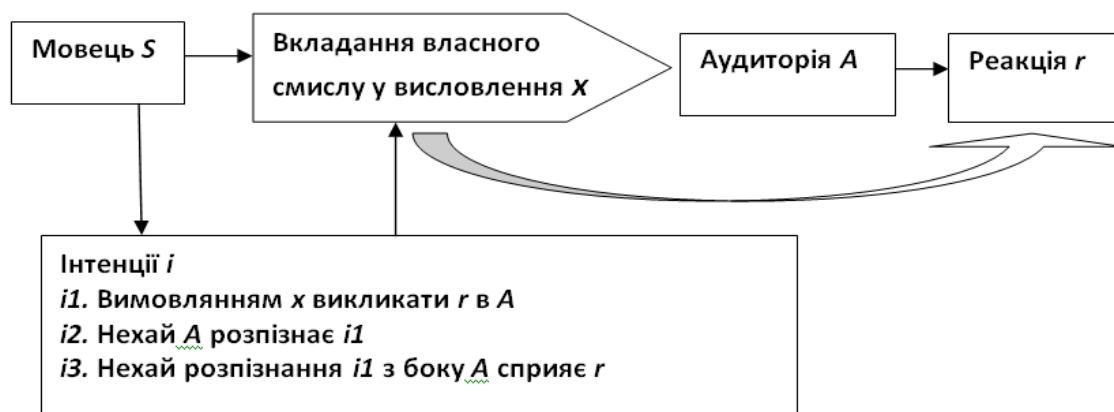

Рис. 1.7. Інференційна модель комунікації П. Грайса

У структурі інференційної моделі комунікації виділяють такі компоненти: висловлення, мовець, адресат, пресупозиція як фонд загальних попередніх знань, комунікативні наміри (інтенції) та цілі спілкування як діяльнісні компоненти

ситуації, місце, час, обставини дійсності як предметні компоненти ситуації, відношення між комунікантами, їхні соціально-статусні характеристики як соціально-психологічні компоненти ситуації [52].

Пропоную таку структуру акту мовленнєвої взаємодії: 1) обставини, 2) комуніканти, 3) тема, тобто зміст мовленнєвого акту, 4) функція, або той вплив, що здійснюється на адресанта його ж власними діями, 5) форма спілкування, що складається з чотирьох компонентів: а) канал зв'язку (звукова мова, письмова мова тощо); б) код, тобто сукупність мовних сигналів; в) соціально зумовлені варіанти мовлення в межах коду; г) немовні голосові сигнали [200, С. 337 - 343].

Комунікативну ситуацію взаємодії витлумачують як динамічну систему взаємодії конкретних факторів об'єктивного і суб'єктивного плану, які залучають людину до мовленнєвої комунікації та визначають її мовленнєву поведінку в межах одного акту спілкування. Необхідними та достатніми компонентами комунікативної ситуації вчений вважає такі: обставини, за яких відбувається комунікація; стосунки між комунікантами; мовленнєві наміри; реалізація конкретного комунікативного акта [148, с. 44].

Структура комунікативної ситуації взаємодії уточнюється відповідно до висловлення – мовленнєвої дії: „Я – повідомляю – тобі – на цьому місці – у цей час – за допомогою цього висловлення – про цей предмет – з огляду на такий мотив або причину – з такою ціллю чи наміром – за наявності таких передумов або умов – таким способом” [170, с. 9].

Пропонують враховувати такі компоненти, необхідні для аналізу ситуації спілкування: 1) учасників комунікації (статусно-рольові й ситуативно-комунікативні характеристики); 2) умови спілкування (пресупозиції, сфера спілкування, хронотипи, комунікативне середовище); 3) організацію спілкування (мотиви, цілі, настанови, стратегії, розгортання й членування, контроль спілкування й варіативність комунікативних засобів); 4) способи спілкування (канал, режим, тональність, стиль і жанр спілкування) [84, с. 241].

Під параметрами комунікативної ситуації розуміють її інваріантні ознаки, наявні в ситуації інформаційної передачі, обміну інформацією та комунікативного впливу. Вона характеризує комунікативну ситуацію на підставі таких параметрів:

- інтеракція / комунікативна взаємодія (забезпечує процесуальність, динамічність дискурсу і закладена у спільній діяльності комунікантів, які розробляють його структуру, поєднуючи фази породження (продукування) повідомлення (тексту) адресантом та його сприйняття, розуміння й інтерпретації адресатом, а також координуючи їхні інтенційно-стратегічні та інтерпретаційні програми);
- антропоцентричність (виявляється в діяльності комунікантів – людей, які здійснюють комунікативний акт на підставі наявних у них мовної та комунікативної компетенції, мотивів, інтенцій, стратегічних програм продукування повідомлення, його рецепції та інтеракції);
- цілісність (забезпечує інтеграцію всіх складників комунікативної ситуації на підставі комунікативної взаємодії);
- дискретність (визначає віддільність фаз продукування повідомлення і його сприйняття у комунікації „тут і зараз”);
- інформативність (виявляється багатопланово: з одного боку, інформацію продукує свідомість мовця або автора тексту, який фіксує свій задум у повідомленні, з іншого боку, інформаційний масив формується у свідомості адресата або читача, який сприймає це повідомлення);
- континуальність (передбачена динамікою комунікативного акту в певних умовах його здійснення);
- контекстуальність (визначена умовами комунікації, соціальними, етнічними, психологічними, культурними й іншими чинниками, що впливають на перебіг акту комунікації) [144, С. 96 - 99].

Комунікативна ситуація як діяльнісна система мовної комунікації має власну параметризацію. Характеристика будь-якого явища передбачає з’ясування його гранично загальних фундаментальних понять, що відображають найбільш істотні, закономірні риси цього явища, на відміну від інших, подібних до нього чи відмінних. Зазначені вище параметри комунікативного акту пропонуємо доповнити розглядом комунікативної інтенції учасників комунікації.

1.2.2.2. Роль комунікативної інтенції речень з підрядним з'ясуванням у мовленнєвих актах. У сучасному комунікативно зорієнтованому мовознавстві велику увагу приділено питанням взаємодії комунікативно-цільових характеристик МА та мовних засобів, які сприяють чи перешкоджають досягненню комунікативних цілей.

Роль комунікативної інтенції в процесі організації мовленнєвої діяльності досліджували вітчизняні та зарубіжні мовознавці (Дж. Остін [209], Дж. Серль [293], І. Стернін [164], Г. Почепцов [136] та ін.); соціологи (Т. Дрідзе [72], К. Міллс [277] та ін.) і психологи (Е. Берн [27], Л. Виготський [51] та ін.), однак не досягнуто єдності поглядів на місце, роль та принципи функціонування комунікативної інтенції в МА. Оскільки комунікативна інтенція в різних типах МА не була об'єктом лінгвістичних студій, то опишемо можливий підхід до розгляду такого об'єкта на матеріалі з'ясувальних МА.

Розглянемо поняття комунікативної інтенції як компонента комунікативно-прагматичної структури з'ясувальних висловлень у МА. Досягнення мети вимагає уточнити визначення комунікативної інтенції, запропонувати її типології та дослідити її вплив на формування цих висловлень у МА.

Передумовою введення поняття інтенції в лінгвістиці стало виникнення теорії МА, основоположником якої є британський логік, філософ і лінгвіст Дж. Остін [209].

З метою уточнення ідей Дж. Остіна щодо ілокутивного рівня аналізу МА його послідовники вводять у категоріальний апарат теорії МА поняття інтенції.

Для пояснення вербальної комунікації мовця та адресата використовують терміни „намір”, „ціль”. Чільне місце відводять процесу розпізнавання намірів мовця: „маючи намір переконати іншого в чомусь, мовець спостерігає за вербальними діями партнера по комунікації і має інший намір, щоб слухач розпізнав і цей його намір тощо” [165, С. 137 – 141].

Іntenцію розглядають як намір мовця повідомити щось, передати у висловленні певне суб'єктивне значення: „А має щось на думці, коли виголошує x ” [248, с. 379].

За схемою мовленнєвої ситуації мовець має намір ідентифікувати повідомлення з предметом x для адресата мовлення через те, що він (адресат) зрозуміє намір мовця ідентифікувати предмет x . При цьому адресат розпізнає намір, залучивши власні знання правил побудови повідомлень і відомості про контекст [293, С. 94 - 95].

У теорії планування М. Братмана інтенції є етапами реалізації плану. Людина є „особистістю, що планує”, планування дає їй можливість впорядкувати дії в часі та узгодити їх з іншими людьми. Плани мають ієрархічну структуру, елементами якої є інтенції. Формуванню інтенції передують ситуація з певним набором часових, соціальних і психологічних факторів, які впливають на породження інтенції і вибір способу її реалізації. Учасник ситуації бере на себе зобов'язання реалізувати дію та під впливом „фільтрів допустимості“ (бажань і переконань учасника) обирає невербальний / вербальний спосіб вираження наміру через МА [218].

У „широкому” розумінні інтенція проявляється як домовна фаза комунікації та зумовлює вибір і комбінування мовних одиниць, відповідні ситуації спілкування, функційний стиль і набір мовних засобів. У „вузькому” розумінні це поняття зводиться до поняття ілокутивного акту, який не співвідноситься з авторською інтенцією, що передують висловленню, чи з продуктом її реалізації, а який є процесом розкриття мовцем поставленої цілі, що відбувається одночасно з процесом самого висловлення [169, с. 101].

У дослідженні контексту в комунікативній лінгвістиці важливе місце відводиться фоновим знанням комунікантів, які як внутрішні екстралінгвальні контекстні чинники визначають інтенцію і вибір інформаційних елементів для формування висловлення [92, с. 134]. Основним у змісті висловлення він вважає тотальний смисл, для формування якого визначальною є інтенція мовця, тобто певна глобальна настанова на смисл майбутнього висловлення [92, с. 140].

У теорії МА поняття комунікативної інтенції тісно пов'язане з поняттям ілокутивного акту. О. Москальська виділяє два основних види комунікативних інтенцій — інформування та активізування. Їхня реалізація може відбуватися за

допомогою таких комунікативних способів: повідомляти – констатувати – стверджувати; переповідати – описувати – розповідати – оцінювати – змальовувати – стисло викладати; пояснювати – порівнювати – резюмувати – узагальнювати – робити висновки; обґрунтовувати – доводити – заперечувати – викривати; коментувати – аргументувати; спонукати – просити – закликати – апелювати – вимагати – інструктувати – наказувати; запитувати. Найвищий ступінь узагальнення комунікативних інтенцій втілено у трьох основних комунікативних настановах: розповідати – спонукати – запитувати. Низьким ступенем узагальнення вважаються мовленнєві форми, які реалізують всі комунікативні настанови [116, С. 55 - 59].

Конвенція інтенційності мовленнєвої дії вважається однією з найбільш загальних конвенцій, які регулюють процес спілкування: „своїм мовленнєвим ходом мовець переслідує деяку ціль” [137, с. 74].

У більшості випадків мовленнєва дія і ціль, яка реалізується через неї, є лише етапом на шляху до головної цілі мовця. Інтенційний аналіз висловлення “Як доїхати до вокзалу?” показує, що початкова інтенція адресанта полягає в тому, щоб запитати адресата, як доїхати до вокзалу, а кінцева – в тому, щоб доїхати до вокзалу.

За початковою інтенцією виділяють три типи актів – описування, спонування і запитування [137, с. 75]. З огляду на міру доступності інформації у висловленні до кінцевої інтенції мовця він поділяє висловлення на два класи: висловлення із заданою кінцевою інтенцією, в яких вона є експліцитною; висловлення з інференційною кінцевою інтенцією, для встановлення якої необхідно здійснити операцію виведення. Останні поділяються на два підкласи: висловлення з легковивідною і важковивідною кінцевими інтенціями.

За часом реалізації МА виокремлюються такі типи інтенцій: актомовленнєві (інтенції мовця, що реалізуються в процесі побудови МА) та постакомовленнєві (інтенції мовця, які формуються після побудови МА). У свою чергу, вони можуть бути початковими та кінцевими. Початкова інтенція – актомовленнєва або

постактомовленнева, яка відкриває собою можливість подальших інтенцій. Кінцева інтенція — актомовленнева або постактомовленнева інтенція, викликана початковою інтенцією. У разі формулювання запитання „Де можна купити журнал «Всесвіт» № 10?” початковою актомовленневою інтенцією буде поставити питання „Де купити журнал «Всесвіт» № 10?”, кінцевою – отримання відповіді; початковою постактомовленневою – осмислення отриманої інформації, кінцевою – дії, спрямовані на те, щоб купити журнал. [137, с. 86]

У межах дослідження теорії мовного впливу Л. Кисельова розглядає такі види інтенцій: інформативні (передача адресатові нових відомостей про зміни, які відбуваються у світі); спонукальні (залучення адресата до змінювання навколишнього світу, спонукання його до реакції на зміст висловлення); емоційно-оцінні (реакція на прагматичну ситуацію спілкування); контактні (налагодження міжособистісних взаємин між учасниками комунікативного акту) [86, с. 149].

На основі класифікації ілокутивних актів Дж. Серля Л. Федорова виділяє такі типи інтенційного впливу: соціальні впливи (реалізація визначених соціальних актів: привітання, прощання тощо); волевиявлення (мовленнєві дії, спрямовані на те, щоб об'єкт виконав волю мовця: наказ, прохання тощо); пояснювання та інформування (стратегії мовленнєвого впливу: доповідання, повідомлення тощо); оцінні та емоційні мовленнєві впливи (суспільні або міжособистісні суб'єктивно-емоційні відносини) [177, С. 48 - 50].

Для дослідження мовної взаємодії комунікантів О. Кібрик виділяє такі комунікативні інтенції: передача інформації, яку має мовець; отримання інформації, яка потрібна адресатові; генерування нової інформації мовцем; усунення суперечностей на основі знань мовця та / або адресата; задоволення вимог мовленнєвого ритуалу [152, с. 293].

Відправним пунктом комунікації є ситуація. Один із комунікантів має інтенцію повідомити щось іншому комунікантові. У цьому випадку має місце феномен “атракції”. Привертання уваги потенційного слухача може відбуватися невербально або вербально. У виборі вербального способу вираження наміру

щодо факту комунікації мовець формує кілька проміжних інтенцій: інтенцію правильно оформити висловлення з фонетичного, граматичного, семантичного погляду та з огляду на жанр і реєстр. Крім того, мовець має персуазивний намір – інтенцію переконати слухача в ширості свого наміру щодо ситуації.

Інформація, яку передає адресант, може сприйматися адресатом не лише лінійно, а й парадигматично, тобто на рівні асоціацій, які формуються під впливом елементів мовного коду. Асоціації фіксуються в пам'яті потенційних адресанта й адресата і набувають характеру фрейму – особливої структури, в якій містяться знання про стереотипну ситуацію. Інформація, яка надається реципієнтові, оцінюється з урахуванням досвіду, збереженого у фреймах його пам'яті у вигляді асоціацій і пов'язаних з ними емоцій. Продуцент успішно маніпулює аудиторією, якщо він створив за допомогою мовного коду засоби „вмикання” фреймів, які викликають потрібні емоційні стани. Таким чином, модель МА слід доповнити ще одним інтенційним компонентом – фреймовою інтенцією [10, С. 47 – 48].

Досліджуючи перформативність, Н. Формановська розглядає інтенцію як задум побудувати мовлення на інформативній або фатичній основі, в офіційно-діловому, розмовному чи іншому стилі, в монологічній або діалогічній формі, усно або письмово, шляхом вибору тої чи тої стратегії і тактики. Вона інтерпретує спеціалізоване поняття – мовленнєву інтенцію – як намір, задум зробити щось, виконати дію за допомогою інструменту „мова – мовлення – висловлення”, тобто реалізувати МА. Суть мовленнєвої інтенції описано двобічно: з одного боку, це мотив і ціль, з іншого – психічний субстрат. Н. Формановська зазначає, що мотиваційно-цільова діяльна сила втілюється в іллокутивній функції (силі) висловлення. Тому дослідниця, як і О. Москальська, відносить мовленнєву інтенцію до ілокуції як значення до функції. [179, с. 280]

Інтенція формується у свідомості мовця і вербалізується ним у висловленні під впливом когнітивних і комунікативних характеристик його мовної особистості. Інтенція інтерпретується як складне когнітивно-комунікативне явище, що формується на основі певних знань та уявлень про світ [57, с. 4].

У дослідженні виявлено 22 типи інтенцій: повідомлення (нарративну, уточнення, експлікативну, репрезентативну, резюмування, нагадування, підтвердження, заперечення, докору), асертивну, супозитивну, промісивну, менасивну, передбачення, пропозиції, вимоги, реквестивну, поради, подяки, вибачення, запиту.

Аналізуючи інтенції мовця та інтенціональність, М. Хо та К. Ящолт виділяють такі групи інтенцій: проксимальні (теперішньо спрямовані інтенції, які використовують для визначення значень адресанта на рівні висловлення) та дистальні (наміри вищого порядку, які впливають на породження МА та розгортання дискурсу; контролюють „цілі сегменти діалогу”); приватні (цілі, що включають лише адресанта) і соціальні (цілі, що включають щонайменше ще одну особу, крім адресанта) [254, С. 104 - 106].

Розглядаючи комунікативну інтенцію крізь призму теорії актуального членування речення, С. Шабат-Савка витлумачує її як комплексну амбівалентну мовленнєву категорію, що відображає психоментальний простір мовної особистості в основних модально-інтенційних реченнєвих реалізаціях та дискурсивних виявах [185, с. 593]. Дослідниця стверджує, що багатогранну діяльність мовної особистості репрезентують такі релевантні інтенції: інформативні (констатують реальний або ірреальний факт, передають через мовця повідомлення про світ); питальні (формують когнітивний процес-пошук, реалізують гносеологічну потребу мовця заповнити інформаційні лакуни у знаннях); спонукальні (передають наказ, вимогу і т. ін.); оптативні (передають волевиявлення суб'єкта текстової комунікації, його прагнення виконати потенційно бажану дію в постмовленнєвому просторі); емоційно-оцінні (пов'язані з прагненням мовця передати свій емоційний стан); інтерактивні (встановлюють, активізують та ініціюють контакт між учасниками комунікативного акту) [184, С. 453 - 456].

Беручи до уваги дослідження вітчизняних та зарубіжних лінгвістів комунікативну інтенцію охарактеризовуємо в „широкому” значенні як комунікативно-прагматичну категорію, яка відображає суб'єктивний чинник у

міжособистісному спілкуванні. У „вузькому” значенні (на рівні мікропрагматики) витлумачуємо досліджуване поняття як суб’єктивну настанову змісту окремого висловлення, що скерована на управління мовленнєвими діями шляхом добору засобів мовного коду.

У процесі комунікації мовець використовує з’ясувальні висловлення для здійснення різних мовленнєвих дій. За будь-якої комунікативної ситуації висловлення реалізують насамперед з’ясувальну функцію, тому первинною інтенцією з’ясувальних висловлень є з’ясування:

напр.: *I think that some girls can't disassociate themselves from all the advertising they see.*

З урахуванням комунікативно-прагматичних параметрів — суб’єкт, об’єкт, суб’єктно-об’єктні відношення — вважаємо за доцільне виділити такі типи вторинних інтенцій з’ясувальних висловлень:

1) **інформувальна** – відтворити передавання адресантом нових для адресата відомостей про зміни, які відбуваються у світі. Реалізація інформувальної інтенції спрямована на перетворення знань адресанта в інформацію та поповнення інформаційного фонду адресата. Перед адресантом постає завдання вибору інформації, а перед адресатом — відтворення та інтерпретація інтенційного стану адресанта.

Напр.: *I said that the key business goal there was to create a mailing list.*

2) **зобов’язувальна** – накласти на адресанта обов’язок здійснити дію або дотримуватися певної лінії поведінки. У реалізації зобов’язувальної інтенції адресант ставить перед собою завдання виконати якусь обіцянку або бере на себе тверде зобов’язання щодо виконання певних дій у майбутньому. Зобов’язувальна інтенція скерована на виконання дії, яка може відповідати інтересам адресанта або адресата.

Напр.: *He swore that he would kill every chaos worshipper on the face of the world.*

3) **змушувальна** – відтворити залучення адресата до зміни зовнішнього світу та спонукання його до реакції на зміст висловлення. Адресант виконує

мовленнєву дію не у зв'язку з інформативною потребою адресата, а під впливом внутрішніх або зовнішніх обставин, пов'язаних із ситуацією спілкування. У процесі реалізації імпліцитної змушувальної інтенції адресант і адресат є активними діячами ситуації. Мовленнєва дія адресанта актуалізує ситуацію спілкування та участь у ній адресата. Змушувальна інтенція спрямована на зміну лінії поведінки адресата в комунікативній ситуації взаємодії.

Напр.: *He demanded that the army rise up against the government.*

- 4) **емоційно-оцінювальна** – виразити ставлення до світу, відреагувати на прагматичну ситуацію спілкування. Виражаючи емоційно-оцінювальну інтенцію, адресант апелює до думки адресата. Оцінка того, що відбувається, спонукає адресанта повідомити про це, а реакція на ситуацію стає стимулом для мовленнєвої дії, спрямованої на її зміну.

Напр.: *I am sorry that I have been so ungrateful in the past for your many generous acts.*

- 5) **декларувальна** – повідомити нові для адресата відомості, положення, думки про зміни, які відбуваються у світі.

Напр.: *In last year's report, we stated that we were working hard to win some significant maintenance contracts with power generation companies.*

Інформувальна, змушувальна та декларувальна інтенції втілюються в ілокутивних опорних предикатах головної частини з'ясувальних висловлень у структурі прямої та непрямої мови.

Інформувальна інтенція в структурі прямої і непрямої мови:

напр.: *'I can't remember whether I locked the door,' said Dave.*

She whispered that she would have to leave early.

Змушувальна інтенція в структурі прямої та непрямої мови:

напр.: *'You must do what the referee tells you,' said the coach.*

Tristan asked that he were going to set up website.

Декларувальна інтенція в структурі прямої і непрямої мови:

напр.: *'I claim that I had anything to do with it,' said Mark.*

Immediately after this he announced that he intended to marry her.

З'ясувальна інтенція мотивує з'ясувальний МА, лежить в його основі, втілюється в інтенційному значенні, яке виражається на мовному рівні ілокутивним опорним предикатом головної частини СПР з підрядним з'ясувальним. Вона впливає на значення з'ясувальних висловлень у МА (Рис. 1.8).

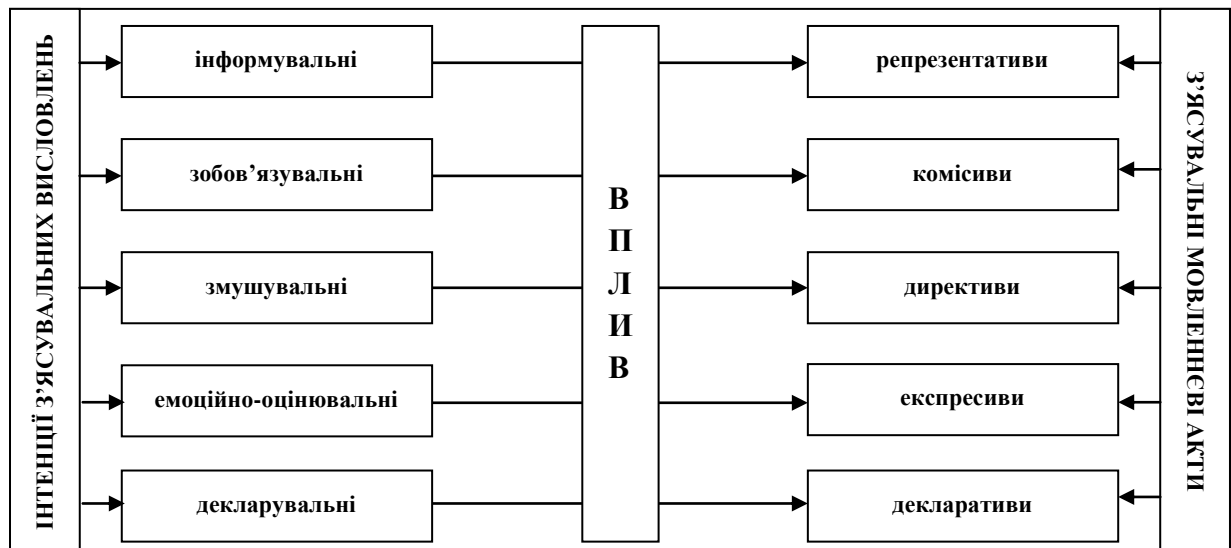

Рис. 1.8. Зв'язок інтенційності з'ясувальних висловлень з типами МА

З опорою на класифікацію МА Дж. Серля [146] та визначені вище типи інтенцій виділяємо такі типи з'ясувальних МА, що реалізуються в з'ясувальних висловленнях:

- 1) репрезентативи (фіксують відповідальність адресанта за повідомлення про стан справ, за істинність вираженого судження):

напр.: *I can assure you that any information given during the interview will be treated in the strictest confidence.*

- 2) комісиви (покладають на адресанта обов'язок здійснити майбутню дію або дотримуватися певної лінії поведінки):

напр.: *She promised that there would be no more political prisoners, no more exiles, no more land confiscations.*

- 3) директиви (є спробами адресанта домогтися дій з боку адресата):

напр.: *I must warn you that any mention of Clare agitates your grandmother.*

- 4) експресиви (виражають психологічний стан, заданий умовою щирості щодо стану речей, визначеного в рамках пропозиційного змісту):

напр.: *It is so good that we now use it for all our drawing and image manipulation for the artwork you see in this section of the magazine.*

- 5) декларативи (повідомляють нові для адресата відомості, положення, думки про зміни, які відбуваються у світі):

напр.: *In last year's report, we stated that we were working hard to win some significant maintenance contracts with power generation companies.*

Таким чином, комунікативна інтенція є важливим компонентом комунікативно-прагматичної структури з'ясувальних МА. Вона мотивує та здійснює вплив на формування смислів з'ясувальних висловлень у МА.

1.2.2.3.З'ясувальний мовленнєвий акт. Сучасні мовознавчі дослідження, спрямовані на аналіз прагматичної структури речень [137], показали потенціал цих студій. Ідея про те, що „комунікативна влаштованість” (коммуникативная устроенность у В. Белошапковой [25, С. 82 – 83]) є одним із складників речення, у розумінні сучасної синтаксичної науки не нова. Т. Шмельова зазначає, що ця ідея належить чеському мовознавцеві Франтішеку Данешу¹² [196] і була введена в науковий обіг В. Белошапковою [25]. Ідея трирівневого підходу до аналізу речення полягала в його тлумаченні як складного явища, яке поєднує три синтаксичних об'єкти: 1) формальну побудову, 2) семантичну структуру, 3) комунікативну насиченість. Цю ідею розгорнула В. Белошапкова та її учні [54].

Ще раніше на комунікативний рівень виводить речення О. Смірніцький, який пропонує виділити у структурній схемі речення: 1) суб'єкт і предикат (предмети

---

¹² У 1964 році чеський лінгвіст Франтішек Данеш (нар. 1919) написав статтю „Про трирівневий підхід до мови” [235]. Основні ідеї цієї статті (у співавторстві з К. Гаузенбласом) були декларовані у збірнику матеріалів наукового симпозиуму у 1967 [70]

думки, які відповідають граматичному підметові та граматичному присудкові); 2) граматичний підмет і граматичний присудок (слова, що позначають суб'єкт і предикат), 3) лексичний підмет і лексичний присудок (слова, що позначають предмет думки всього висловлення, і те, що повідомляється про цей предмет думки), 4) діяча і дію (джерело дії у позначуваній дійсності та сама дія) [151, с. 110.]¹³.

Однак у використанні трирівневого підходу до аналізу речення помічаємо певну асиметрію: він здебільшого застосовується для дослідження простих речень. Питання зв'язку синтаксису, семантики і прагматики складного речення залишаються дискусійними. Є неусталеною навіть метамова таких досліджень. Зокрема, В. Белошапкова у першій версії підручника [25, С. 160 – 163] виділяє два аспекти складного речення: комунікативний і конструктивний, а у доповненому виданні [24, С. 720 – 725] вже застосовує термін організація: формальна, смислова і комунікативна. У дисертаційній праці використовуємо термін структура, який видається адекватним для трирівневого розгляду складного речення як об'єкта дослідження в сучасному мовознавстві. Як уже було зазначено (див. Рис.1.9.), комунікативно-прагматична структура з'ясувального речення співвідноситься з МА. Основний компонент цієї структури – ілокутивний опорний предикат, який є носієм комунікативно-прагматичної скерованості МА.

Аналізуючи об'єкт дослідження на різних рівнях його реалізації – лексико-граматичному, семантичному та комунікативно-прагматичному, – виявляємо системний зв'язок у межах його основного компонента. Складниками ілокутивного з'ясовуваного опорного предиката головної частини з'ясувального висловлення у МА є ілокутивна з'ясовувана сема (комунікативно-прагматичний рівень) та локутивна з'ясовувана сема: пропозиційна та фонетична семи (семантичний та лексико-граматичний рівні). Семний склад та семна організація ілокутивного з'ясовуваного опорного предиката головної частини

¹³ Книга Олексія Івановича Смірніцького „Синтаксис англійської мови” була написана його учнями і вийшла після його смерті (1954). В основі цього видання – теоретичний курс англійської мови, який професор протягом 11 років читав у Московському університеті. Курс доповнено рукописними матеріалами та окремими текстами, наданими О.С. Ахмановою.

з'ясувального висловлення дає змогу встановити комунікативно-прагматичну скерованість розгорнутої частини з'ясувального висловлення в МА. Ілокутивний з'ясовуваний опорний предикат головної частини з'ясувального висловлення є основним компонентом з'ясувального висловлення, реалізованого в з'ясувальному МА (Рис.1.9).

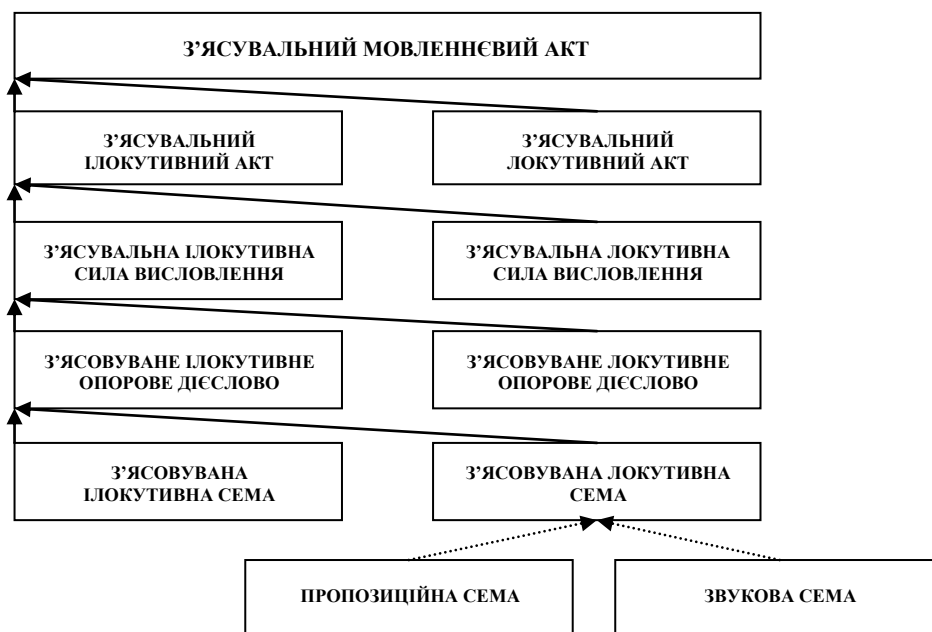

Рис.1.9. Склад та організація з'ясувального мовленнєвого акту

Аналізуючи комунікативно-прагматичну структуру з'ясувального висловлення як інтенціональної мовленнєвої дії у спілкуванні, передусім розглядаємо ілокутивний опорний предикат головної частини об'єкта дослідження. Мікросмисли, які формуються на основі ядрових сем ілокутивного опорного предиката, утворюють комунікативно-інтенційний смисл адресанта. Мікросмисловий склад (прагмемна структура) ілокутивного опорного предиката надає інформацію про комунікативно-прагматичне спрямування з'ясувального висловлення.

У структурі комунікативно-інтенційного смислу аналізованого ілокутивного опорного предиката втілюється інформувальна, зобов'язувальна, змушувальна емоційно-оцінювальна або декларувальна інтенція адресанта. Тип інтенції мовця та ситуація, за якої здійснюється її вербальна реалізація, визначають

комунікативно-прагматичний тип МА – репрезентатив, комісив, директив, декларатив або експресив (Рис. 1.10.)

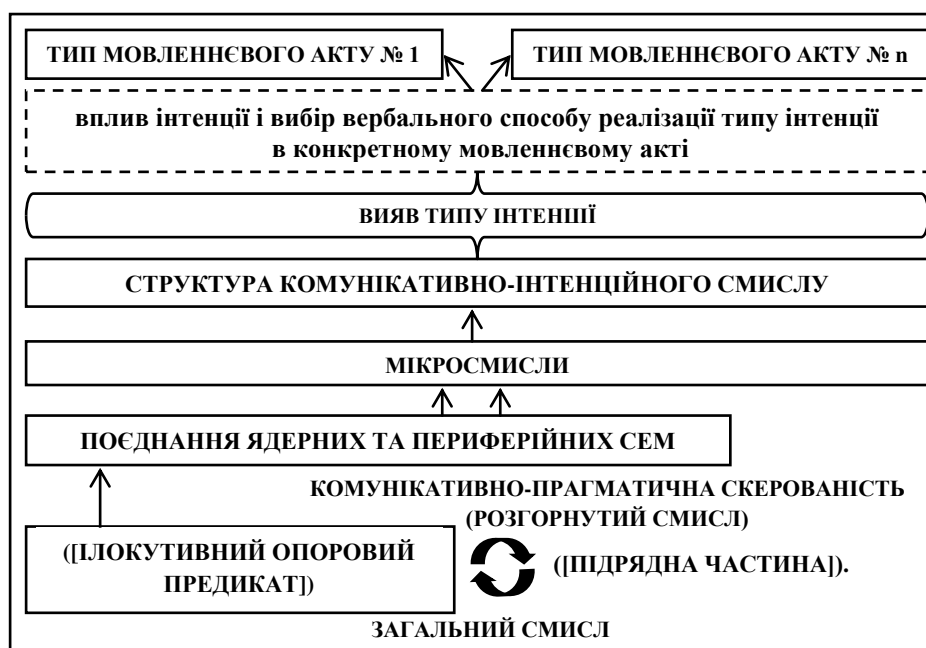

Рис. 1.10. Співвідношення ілокутивного опрового предиката з типом мовленнєвого акту

Напр.: I understand that 250 unaccompanied children cost a social services department £5 million. (representative)

Second, I promised that the accurate figures will be published. (commissive)

And I know that I'm incredibly lucky to have such tremendous energy. (expressive)

I categorically state that that man in no way supports the IRA or any paramilitary organisation. (declarative)

See that clean towels are freely available (and not restricted to once a week). (directive, type 1)

We recommend that you read the accompanying Product Information leaflet. (directive, type 2)

Аналіз об'єкта дослідження виявив, що один і той самий ілокутивний опровий предикат може мати однакову або різну n -ну спрямованість МА:

Напр. 1: (1) *We believe that Christ has made possible the redemption of all humanity — of men and women equally. (meaning: вірими; expressive)*

(2) *I simply can't believe that responsible adults allowed a child to wander the streets. (meaning: задоволення чи невдоволення адресанта; expressive)*

(3) *I believe that a newborn child has the right to be fed, warmed and cherished.* (meaning: *тверде переконання в чомусь; expressive*)

(4) *I believe that increasingly with modern communications, the interests of children reared in a rural environment may be as diverse as those from urban areas.* (meaning: *адресант не має міцно усталеної думки про що-небудь, погляду на щось; expressive*)

Напр. II: (1) *I say that I have been sick with flu.* (meaning: *говоріння; розповідання; representative*)

(2) *And I say that he shouldn't.* (meaning: *промовляння (висловлювання своєї думки щодо чогось); expressive*)

(3) *They said that it was impossible to abandon the 20 per cent.* (meaning: *підказування; натякання; наведення на думку; representative*)

(4) *I said that schools in my constituency are improving substantially under LMS.* (meaning: *ствердження; representative*)

Своєрідною є директивна прагматика з'ясувального висловлення, яка зумовлена опорною директивою в головній частині, а підрядна є лише її складовим елементом. Опорна директива реалізується на комунікативно-прагматичному рівні:

Type 1 – ілокутивним опорним предикатом у наказовому способі:

Напр: See that your child has everything for ski school: lift pass, ski school tickets, boots, skis, poles and money for a hot drink.;

Type 2 – ілокутивним опорним предикатом у стверджувальній формі:

Напр.: We recommend that you check prices with the establishment before booking.

Аналіз ілокутивного опорного предиката, тобто опорної прагмеми, у з'ясувальних висловленнях, граничних випадках з'ясувальних мовленнєвих актів, доводить, що вони є визначальними засобами мовної комунікації. На різних рівнях їхньої реалізації є різні терміни, які слугують для позначення одиниць у системі мови – мовлення – комунікації (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1

**Структура висловлення з'ясувального мовленнєвого акту
в модусах вияву мови: мові, мовленні, комунікації**

Елементарна складова опорової синтаксично-комунікативної одиниці з'ясувального висловлення	Опорова синтаксично-комунікативна одиниця головної частини з'ясувального висловлення	Підрядна частина з'ясувального висловлення
мікросмисл	прагмема	прагмемна рамка
сема	сигніфікат	сигніфікативна рамка
актант	(граматичний) предикат	актантна рамка
З'ЯСУВАЛЬНИЙ МОВЛЕННЄВИЙ АКТ		

Опорові прагмеми у з'ясувальних висловленнях надають інформацію про комунікативно-прагматичну скерованість їхніх підрядних частин. Останні за допомогою опорових прагмем чіткіше експлікують тип інтенції (інформувальну, зобов'язувальну, емоційно-оцінювальну, декларувальну та змушувальну) і функціонують як мовленнєві дії різних типів, що призначені для реалізації репрезентативів, комісивів, експресивів, декларативів та директивів (табл. 1.2.).

Опорові прагмеми, які висловлюють репрезентативність, формують такі комунікативно-інтенційні смисли: *(неохоче, формальне) визнання (допускання, приймання; впускання; вважання правильним, логічним тощо), (усне, писемне) зауважування, бачення, вважання, виправдання (пояснювання), висновок, відповідання, вказування, гадання, говоріння, дізнавання, довідування, здогадування, дотримання думки, думання, з'ясування, забування, звертання уваги (примічання), згадування, здогадка (припущення), зізнання, знання (поінформованість, обізнаність; розуміння; усвідомлення), зрозуміння, коментування, міркування, наведення на думку, наголошування, намір, натякання, обізнаність, ознайомленість, очікування, пам'ятання, підказування, підкреслювання, підозра, підраховування, підсумовування, повідомлення, повторювання, поінформованість, помічання, пояснювання (тлумачення),*

пригадування, призначання, припущання, роз'яснювання (вичерпне пояснення своєї думки про щось), роздумування, розмірковування, розповідання, розуміння (про

Таблиця 1.2.

Опорові прагмеми у висловленнях з'ясувальних мовленнєвих актів

Опорові прагмеми висловлення репрезентативності	Опорові прагмеми формування комісивності	Опорові прагмеми висловлення експресивності	Опорові прагмеми формування декларативності	Опорові прагмеми висловлення директивності
інформувальна інтенція	зобов'язувальна інтенція	емоційно-оцінювальна інтенція	декларувальна інтенція	змушувальна інтенція
<i>acknowledge, admit, advise, appreciate, assume, comment, concede, conclude, confess, consider, emphasise (-ize), expect, explain, forget, gather, guess, imagine, know, learn, mention, observe, realise (-ize), reason, recall, reckon, recognize (-ize), reflect, remark, remember, repeat, reply, say, see, speculate, stress, suppose, suspect, tell, think, understand</i>	<i>guarantee, pledge, promise, swear</i>	<i>accept, agree, believe, complain, confirm, deny, dispute, doubt, know, object, say, think</i>	<i>allege, announce, assert, claim, declare, proclaim, state</i>	<i>advise, argue, ask, demand, dictate, direct, hint, imply, insist, observe, order, propose, recommend, remember, request, see, suggest, teach, tell, warn</i>

випадок, подію; роботу, функціонування чогось; важливість, вагомість чогось), свідчення, промовляння, складання думки, стверджування, тлумачення, усвідомлення (про чіюсь поведінку), уявлення, чекання.

Ознаками комісивності сповнені такі комунікативно-інтенційні смисли: *бути порукою, гарантувати, давати слово, давати обітницю, запевняти, заприсягатися, обіцяти (з відтінком урочистості, формальності).*

Експресивність формується опоровими прагмемами, в яких закладено такі комунікативно-інтенційні смисли: *(рішуче) заперечення (протестування), невпевненість, наявність такої самої думки, вагання, вважання, віра, думання,*

задоволення чи невдоволення, заперечення, згоджування, відсутність усталеної думки про що-небудь, погляду на щось, очікування, прийняття чогось, примирення з чимось, розуміння, промовляння, скарга, сподівання, ставлення під сумнів, сумнівання, схвалення, сумісність поглядів, тверде переконання в чомусь, уявлення, цілковите переконання у своїй правоті та істиності сказаного.

До декларативів належать опорові прагмеми, які є носіями таких комунікативно-інтенційних смислів: *(формальне усне або письмове) заявляння (повідомлення; стверджування), обнародування, оголошування (визнання), оприлюднювання, проголошування (визнання).*

Директивність є характерною рисою таких комунікативно-інтенційних смислів: *вимагання, відговорювання (відмовляння), внесення пропозиції, диктування (примушування; спонукування), запам'ятовування, застереження, зауваження, консультування ((настійне) прохання), наведення на думку, навчання, (офіційне) наказування, наполягання, натякання, переконування, пересвідчування, підказування, повчання, повчання, попередження, порада, пропонування, прохання, рекомендування, розпорядження чимось, твердження.*

З'ясувальні висловлення з опоровими прагмемами в конкретних МА реалізують мовленнєвий вплив, за якого діяльність однієї людини вербально регулюється іншою. Напрям передання повідомлення, фактор адресата та мовця визначають особливості реалізації різних типів МА через опорові прагмеми з'ясувальних висловлень, а також виступають чинниками творення їхнього прагматичного потенціалу та впливають на формування способів реалізації. З'ясувальні МА використовують для побудови діалогічного мовлення. Вони відображають комунікативну ситуацію взаємодії та орієнтовані на її учасників.

Висновки до розділу 1

У першому розділі проаналізовано динаміку розвитку поглядів на об'єкт дослідження у різних мовознавчих школах, а також описано теоретичне підґрунтя виконаного дослідження та уточнено його метамову.

1. Виявлено, що аналізуючи ПР з урахуванням формальної організації речення граматисти застосовували різні підходи до їхньої класифікації. Українські та російські граматисти диференціювали ПР на підставі опису засобів зв'язку між частинами складного речення. До складу різних класів СПР потрапляли близькі за граматичною природою ПР (напр., сполучні і відносні ЗПР). Американські граматисти досліджували структурні схеми ЗПР, але не виділяли його в окремий граматичний тип. Хоча формальні показники виявилися недостатніми для об'єктивної типологізації ПР, формальний принцип мав значний вплив на розвиток синтаксичної думки. Змістовий підхід до аналізу СПР з підрядним з'ясуванням дав змогу подолати низку труднощів інтерпретації, які виникли в рамках формально орієнтованого підходу, і кваліфікувати ці речення як складнопідрядні з підрядним реченням, яке називає опредмечену ситуацію, що заповнює семантичну недостатність опорних предикативних одиниць у головній частині.

2. Аналіз підходів до розгляду з'ясувального речення як об'єкта дослідження в сучасному мовознавстві (на матеріалі англійської мови) засвідчив, що немає загальноприйнятого погляду на проведення такого аналізу. У цій праці пропонуємо комплексно враховувати рівні організації СПР, які впорядковані ієрархічно (лексико-граматичний, семантичний та комунікативно-прагматичний), та співвідносяться з трьома модусами вияву мови: мовою, мовленням, комунікацією.

3. Перший рівень (лексико-граматичний) забезпечує мовне кодування з'ясувального речення. У структурній побудові з'ясувального речення беруть участь такі структурні компоненти: з'ясовуване опорове слово, з'ясувальний підрядний сполучний засіб та з'ясувальна предикативна одиниця

підрядної частини. Органічний зв'язок частин ЗПР є носієм його схемної семантики. По-перше, компоненти взаємодіють як складники єдиного цілого. Ця взаємодія здійснюється і виражається граматичними засобами, кожен з яких виконує свою функцію у межах складного речення. По-друге, компоненти взаємодіють як смислові одиниці, що забезпечує створення особливого семантичного типу складного речення. Компоненти поєднуються як структурні одиниці на фоні організації складного речення загалом. Ознакою останнього є розгортання структури за принципом послідовного (лінійного) розташування компонентів, з яких кожен наступний відповідає чи не відповідає на валентні запити попереднього. Таким чином, схемна семантика ЗПР відображає три аспекти зв'язку: 1) загальносемантичний, який виражається в логіці взаємодії компонентів як носіїв значення; 2) смисловий, який дає уявлення про типове значення ЗПР; 3) лінійний, який відображає послідовність розгортання компонентів з огляду на обов'язковість/необов'язковість.

4. Другий рівень (семантичний) розкривається у конкретному МА. Переходячи від аналізу лексико-граматичної структури до семантичної розмежовуємо терміни речення → висловлення. Досліджуючи з'ясувальне висловлення, враховуємо і структурні, і семантичні параметри його організації. Останні окреслюють зміст з'ясувального речення. У семантичній побудові висловлення бере участь лексичне наповнення з'ясовуваного опорного предиката головної частини з'ясувального висловлення та з'ясувальної підрядної частини. Взаємодія схемної семантики із власне семантикою речення полягає у відборі для синтаксичних позицій у реченні лексем певного семантичного типу та в узгодженні лексичної семантики компонентів речення з семантикою структурної схеми. Схемна семантика визначає лексико-семантичну організацію синтаксичних структур.

5. Третій рівень (комунікативно-прагматичний) з'ясувального речення розкривається за участі з'ясувальних висловлень для здійснення мовленнєвих дій. Розуміння висловлення як мовленнєвої дії втілюється в понятті МА, тобто інтенціональної мовленнєвої дії в ситуації спілкування. Основна роль у вираженні

ілокутивного акту належить ілокутивному опоровому предикату головної частини з'ясувального висловлення („з'ясовуваному”). Ілокутивний опоровий предикат є комунікативно-прагматичним індексом спрямованості пропозиційної сили. Центральним компонентом комунікативно-прагматичної структури з'ясувальних висловлень вважаємо комунікативну інтенцію. Комунікативно-прагматична структура дає змогу з'ясувальному висловленню функціонувати в ілокутивному акті. Основна роль у його вираженні належить ілокутивному опоровому з'ясовуваному предикату – початковій прагмемі, яка позначає процес розгортання ілокутивного акту. Вона є комунікативно-прагматичним індексом спрямованості пропозиційної сили. Опорова з'ясовувана прагмема функціонує як мовленнєва дія різних типів, призначена для реалізації репрезентативів, комісивів, експресивів, декларативів або директивів.

6. Комплексний підхід до аналізу з'ясувального речення як синтаксичної одиниці забезпечує повноту його розгляду у всіх модусах вияву мови. Перший рівень аналізу цієї одиниці дає змогу визначити ЗПР як синтаксичну (статичну, конструктивну) одиницю, пов'язану здебільшого з'ясувальним підрядним сполучним засобом (сполучником підрядності, сполучним словом) з головною частиною СПР. Другий рівень забезпечує розгляд з'ясувального висловлення як мовленнєвої одиниці, у побудові якої бере участь лексичне наповнення з'ясовуваного опорного предиката його головної частини та ЗПР. На третьому рівні з'ясувальне висловлення втілюється в МА, який є комунікативно-прагматичною одиницею мовленнєвої діяльності, що спрямована на реалізацію інтенції з'ясування у комунікативній ситуації взаємодії.

Основні положення цього розділу викладено в публікаціях авторки: [155; 156; 157; 159].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ СИНТАКСИЧНОЇ, СЕМАНТИЧНОЇ ТА ПРАГМАТИЧНОЇ СТРУКТУР РЕЧЕНЬ З ПІДРЯДНИМ З'ЯСУВАННЯ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Для сучасних лінгвістичних студій актуальним є питання розроблення методики аналізу мовних об'єктів різної природи. Комплексна методика поєднує різноманітні підходи і прийоми лінгвістичного аналізу та новітні досягнення інформаційних технологій, що забезпечують повноту аналізу об'єкта дослідження та достовірність отриманих результатів.

2.1. Аналіз складнопідрядного речення з підрядним з'ясування на лексико-граматичному рівні

Аналіз з'ясувального СПР на лексико-граматичному рівні включає дослідження його структурних схем. Для опису структурної схеми речення суттєвим є те, що: 1) для неї визначальним фактором є лексична семантика; 2) структурна схема відрізняється не за конкретними висловленнями, а за їхніми класами; [190, с. 461] 3) словоформи, які утворюють структурну схему речення, є його головними членами (категоріями структурної схеми речення) [191, с. 546]; 4) питання тотожності речень вирішується за допомогою виділення та диференціації його змінних (значень граматичної форми та морфологічного складу) та постійних елементів (граматичних форм слова – одиниць внутрішньопарадигмального рівня і валентні властивості слів у конкретній формі, тобто в конкретних одиницях внутрішньограматичного рівня) [105, с. 143]; встановлення тотожності та відмінності моделей речення можна досягти шляхом розподілу всіх постійних елементів одного речення на необхідні та факультативні [105, с. 147], а основою тотожності речень може бути тотожність постійних елементів і різних змінних або навпаки [105, с. 198]; 5) ототожнення поняття структурної схеми з пропозиційною функцією відображає погляд

Ю. С. Степанова, що пропозиційні функції стають реченнями у разі заміни змінних елементів на постійні [163, с. 143]. Отже, структурна схема речення або пропозиційна функція має форму стверджувального речення, але містить змінні елементи.

Пропонуємо дослідження лексико-граматичної побудови з'ясувального СПР здійснювати у два етапи, застосовуючи **валентно-колігаційний та трансформаційний (розгортальний) аналіз**.

Перший етап. У дослідженні розглядаємо з'ясувальні СПР, які позначають розумову діяльність [275], з типом структурної схеми ($ПО_1 \leftrightarrow ПСЗ \rightarrow ПО_2$), де $ПО_1$ – предикативна одиниця головної частини, $ПСЗ$ – підрядний сполучний засіб, $ПО_2$ – предикативна одиниця підрядної частини; $\leftrightarrow$ – взаємний зв'язок між частинами СПР, $\rightarrow$ – одnobічна залежність між частинами складних мовних одиниць, (...) – структурна єдність СПР. Аналіз валентності предикативної одиниці головної частини з'ясувального СПР засвідчує, що вона є його основним компонентом. Предикативна одиниця є своєрідним „атомом з гачками, який може притягувати до себе більшу або меншу кількість актантів...” [172, с. 250]. За структурною схемою предикативна одиниця головної частини з'ясувального СПР управляє однією актантною рамкою, тобто одним ЗПР. Як активно валентна синтаксема, предикативна одиниця головної частини з'ясувального СПР утворює позицію, яку заповнює з'ясувальна актантна рамка.

Другий етап. Трансформаційний (розгортальний) аналіз ґрунтується на уявленні, що в основу будь-якої складної синтаксичної структури покладено просту. Тому завдяки послідовним трансформаціям зі складних структур можна вивести прості. Синтаксична система мови має кілька підсистем, з яких одна є первинною (ядровою), а всі інші похідними. До ядрової підсистеми належать елементарні речення, які позначають найпростіші ситуації. Складні типи речень утворюються з ядрового через різні трансформації. Вибудувати синтаксичну структуру речення означає визначити ядрові типи,

покладені в його основу, і показати, внаслідок яких трансформацій воно виникло [11]. За структурною схемою ($ПО_1 \leftrightarrow ПСЗ \rightarrow ПО_2$) у лексико-граматичній побудові з'ясувального СПР беруть участь предикативна одиниця головної частини, підрядний сполучний засіб та предикативна одиниця підрядної частини. Підрядний сполучний засіб та предикативна одиниця підрядної частини утворюють з'ясувальну актантну рамку. Предикативну одиницю головної частини з'ясувального СПР розглядаємо як початкову, а з'ясувальну актантну рамку – як похідну.

Напр.: I *think* ($ПО_1$) $\leftrightarrow$ *that* the stones *will go back* one day ($ПСЗ \rightarrow ПО_2$). (тут і далі приклади з BNC [220])

I *suppose* ($ПО_1$) $\leftrightarrow$ *that* the true position *lies* somewhere between the two ($ПСЗ \rightarrow ПО_2$).

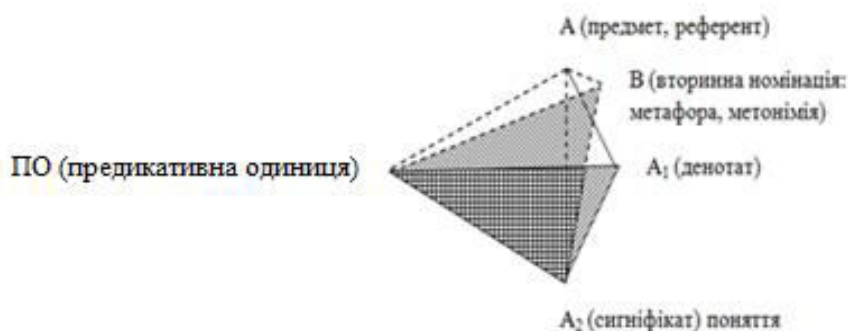
We *acknowledge* ($ПО_1$) $\leftrightarrow$ *that* the country *has* a number of social problems ($ПСЗ \rightarrow ПО_2$).

Таким чином, на етапі аналізу лексико-граматичної побудови з'ясувального СПР виділяємо його основний компонент – предикативну одиницю головної частини з'ясувального СПР.

2.2. Аналіз з'ясувального складнопідрядного речення на семантичному рівні

Семантичний рівень аналізу ґрунтується на прийнятому в сучасній семасіології погляді, що в семантичній структурі слова є ядро, яке включає, крім граматичного, предметно-понятійний макрокомпонент. Його утворюють денотативне та сигніфікативне значення, котрі є різними рівнями семасіологічної абстракції [5, С. 194 – 195]. Співвідношення предикативної одиниці (ПО), предмета номінації (референта) (А), предмета (денотата) (A_1) і поняття про нього (сигніфіката) (A_2) подано схематично на Рис. 2.1.

Предмет A отримує назву безпосередньо через співвідношення предикативної одиниці ПО з класом предметів (денотатом) – A_1 і з поняттям про нього A_2 – сигніфікатом. Пунктирна лінія ПОА позначає умовний зв'язок з предметом, а AA_2 вказує, що зв'язок предмета з поняттям (сигніфікатом) опосередковано денотатом. Заштрихована площина $ПОA_1A_2$ виражає відношення, які лежать в основі значення предикативної одиниці [5, с. 153].

Рис. 2.1. Основні співвідношення значення предикативної одиниці

Отже, семантична структура предикативної одиниці головної частини з'ясувального висловлення містить ядро, яке включає, крім інших макрокомпонентів, сигніфікат.

У дослідженні з'ясувального висловлення розрізняємо його основну та підрядну частини і розглядаємо останню як рамку, оскільки вона є допоміжним, семантично додатковим компонентом щодо основної [96, с. 232]. Підрядна частина цього типу висловлень є сигніфікативною рамкою для опорного сигніфіката предикативної одиниці головної частини з'ясувального висловлення. Таким чином, в основі значення предикативної одиниці головної частини досліджуваного висловлення є „згорнуте” значення підрядної частини цього висловлення.

До дослідження семантичної побудови предикативної одиниці головної частини з'ясувального висловлення застосовуємо **компонентний і валентно-колокаційний аналізи.**

Перший етап. Гіпотетично стверджуємо, що в семній структурі значення опорного предиката головної частини цього типу висловлень є з'ясовувана архісема. Досліджуємо семну структуру значення та структурну організацію сем опорного предиката головної частини з'ясувального висловлення. Для цього застосуємо на прикладі семи розумової діяльності компонентний аналіз для дослідження лексичного наповнення з'ясовуваного опорного предиката головної частини цього висловлення.

Напр.: а) **think verb** ((1) have opinion / belief; (2) imagine; (3) expect; (4) being less definite / more polite; (5) intend [259, С. 1404 – 1405]);

б) **believe verb** ((1) feel certain; (2) think possible; (3) have opinion; (4) be surprised/annoyed [259, С. 107]);

в) **know verb** ((1) have information; (2) realize; (3) feel certain [259, С. 744 – 745]);

г) **understand verb** ((1) how sth works/happens; (2) know sb; (3) think/believe [259, С. 1469]);

ґ) **say verb** ((1) speak; (2) express opinion; (3) give example; (4) give written information [259, С. 1182 – 1183]);

д) **tell verb** ((1) give information; (2) order; (3) know/judge [259, С. 1390]).

Другий етап. На семантичному рівні аналізу з'ясувального висловлення валентність (колокацію) розглядаємо як „семантично передбачувану сполучуваність слів” [50, с. 269]. За концепцією Г. Порціга, предикативна одиниця є центром гравітаційного поля, який „притягає” інші слова, що доповнюють його зміст [282, С. 70 - 97]. У досліджуваному висловленні лексична семантика опорної предикативної одиниці визначає найістотніші умови його сполучуваності з компонентами сигніфікативної рамки. Узгодження значень семантично опорної предикативної одиниці та компонентів семантично залежної з'ясувальної сигніфікативної рамки відбувається на основі їхньої семантичної сумісності.

Напр.: We **believe** [that Christ has made possible the redemption of all humanity – of men and women equally.

People *forget* [that their staff are their front-line consumers].

We *know* [that infant memory is remarkably good in other contexts].

We *recognize* [that the urgent need for homes can only be met by mobilising both private investment and public spending].

We *insist* [that our forces have the modern, effective equipment that they need].

We *acknowledge* [that human wisdom alone is not enough for the perplexities of these days].

Дослідження аналізованого висловлення на двох етапах засвідчило, що в його семантичній структурі основним компонентом є з'ясовуваний опорний предикат головної частини цього висловлення.

2.3. Аналіз з'ясувального мовленнєвого акту на комунікативно-прагматичному рівні

Дослідження з'ясувального МА (висловлення) на комунікативно-прагматичному рівні здійснюємо з урахуванням застосованих типів його аналізу на перших двох рівнях. Аналіз з'ясувального МА (висловлення) здійснюємо у три етапи, застосовуючи інтеннт-аналіз, який спрямовано на „виявлення актуальних намірів (інтенцій) учасників спілкування за особливостями їхнього мовлення...” [20, с. 40]. Із застосуванням інтеннт-аналізу виявляємо з'ясувальну інтенцію, яка мотивує з'ясувальний МА, втілюється в ньому та виражається на мовному рівні через ілокутивну з'ясовувану опорну одиницю головної частини з'ясувального СПР.

Перший етап. З опорою на первинне інтенційне значення ілокутивної з'ясовуваної опорної одиниці головної частини з'ясувального висловлення („з'ясувальне”) визначаємо його прагматичний підтип (повідомлення, обіцянка, наказ, вдячність, констатація, присяга, вимога, схвалення, міркування, прохання, вибачення, зізнання, порада, шкодування, виправдання, висловлення бажання, докір, твердження, застереження, нарікання, нагадування, пропозиція, заявляння, припущання, заперечення, осуд, оприлюднення, запевнення, висновку тощо).

Напр.: *promise* – обіцянка; *say* – повідомлення; *recommend* – порада; *declare* – оголошення (визнання); проголошення (визнання); *swear* – присяга; *confirm* – схвалення; *know* – твердження; *order* – наказ; *think* (із заперечною часткою *not*) – осуд; *guarantee* – 1) гарантування; 2) запевнення; 3) поручительство; *conclude* – висновок; *pledge* – (формальна) обіцянка; *complain* – скарга; *assert* – заявляння (стверджування); *remark* – (усне або писемне) зауваження; коментування; тлумачення; *propose* – пропонування; внесення пропозиції; *suppose* – припущання, гадання, думання; *deny* – заперечення; *proclaim* – оголошення; проголошення; оприлюднювання; обнародування; *demand* – вимагання тощо.

Другий етап. Прагматичний підтип ілокутивного з'ясовуваного опорного дієслова головної частини з'ясувального висловлення визначає, до якого вторинного типу інтенції воно належить (інформувальної, зобов'язувальної, змушувальної, емоційно-оцінювальної або декларувальної інтенції). Напр.: *promise* – обіцянка – зобов'язувальна інтенція; *say* – повідомлення – інформувальна інтенція; *recommend* – порада – змушувальна інтенція; *declare* – оголошення (визнання); проголошення (визнання) – декларувальна інтенція; *swear* – присяга – зобов'язувальна інтенція; *confirm* – схвалення – емоційно-оцінювальна інтенція; *know* – твердження – інформувальна інтенція; *order* – наказ – змушувальна інтенція; *think* (із заперечною часткою “not”) – осуд – емоційно-оцінювальна інтенція; *guarantee* – 1) гарантування; 2) запевнення; 3) поручительство – зобов'язувальна інтенція; *conclude* – висновок – інформувальна інтенція; *pledge* – (формальна) обіцянка – зобов'язувальна інтенція; *complain* – скарга – емоційно-оцінювальна інтенція; *assert* – заявляння (стверджування) – декларувальна інтенція; *remark* – (усне або писемне) зауваження; коментування; тлумачення – інформувальна інтенція; *propose* – пропонування; внесення пропозиції – змушувальна інтенція; *suppose* – припущання, гадання, думання – інформувальна інтенція; *deny* – заперечення – емоційно-оцінювальна інтенція; *proclaim* – оголошення; проголошення;

оприлюднювання; обнародування – декларувальна інтенція; *demand* – *вимагання* – змушувальна інтенція тощо.

Третій етап. За вторинним типом інтенції (інформувальна, зобов'язувальна, змушувальна, декларувальна або емоційно-оцінювальна), яка лежить в основі з'ясувального МА (з'ясувального висловлення) та впливає на значення з'ясувального висловлення в з'ясувальному МА виділяємо такі комунікативно-прагматичні типи цих МА: *інформувальна інтенція* – репрезентатив; *зобов'язувальна інтенція* – комісив; *змушувальна інтенція* – директив; *декларувальна інтенція* – декларатив; *емоційно-оцінювальна інтенція* – експресив.

Обґрунтування вибірки дослідження. За допомогою прикладного корпусу BNC спочатку здійснюємо автоматичну вибірку речень за заданим словосполученням з кодуванням <key predicate unit><elucidative subordinated means> з електронних текстів, а потім вручну проводимо дослідження корпусу і вибірку об'єкта дослідження за обраним словосполученням (див. Додатки Б, Г, Д). Визначення обсягу вибірки було здійснено за формулою [130, с. 27]:

$$\delta = \frac{1,96}{\sqrt{m}}$$

де δ – відносна похибка, m – кількість вживань досліджуваної одиниці або її абсолютна частота, отже, $\delta = \frac{1,96}{\sqrt{39091}} = 0,01 = 1\%$.

Величина відносної похибки вибірки становить 1 відсоток, що в лінгвістиці вважається надійним результатом, оскільки не перевищує 33 відсотки. Це дає змогу вважати результати вибірки науково достовірними.

Висновки до розділу 2

З метою розв'язання поставлених завдань у дисертаційній праці застосовано комплексну методику та різнобічні методи, які дали змогу зробити такі висновки:

1. На кожному рівні розгляду з'ясувального СПР як об'єкта дослідження його центральним компонентом є: а) на лексико-граматичному рівні – предикативна одиниця головної частини з'ясувального СПР; б) на семантичному рівні – з'ясовуваний опорний предикат головної частини з'ясувального висловлення; в) на комунікативно-прагматичному рівні – ілокутивний з'ясовуваний опорний предикат головної частини з'ясувального висловлення в з'ясувальному МА, в яке втілюється з'ясувальна інтенція.

2. Поетапний алгоритм дослідження синтаксичних, семантичних та комунікативно-прагматичних особливостей англійського СПР з підрядним з'ясуванням передбачає залучення конкретних методів, які доповнюють та коректують один одного на лексико-граматичному, семантичному і комунікативно-прагматичному рівнях аналізу: валентно-колігаційний, трансформаційний (розгортальний), компонентний, валентно-колокаційний та інтеннт-аналіз.

3. На першому рівні розгляду об'єкта дослідження застосовано валентний (колігації) і трансформаційний (розгортальний) аналізи. Аналіз валентності предикативної одиниці головної частини з'ясувального СПР дав змогу довести, що вона є ядровою синтаксемою, яка формує позицію для з'ясувальної актантної рамки. Далі залучено трансформаційний аналіз. Він довів первинне становище предикативної одиниці головної частини об'єкта дослідження, а похідне – з'ясувальної актантної рамки.

4. Другий рівень аналізу об'єкта доповнюють результати компонентного і валентно-колокаційного аналізів. За допомогою першого визначено семну структуру з'ясовуваного опорного предиката з'ясувального висловлення. Останній прислужився для доведення семантичної сумісності смислів семантично опорного предиката та компонентів семантично залежної з'ясувальної сигніфікативної рамки.

5. На третьому рівні результати дослідження ілокутивного з'ясовуваного опорного предиката (опорної прагмеми) головної частини з'ясувального

висловлення в МА доповнено методом інтент-аналізу. Завдяки йому виявлено типи інтенцій, які мотивують МА і втілюються в них.

6. Обсяг BNC дав можливість виокремити значну кількість досліджуваних речень (39 091 речення). Кількісні дані підтверджують валідність результатів дослідження. Відносна похибка вибірки мовного матеріалу становить 1 відсоток, що є прийнятним у статистичному аналізі.

Основні положення цього розділу висвітлено в публікації авторки [158].

РОЗДІЛ 3

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ З ПІДРЯДНИМ З'ЯСУВАННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У третьому розділі запропоновано новий підхід до аналізу семантичної організації з'ясувальних висловлень в англійській мові з метою провести аналіз семної структури з'ясовуваної опорної предикативної одиниці головної частини цього типу висловлення. З'ясувальне висловлення в англійській мові розглядаємо у другому модусі вияву мови – мовленні. Завдання цього розділу – дослідити роль підрядного сполучного засобу як посередньої ланки семантико-синтаксичних відношень підрядності між сигніфікатом опорної предикативної одиниці та сигніфікативною рамкою складного з'ясувального висловлення; визначити основний компонент в семантичній структурі останнього; простежити вплив значення сигніфіката опорної предикативної одиниці на семантику з'ясувального висловлення та на основі його аналізу описати формування з'ясувальних висловлень і виділити їхні семантичні типи.

3.1.З'ясувальні складнопідрядні речення з опорними предикативними одиницями зі значенням „Thinking and remembering”

Для виділення семантичних типів з'ясувальних висловлень досліджуємо семантичну структуру 18 предикативних одиниць головної частини цього висловлення: *think, reason, consider, reflect, speculate, assume, suppose, guess, reckon, imagine, conclude, gather, believe, accept, expect, remember, recall, forget*.

У висловленнях з'ясувального типу лексичне наповнення предикативної одиниці (сигніфіката) **think** має складну семну структуру. Реалізацію смислу *to have a particular idea or opinion about something / somebody; to believe something* (мати власну думку щодо чогось / когось; думати, вважати щось) у з'ясовуваному сигніфікаті описують семи *HAVING* (ВОЛОДІННЯ), *IDEA* (ІДЕЯ,

ДУМКА), *OPINION* (ДУМКА, ПОГЛЯД) і *BELIEF* (ПЕРЕКОНАННЯ, ДУМКА). Через сигніфікат у семантичній структурі з'ясувальних висловлень втілюються смисли *думати, вважати*:

Напр.: I think that the design considerations of your notice board should be given some careful thought.

I think that smoked salmon in quiches is rather an extravagance.

I think that friendship can be defined by its longevity.

Наявність сем *FORMING* (ФОРМУВАННЯ), *IDEA* (ІДЕЯ, ДУМКА) та *IMAGINATION* (РОЗУМОВИЙ ОБРАЗ, УЯВА), виділених у компонентній структурі сигніфіката *think* на основі аналізу дефініції *to form an idea of something; to imagine something* (формувати думку про щось; викликати образ у думках, уяві), дає можливість формувати з'ясувальні утворення з семантикою *думання, розуміння, уявлення*:

Напр.: No one could think that improvement is not necessary to safety, especially in quarrying, construction, diving or works transport.

I thought that I looked so smart in my white shoes, shorts, shirt and three cornered hat.

Аналіз дефініції *to expect something* (чекати, сподіватися на щось, думати, вважати щось) засвідчує, що сема *EXPECTATION* (ОЧІКУВАННЯ, СПОДІВАННЯ) через сигніфікат *think* вносить у семантику з'ясувальних висловлень смисли *очікування, сподівання, думання, вважання*:

Напр.: He never ever thought that he might live in one of these houses.

I thought that they'd make the parlour look nice for your dinner party tonight.

We thought that he had probably found just eight such examples out of a total of 1,000.

У лексичному навантаженні сигніфіката *think* варто відзначити сему *POLITENESS* (ВВІЧЛИВІСТЬ), яка реалізується у смислах *думати, гадати, вважати*. Вона надає з'ясувальному висловленню ввічливої форми:

Напр.: Omi thought that you might like to see the old Adlon.

I thought that maybe you could eat with us after all.

За семами *INTENTION* (НАМІР, МЕТА, ПРАГНЕННЯ), *HAVING* (ВОЛОДІННЯ) і *PLAN* (НАМІР; ЗАДУМ; ПРИПУЩЕННЯ), вбудованими у структуру значення сигніфіката *think*, виділяємо з'ясувальні висловлення з семантикою *наміру, припущання*:

Hanp.: No, I do not think that I shall make the same mistake again.

I think that I will be back later than your gate is locked.

I think that I will allow the hon. Gentleman to get on with his speech.

На основі компонентного аналізу словникової дефініції сигніфіката **reason** *to form a judgement about a situation by considering the facts and using your power to think in a logical way* (ретельно та логічно формувати думку про ситуацію) у його семантичній побудові виділяємо семи **FORMING** (ФОРМУВАННЯ), **JUDGEMENT** (ДУМКА, ГАДКА), **SITUATION** (СТАН, СИТУАЦІЯ, ОБСТАВИНИ), **CONSIDERING** (ЗВАЖАННЯ), **FACT** (ФАКТ), **USING** (ВИКОРИСТАННЯ), **POWER** (ЗДАТНІСТЬ, МОЖЛИВІСТЬ), **THOUGHT** (ДУМКА, ГАДКА) і **LOGICALITY** (ЛОГІЧНІСТЬ). Виділені семи описують смисли *вважати, гадати*, які актуалізуються в з'ясовуваному сигніфікаті *reason* головної частини з'ясувального висловлення:

Hanp.: They also reasoned that the costs of maintaining access to very large collections would erode funds available for new acquisitions.

He reasoned that at least half the population of the country was engaged in the production, marketing or disposal of totally useless articles.

They reason that they might as well make the same effort journeying to meet the other people in person.

З опорою на словникову дефініцію опорного сигніфіката **consider** *to think of somebody/something in a particular way* (думати певним чином про когось / щось) визначаємо, що в її значенні є семи **THOUGHT** (ДУМКА, ГАДКА), **PARTICULARITY** (ОСОБЛИВІСТЬ) і **WAY** (СПОСІБ). Вони наповнюють семантику з'ясувальних висловлень смислами *вважання, гадання* через опорний сигніфікат *consider* головної частини цих висловлень:

Hanp.: Your Directors consider that Members of the Board should not represent particular interests or groups.

They consider that you can only move on from an unhappy experience.

Housmans considers that building a property in Portugal is in many cases cheaper than buying one.

Визначення опорного сигніфіката *reflect to think carefully and deeply about something* (думати ретельно, з урахуванням всіх аспектів чогось) дає можливість виокремити семи *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА), *CAREFULNESS* (РЕТЕЛЬНОСТІ) і *DEEPNESS* (ГЛИБИНА). У разі побудови з'ясувальних висловлень їхнє поєднання у смислі сигніфіката *reflect* відіграє важливу роль, оскільки сприяє формуванню семантики роздумування, міркування, розмірковування в межах цих висловлень:

Напр.: She reflected that Laura seemed to know a fair amount about Gilbert.

He could truly reflect that he had done not only the best, but the only thing possible.

Mungo reflected that he had never seen Emily so happy.

Дієслово *speculate* бере участь у формуванні з'ясувальних висловлень зі смислом *to form an opinion about something without knowing all the details or facts* (формувати думку про щось без знань всіх деталей та фактів). Семи *FORMING* (ФОРМУВАННЯ), *OPINION* (ДУМКА, ПОГЛЯД) та *LACK OF KNOWLEDGE* (НЕЗНАННЯ) надають інформацію про внесення аналізованим сигніфікатом смислу припущення в семантику з'ясувальних висловлень:

Напр.: One might speculate that one could jump into a black hole in one place and come out of a white hole in another.

One can speculate that a positive slope for this regression line confirms investment below the optimum level in the UK and the negative slope in Japan indicates investment above the optimum level.

He speculated that Rhyl platform clearances would be the main stumbling block.

У результаті застосування компонентного аналізу до дослідження семної структури значення сигніфіката *assume* отримуємо семантичні компоненти *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА), *ACCEPTANCE* (ПРИЙНЯТТЯ), *TRUTH* (ПРАВДА) і *LACK OF EVIDENCE* (ВІДСУТНІСТЬ ДОКАЗУ). Шляхом поєднання у смислі аналізованого сигніфіката цих семантичних компонентів з'ясувальні висловлення набувають семантики вважання, припущання:

Напр.: You can assume that I mean legitimate, ethical and otherwise proper methods.

We could assume that everyone in the population is a user or a potential user of the accounts of public sector organizations.

Many hearing people assume that sign language is the same the world over.

Дослідження семантики сигніфіката **suppose** показує, що в межах з'ясувального висловлення реалізується його смисл *to think or believe that something is true or possible (based on the knowledge that you have)* (думати, гадати, що щось є правдивим чи можливим з опорою на знання). На основі дефініції описуємо аналізований сигніфікат такими семантичними ознаками: *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА), *BELIEF* (ПЕРЕКОНАННЯ), *TRUTH* (ПРАВДА), *POSSIBILITY* (МОЖЛИВІСТЬ) і *KNOWLEDGE* (ЗНАННЯ). Виділені семи втілюються у смислах з'ясовуваного опорного сигніфіката *suppose* та сприяють введенню семантики *припущання, гадання, думання* в з'ясувальні висловлення:

Напр.: I suppose that we'll get the details in time.

We might suppose that this universal process played some part in the attraction of the Free Presbyterian Church.

I suppose that the thieves concerned could be charged with kidnapping or some other offence under common law.

У з'ясувальних висловленнях з опорним сигніфікатом **guess** в головній частині реалізуються смисли *to try and give an answer or make a judgement about something without being sure of all the facts* (намагатися і дати відповідь або сформулювати думку про щось без упевненості в усіх фактах) і *to find the right answer to a question or the truth without knowing all the facts* (доходити до правильної відповіді на запитання чи правди без знання всіх фактів). Компонентну структуру першого смисла сигніфіката *guess* формують семи *TRYING* (НАМАГАННЯ), *GIVING* (НАДАННЯ; НАВЕДЕННЯ), *ANSWER* (ВІДПОВІДЬ), *MAKING* (ВИКЛИКАННЯ, СХИЛЯННЯ, ЗАОХОЧЕННЯ ДО ПЕВНИХ ДІЙ, СТАВЛЕННЯ ДО ЧОГОСЬ І Т. П.), *JUDGEMENT* (ДУМКА, ГАДКА) та *UNCERTAINTY* (НЕВПЕВНЕНІСТЬ), а другого – *FINDING* (ЗНАХОДЖЕННЯ, ВИЯВЛЕННЯ), *RIGHTNESS* (ПРАВИЛЬНІСТЬ), *ANSWER* (ВІДПОВІДЬ), *QUESTION* (ЗАПИТАННЯ, ПИТАННЯ), *TRUTH* (ПРАВДА) і *LACK OF KNOWLEDGE* (НЕЗНАННЯ). З урахуванням смислового навантаження з'ясовуваного

опорового сигніфіката виділяємо з'ясувальні висловлення з семантикою *припущання; догадування*:

Напр.: I would guess that Cotton and Wilkinson, Greenwood and Earnshaw and, perhaps, Sharpe are the most widely used texts in this country.

You would never guess that he had any problems.

Few will guess that a group of twenty-three will, on average, contain two people with birthdays on the same day.

She guessed that he had been standing at the window or listening for the sound of her key in the lock.

У формуванні семантичної структури з'ясувального висловлення бере участь з'ясовуваний опорний сигніфікат **reckon**. У його першому смислі *to think something or have an opinion about something* (думати, гадати щось чи дотримуватися певної думки, погляду) наявні семи THOUGHT (ДУМКА, ГАДКА), HAVING (ВОЛОДІННЯ) і OPINION (ДУМКА, ПОГЛЯД), а в другій *to calculate an amount, a number, etc* (підраховувати, підсумовувати кількість, число тощо) – сема CALCULATION (ПІДРАХУНОК). З'ясовуваний опорний сигніфікат *reckon* реалізує в семантичній побудові з'ясувального висловлення смисли *гадати, дотримуватися думки; підраховувати, підсумовувати*:

Напр.: Optimists reckon that reform has already gone too far to allow that.

They reckon that prices and rents will continue to rise.

The Japanese reckon that there are currently 275,000 robots operating in Japan.

Для дослідження семної структури значення з'ясовуваного опорного сигніфіката **imagine** аналізуємо смисли *to form a picture in your mind of what something might be like* (викликати у думках можливий образ) і *to think that something is probably true* (думати, гадати, припускати, вважати, що щось є можливо дійсним). На основі аналізу виділяємо семантичні ознаки PICTURE FORMING (УЯВЛЯННЯ), MIND (ДУМКА), POSSIBILITY (МОЖЛИВІСТЬ) і THOUGHT (ДУМКА, ГАДКА), PROBABILITY (ЙМОВІРНІСТЬ), TRUTH (ПРАВДА). Вони описують смисли аналізованого сигніфіката, які реалізуються у висловленнях зі семантикою *уявлення; гадання, думання, припущання, вважання*:

Hanp.: She imagined that they were sitting there on opposite sides of the little table. He had clearly not imagined that men and women could discuss such deep feelings together.

They imagine that by designing such schemes and by imposing them on employers, they are protecting workers.

Шляхом аналізу смисла *to decide or believe something as a result of what you have heard or seen* (вирішувати або думати, гадати щось на основі почутого чи побаченого) розкладаємо навантаження з'ясовуваного опорного сигніфіката **conclude** на елементарні семантичні компоненти *DECISION* (РІШЕННЯ), *BELIEF* (ПЕРЕКОНАННЯ), *RESULT* (ПІДСУМОК), *HEARD* (ПОЧУТИЙ) і *SEEN* (ПОБАЧЕНИЙ). Встановлені семантичні компоненти сигніфіката *conclude* вносять до семантики з'ясувальних висловлень смисли висновку, рішення:

Hanp.: The authors conclude that the improving image of the game drew a wider and more respectable public, including more women.

We can therefore conclude that in these societies a different system of exchange or barter was used for basic daily transactions.

With a heavy heart, he concluded that his daughter must be punished for shaming his name.

У головній частині висловлень з'ясувального типу в ролі опорного компонента вживається сигніфікат **gather**. Аналізуючи його смисл *to believe or understand that something is true because of information or evidence you have* (думати, гадати або розуміти, що щось є дійсним, на основі інформації чи доказу), з'ясуємо, з яким інформаційним навантаженням воно формує з'ясувальне висловлення. Обов'язкові семантичні складові *BELIEF* (ПЕРЕКОНАННЯ) і *COMPREHENSION* (РОЗУМІННЯ) та факультативні — *TRUTH* (ПРАВДА) і *KNOWLEDGE* (ЗНАННЯ) втілюються у смисловому наповненні з'ясовуваного опорного сигніфіката *gather* і сприяють введенню смислів *думати, гадати; розуміти* в семантику з'ясувального висловлення:

Hanp.: I gather that a draft will be presented to President Suharto at the end of this week.

*I now gather that Jon Newsome always goes to the cash machine that's inside the bank.
She gathered that he had spent most of his adult life in the army.*

У семантичній структурі з'ясувального висловлення опорним компонентом є з'ясовуваний сигніфікат **believe**. Аналізуючи його дефініції *to feel certain that something is true or that somebody is telling you the truth* (бути впевненим у правдивості чогось або правді когось), виділяємо семи *FEELING* (ВІДЧУТТЯ), *CERTAINTY* (УПЕВНЕНІСТЬ) і *TRUTH* (ПРАВДА), які сприяють реалізації смислу вірити у з'ясувальному висловленні:

Напр.: I believe that our relationship with God is the most important thing in the world...

We believe that human beings have a divine origin and an eternal destiny.

Christians believe that the quality of forgiveness is most important in order to achieve not only personal closeness to God but reconciliation between people.

Поєднання допоміжного дієслова *do* чи модального дієслова *can*, заперечної частки *not* і опорного сигніфіката *believe* в головній частині виражає задоволення чи невдоволення адресанта:

Напр.: I did not believe that it was a sensible way of making policy.

I could not believe that I had got my first job.

Most people cannot believe that private companies, with a primary duty to their shareholders, will put public health before their profits.

Диференційною семою для смислів *to have the opinion that something is right or true* (вважати щось правильним чи дійсним) та *to think that something is true or possible, although you are not completely certain* (думати, вагаючись, чи щось є правдивим, чи можливим) є сема *CERTAINTY* (УПЕВНЕНІСТЬ). У першому випадку в з'ясувальному висловленні через сигніфікат *believe* реалізуються семи *OPINION* (ДУМКА, ПОГЛЯД), *RIGHTNESS* (ПРАВИЛЬНІСТЬ; СПРАВЕДЛИВІСТЬ) і *TRUTH* (ПРАВДА), які надають висловленню адресанта твердого переконання в чомусь:

Напр.: I believe that non-writing artists need a staggering voice and great charisma.

French cosmetic scientists believe that water retention and toxic wastes build up in pockets of fat on the hips and bottom.

Psychologists believe that the human mind remembers information in batches or chunks of at most about eight items.

У другому випадку семи *POSSIBILITY* (МОЖЛИВІСТЬ) та *UNCERTAINTY* (НЕВПЕВНЕНІСТЬ) засвідчують, що адресант не має міцно усталеної думки про щонебудь, погляду на щось:

Напр.: I believe that the benefits of the portfolio concept may be greater than Porter sees from his largely industrial-economics perspective.

Some scientists believe that these marine mammals may be more intelligent than human beings.

Economists believe that the boost to the labour force may be worth an additional 1 per cent a year in the early 1990s.

Семантику опорного сигніфіката **accept** головної частини з'ясувального висловлення описують такі семи: *BELIEF* (ПЕРЕКОНАННЯ, ДУМКА), *TRUTH* (ПРАВДА); *CONTINUANCE* (ТРИВАЛЕ ПЕРЕБУВАННЯ), *DIFFICULT SITUATION* (СКРУТНЕ СТАНОВИЩЕ), *IRREVERSIBILITY REALIZATION* (УСВІДОМЛЕННЯ БЕЗПОВОРОТНОСТІ). З'ясувальні висловлення з семантикою *vi* утворюються внаслідок взаємодії у семній структурі значення опорного сигніфіката *accept* семантичних компонентів *BELIEF* (ВІРА, ПЕРЕКОНАННЯ, ДУМКА) і *TRUTH* (ПРАВДА):

Напр.: Mr Overbye does not accept that theories currently in vogue are necessarily true.

They accept that he is to become a writer and a poet.

I don't accept that they are nearly there.

Зчеплення в значенні опорного сигніфіката *accept* сем *CONTINUANCE* (ТРИВАЛЕ ПЕРЕБУВАННЯ), *DIFFICULT SITUATION* (СКРУТНЕ СТАНОВИЩЕ) та *IRREVERSIBILITY REALIZATION* (УСВІДОМЛЕННЯ БЕЗПОВОРОТНОСТІ) вводить у семантику з'ясувального висловлення смисли прийняття чогось, примирення з чимось:

Напр.: They cannot accept that one of their most cherished foxes has been shot.

Of course, not all disabled people accept that they are incapable of functioning independently and equally with others in society.

Of course deaf people accept that their deafness will impose some restrictions.

Сигніфікат **expect** містить у компонентній структурі значення семи *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА), *BELIEF* (ПЕРЕКОНАННЯ, ДУМКА) і *FUTURE* (МАЙБУТТЯ). На основі їхнього поєднання у смислового навантаженні опорного сигніфіката виділяємо з'ясувальні висловлення з семантикою *чекання, очікування*:

Напр.: I expect that this upholstery will be difficult to clean.

She expects that entrepreneurs and high-ranking government officials will pay for such a privileged education for their children.

They expect that overdrafts would rise an average of about £15,500 upwards.

Семи *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА), *PROBABILITY* (ЙМОВІРНІСТЬ) і *TRUTH* (ПРАВДА) утворюють сукупність у межах значення опорного сигніфіката *expect*. У побудові з'ясувального висловлення через опорний сигніфікат *expect* реалізуються смисли *гадати, думати, припускати*:

Напр.: I expect that she knew too.

We do not expect that he perused every word of the book.

У з'ясувальних висловленнях у ролі опорного компонента вживається сигніфікат **remember**. Компонентну структуру його значення описують семи *HAVING* (ВОЛОДІННЯ), *KEEPING* (ЗБЕРІГАННЯ), *IMAGE* (ОБРАЗ), *MEMORY* (ПАМ'ЯТЬ) і *PAST* (МИНУЛЕ). Вони семантично реалізуються в опорному сигніфікаті *remember* і через нього вносять у семантику з'ясувальних висловлень смисл *пам'ятання*:

Напр.: But he remembered that the Shah had a house in Switzerland.

I remember that at primary school we had to keep a diary, and from time to time someone would be picked out to face the class and read it aloud.

Зіставленням компонентних наборів значень опорного сигніфіката *remember* *BRINGING BACK* (ВІДТВОРЕННЯ) / *MIND* (ПАМ'ЯТЬ) / *FACT* (ФАКТ) / *KNOWLEDGE* (ЗНАННЯ) і *KEEPING* (ЗБЕРІГАННЯ) / *IMPORTANCE* (ВАЖЛИВІСТЬ, ВАГОМІСТЬ; ЗНАЧЕННЯ) / *FACT* (ФАКТ) / *MIND* (ПАМ'ЯТЬ) визначено, що у поділі з'ясувальних висловлень на підтипи визначальною буде сема *KNOWLEDGE* (ЗНАННЯ). У першому випадку з'ясувальне висловлення з опорним сигніфікатом *remember* набуває смислів *згадування, пригадування*:

*Hanp.: Then she remembered that she had forgotten to get a receipt from Signor Fixit.
Suddenly she remembered that she had a bar of chocolate somewhere.
She seldom remembered that Phoebe was actually taller than she was.*

У другому випадку в з'ясувальному висловленні реалізується смисл запам'ятовування:

Hanp.: You should remember that adequate physical exercise is essential to good health.

You should remember that very few chief executives of public companies own a controlling interest in them.

The trainees have to remember that the trainers are not responsible for these policies but only facilitate them.

У компонентній структурі значення опорного сигніфіката **recall** виділяємо сему REMEMBRANCE (ПАМ'ЯТЬ; ЗГАДКА, СПОГАД). У разі формування з'ясувального висловлення вона відіграє важливу роль, оскільки через опорний сигніфікат **recall** вносить у його семантику смисли згадування, пам'ятання:

Hanp.: The reader will recall that Saussure placed special emphasis on the principle of contrast in language structure.

He recalled that he had led the Party for thirteen years, nearly eight of them as Prime Minister.

She recalled that he'd spoken with passion about his family...

Семну структуру значення опорного сигніфіката **forget** утворюють складові INABILITY (НЕЗДАТНІСТЬ, НЕСПРОМОЖНІСТЬ) / REMEMBRANCE (ПАМ'ЯТЬ; ЗГАДКА, СПОГАД) / EVENT (ПОДІЯ) / FACT (ФАКТ) / KNOWLEDGE (ЗНАННЯ) / PAST (МИНУЛЕ). Їхній аналіз дає змогу виокремити мінімальний набір сем INABILITY (НЕЗДАТНІСТЬ, НЕСПРОМОЖНІСТЬ) і REMEMBRANCE (ПАМ'ЯТЬ; ЗГАДКА, СПОГАД), який є допустимим у межах одного значення семантично реалізованого сигніфіката **forget**. Семи, які складають цей мінімум, сприяють реалізації смислу забування в з'ясувальному висловленні:

Hanp.: She had forgotten that many castles in Spain were now official hotels.

She hadn't forgotten that she owed him taxi money.

У табл. 3.1 (див. Додаток А) подано результати компонентного аналізу лексичного наповнення опорових предикативних одиниць головної частини з'ясувальних висловлень. Вертикально розташовані аналізовані предикативні одиниці, а горизонтально – семи. На перетині слів і сем ставимо +, якщо сема існує і –, якщо семи немає в значенні предикативної одиниці. Група опорових предикативних одиниць „*Thinking and remembering*” описується такими семами: 1) *ACCEPTANCE*; 2) *BELIEF*; 3) *BRINGING BACK*; 4) *CALCULATION*; 5) *CAREFULNESS*; 6) *CERTAINTY*; 7) *COMPREHENSION*; 8) *CONTINUANCE*; 9) *DECISION*; 10) *DEEPNESS*; 11) *DIFFICULT SITUATION*; 12) *EVENT*; 13) *EXPECTATION*; 14) *FACT*; 15) *FEELING*; 16) *FINDING*; 17) *FUTURE*; 18) *IDEA*; 19) *IMAGINATION*; 20) *INABILITY*; 21) *INTENTION*; 22) *IRREVERSIBILITY REALIZATION*; 23) *JUDGEMENT*; 24) *KEEPING*; 25) *KNOWLEDGE*; 26) *LACK OF EVIDENCE*; 27) *LACK OF KNOWLEDGE*; 28) *LOGICALITY*; 29) *MEMORY*; 30) *MIND*; 31) *OPINION*; 32) *PARTICULARITY*; 33) *PAST*; 34) *PICTURE FORMING*; 35) *PLAN*; 36) *POLITENESS*; 37) *POSSIBILITY*; 38) *PROBABILITY*; 39) *REMEMBRANCE*; 40) *RESULT*; 41) *RIGHTNESS*; 42) *THOUGHT*; 43) *TRUTH*; 44) *UNCERTAINTY*.

У результаті аналізу 49687 висловлень підраховано, що виділені з'ясувальні висловлення вживаються в них 15664 рази, встановлено кількісне співвідношення, відповідно до якого з'ясувальні висловлення з опоровими предикативними одиницями *think* (4033 – 25,75%), *believe* (3929 – 25,08%) та *remember* (1744 – 11,13%) більш частотні порівняно з висловленнями з'ясувального типу з опоровими предикативними одиницями *assume* (1102 – 7,04%), *accept* (1097 – 7%), *conclude* (585 – 3,74%), *consider* (578 – 3,69%), *suppose* (492 – 3,14%), *forget* (426 – 2,72%), *reckon* (364 – 2,32%), *expect* (346 – 2,21%), *recall* (328 – 2,09%), *imagine* (311 – 1,99%), *guess* (146 – 0,93%), *speculate* (75 – 0,48%), *gather* (62 – 0,4%), *reflect* (35 – 0,22%) і *reason* (11 – 0,07%) (див. Додаток Б).

3.2. З'ясувальні складнопідрядні речення з опорними предикативними одиницями зі значенням „Knowing and learning”

Для виділення семантичних типів з'ясувальних висловлень досліджуємо семну структуру 8 опорних предикативних одиниць головної частини цього висловлення: *know, recognize (-ize), understand, realise (-ize), appreciate, see, learn, teach*.

У формуванні семантичної структури з'ясувального висловлення бере участь з'ясовувана опорна предикативна одиниця (сигніфікат) *know*. Для дослідження семної структури її значення аналізуємо першу дефініцію *to have information in your mind as a result of experience or because you have learned or been told it* (мати відомості в голові внаслідок (життєвого) досвіду, навчання чи розмови). На основі аналізу виділяємо семи *HAVING* (ВОЛОДІННЯ), *INFORMATION* (ІНФОРМАЦІЯ; ВІДОМОСТІ), *MIND* ((ПАМ'ЯТЬ) ГОЛОВА), *RESULT* (РЕЗУЛЬТАТ, НАСЛІДОК), *EXPERIENCE* ((ЖИТТЄВИЙ) ДОСВІД), *LEARNING* (НАВЧАННЯ) і *TALK* (РОЗМОВА; БЕСІДА). Вони описують смислове наповнення знати, яке актуалізується через аналізований сигніфікат у семантичній структурі з'ясувальних висловлень:

Напр.: They know that any shortfall in product quality or deficiency in service is a competitive opportunity.

We know that the ascorbic acid in the juice prevents discoloration.

I know that thousands of others have gained their freedom thanks to you.

У її другій дефініції *to realize, understand or be aware of something* (усвідомлювати, розуміти або знати щось) наявні семи *REALIZATION* (УСВІДОМЛЕННЯ, (ЧІТКЕ) РОЗУМІННЯ), *UNDERSTANDING* (РОЗУМІННЯ; УСВІДОМЛЕННЯ) і *AWARENESS* (ПОІНФОРМОВАНІСТЬ; ОБІЗНАНІСТЬ; УСВІДОМЛЕННЯ). Їхнє поєднання у смисловому навантаженні опорного сигніфіката сприяє формуванню семантики *усвідомлення, розуміння, поінформованості, обізнаності* в межах з'ясувальних висловлень:

Напр.: They know that they put their jobs on the line with any such shortfall.

I also know that your informant there has not told you the truth.

I know that I owe you both an explanation and an apology.

Семи *FEELING* (ВІДЧУТТЯ) і *CERTAINTY* (УПЕВНЕНІСТЬ), виділені в компонентній структурі аналізованого сигніфіката на основі аналізу дефініції *to feel certain about something* (бути впевненим у чомусь), надають висловленню адресанта твердого переконання в чомусь:

Напр.: We know that the roots of our faith can hold us firmly in all insecurities of the modern world.

They know that God's laws are good and true.

У головній частині з'ясувальних висловлень у ролі опорного компонента вживається сигніфікат *recognise (-ize)*. На підставі аналізу його дефініції *to admit or to be aware that something exists or is true* (визнавати (неохоче погоджуватися) або знати (усвідомлювати) про наявність чи правдивість чогось) з'ясуємо, з яким інформаційним навантаженням він формує висловлення з'ясувального типу. Обов'язкові семи *ADMISSION* (ВИЗНАННЯ) та *AWARENESS* (ПОІНФОРМОВАНІСТЬ; ОБІЗНАНІСТЬ; УСВІДОМЛЕННЯ) і факультативні – *EXISTENCE* (НАЯВНІСТЬ) та *TRUTH* (ПРАВДА) втілюються у значенні з'ясуваного опорного сигніфіката *recognize (-ize)* і через нього вносять у семантику з'ясувальних висловлень значення *визнання; поінформованості; обізнаності; усвідомлення*:

Напр.: I also recognized that it was more my fault than his.

She recognized that she had to make a sensible framework of her own.

We recognized that they had gone through troublous times before.

Для дослідження семної структури значення з'ясуваного опорного сигніфіката *understand* аналізуємо дефініції *to know or realize how or why something happens, how it works or why it is important* (знати або усвідомлювати, (чітко) розуміти, як чи чому щось відбувається, як це працює або чому це важливо) і *to know somebody's character, how they feel and why they behave in the way they do* (знати, розуміти чийсь характер, почуття та поведінку). У першому випадку в з'ясувальному висловленні через сигніфікат *understand* реалізуються семи *KNOWING* (ЗНАННЯ, ПОІНФОРМОВАНІСТЬ, ОБІЗНАНІСТЬ; ОЗНАЙОМЛЕНІСТЬ;

РОЗУМІННЯ; УСВІДОМЛЕННЯ), REALIZATION (УСВІДОМЛЕННЯ, (ЧІТКЕ) РОЗУМІННЯ), HAPPENING (ВИПАДОК, ПОДІЯ), WORKING (РОБОТА, ФУНКЦІОНУВАННЯ) та IMPORTANCE (ВАЖЛИВІСТЬ, ВАГОМІСТЬ), а у другому – KNOWING (ЗНАННЯ, ПОІНФОРМОВАНІСТЬ, ОБІЗНАНІСТЬ; ОЗНАЙОМЛЕНІСТЬ; РОЗУМІННЯ; УСВІДОМЛЕННЯ), CHARACTER (ХАРАКТЕР), FEELING (ПОЧУТТЯ) і BEHAVIOUR (ПОВЕДІНКА). Очевидно, що в обох випадках у з'ясувальних висловленнях реалізуються смисли знання, поінформованості, обізнаності; ознайомленості; усвідомлення і розуміння. Однак, диференційними для них є семи HAPPENING (ВИПАДОК, ПОДІЯ), WORKING (РОБОТА, ФУНКЦІОНУВАННЯ), IMPORTANCE (ВАЖЛИВІСТЬ, ВАГОМІСТЬ) і CHARACTER (ХАРАКТЕР), FEELING (ПОЧУТТЯ), BEHAVIOR (ПОВЕДІНКА). У першому випадку адресант говоритиме про випадок, подію; роботу, функціонування чогось; важливість, вагомість чогось:

Напр.: We understand that the lottery proceeds are mainly to be used for much-needed sports development projects.

I understand that this figure will be reviewed from time to time in the light of inflation.

I understand that criticism and controversy make for more interesting articles.

У другому випадку – про чийсь характер, почуття чи поведінку:

Напр.: I do understand that reading a recipe might make you panic.

I understand that your wife divorced you in order to marry Riddle.

Inspectors understand that employers need time to take sensible actions where requirements are completely new.

Наявність семантичних компонентів THOUGHT (ДУМКА, ГАДКА), BELIEF (ПЕРЕКОНАННЯ; ДУМКА), TRUTH (ПРАВДА) і TALK (РОЗМОВА; БЕСІДА), виділених у семній структурі сигніфіката *understand* на основі аналізу третьої дефініції *to think or believe that something is true because you have been told that it is* (думати, гадати, що щось є правдивим, на основі сказаного), дає змогу формувати з'ясувальні висловлення з семантикою гадання, думання:

Напр.: I understand that you wish to call to see me to discuss CPRW's interest in the work of the Forestry Authority in Wales.

I understand that the Minister is planning to visit Raleigh Industries within the next 10 days.

I understand that the National Rivers Authority intends to publish the results from its 1990 river quality survey shortly.

Сигніфікат **realise (-ize)** бере участь у формуванні з'ясувальних висловлень зі значенням *to understand or become aware of a particular fact or situation* (розуміти чи свідомо сприймати факт або ситуацію, що варта особливої уваги). Семи **UNDERSTANDING** (РОЗУМІННЯ; УСВІДОМЛЕННЯ), **AWARENESS** (ПОІНФОРМОВАНІСТЬ; ОБІЗНАНІСТЬ; УСВІДОМЛЕННЯ), **PARTICULARITY** (ОСОБЛИВІСТЬ), **FACT** (ФАКТ) і **SITUATION** (СИТУАЦІЯ) надають інформацію про внесення аналізованим сигніфікатом смислів *розуміння; усвідомлення; поінформованості; обізнаності* в семантику з'ясувальних висловлень:

Напр.: The Government has to realise that the only way out of the current crisis is to let local authorities take the initiative.

They realise that such an approach may jeopardise funding of the programme.

French officials realise that the way they have subsidised Africans is the wrong one.

Аналізуючи визначення *to understand or realize that something is true* (розуміти чи усвідомлювати, що щось є правдивим), розкладаємо значення з'ясовуваного опорного сигніфіката **appreciate** на елементарні семантичні компоненти **UNDERSTANDING** (РОЗУМІННЯ; УСВІДОМЛЕННЯ), **REALIZATION** (УСВІДОМЛЕННЯ, ЧІТКЕ) РОЗУМІННЯ) і **TRUTH** (ПРАВДА). Встановлені семантичні компоненти аналізованого сигніфіката вносять до семантики з'ясувальних висловлень смисли *розуміння, усвідомлення*:

Напр.: You must appreciate that the health and well-being of your mind and body are of paramount importance.

The reader will appreciate that in most cases oil field development necessitates the use of external finance.

He will appreciate that I am not aware of the details of the case.

Семи з'ясовуваного опорного сигніфіката **see** в межах його різних смислів утворюють неподільну єдність. Аналізуючи його дефініцію *to become aware of*

somebody/something by using your eyes (ставати обізнаним через зорове сприйняття когось / чогось), виділяємо семи *BECOMING* (СТАНОВЛЕННЯ), *AWARENESS* (ПОІНФОРМОВАНІСТЬ; ОБІЗНАНІСТЬ; УСВІДОМЛЕННЯ) та *EYE* (ОКО, ЗІР), які сприяють реалізації смислу *бачити* у з'ясувальному висловленні:

Напр.: Everybody could see that safety at the factory was getting worse.

He could see that the singer wasn't especially old or badly dressed under the coat.

The visitor will see that much work has indeed been done at the south eastern side of Levers Water.

У лексичному навантаженні опорного сигніфіката *see* варто відзначити сему *UNDERSTANDING* (РОЗУМІННЯ; УСВІДОМЛЕННЯ), яка вносить у семантику з'ясувальних висловлень смисли *розуміння; усвідомлення*:

Напр.: You will soon see that I have been right all this time.

He saw that it was necessary to take sides.

He saw that God personally exists and relates to us, with us, and in us.

Зчеплення в значенні опорного сигніфіката *see* основної семи *FINDING OUT* (ДІЗНАВАННЯ, З'ЯСОВУВАННЯ) і однієї з сем *LOOKING* (СПОГЛЯДАННЯ; ОГЛЯДАННЯ), *ASKING* (РОЗПИТУВАННЯ) або *WAITING* (ОЧІКУВАННЯ) вводить смисли *дизнавання, з'ясовування* в семантику з'ясувальних висловлень:

Напр.: We saw that children have more difficulty with deductive explanations than with empirical or intentional explanations.

We also saw that densities of liquids are much higher than those of gases.

We have seen that indirect taxes are more regressive than direct taxes.

Семи *MAKING SURE* (ПЕРЕКОНУВАННЯ; ПЕРЕСВІДЧУВАННЯ) і *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ), вбудовані в структуру значення опорного сигніфіката *see*, наповнюють з'ясувальне висловлення директивною семантикою *переконування; пересвідчування*:

Напр.: See that they are well looked after, Davis.

See that your own things and Anna's are packed, Ruth.

See that cracks between surfaces such as walls and roofs are sealed.

У семантичній структурі з'ясувального висловлення опорним компонентом є з'ясовуваний сигніфікат **learn**. Результатом аналізу його дефініції *to become aware of something by hearing about it from somebody else (ставати обізнаним через одержання відомостей про щось)* дає підставу виділити семантичні компоненти *BECOMING (СТАНОВЛЕННЯ)*, *AWARENESS (ПОІНФОРМОВАНІСТЬ; ОБІЗНАНІСТЬ; УСВІДОМЛЕННЯ)* та *HEARING (ABOUT) (ДІЗНАВАННЯ; ДОВІДУВАННЯ)*. Вони реалізують через аналізований сигніфікат смисли *дізнаватися, довідуватися* у цих висловленнях:

Напр.: Steven learned that Annabelle could pilot a plane/ice a cake/run a playgroup/speak fluent French.

Agricultural students learnt that the dilute rain of sulphur from power stations was just useful extra fertiliser.

Аналіз дефініції *to gradually change your attitudes about something so that you behave in a different way (поступово змінювати ставлення до чогось і, як наслідок, дотримуватися іншої поведінки)* засвідчує, що семи *GRADUALITY (ПОСТУПОВІСТЬ)*, *CHANGING (ЗМІНЮВАННЯ)*, *ATTITUDE (СТАВЛЕННЯ)* *BEHAVIOR (ПОВЕДІНКА)* та *DIFFERENCE (ІНШІСТЬ, ІНАКШІСТЬ)* вносять через з'ясовуваний опорний сигніфікат *learn* у семантику з'ясувальних висловлень смисл *зрозуміти*:

Напр.: He also learned that he did not have to abandon completely his advertising skills.

The child has learned that tantrums effectively help him or her to get his or her own way.

They soon learn that bad behaviour is a sure-fire way of getting attention.

Дослідження семантики сигніфіката **teach** показує, що в межах з'ясувального висловлення реалізується його значення *to make somebody feel or think in a different way (викликати у кого-небудь інше відчуття чи схилити до іншої думки)*. Аналізуючи його дефініцію визначаємо, що семну структуру названої одиниці утворюють такі семантичні складові: *MAKING (ПРИМУШУВАННЯ, СПОНУКАННЯ)*, *FEELING (ВІДЧУТТЯ)*, *THINKING (ДУМАННЯ, ВВАЖАННЯ)* та *DIFFERENCE (ІНШІСТЬ, ІНАКШІСТЬ)*. Вони втілюються у смисловому наповненні

з'ясовуваного опорного сигніфіката *teach* і сприяють введенню семантики *навчання, повчання* в з'ясувальні висловлення:

Напр.: Christianity also teaches that man is a special creation, related but distinct from the animals, made in God's image and likeness.

He teaches that essential oils can also be used to balance the subtle energy forces in the body similar to acupuncture.

Yoga teaches that the metabolic responses in the body are the result of how we interpret outside experience.

У табл. 3.2 (див. Додаток В) подано результати компонентного аналізу лексичного наповнення опорних предикативних одиниць головної частини з'ясувальних висловлень. Вертикально розташовані аналізовані предикативні одиниці, а горизонтально – семи. На перетині слів і сем ставимо +, якщо сема існує, і –, якщо семи немає в значенні предикативної одиниці. Група опорних предикативних одиниць „*Knowing and learning*” описується такими семами: 1) *ADMISSION*; 2) *ASKING*; 3) *ATTITUDE*; 4) *AWARENES*; 5) *BEHAVIOR*; 6) *BELIEF*; 7) *CERTAINTY*; 8) *CHANGING*; 9) *CHARACTER*; 10) *DIFFERENCE*; 11) *DOING*; 12) *EXISTENCE*; 13) *EXPERIENCE*; 14) *EYE*; 15) *FACT*; 16) *FEELING*; 17) *FINDING OUT*; 18) *GRADUALITY*; 19) *HAPPENING*; 20) *HAVING*; 21) *HEARING (ABOUT)*; 22) *IMPORTANCE*; 23) *INFORMATION*; 24) *KNOWING*; 25) *LEARNING*; 26) *LOOKING*; 27) *MAKING*; 28) *MIND*; 29) *PARTICULARITY*; 30) *REALIZATION*; 31) *RESULT*; 32) *SITUATION*; 33) *SURENESS*; 34) *TALK*; 35) *THOUGHT*; 36) *TRUTH*; 37) *UNDERSTANDING*; 38) *WAITING*; 39) *WORKING*.

У результаті аналізу 35806 висловлень підраховано, що виділені з'ясувальні висловлення вживаються в них 6173 рази, встановлено кількісне співвідношення, відповідно до якого з'ясувальні висловлення з опорними предикативними одиницями *know* (2687 – 43,53%), *see* (1256 – 20,35%), *realize (-ize)* (722 – 11,69%) та *recognize (-ise)* (626 – 10,14%) більш частотні порівняно з висловленнями з'ясувального типу з опорними предикативними одиницями *understand* (477 – 7,73%), *learn* (204 – 3,3%), *appreciate* (143 – 2,32%) і *teach* (58 – 0,94%) (див. Додаток Г).

3.3. З'ясувальні складнопідрядні речення з опорними предикативними одиницями зі значенням „Communicating, mainly by speaking and talking”

Для виділення семантичних типів з'ясувальних висловлень досліджуємо семну структуру 49 предикативних одиниць головної частини цього висловлення: *say, tell, remark, comment, observe, state, declare, assert, proclaim, claim, allege, announce, repeat, insist, demand, stress, emphasise (-ize), explain, argue, suggest, propose, hint, imply, mention, ask, reply, dispute, doubt, suspect, request, complain, object, acknowledge, admit, confess, concede, promise, pledge, swear, guarantee, order, direct, dictate, recommend, advise, warn, agree, confirm, deny.*

Семна структура опорної предикативної одиниці (сигніфіката) *say* головної частини з'ясувального висловлення має складну структурну організацію і вагоме семантичне наповнення своїх ядрових сем. На основі компонентного аналізу дефініції *to speak or tell somebody something, using words* (словесно говорити чи розповідати комусь про щось) виділяємо семи *SPEAKING* (ГОВОРІННЯ), *TELLING* (РОЗПОВІДАННЯ), *USING* (ВЖИВАННЯ, ВИКОРИСТАННЯ) і *WORD* (СЛОВО). З'ясовуємо, що всі семи є ядровими у разі формування значення аналізованого сигніфіката. Вони як опорні семантичні одиниці реалізуються також через сигніфікат у загальній семантиці з'ясувального висловлення і відіграють визначальну роль у її наповненні смислами *говоріння; розповідання*:

Напр.: He said that theology among bishops was important.

He said that he had been charged with 10 counts of breaking police regulations by talking to reporters about police brutality.

He said that the police had a statutory obligation for public safety.

He said that all the important things in life are said in Latin.

She said that water and car parking were available.

Аналіз визначення *to express an opinion on something* (виражати свою думку, погляд чи висловлюватися щодо чогось) опорного сингніфіката *say* засвідчив, що виділені семантичні компоненти *EXPRESSING* (ВИРАЖАННЯ,

ВИСЛОВЛЮВАННЯ) і OPINION (ДУМКА, ПОГЛЯД) є основними у внесенні смислу сказання (висловлювання своєї думки щодо чогось) в семантику з'ясувальних висловлень:

Напр.: They say that the English cannot stay with their child or friend or family in the hospital.

They say that the increase in confidence has been the highest for some years.

I said that I had never heard anything more extraordinary.

And they said that the one in Australia, her sister in Australia wouldn't tolerate it!

Аналізуючи визначення *to suggest or give something as an example or a possibility* (казати чи наводити щось як приклад або можливість), з'ясуємо, що в його компонентній структурі є таке семне навантаження: SUGGESTING (ПІДКАЗУВАННЯ (ДУМКИ); НАТЯКАННЯ), GIVING (НАВЕДЕННЯ; НАДАННЯ), EXAMPLE (ПРИКЛАД; ЗРАЗОК; ВЗІРЕЦЬ) і POSSIBILITY (МОЖЛИВІСТЬ). Воно сприяє реалізації смислів підказування; натякання; наведення на думку у з'ясувальних висловленнях:

Напр.: She said that we could have great fun there.

He said that we could pass each other without knowing.

They said that, by changing the present statutory pensions age — 65 for men, 60 for women — both would have the prospect of a 'flexible decade of retirement'.

У межах визначення (*of something that is written or can be seen*) *to give particular information or instructions* ((про щось написано чи побачене) давати спеціальні дані або вказівки) семантично реалізованого сигніфіката *say* виокремлюємо семи GIVING (НАДАННЯ; НАВЕДЕННЯ), PARTICULARITY (ХАКАКТЕРНА РИСА (ОСОБЛИВІСТЬ)), INFORMATION (ІНФОРМАЦІЯ; ВІДОМОСТІ; ДАНІ) та INSTRUCTIONS (ІНСТРУКЦІЇ; ВКАЗІВКИ). Їхня сукупність описує смисли ствердження; вказування в межах з'ясувальних висловлень:

Напр.: They said that almost four million workers stayed at home to protest against the tax. (written) (ствердження)

He said that all 10,000 students would have to leave the campus with their belongings by last night. (seen) (ствердження)

He said that only 0.04% of TV sets in Zambia were owned by Zambians. (written)
(ствердження)

Informed sources say that a sub-contract between an American company and the West Germans was signed in the US in mid-September.

Опоровим для підрядної частини з'ясувального висловлення є сигніфікат *tell*. Компонентний аналіз його дефініції (*of a person*) *to give information to somebody by speaking or writing ((про особу) надавати комусь інформацію усно або письмово)* довів, що в його семній структурі наявні ядрові *GIVING* (НАДАННЯ; НАВЕДЕННЯ), *INFORMATION* (ІНФОРМАЦІЯ; ВІДОМОСТІ; ДАНІ) та периферійні семи *PERSON* (ОСОБА, ОСОБИСТІТЬ), *SPEAKING* (ГОВОРІННЯ) і *WRITING* (ПИСАННЯ). Аналіз семантики цього висловлення засвідчив, що опорний сигніфікат з притаманною йому семною організацією та відповідно сформованими смислами *говоріння, промовляння; повідомлення* відіграє важливу роль для загальної семантизації з'ясувального висловлення:

Напр.: I told him that I wanted £5,000 from him.

I told him that it had been great.

I told him that I wanted to go walking in the mountains alone.

Дослідження семного складу опорного сигніфіката *tell* показує, що в межах з'ясувального висловлення реалізується його смисл (*of some writing, and instrument, a sign, etc.*) *to give information about something ((про який-небудь твір, знаряддя, знак, тощо) надавати інформацію про щось)*. Розклавши це значення на елементарні семантичні компоненти, розрізняємо такі першорядні *GIVING* (НАДАННЯ; НАВЕДЕННЯ), *INFORMATION* (ІНФОРМАЦІЯ; ВІДОМОСТІ; ДАНІ) та другорядні семи *WRITING* ((ЛІТЕРАТУРНИЙ) ТВІР; ПИСАННЯ), *INSTRUMENT* (ЗНАРЯДДЯ; ІНСТРУМЕНТ), *SIGN* (ЗНАК; ВІВІСКА). Вони описують смисли аналізованого сигніфіката, які втілюються у висловленнях з семантикою *вказування; свідчення; пояснювання*:

Напр.: The survey told us that we had very few 11-19 year old visitors — an age group now catered for increasingly by our educational activities.

The first letter told me that he'd got stomach upset.

*Some instinct told me that I must be careful to give her no cause for having a grievance.
Long experience had told me that this was to be expected.*

Значення опорового сигніфіката *tell* зі своєю будь-якою семантично залежною сигніфікативною рамкою утворюють семантичну сумісність у межах з'ясувального висловлення. Проаналізувавши опоровий сигніфікат, встановлюємо, що в з'ясувальному висловленні реалізується його смисл *to order or advise somebody to do something* (наказувати чи радити комусь зробити щось). На підставі виділення найменших семантичних рис *ORDERING* (НАКАЗУВАННЯ, РОЗПОРЯДЖЕННЯ; ІНСТРУКТАЖ), *ADVISING* (НАДАННЯ ПОРАДИ; НАДАННЯ КОНСУЛЬТАЦІЇ), *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ) стверджуємо, що вони істотно впливають на формування семантики з'ясувального висловлення і що семний склад цього висловлення реалізує в ньому смисли *наказу; поради*:

Напр.: He told me that I should spend the entire summer working on improving my passing off my left hand and my kicking off my left foot.

Vlado told me that I must do as he asked — but I could simply make myself appear a fool by reporting news of no consequence.

He was told that the fear must be cauterised, that the defections must be stopped.

На семантичному рівні аналізу з'ясувального висловлення встановлюємо, що в його семантичній структурі опоровим є сигніфікат *tell* зі своєрідним семним навантаженням. Це підтверджує аналіз його дефініції *to know, see or judge something correctly* (знати, бачити чи складати тактовно думку про щось), який дає змогу виділити семи *KNOWING* (ЗНАННЯ, ПОІНФОРМОВАНІСТЬ, ОБІЗНАНІСТЬ; ОЗНАЙОМЛЕНІСТЬ; РОЗУМІННЯ; УСВІДОМЛЕННЯ), *SEEING* (БАЧЕННЯ), *JUDGING* (СКЛАДАННЯ ДУМКИ) та *CORRECTNESS* (КОРЕКТНІСТЬ (ТАКОВНІСТЬ)). У семантичній структурі з'ясувального висловлення реалізуються через взаємодію сем аналізованого опорового сигніфіката оригінальні смисли *знання* (поінформованості, обізнаності; розуміння; усвідомлення); *бачення; складання думки*:

Напр.: She could tell that he was puzzled, and not a little put out. (see)

Luke could tell that Suki had spent much more than she intended. (know)

He could tell that several of his students at Kent fancied him. (judge)

Even in the dark, she could tell that he was disappointed. (see)

Burun could tell that he was puzzled. (see)

Семна структура опорного сигніфіката **remark** характеризується розрізнявальними рисами *SAYING* (ГОВОРІННЯ, СКАЗАННЯ), *WRITING* (ПИСАННЯ) і *COMMENT* (КОМЕНТАР; ТЛУМАЧЕННЯ; ЗАУВАЖЕННЯ), які виділяємо в результаті компонентного аналізу його визначення *to say or write a comment about something/somebody* (усно або письмово давати коментарі про щось або когось). Проведене дослідження довело, що розгляд аналізованого сигніфіката забезпечує ґрунтовний опис цього висловлення. Поєднання встановлених семантичних рис у структурі опорного сигніфіката *remark* сприяє внесенню смислів (усне або письмове) зауважування; коментування; тлумачення; до з'ясувального висловлення. Оскільки сигніфікат головної частини цього висловлення семантично скеровує її сигніфікативну рамку, то граничність і взаємодія його семного складу поширюється на підрядну частину. Цей факт засвідчує, що аналіз смислу семантично опорного сигніфіката надає інформацію про узагальнену семантичну організацію з'ясувального висловлення:

Напр.: The then headmaster, Duncan Anderson, remarked that James Paul was 'one of the brightest of a clever band of scholars' (зауваження).

Instead she remarked that cats were usually considered to be particularly self-sufficient sort of animals (коментування).

The former Prime Minister, Emilio Colombo, has remarked that he wants European integration to occur in order to prevent Italy from collapsing into anarchy (тлумачення).

Sutcliffe remarks that his diagram is "incomplete even within its own simple terms of reference" (тлумачення).

Опоровий сигніфікат **comment** містить у компонентній структурі свого значення *to express an opinion about something* (виражати свою думку, погляд чи висловлюватися про щось) такі семантичні складники: *EXPRESSING* ((ВИЧЕРПНЕ) ВИРАЖАННЯ, ВИСЛОВЛЕННЯ (ПОЯСНЮВАННЯ)) і *OPINION* (ДУМКА, ПОГЛЯД).

Встановивши їх, можемо описати семантику з'ясувального висловлення. Сукупність складників відповідного сигніфіката є початковою базою для його сигніфікативної рамки. Вони наповнюють семантичну структуру цього висловлення смислами коментування, тлумачення, роз'яснювання (вичерпне пояснення своєї думки про щось), одне з яких береться за основу в загальній семантизації з'ясувального висловлення:

Напр.: The IMF commented that progress had been made by the CAR in the implementation of structural reforms.

The Wolff Olins authors commented that the publication of their work represented a 'profound cultural change'.

The Financial Times commented that the accounts 'perhaps demonstrate why the remuneration of its auditors jumped 20% this year'.

He commented that the Pentagon was split between the advocates and opponents of a treaty.

На смисл, якого набуває опорова лексема **observe** в з'ясувальному висловленні, впливає її мікроконтекст. У межах найближчого (словесного) і узагальненого оточення аналізована лексема перетворюється на одиницю з двома актуалізованими значеннями *to see or notice somebody/something* (сприймати зором чи помічати когось / щось) і *to make a remark* (робити зауваження). У першому випадку в з'ясувальному висловленні з опорною лексичною одиницею *observe* реалізуються смисли помічання, примічання:

Напр.: She observed that he had a funny-looking bath.

She has observed that not everyone's conversation follows her own style.

He justly observes that the great tenor sang best of all in his homeland.

У другому випадку з'ясувальне висловлення набуває смислового наповнення зауваження, зазначення:

Напр.: Mick Channon observed that 'most famous people are 'characters'.

Antoine Becquerel (1852–1908) observed that similar rays are given off by uranium.

In his book Air and Rain, Smith observed that there was a link between the blackened skies of industrial Manchester and acidic rainfall.

Chiplin and Wright observe that the impact of large acquisitions on the number of independent companies in the UK is quite profound.

Семній структурі значення *to say or write something again or more than once* (говорити чи писати щось знову або більше ніж один раз) опорного з'ясовуваного сигніфіката **repeat** притаманні такі елементарні компоненти: *SAYING* (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ) чи *WRITING* (ПИСАННЯ) і *AGAIN* (ЗНОВУ). Їхня взаємодія відображає нашарування смислу повторювання аналізованого сигніфіката на загальну семантику з'ясувального висловлення:

Напр.: The women repeated that she was sorry.

I repeat that the Government agreed those regulations.

I repeat that Mr. Millan has had his day in court.

У головній частині висловлень, які належать до з'ясувального типу, в ролі опорного складника вживається сигніфікат **explain**. Підґрунтям для з'ясування семантики, яка поширюється на аналізоване висловлення, вважаємо компонентний аналіз значення *to tell somebody about something in a way that makes it easy to understand* (доступно (дохідливо) розповідати комусь про щось) вихідного сигніфіката з'ясувального висловлення. На підставі аналізу визначено його набір сем *TELLING* (РОЗПОВІДАННЯ), *WAY* (СПОСІБ), *EASINESS* (ЛЕГКІСТЬ) та *UNDERSTANDING* (РОЗУМІННЯ; УСВІДОМЛЕННЯ). Активізація взаємно пов'язаних сем опорного сигніфіката **explain** сприяє реалізації його смислу *пояснювання* (тлумачення) у з'ясувальному висловленні:

Напр.: Barry Stow of the Practice explained that environmental impact was the primary concern in the present case.

In Chapter 10 we explained that only one private firm could survive in such an industry.

Аналіз з'ясувального висловлення засвідчує, що в ньому через опорний сигніфікат **explain** реалізується друге значення *to give a reason, or be a reason, for something* (наводити чи бути причиною для чогось). Невеликий компонентний склад *GIVING* (НАВЕДЕННЯ; НАДАННЯ) і *REASON* (ПРИЧИНА, ПРИВІД) формує через аналізований сигніфікат оригінальний смисл *виправдання* (пояснювання) для з'ясувального висловлення:

Напр.: She explained that a client of hers had recommended the stock.

Maidstone explained that he had first come to Italy after the First World War.

Неординарно вписується в структуру з'ясувального висловлення його опорний сигніфікат **argue**. Неординарність аналізованого сигніфіката виявляється в його оригінальному смислі *to give reasons why you think that something is right/wrong, true/not true, etc., especially to persuade people that you are right* (наводити причини вважання чогось правильним/хибним, дійсним/недійсним та ін., особливо переконувати у своїй правоті), яке повертає до себе увагу своєю своєрідністю в межах цього висловлення. Це засвідчує широкий набір сем *GIVING* (НАВЕДЕННЯ; НАДАННЯ), *REASON* (ПРИЧИНА, ПРИВІД), *THOUGHT* (ГАДКА, ДУМКА), *RIGHTNESS* (ПРАВИЛЬНІСТЬ; СПРАВЕДЛИВІСТЬ), *WRONGNESS* (НЕПРАВИЛЬНІСТЬ; НЕСПРАВЕДЛИВІСТЬ), *TRUTH* (ПРАВДА), *UNTRUTH* (НЕПРАВДА), *ESPECIALLY* (ОСОБЛИВО), *PERSUADING* (ПЕРЕКОНУВАННЯ, ВІДМОВЛЯННЯ) і *PEOPLE* (ЛЮДИ), який вбудовано в структуру значення опорного сигніфіката *argue*. Синтез виділених сем у межах аналізованого сигніфіката відіграє важливу роль, оскільки сприяє формуванню семантики *переконування, відговорювання (відмовляння)* у цих висловленнях:

Напр.: He argued that Dixons' approach to electrical retailing was 'fundamentally flawed.'

He argued that the railway system should be reduced.

He argued that two bodies of the same material but different weights would fall at different speeds.

He argued that the simplest designs were best.

Rachel McMillan argued that nursery schools were necessary to compensate for the cultural deprivation suffered by working class children.

Організація компонентів опорного сигніфіката **suggest** у з'ясувальному висловленні має виражену структурну сутність. Кожен з компонентів його першого значення *to put forward an idea or a plan for other people to think about* (висувати ідею або висловлювати людям намір для обмірковування) закріпився в ньому у визначених формах вияву — семах *PUTTING FORWARD* (ПОДАВАННЯ

ДУМКИ, ПРОПОНУВАННЯ); IDEA (ІДЕЯ, ДУМКА); PLAN (ПЛАНИ; ЗАДУМ; ПРИПУЩЕННЯ); PEOPLE (ЛЮДИ) і THOUGHT (ДУМКА, ГАДКА). Вони є усталеними складовими аналізованого сигніфіката, який є первинним для своєї сигніфікативної рамки. Оповорочний сигніфікат *suggest* настільки інформативно об'ємний, що охоплює семантичні межі з'ясувального висловлення і вносить у них смисли *пропонування; внесення пропозиції*:

Напр.: So I suggest that you start concentrating on playing the part of a loving and dutiful wife.

I suggested that the money could be spent on buying some new equipment for the unit.

Therefore, I suggest that the hon. Gentleman withdraws the amendment.

Друге значення характеризується компонентною розгалуженістю. Порівняно з першим значенням, друге *to put an idea into somebody's mind; to make somebody think about something is true* (закарбовувати думку в чийсь пам'яті; схилити когось до думки про правдивість чогось) становить складне поєднання, оскільки є двозначеннєвим. У першому випадку опоровому сигніфікату *suggest* властиві семи PUTTING (SOMETHING) INTO (ЗАКАРБОВУВАННЯ); IDEA (ІДЕЯ, ДУМКА); MIND (ПАМ'ЯТЬ), які комплементуються семантично близькими семами другого випадку MAKING (ВИКЛИКАННЯ, СХИЛЯННЯ, ЗАОХОЧЕННЯ ДО ПЕВНИХ ДІЙ, СТАВЛЕННЯ ДО ЧОГОСЬ І Т. ІН.); THOUGHT (ДУМКА, ГАДКА); TRUTH (ПРАВДА). Аналізований сигніфікат має досить вузький смисловий діапазон *підказування - натяку*, який втілюється в з'ясувальних висловленнях:

Напр.: I suggest that the impact is just as forceful for older children.

I suggest that most of the sentiments you express so forcibly are your own, Mr Peck.

I suggested that perhaps I could help him fill in gaps in his memory.

У з'ясувальному висловленні опоровий сигніфікат **propose** та його сигніфікативна рамка семантично скоординовані та узгоджені між собою. Щоб глибше збагнути це висловлення як відносно завершену одиницю спілкування та вираження думки, потрібно вдатися до аналізу значення *to suggest a plan, an idea, etc. for people to think about and decide on* (пропонувати план, ідею, тощо для обдумування й обирання людьми), яке реалізується в аналізованому

сигніфікаті. Він змістовно оточений ядровими семами *SUGGESTING* (ПРОПОНУВАННЯ, ДАВАННЯ ПРОПОЗИЦІЇ), *PLAN* (НАМІР; ЗАДУМ; ПРИПУЩЕННЯ) і *IDEA* (ІДЕЯ, ДУМКА) та периферійними семами *PEOPLE* (ЛЮДИ), *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА) і *DECISION (ON)* (ОБИРАННЯ). Ядрові семи стрижневого сигніфіката *propose* є основними, оскільки вони є опорою для формування з'ясувальних висловлень зі смислами *пропонування; внесення пропозиції*:

Напр.: We propose that the local controllers and supervisors of schools normally be referred to as 'parents'.

The union proposed that in principle parents should have access to their children's files.

He proposes that the coal seams should be worked in the advance.

Певна логічна специфіка властива висловленням з'ясувального типу з провідним сигніфікатом *hint*. Єдність семантико – синтаксичних компонентів мовлення *SUGGESTING* (НАТЯКАННЯ; НАВЕДЕННЯ НА ДУМКУ), *INDIRECTNESS* (НЕБЕЗПОСЕРЕДНІСТЬ) і *WAY* (СПОСІБ) виявляється в міцному зв'язку, цілісності та неподільності значення *to suggest something in an indirect way* (небезпосередньо наводити щось на думку) аналізованого сигніфіката в структурі з'ясувальних висловлень. Їхній розгляд засвідчує трикомпонентне поєднання у провідному сигніфікаті *hint*, що є носієм смислу *натякання*:

Напр.: He hinted that he might actually be connected with your family.

He has also hinted that the order came from above.

She hints that teachers and local officials will do their best to blunt the impact of the market.

Основним критерієм виокремлення ще одного семантичного різновиду з'ясувального висловлення є стрижневий сигніфікат *imply* в його головній частині. Якщо аналізований сигніфікат виражає значення *to suggest that something is true or that you feel or think something, without saying so directly* (небезпосередньо натякати на правдивості чогось чи на відчуття або думку про щось), то висловлення з'ясувального типу має низку сем *SUGGESTING* (НАТЯКАННЯ; НАВЕДЕННЯ НА ДУМКУ), *TRUTH* (ПРАВДА), *FEELING* (ВІДЧУТТЯ), *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА), *SAYING* (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ), *INDIRECTNESS*

(НЕБЕЗПОСЕРЕДНІСТЬ), властивих сигніфікату *imply*. Він є рушійною силою для розгортання сигніфікативної рамки. Висловлення з'ясувального типу набуває смисл *натякання* завдяки аналізованому семантичному індексу спрямованості пропозиційної сили:

Напр.: The dealer would also imply that the client should come out of the new Rolls Royce issue immediately.

They imply that it is psychologically or biologically natural to recognize and perhaps to rank these differences.

They implied that these allegations were in the report.

На семантичному рівні підставою для виділення окремої групи з'ясувальних висловлень є сигніфікативне ядро *imply*. У ньому реалізується його значення *to make it seem likely that something is true or exists* (схиляти до імовірного враження (припущення) про правдивість або існування чогось). Семантико – синтаксична структура опорного сигніфіката компонентно виражена такими семами: *MAKING* (ВИКЛИКАННЯ, СХИЛЯННЯ, ЗАОХОЧЕННЯ ДО ПЕВНИХ ДІЙ, СТАВЛЕННЯ ДО ЧОГОСЬ І Т. ІН.), *SEEMINGNESS* (СПРАВЛЯННЯ ВРАЖЕННЯ; ПРИПУЩЕННЯ), *LIKELIHOOD* (ЙМОВІРНІСТЬ), *BEING* (БУТТЯ), *TRUTH* (ПРАВДА) і *EXISTING* (ІСНУВАННЯ). Їхня семантична єдність в межах аналізованого сигніфіката засвідчує доцільність формування з'ясувальних висловлень зі смислом *наведення на думку*:

Напр.: This must imply that the possibilities of gain are overall greater than the risks of injury.

The maths and science reports imply that together these two subjects should occupy about one-third of the timetable.

The above considerations imply that the path to the European currency union is unlikely to be smooth.

На підставі власне семантичного підходу до формування висловлень породжуються з'ясувальні висловлення з базовим сигніфікатом *mention*. Компонентному аналізу підлягає його значення *to write or speak about something/somebody, especially without giving much information* (письмово чи усно,

особливо надавати часткову інформацію). Внаслідок проведення цього аналізу виділяємо такі семи: *WRITING* (ПИСАННЯ), *SPEAKING* (ГОВОРІННЯ), *ESPECIALLY* (ОСОБЛИВО), *GIVING* (НАДАННЯ; НАВЕДЕННЯ), *FEW* (НЕЗНАЧНА КІЛЬКІСТЬ) і *INFORMATION* (ІНФОРМАЦІЯ; ВІДОМОСТІ; ДАНІ). Вони описують смислове наповнення згадування аналізованого сигніфіката, яке реалізується в з'ясувальних висловленнях:

Напр.: Earlier I mentioned that there is no substitute for good planning.

Yet earlier in the article he mentions that car workers' wages have risen from 40 per cent to 69 per cent of German workers' wages.

He did not mention that he was not thinking of taking up his invitation to the United States.

Щоб визначити семантичну спрямованість з'ясувального висловлення, доцільно вдатися до аналізу семемної структури його сигніфіката *state*. Компонентний аналіз значення *to formally write or say something, especially in a careful and clear way*; (формально усно або письмово заявляти (повідомляти; стверджувати) про щось уважно і чітко) аналізованого сигніфіката дає змогу виділити його усталені складники *FORMALITY* (ФОРМАЛЬНІСТЬ), *WRITING* (ПИСАННЯ), *SAYING* (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ; ЗАЯВЛЯННЯ; ОГолоШУВАННЯ), *CAREFULNESS* (РЕТЕЛЬНІСТЬ; УВАЖНІСТЬ), *CLEARNESS* (ЯСНІСТЬ; ЧІТКІСТЬ) і *WAY* (СПОСІБ). Вони мотивують утворення з'ясувальних висловлень зі смислом (формальне усне або письмове) заявляння (повідомлення):

Напр.: Jesus has just stated that he had to go through great suffering; to be rejected by the Jewish leaders; and to be put to death and to rise again.

She stated that she was in Cross Street near the Oliver's shop at about 6.10pm.

William Tidbury stated that on 11 December he had been working until late at a local farm.

In her petition the mother stated that she considered Australia to be her permanent home.

Значеннєві ресурси мовлення збагачують з'ясувальні висловлення з сигніфікатом *declare*. Його перше значення *to say something officially or publicly*

(офіційно чи публічно оголошувати (проголошувати)) реалізується в аналізованих висловленнях у разі поєднання та злагодженої організації сем SAYING (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ; ЗАЯВЛЯННЯ; ОГОЛОШУВАННЯ), OFFICIALITY (ОФІЦІЙНІСТЬ) і PUBLICITY (ПУБЛІЧНІСТЬ). Участь стрижневого сигніфіката забезпечує формування з'ясувальних висловлень зі смислами оголошування (визнання); проголошування (визнання):

Напр.: Mr Paisley declared that Ulster was in terrible jeopardy.

They declare that the united Germany, too, shall abide by these commitments.

Publicly, the National Gallery has declared that all precautions have been taken to protect the Barnes pictures.

Друге значення *to state something firmly and clearly* (рішуче і чітко заявляти (повідомляти; стверджувати)) пояснюваного сигніфіката утворюють його семи STATING (ЗАЯВЛЯННЯ (ПОВІДОМЛЕННЯ; СТВЕРДЖУВАННЯ)), FIRMNESS (РІШУЧІСТЬ) і CLEARNESS (ЯСНІСТЬ; ЧІТКІСТЬ). Компонентний склад та структурування доводять, що з'ясувальні висловлення набувають смислу заявляння (повідомлення):

Напр.: Knill declared that 'we have at last developed a full portfolio of activities related to global environmental change'.

He declared that, in this situation, it was a case of first things first.

The author declared that the Crown was the symbol of national unity.

Основним компонентом з'ясувального висловлення є провідний сигніфікат **assert**. Його значення *to state clearly and firmly that something is true* (чітко і рішуче заявляти (стверджувати) правдивість чогось) є первинною основою для формування аналізованого висловлення. На підставі компонентного аналізу виявляємо, що провідному сигніфікату властива різноманітність мінімальних семантичних складників STATING (ЗАЯВЛЯННЯ (ПОВІДОМЛЕННЯ; СТВЕРДЖУВАННЯ)), CLEARNESS (ЯСНІСТЬ; ЧІТКІСТЬ), FIRMNESS (РІШУЧІСТЬ) і TRUTH (ПРАВДА). Об'єднання різних, але поєднаних за семантикою компонентів сприяє утворенню з'ясувальних висловлень зі смислом заявляння (стверджування):

Напр.: Others assert that anthropology is the tree and sociology the branch.

A fundamentalist might well assert that the situation bears witness to the resilience and tenacity of Christian faith.

He asserted that a modern artist should be in tune with his times, careful to avoid hackneyed subjects.

З'ясувальне висловлення з ядровим сигніфікатом **proclaim** посідає окреме місце в семантико – синтаксичній системі мовлення. Його значення *to publicly and officially tell people about something important* (публічно та офіційно розповідати (повідомляти, заявляти) людям про щось важливе) сукупно репрезентує весь семний обшар: **PUBLICITY** (ПУБЛІЧНІСТЬ), **OFFICIALITY** (ОФІЦІЙНІСТЬ), **TELLING** (РОЗПОВІДАННЯ (ПОВІДОМЛЕННЯ, ЗАВЛЯННЯ)) **PEOPLE** (ЛЮДИ) та **IMPORTANCE** (ВАЖЛИВІСТЬ). Шляхом поєднання в ядровому сигніфікаті цих сем формуються з'ясувальні висловлення зі смислами оголошувати; проголошувати; оприлюднювати; обнародувати:

Напр.: Official propaganda proclaimed that 'population growth is no longer a spontaneous phenomenon in Romania.'

Defoe proclaimed that 'to be Masters of the Marine Power is to be Masters of all the Power and all the Commerce in Europe'.

She earlier proclaimed that last October would be the end of life on earth.

Засобом мовленнєвого вираження декларативності є з'ясувальне висловлення з головним сигніфікатом **claim**. У межах з'ясувального висловлення він набуває значення *to say that something is true although it has not been proved and other people may not believe it* (заявляти, стверджувати правдивість чогось без доказів та віри в це інших людей). Компонентну розмаїтість становлять семи **SAYING** (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ; ЗАВЛЯННЯ; ОГолошУВАННЯ), **TRUTH** (ПРАВДА), **LACK OF EVIDENCE** (ВІДСУТНІСТЬ ДОКАЗІВ), **PEOPLE** (ЛЮДИ) і **UNBELIEF** (НЕВІРА). Різні за семантикою семи стають сумісними для формування з'ясувального висловлення зі смислом заявляння (стверджування):

Напр.: Critics on the left claim that the police and education services have become part of the strategy of state control and regulation.

The unions claim that 25 ambulance services around the country are now answering only emergency calls.

They claim that the prohibition in fact merely equalizes people's ability to pursue their conception of the good.

Найменнування з'ясувальних висловлень з опорним сигніфікатом **allege** відповідає їхній синтаксичній суті. Їх характеризує закріплене в аналізованому сигніфікаті значення (*formal*) *to state something as a fact but without giving proof* (заявляти (стверджувати) щось як факт за відсутності доказів). Воно формується поєднанням значущих сем (*FORMALITY* (ФОРМАЛЬНІСТЬ)), *STATING* (ЗАЯВЛЯННЯ (ПОВІДОМЛЕННЯ; СТВЕРДЖУВАННЯ)), *FACT* (ФАКТ) і *LACK OF EVIDENCE* (ВІДСУТНІСТЬ ДОКАЗУ). З огляду на семний склад опорного сигніфіката утворюються з'ясувальні висловлення зі смислом заявляння (стверджування):

Напр.: They alleged that the product marketed by his company could only have been made by his wrongful use of their business secrets.

She further alleged that an older brother had been doing the same.

In that case, Mrs. Pepper alleged that Mrs. Healey had driven into her car causing damage amounting to £133.

З'ясувальні висловлення зі стрижневим сигніфікатом **announce** є багатограними за своїми смислами. За семами *TELLING* (РОЗПОВІДАННЯ (ПОВІДОМЛЕННЯ, ЗАВЛЯННЯ)), *PEOPLE* (ЛЮДИ) і *OFFICIALITY* (ОФІЦІЙНІСТЬ), вбудованими в структурі першого смислового навантаження *to tell people something officially, especially about a decision, plans, etc.* (офіційно розповідати (повідомляти, заявляти) людям про рішення, плани, тощо) аналізованого сигніфіката, виділяємо з'ясувальні висловлення зі смислом оголошувати:

Напр.: He announces that he wants to spend his whole life in a ruined castle by the sea.

Saddam announces that all foreign women and children will be permitted to leave Iraq.

But now she announced that she wished this title to be publicly used.

They have just announced that they plan to stop training on common land at Holcombe Moor near Manchester.

Аналізуючи друге смислове наповнення *to give information about something in a public place, especially through a loudspeaker* (надавати інформацію про щось у громадському місці, особливо з допомогою гучномовця) стрижневого сигніфіката *announce*, вирізняємо в його семній структурі мінімальні складові *GIVING* (НАДАННЯ; НАВЕДЕННЯ), *INFORMATION* (ІНФОРМАЦІЯ; ВІДОМОСТІ; ДАНІ), *PUBLICITY* (ПУБЛІЧНІСТЬ), *PLACE* (МІСЦЕ) і *LOUDSPEAKER* (ГУЧНОМОВЕЦЬ). Встановлені семантичні складові головного сигніфіката вносять до семантики з'ясувальних висловлень смисл *об'явлення*:

Напр.: The USA and the UK announce that naval vessels are being sent to the Gulf.
The Israeli Defence Forces announce that helicopters are to be used to suppress the intifada.
The government has announced that culprits in the scandal will be tried by military court.

Tom King, then Local Government Minister, announced that no further geological investigations would be carried out in any of the selected areas.

Третій смисл *to say something in a loud and/or serious way* (гучно та серйозно заявляти щось) аналізованого сигніфіката реалізується в межах з'ясувальних висловлень. Його значення компонентно розщеплюється на семи *SAYING* (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ; ЗАЯВЛЯННЯ; ОГолоШУВАННЯ), *LOUDNESS* (ГУЧНІСТЬ) і *SERIOUSNESS* (СЕРЙОЗНІСТЬ). Із семного складу провідного сигніфіката залучаються компоненти для утворення з'ясувальних висловлень зі смислом *заявляння*:

Напр.: He has announced that private enterprise will be allowed to flourish.
Ken announced that he had a solution.

They announce that the visitor must pay a certain sum Famlio's fee for protecting the visitor and his valuables from robbery.

Важливою ознакою з'ясувальних висловлень з головним сигніфікатом *insist* є їхня значеннєва різнотипність. Перше значення *to demand that something happens or that somebody agrees to do something* (вимагати якоїсь події чи чиеїсь згоди зробити щось) головного сигніфіката характеризується внутрісемантичним

розмаїттям: *DEMANDING* (ВИМАГАННЯ), *HAPPENING* (ВИПАДОК, ПОДІЯ), *AGREEING* (ПОГОДЖУВАННЯ) і *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ). Поєднання цих сем породжує смисл *вимагання* в межах з'ясувальних висловлень:

Напр.: Mr Beregovoy also insisted that the country's social security system must also be brought back into balance.

Yet Eva insisted that no more than two of them come.

Mr Straw insisted that the banks' participation was absolutely central to the bill.

Семи *SAYING* (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ), *FIRMNESS* (НАСТИРЛИВІСТЬ), *TRUTH* (ПРАВДА), *PEOPLE* (ЛЮДИ), *UNBELIEF* (НЕВІРА) є неподільними компонентами значення *to say firmly that something is true, especially when other people do not believe you* (настійливо говорити (твердити, наполягати) про правдивість чогось без віри в це інших людей) головного сигніфіката *insist*. Він вносить смисли *твердження, наполягання* в семантику з'ясувальних висловлень:

Напр.: Most diet advisers sternly insist that you weigh every single thing before putting it in your mouth.

Sellafield officials normally insist that everything is safe.

Company officials insist that emissions from the combustion of the tyres will not remain within legal limits.

Серед висловлень з'ясувального типу виділяємо групу висловлень з опорним сигніфікатом *demand*. У його значенні *to ask for something very firmly* (рішуче вимагати чогось) наявні семи *ASKING* (FOR) (ВИМАГАННЯ) і *FIRMNESS* (РІШУЧІСТЬ). За допомогою їхнього об'єднання в опорному сигніфікаті формуються з'ясувальні висловлення зі смислом *вимагання*:

Напр.: Justice demands that a cheat at that high level be punished.

This Congress demands that deaf people should have access to all official information to the same extent as hearing people.

They can also demand that the rich countries build them adequate waste-treatment plants.

Особливим маркером семантики з'ясувальних висловлень є початковий сигніфікат *stress*. У його значенні *to emphasize a fact, an idea, etc.* (надавати

особливого значення факту, ідеї тощо) базовою є сема *EMPHASIZING* (НАГОЛОШУВАННЯ, ПІДКРЕСЛЮВАННЯ). У разі втілення її в аналізованому сигніфікаті формуються з'ясувальні висловлення зі смислами наголошування, підкреслювання:

Напр.: Mr de Klerk stressed that his own forces were not involved.

But he stressed that this was only one of a number of options.

But police stress that they don't have any more money to spend on policing the villages.

Провідний сигніфікат *emphasise (-ize)* задає семантичну скерованість з'ясувальному висловленню. Для аналізу семної структури та організації аналізованого сигніфіката поділяємо його значення *to give special importance to something* (надавати особливого значення чомусь) на найменші семантичні складники *GIVING* (НАДАННЯ; НАВЕДЕННЯ), *SPECIALNESS* (ОСОБЛИВІСТЬ) і *IMPORTANCE* (ВАЖЛИВІСТЬ, ВАГОМІСТЬ; ЗНАЧЕННЯ). Внаслідок їхнього тісного взаємозв'язку формуються з'ясувальні висловлення зі смислами наголошування, підкреслювання:

Напр.: Finally, we emphasise that close cooperation between microbiologists and clinicians is important.

They emphasise that a pre-entry signed document with a list of numbers is not enough.

The trial judge emphasised that the facts failed to disclose any bruising of the victim's thighs or any other sign of struggle.

Основний сигніфікат *ask* є одним з особливих елементів з'ясувального висловлення, що узагальнює його семантику. Значення *to tell somebody that you would like them to do something or that you would like something to happen* (прохати чи вимагати виконання якоїсь дії або здійснення якоїсь події) аналізованого сигніфіката є досить поширеним, що дає можливість краще зрозуміти суть висловлень з'ясувального типу. Розлогий склад сем *TELLING* (РОЗПОВІДАННЯ (ПРОХАННЯ; ВИМАГАННЯ)), *WISH* ((МОДАЛЬНЕ ДІЄСЛОВО *WOULD* + ДІЄСЛОВО *LIKE*) (БАЖАННЯ, ПОБАЖАННЯ)), *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ) і *HAPPENING* (ВИПАДОК, ПОДІЯ), втілений в основному сигніфікаті, вносить у з'ясувальні висловлення смисли прохання; вимоги:

Hanp.: A military police patrol asked that he tour the area with them to find his friend.
 She asked that the supply be delivered to the theatre in Piccadilly.
 They asked that their solicitors should be served additionally.
 He asked that Frizi and her brither Mickey be removed from this house at once.

Підставою для виділення ще однієї групи висловлень з'ясувального типу є їхній узагальнювальний сигніфікат **reply**. Його значення *to say or write something as an answer to somebody/something* (усно чи письмово давати відповідь) розщеплюємо на семи SAYING (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ), WRITING (ПИСАННЯ) і ANSWER (ВІДПОВІДЬ). Семна структура узагальнювального сигніфіката зумовлює доповнення з'ясувальних висловлень смислом *відповідання*:

Hanp.: He simply replies that he hasn't the faintest idea.
 Stanly replies that they only discussed 'recent history'.
 Ludens had replied that Gildas simply didn't understand Marcus's sense of humor.

Єдиним цілим вважаємо групу з'ясувальних висловлень з початковим сигніфікатом **dispute**. Його значення *to question whether something is true and valid* (ставити під сумнів правдивість і дійсність чогось) компонується з сем QUESTIONING (СТАВЛЕННЯ ПІД СУМНІВ), TRUTH (ПРАВДА) і VALIDITY (ДІЙСНІСТЬ, ЧИННІСТЬ, ЗАКОННІСТЬ). Єдність усіх сем сприяє формуванню з'ясувальних висловлень зі смислом *ставлення під сумнів*:

Hanp.: Few dispute that Glen Affric is the loveliest of Scotland's valleys.
 None will dispute that he is in the forefront of English connoisseurs and art historians.
 The Ramblers Association does not dispute that there is a problem.

У системі висловлень з'ясувального типу реалізується опорний сигніфікат **doubt**, який має значення *to feel uncertain about something; to feel that something is not true, will probably not happen, etc.* (відчувати невпевненість у чомусь; відчувати неправдивість, неможливість здійснення чогось). У ньому виділяємо розгалужений арсенал сем FEELING (ВІДЧУТТЯ), UNCERTAINTY (НЕВПЕВНЕНІСТЬ), TRUTH (ПРАВДА), PROBABILITY (МОЖЛИВІСТЬ; ЙМОВІРНІСТЬ) і HAPPENING (ВИПАДОК, ПОДІЯ). Вони стають взаємопов'язаними і взаємозумовленими в цьому об'єднанні.

Опоровий сигніфікат є домінантним для виформовування з'ясувальних висловлень зі смислами *сумніватися, бути невпевненим, вагатися*:

Напр.: From that moment, I never doubted that God had put the right man, Vitalis, in the right place at the appropriate time.

She doubted that in ordinary circumstances Herbert Fraser and Polly Beard got on well together.

He doubted that the injection had made a significant difference in the patient's condition.

Узагальнювальний сигніфікат **suspect**, який міститься в препозиційній частині з'ясувального висловлення, вносить особливий семантичний відтінок у ці висловлення. Цей сигніфікат реалізує смислове значення *to have an idea that something is probably true or likely to happen, especially something bad, but without having definite proof* (бездоказово думати про ймовірну правдивість або вірогідність здійснення чогось, особливо поганого) у межах висловлень з'ясувального типу. Воно характеризується взаємоузгодженими семами *HAVING* (ВОЛОДІННЯ), *IDEA* (ІДЕЯ, ДУМКА), *PROBABILITY* (ЙМОВІРНІСТЬ; МОЖЛИВІСТЬ), *TRUTH* (ПРАВДА), *LIKELIHOOD* (ВИРОГІДНІСТЬ, ЙМОВІРНІСТЬ), *HAPPENING* (ВИПАДОК, ПОДІЯ), *SPECIAL FEATURE* (ОСОБЛИВІСТЬ), *BADNESS* (ПОГАНЕ), *DEFINITENESS* (ВИЗНАЧЕНІСТЬ; ПЕВНІСТЬ) і *PROOFLESSNESS* (БЕЗДОКАЗОВІСТЬ). Їхній взаємний зв'язок є фактором передачі семантичного відтінку *здогадка (припущення); підозра* у з'ясувальне висловлення:

Напр.: I suspect that she may have telephoned yet again in the small hours.

We suspect that the latter may be the case.

Виразити значення *to ask for something or ask somebody to do something in a polite or formal way* (вимагати чогось чи просити когось ввічливо або формально зробити щось) у з'ясувальному висловленні допомагає провідний сигніфікат **request**. Його семи *ASKING (FOR)* (ВИМАГАННЯ; ПРОХАННЯ), *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ), *POLITENESS* (ВВІЧЛИВІСТЬ), *FORMALITY* (ФОРМАЛЬНІСТЬ) і *WAY* (СПОСІБ) вступають у тісний семантичний взаємозв'язок у межах з'ясувального

висловлення. Завдяки провідному сигніфікату формуються висловлення в структурі непрямой мови, які передають смисли *вимагання; прохання*:

Напр.: The Attorney General immediately requested that Pedro Collor hand over his videotaped evidence.

All of those interviewed requested that their names and some personal details be changed.

Специфічними є з'ясувальні висловлення з пояснювальним сигніфікатом **complain**. Їхня оригінальність зумовлена семними зв'язками та виразним глибоким змістом аналізованого сигніфіката, який поширюється на висловлення. Його значенню *to say that you are annoyed, unhappy or not satisfied about somebody/something* (говорити про роздратування, нещастя або незадоволення кимось/чимось) властиве підкреслене виявлення почуттів адресанта. Це засвідчують семи SAYING (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ), ANNOYANCE (РОЗДРАТУВАННЯ), UNHAPPINESS (НЕЩАСТЯ) і DISSATISFACTION (НЕЗАДОВОЛЕННЯ; НЕВДОВОЛЕНІСТЬ). У цьому випадку адресант формує з'ясувальні висловлення зі смислом *скарги*:

Напр.: Disappointed protesters complained that the government had reformed the tax just to spite them.

For years investors have complained that the Swiss markets are too fragmented, too illiquid, too opaque and too expensive.

The managers complained that the workers were lazy and unreliable.

Сталим порядком у розташуванні компонентів характеризуються з'ясувальні висловлення з провідним сигніфікатом **object**. Найточніше передає суть цього сигніфіката значення *to give something as a reason for opposing something* (наводити щось як аргумент опору чомусь). Суттєвими для утворення його стислого значення є триада сем GIVING (НАВЕДЕННЯ; НАДАННЯ), REASON (АРГУМЕНТ) та OPPOSING (ОПИРАННЯ). Вони доповнюють семантику непрямих з'ясувальних висловлень смислом (рішуче) *заперечення (протестування)*:

Напр.: Jordan objected that this would violate its sovereignty.

The Government may object that the figures will never be perfect.

З'ясувальні висловлення з опорним сигніфікатом *acknowledge* акцентують увагу на їхній значеннєвій завершеності. Вони супроводжуються значенням *to accept that something is true* (визнавати правдивість чогось) аналізованого сигніфіката і містять дві складові – семи *ACCEPTING* (ПРИЙНЯТТЯ) і *TRUTH* (ПРАВДА). Ці семи сукупно формують з'ясувальні висловлення, сповнені смислом *визнавати* (допускати, приймати; впускати):

Напр.: Sandys acknowledged that the Army would have the greatest difficulty in making ends meet.

She acknowledged that there could be difficult times ahead.

At the same time she acknowledged that she was now seen by the rest of the royal family as 'a problem'.

На відміну від попередньої групи, висловлення з вихідним сигніфікатом *admit* відзначаються хоч і не основним, але вираженим емоційно-оцінювальним забарвленням, що вказує на брак бажання, прагнення адресанта здійснити що-небудь. У значенні *to agree, often unwillingly, that something is true* (погоджуватися, часто неохоче, з правдивістю чогось) аналізованого сигніфіката поєднуються семи *AGREEING* (ЗГОДЖУВАННЯ; ПОГОДЖУВАННЯ), *UNWILLINGNESS* (НЕБАЖАННЯ) і *TRUTH* (ПРАВДА). Вони допомогли стисло сформулювати смисл (неохоче) *визнавати* (допускати, приймати; впускати) щось, який реалізується мовцем:

Напр.: Sceptics admit that there is a greater consciousness of national identity than in the past.

His many critics admit that Mr Kohl is a mightily impressive election campaigner.

Most of these critics admit that the Times is one of the world's great newspapers, perhaps the greatest.

Учасники розмови нерідко вживають з'ясувальні висловлення з узагальнювальним сигніфікатом *confess*, щоб виразити своє ставлення до факту, події тощо. Формалізмом відзначається перший смисл *to admit, especially formally or to the police, that you have done something wrong or illegal* ((неохоче) визнавати, особливо формально або в поліції, щось протизаконно або нелегально зроблене)

аналізованого сигніфіката. Він поєднує в собі семи *ADMITTING* ((НЕОХОЧЕ) ВИЗНАННЯ), *SPECIAL FEATURE* (ОСОБЛИВІСТЬ), *FORMALITY* (ФОРМАЛЬНІСТЬ), *POLICE* (ПОЛІЦІЯ), *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ), *WRONGNESS* (ПРОТИЗАКОННІСТЬ) та *ILLEGALITY* (НЕЛЕГАЛЬНІСТЬ). Останні утворюють з'ясувальні висловлення зі смислом (формально) визнавати:

Напр.: Now he confessed that he had in fact installed her.

She confessed that the bitter jibes and over-exposure led her to the precipice.

Другий смисл *to admit something that you feel ashamed or embarrassed about* ((неохоче) визнавати відчуття сорому або зніяковілості / збентеження) узагальнувального сигніфіката виражає суб'єктивне ставлення адресанта до чогось. З'ясувальні речення з відтінком зізнання виникають унаслідок взаємодії мінімальних семантичних компонентів *ADMITTING* ((НЕОХОЧЕ) ВИЗНАННЯ), *FEELING* (ВІДЧУТТЯ), *SHAME* (СОРОМ) та *EMBARRASSEMENT* (ЗНІЯКОВІЛІСТЬ, ЗБЕНТЕЖЕННЯ), що втілюються в узагальнювальному сигніфікаті *confess*:

Напр.: He also confesses that, in short bursts, the role of theatrical entrepreneur excites him.

I confess that that surprises me.

Окрему групу становлять з'ясувальні висловлення з провідним сигніфікатом *concede*. Для його значення *to admit that something is true, logical, etc.* ((неохоче) визнавати правдивість, логічність чогось) усталеними є семи *ADMITTING* ((НЕОХОЧЕ) ВИЗНАННЯ), *TRUTH* (ПРАВДА) і *LOGICALITY* (ЛОГІЧНІСТЬ). Семний склад аналізованого сигніфіката сприяє формуванню з'ясувальних висловлень зі смислами *визнавати* (вважати правильним, логічним тощо), *признавати*:

Напр.: Freud concedes that religion does indeed, have this restraining, civilizing role.

She may even concede that hospitalisation is best, at least for the last trimester.

However, they conceded that this might prove expensive and not particularly effective in the battle against dishonesty.

Пояснювальний сигніфікат **promise** з'ясувального висловлення має значний за обсягом смисл *to tell somebody that you will definitely do or not do something, or that something will definitely happen* (розповідати комусь про безумовне виконання або невиконання дії чи про беззаперечне здійснення події). Виділяємо його конкретні семантичні складові *TELLING* (РОЗПОВІДАННЯ), *FUTURE* (МАЙБУТТЯ), *DEFINITENESS* (БЕЗУМОВНІСТЬ, БЕЗЗАПЕРЕЧНІСТЬ), *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ) і *HAPPENING* (ВИПАДОК, ПОДІЯ). Вони вносять у висловлення смисли *обіцяння, запевнення*:

Напр.: He promised that the government would fight to keep Finland.

John Major promised that Britain would now speed up ratification of the treaty.

Last week, he promised that there would be no more boom and bust.

He promised that the sale of cigarettes would be stopped immediately.

Основу для ще однієї групи з'ясувальних висловлень становить опорний сигніфікат **pledge**. Логічне членування його значення *to formally promise to give or do something* (формально обіцяти дати або виконати щось) конкретизувало усталені семи *FORMALITY* (ФОРМАЛЬНІСТЬ), *PROMISING* (ОБІЦЯННЯ), *GIVING* (НАДАННЯ; НАВЕДЕННЯ) і *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ). Диференційним мінімальним семантичним компонентом аналізованого сигніфіката порівняно з попереднім сигніфікатом є сема *FORMALITY* (ФОРМАЛЬНІСТЬ). На основі цілісності та мікросмислової єдності виділяємо смисл *обіцяння з відтінком урочистості, формальності*:

Напр.: He pledged that any final agreement would be subject to a referendum.

He pledged that pensioners using the earmarked homes for short stays and for day care would be found alternative facilities.

The Labour leader pledged that he would devise a new radical strategy to tackle injustice in Britain.

Провідний сигніфікат **swear** з'ясувального висловлення має варіативну семну структуру. Семний склад *MAKING* (СТАНОВЛЕННЯ, ТВОРЕННЯ), *SERIOUSNESS* (СЕРЙОЗНІСТЬ), *PROMISE* (ОБІЦЯНКА) і *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ) виформовує перше значення *to make a serious promise to do something* (дійсно обіцяти зробити щось)

аналізованого сигніфіката. Вжитий в аналізованому висловленні, він вносить у нього смисли *давати слово, обітницю*:

Напр.: The government swears that its rules will not change.

Другий смисл *to promise that you are telling the truth (запевняти у правдивості чогось)* вказує на завершеність думки адресанта. Аналізуючи його, виділяємо тріаду мінімальних семантичних компонентів *PROMISING (ЗАПЕВНЕННЯ), TELLING (РОЗПОВІДАННЯ) і TRUTH (ПРАВДА)*. Вона в структурі провідного сигніфіката *swear* додає смислу *запевняти з'ясувальним висловленням*:

Напр.: Experienced race watchers swear that the best place to be on the day is at 25 miles by St James's Park and Buckingham Palace.

He would later swear that he had cautioned me about this the previous night.

Непряме мовлення забезпечує третє смислове значення *to make a public or official promise, especially in court*. Воно комплектується семами *MAKING (СТАНОВЛЕННЯ, ТВОРЕННЯ), PUBLICITY (ПУБЛІЧНІСТЬ), OFFICIALITY (ОФІЦІЙНІСТЬ), PROMISE (ОБІЦЯНКА), ESPECIALLY (ОСОБЛИВО) і COURT (СУД)*. Їхній ретельний аналіз засвідчує поповнення семантики з'ясувальних висловлень смислом *заприсягатися*:

Напр.: He could have sworn that the voice had been that of Christine Ashdown.

And he could have sworn that he heard Ratagan's roar above the din of the battle.

Ключовий сигніфікат *guarantee* головної частини з'ясувального висловлення має три варіанти смислової активізації. Перший реалізує смисл *to promise to do something; to promise something will happen (обіцяти виконати щось; обіцяти, що щось відбудеться)*. У ньому наявні мінімальні семи *PROMISING (ОБІЦЯННЯ), DOING (ВИКОНАННЯ ДІЇ), FUTURE (МАЙБУТТЯ) і HAPPENING (ВИПАДОК, ПОДІЯ)*. Завдяки їхньому дослідженню чітко визначають смисл аналізованого висловлення. У цьому випадку висловлення з'ясувального типу комплементується смислом *гарантувати*:

Напр.: You cannot guarantee that an editor will read to the end of a press release.

Друге значення *to be certain that something will happen* є набором упорядкованих семем *CERTAINTY* (УПЕВНЕНІСТЬ), *FUTURE* (МАЙБУТТЯ) і *HAPPENING* (ВИПАДОК, ПОДІЯ) основного сигніфіката *guarantee*. Він вводить у з'ясувальне висловлення смисл *запевняти*:

Напр.: You can guarantee that over during the five ten fifteen years ten thousand ozone molecules are going to be taken up discarded and left.

Третій варіант активізації основного сигніфіката *guarantee* досліджуємо в поєднанні з неживими предметами на основі аналізу його смислу *to agree to be legally responsible for something or for doing something* (погоджуватися бути законно відповідальним за щось або за здійснення чогось). Чотирикомпонентний склад *AGREEING* (ЗГОДА), *LEGALITY* (ЗАКОННІСТЬ; ЛЕГАЛЬНІСТЬ), *RESPONSIBILITY* (ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ; ЗОБОВ'ЯЗАННЯ) і *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ) є об'єктом дослідження семної структури аналізованого сигніфіката і формує його деталізований опис. Аналіз засвідчив, що основний сигніфікат *guarantee* входить до складу головної частини з'ясувальних висловлень за умови передачі і поширення смислу *бути порукою*:

Напр.: Admissible algorithms guarantee that the first spanning path found will be the highest scoring.

Your card guarantees that any cheque you issue up to £50 will be honoured.

The award guarantees that the candidate is competent in a significant range of work activities.

У межах з'ясувальних висловлень суттєво виділяється їхня група з пояснювальним сигніфікатом *order*. Його смислу *to use your position of authority to tell somebody to do something or say that something must happen* (використовувати свій авторитет, щоб наказувати комусь робити щось, чи повелівати, що щось повинно відбутися) властива розлогість. Це засвідчують невіддільні семантичні ознаки *USING* (ВИКОРИСТОВУВАННЯ), *POSITION* (ПОСАДА, МІСЦЕ), *AUTHORITY* (АВТОРИТЕТ), *TELLING* (НАКАЗУВАННЯ) *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ), *SAYING* (НАКАЗУВАННЯ; ПОВЕЛІННЯ), *MUST* (ПОВИННІСТЬ; НЕОБХІДНІСТЬ, ПОТРЕБА) і *HAPPENING* (ПОДІЯ, ВИПАДОК). Деталізований опис аналізованого сигніфіката

допомагає визначитись зі смислами *наказувати; розпоряджатися*, які є значущими в структурі цілих непрямих висловлень:

Напр.: She ordered that Canning receive proper medical attention.

He then ordered that the house be destroyed.

The town council of Leicester ordered that at least one member of every household should attend sermons twice a week.

У процесі комунікації учасники спілкування вдаються до використання з'ясувальних висловлень з опорним сигніфікатом **direct** для вираження думки. Офіційність є характерною ознакою його смислу *to give an official order* (надавати офіційний наказ / розпорядження). Трикомпонентна семна структура **GIVING** (НАДАННЯ; НАВЕДЕННЯ), **OFFICIALITY** (ОФІЦІЙНІСТЬ) та **ORDER** (НАКАЗ, РОЗПОРЯДЖЕННЯ; ІНСТРУКЦІЯ) аналізованого сигніфіката надає смисловий деталізований опис, який реалізується у висловленнях. За даними дослідження, опорний сигніфікат **direct** комплектує семантику висловлень з'ясувального типу смислами (офіційно) *наказувати, розпоряджатися чимось*:

Напр.: Judge Gordon Rice directed that a verdict of not guilty be entered.

The Committee directed that the name of the member should not be disclosed.

The Ministry of Information directed that the centres should operate only after 4 pm.

У мовленні учасники спілкування послуговуються з'ясувальними висловленнями з узагальнювальним сигніфікатом **dictate**. У його значенні *to control or influence how something happens* (контролювати чи впливати, яким способом щось відбувається) виділяємо трикомпонентний семний ряд **CONTROLLING** (КОНТРОЛЮВАННЯ) / **INFLUENCING** (ЗДІЙСНЕННЯ ВПЛИВУ) / **HAPPENING** (ВИПАДОК, ПОДІЯ). Компоненти становлять єдність в аналізованому сигніфікаті та вносять смисл *диктувати (примушувати; спонукати)* в семантичну структуру з'ясувальних висловлень:

Напр.: Previously, the Constitution dictated that the President was head of the army.

The weather dictated that stock must remain indoors for very long periods.

Unfortunately, limits of space dictate that I cannot discuss all of the essays in the book.

З'ясувальні висловлення з головним сигніфікатом *recommend* повно відтворюють відтінки усного мовлення. Обов'язкова і факультативні семи *ADVISING* (НАДАВАТИ ПОРАДУ / КОНСУЛЬТАЦІЮ), *PARTICULARITY* (ОСОБЛИВІСТЬ), *COURSE* (СПОСІБ (ДІЇ)), *ACTION* (ДІЯ, ВЧИНОК), *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ) формують у комплексі значення *to advise a particular course of action; to advise somebody to do something* (радити особливий спосіб дії; надавати консультації щодо виконання якоїсь дії) аналізованого сигніфіката. Кожна з них завдяки головному сигніфікату *recommend* вносить свій акцент у процесі актуалізації семантики *радити; надавати консультацію; рекомендувати* у висловленнях з'ясувального типу:

Напр.: Most manufacturers recommend that you change the water daily.

We strongly recommend that you spend a week, or preferably two, preparing for your new regime.

We recommend that clients contact either their travel agent or the appropriate National Tourist Office for further details.

Своєрідним семантичним ладом характеризується з'ясувальне висловлення з провідним сигніфікатом *advise*. В усталеній структурі реалізується його головне значення *to tell somebody what you think they should do in a particular situation* ((наполегливо) просити виконати якусь дію в певній ситуації). Йому властиві семи *TELLING* ((НАПОЛЕГЛИВЕ) ПРОХАННЯ), *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА), *SHOULD* (ПОВИНЕН, СЛІД), *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ), *PARTICULARITY* (ОСОБЛИВІСТЬ) і *SITUATION* (СИТУАЦІЯ). Їхнє узгоджене розташування в межах аналізованого сигніфіката стає опорою для утворення з'ясувального висловлення зі смислами *поради; консультації ((настійного) прохання)*:

Напр.: We advise that they should be used damp, but not wet, so that the mortar sticks well.

Друге значення *to officially tell somebody something* провідного сигніфіката *advise* є ущільненим. У його описі наявні два ядрові компоненти *OFFICIALITY* (ОФІЦІЙНІСТЬ), *TELLING* (РОЗПОВІДАННЯ), які формують значення *повідомлення*. Для висловлення думки адресант послуговується цим смислом:

Hanp.: In a letter sent later to the central authorities he advised that transport problems should be viewed in organic conjunction with local economic needs.

At the meeting, the Committee advised that permission be granted subject to certain conditions.

Простір реалізації своєрідного смислу *to tell somebody about something, especially something dangerous or unpleasant that is likely to happen, so that they can avoid it* (розповідати комусь про щось, особливо щось небезпечне або прикре, що вірогідно відбудеться, з метою уникнення) вихідного сигніфіката **warn** створює група висловлень з'ясувального типу. У ньому усталеними є мінімальні семантичні компоненти *TELLING* (РОЗПОВІДАННЯ), *ESPECIALLY* (ОСОБЛИВО), *DANGER* (НЕБЕЗПЕКА), *UNPLEASANTNESS* (НЕПРИЄМНІСТЬ; ПРИКРІСТЬ), *LIKELIHOOD* (ЙМОВІРНІСТЬ, ВІРОГІДНІСТЬ), *HAPPENING* (ВИПАДОК, ПОДІЯ), *CAN* (МОГТИ) і *AVOIDANCE* (УНИКНЕННЯ, УХИЛЕННЯ). Цей широкий діапазон сем втілюється в аналізованому сигніфікаті, який поширює смисли *попередження, застереження* в з'ясувальних висловленнях у непрямій формі:

Hanp.: Environmentalists warn that deforestation of this critical watershed area could have disastrous consequences for downstream regions.

Officials now warn that fuel supplies could be seriously disrupted this winter.

Environmentalists warn that the birds are still susceptible to other threats.

У семантичній структурі з'ясувального висловлення головним є сигніфікат **agree**. Його домінантне значення *to have the same opinion as somebody; to say that you have the same opinion* (мати таку ж думку, як хтось; сказати, що ти маєш ту ж думку) чітко окреслює межі вживання основного сигніфіката. Семи *HAVING* (ВОЛОДІННЯ), *SAMENESS* (ОДНАКОВІСТЬ; СХОЖІСТЬ), *OPINION* (ДУМКА, ПОГЛЯД) і *SAYING* (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ) об'єднуються в одне змістове ціле і додають з'ясувальному висловленню смисли *бути однакової думки, сходиться в поглядах*:

Hanp.: It was also agreed that supplementary financial aid would come from the state.

It was agreed that similar events should be planned in France and Italy.

It also agreed that the time was ripe for a declaration of national policy.

Everyone agreed that the result was most successful.

Друге значення *to say 'yes'; to say that you will do what somebody wants or that you will allow something to happen* (сказати 'так' (підтвердити; згодитися); сказати, що ти робитимеш те, що хтось бажає, чи що ти дозволиш, щоб щось відбулося) ключового сигніфіката *agree* відзначається своєю розлогістю та деталізованістю. Низка його мінімальних семантичних складників *SAYING* (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ) / *YES* (ПІДТВЕРДЖЕННЯ; ЗГОДА) / *FUTURE* (МАЙБУТТЯ) / *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ) / *WANTING* (ХОТІННЯ, БАЖАННЯ) / *ALLOWING* (ДОЗВОЛЯННЯ) / *HAPPENING* (ВИПАДОК, ПОДІЯ) посилює значення *згоджуватися* і активізує смисл опорного сигніфіката *agree* в семантичній структурі з'ясувального висловлення:

Напр.: Tidal experts agreed that the body could not have been off Pilsy Island for more than 24 hours.

Wimpey Homes had agreed that the police could use a show home on the site to give local officers a practical demonstration on home security.

У початковий момент формулювання смислу схвалювання адресант на підсвідомому рівні спочатку обирає опорний сигніфікат ***confirm***. У його смисловому навантаженні *to state or show that something is definitely true or correct, especially by providing evidence* (констатувати або підтверджувати, що щось є безумовно істинним чи правильним, особливо на основі доказу) виявляємо ставлення мовця до висловлюваного, а саме до з'ясувального висловлення, і намагаємося визначити, що він має на меті передати за його допомогою слухачеві. У результаті аналізу виділяємо семи *STATING* (КОНСТАТУВАННЯ), *SHOWING* (ПІДТВЕРДЖУВАННЯ), *DEFINITENESS* (БЕЗУМОВНІСТЬ), *TRUTH* (ПРАВДА), *CORRECTNESS* (ПРАВИЛЬНІСТЬ), *ESPECIALLY* (ОСОБЛИВО), *PROVIDING* (НАДАВАННЯ) і *EVIDENCE* (ДОКАЗ), які доповнюють зміст з'ясувального висловлення смислом схвалювання:

Напр.: Richard Dunwoody has confirmed that he will ride Won't Be Gone Long in the Martell Grand National next Saturday.

Nick Farr-Jones who was last month awarded the highest Australian decoration, The Order of Australia, has confirmed that he will be unavailable for international action this season.

З'ясувальне висловлення з узагальнювальним сигніфікатом *deny* прислужилося для введення у нього смислу *заперечення*. Триєдність сем SAYING (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ), BEING (БУТТЯ, ІСНУВАННЯ) і TRUTH (ПРАВДА) сприяє розширенню смислового наповнення *to say that something is not true* (сказати про неправдивість чогось) для уточнення семантичної спрямованості з'ясувального висловлення:

Напр.: She denied that the company's approach to Mr Bond had artificially inflated the price.

But no-one denied that times had changed.

Chichester-Clark denied that any such deal had been made.

У табл. 3.3. подано результати компонентного аналізу лексичного наповнення опорних предикативних одиниць головної частини з'ясувальних висловлень. Вертикально розташовані аналізовані предикативні одиниці, а горизонтально – семи. На перетині слів і сем ставимо +, якщо сема існує, і –, якщо семи немає в значенні дієслова. Група опорних предикативних одиниць „*Communicating, mainly by speaking and talking*” описується такими семами: 1) ACCEPTING; 2) ACTION; 3) ADMITTING; 4) ADVISING; 5) AGAIN; 6) AGREEING; 7) ALLOWING; 8) ANNOYANCE; 9) ANSWER; 10) ASKING (FOR); 11) AUTHORITY; 12) AVOIDANCE; 13) BADNESS; 14) BEING; 15) CAN; 16) CAREFULNESS; 17) CERTAINTY; 18) CLEARNESS; 19) COMMENT; 20) CONTROLLING; 21) CORRECTNESS; 22) COURSE; 23) COURT; 24) DANGER; 25) DECISION (ON); 26) DEFINITENESS; 27) DEMANDING; 28) DISSATISFACTION; 29) DOING; 30) EASINESS; 31) EMBARRASSEMENT; 32) EMPHASISING (-ING); 33) ESPECIALLY; 34) EVIDENCE; 35) EXAMPLE; 36) EXISTING; 37) EXPRESSING; 38) FACT; 39) FEELING; 40) FEW; 41) FIRMNESS; 42) FORMALITY; 43) FUTURE; 44) GIVING; 45) HAPPENING; 46) HAVING; 47) IDEA; 48) ILLEGALITY; 49) IMPORTANCE; 50) INDIRECTNESS; 51) INFLUENCING; 52) INFORMATION; 53) INSTRUCTIONS; 54) INSTRUMENT; 55) JUDGING; 56) KNOWING; 57) LACK OF EVIDENCE; 58) LEGALITY; 59) LIKELIHOOD; 60) LOGICALITY; 61) LOUDNESS;

62) LOUDSPEAKER; 63) MAKING; 64) MIND; 65) MUST; 66) NOTICING; 67) OFFICIALITY; 68) OPINION; 69) OPPOSING; 70) ORDERING; 71) PARTICULARITY; 72) PEOPLE; 73) PERSON; 74) PERSUADING; 75) PLACE; 76) PLAN; 77) POLICE; 78) POLITENESS; 79) POSITION; 80) POSSIBILITY; 81) PROBABILITY; 82) PROMISING; 83) PROOFLESSNESS; 84) PROVIDING; 85) PUBLICITY; 86) PUTTING (SOMETHING) INTO; 87) PUTTING FORWARD; 88) QUESTIONING; 89) REASON; 90) REMARK; 91) RESPONSIBILITY; 92) RIGHTNESS; 93) SAMENESS; 94) SAYING; 95) SEEING; 96) SEEMINGNESS; 97) SERIOUSNESS; 98) SHAME; 99) SHOULD; 100) SHOWING; 101) SIGN; 102) SITUATION; 103) SPEAKING; 104) STATING; 105) SUGGESTING; 106) TELLING; 107) THOUGHT; 108) TRUTH; 109) UNBELIEF; 110) UNCERTAINTY; 111) UNDERSTANDING; 112) UNHAPPINESS; 113) UNPLEASANTNESS; 114) UNTRUTH; 115) UNWILLINGNESS; 116) USING; 117) VALIDITY; 118) WANTING; 119) WAY; 120) WISH (WOULD + LIKE); 121) WORD; 122) WRITING; 123) WRONGNESS; 124) YES (див. Додаток Г).

У результаті аналізу 106 530 висловлень підраховано, що виділені з'ясувальні висловлення вживаються в них 17 251 рази, встановлено кількісне співвідношення, відповідно до якого з'ясувальні висловлення з опорними предикативними одиницями *say* (4568 – 26,48%), *suggest* (2536 – 14,7%), *argue* (1969 – 11,41%) та *agree* (1143 – 6,62%) є частотнішими порівняно з висловленнями з'ясувального типу з опорними предикативними одиницями *claim* (539 – 3,12%), *state* (504 – 2,92%), *admit* (447 – 2,76%), *insist* (465 – 2,7%), *warn* (441 – 2,56%), *tell* (424 – 2,46%), *recommend* (372 – 2,16%), *confirm* (349 – 2,02%), *suspect* (325 – 1,88%), *imply* (278 – 1,61%), *propose* (252 – 1,46%), *deny* (242 – 1,4%), *acknowledge* (230 – 1,33%), *complain* (178 – 1,03%), *explain* (154 – 0,89%), *stress* (146 – 0,85%), *emphasise* (-ize) (141 – 0,82%), *allege* (122 – 0,71%), *observe* (112 – 0,65%), *declare* (109 – 0,63%), *concede* (95 – 0,55%), *doubt* (84 – 0,49%), *assert* (74 – 0,43%), *mention* (71 – 0,41%), *advise* (68 – 0,39%), *ask* (67 – 0,39%), *demand* (67 – 0,39%), *guarantee* (66 – 0,38%), *reply* (45 – 0,26%), *dictate* (41 – 0,24%), *confess* (39 – 0,23%), *swear* (31 – 0,18%), *direct* (27 – 0,16%), *repeat* (28 – 0,16%), *proclaim* (24 – 0,14%), *pledge* (23 – 0,13%), *dispute* (20 – 0,11%), *promise* (17 – 0,1%), *request* (17 – 0,1%), *comment* (16 – 0,09%), *hint* (12 – 0,07%), *remark* (11 – 0,06%), *order* (10 – 0,06%) і *object* (10 – 0,06%) (див. Додаток Д).

Висновки до розділу 3

1. У семантичній структурі англійського з'ясувального висловлення панівним компонентом є з'ясовувана опорова предикативна одиниця (сигніфікат) головної частини цього висловлення, оскільки: а) її семний склад надає інформацію про семантичну скерованість розгорнутої частини з'ясувального висловлення; б) в її лексичному значенні закладено здатність відкривати позицію, яку заповнює підрядне з'ясувальне висловлення відповідної семантичної природи; в) її семантика є пріоритетною у визначенні семантичних типів з'ясувальних висловлень.

2. У третьому розділі дисертаційної праці досліджено семантичну структуру 75 предикативних одиниць, які позначають розумову діяльність, головної частини цього висловлення: *accept, acknowledge, admit, advise, agree, allege, announce, appreciate, argue, ask, assert, assume, believe, claim, comment, complain, concede, conclude, confess, confirm, consider, declare, demand, deny, dictate, direct, dispute, doubt, emphasise (-ize), expect, explain, forget, gather, guarantee, guess, hint, imagine, imply, insist, know, learn, mention, object, observe, order, pledge, proclaim, promise, propose, realise (-ize), reason, recall, reckon, recognise (-ize), recommend, reflect, remark, remember, repeat, reply, request, say, see, speculate, state, stress, suggest, suppose, suspect, swear, teach, tell, think, understand, warn.*

3. Дослідження об'єкта показало, що перша група „*Thinking and remembering*” налічує 44 семантичні компоненти (див. Додаток А) у семній структурі 18 предикативних одиниць, а саме: *think, reason, consider, reflect, speculate, assume, suppose, guess, reckon, imagine, conclude, gather, believe, accept, expect, remember, recall, forget.* Підраховано, що в цій групі з 49 687 висловлень BNC виділені з'ясувальні висловлення вживаються 15 664 рази. Встановлено їхнє кількісне співвідношення, відповідно до якого висловлення з'ясувального типу з опорними предикативними одиницями *think* (4033 – 25,75%), *believe* (3929 – 25,08%) і *remember* (1744 – 11,13%) більш частотні порівняно з іншими висловленнями з'ясувального типу досліджуваної групи.

Друга група „*Knowing and learning*” містить 39 семантичних складових (див. Додаток В) у компонентній організації 8 предикативних одиниць, а саме: *know, recognise (-ize), understand, realise (-ize), appreciate, see, learn, teach*. Аналіз 35 806 висловлень BNC засвідчив вживання з-поміж них 6 173 висловлень з’ясувального типу. За кількісним співвідношенням встановлено, що найчастотнішими є з’ясувальні висловлення з опоровими предикативними одиницями *know* (2687 – 43,53%), *see* (1256 – 20,35%), *realize (-ize)* (722 – 11,69%) і *recognize (-ise)* (626 – 10,14%).

У третій групі „*Communicating, mainly by speaking and talking*” до тематичної групи розумової діяльності належать 49 предикативних одиниць головної частини висловлення з’ясувального типу: *say, tell, remark, comment, observe, state, declare, assert, proclaim, claim, allege, announce, repeat, insist, demand, stress, emphasise (-ize), explain, argue, suggest, propose, hint, imply, mention, ask, reply, dispute, doubt, suspect, request, complain, object, acknowledge, admit, confess, concede, promise, pledge, swear, guarantee, order, direct, dictate, recommend, advise, warn, agree, confirm, deny*.

4. У семній організації предикативних одиниць цих висловлень виділено 124 семантичні складники (див. Додаток Г). Досліджувані з’ясувальні висловлення вживаються 17 251 раз в межах 106 530 висловлень з BNC. До найчастотніших належать висловлення цього типу з опоровими предикативними одиницями *say* (4568 – 26,48%), *suggest* (2536 – 14,7%), *argue* (1969 – 11,41%) та *agree* (1143 – 6,62%).

Основні положення розділу 3 викладено в публікаціях авторки: [299; 161; 160].

РОЗДІЛ 4

ЛІНГВОПРАГМАТИКА АНГЛІЙСЬКИХ З'ЯСУВАЛЬНИХ СКЛАДНОПДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ

У четвертому розділі ставимо завдання описати схему зв'язку з'ясовуваної опорної прагми з конкретним типом з'ясувального МА на третьому рівні вияву мови – комунікації. Для розв'язання завдання визначаємо основний компонент з'ясувального МА, встановлюємо роль з'ясовуваної опорної прагми у висловленні та розглядаємо її структуру в комунікативно-прагматичному вимірі. Аналіз об'єкта дослідження у цьому розділі проводимо з урахуванням комунікативно-прагматичної структури з'ясовуваної опорної прагми головної частини з'ясувального висловлення з метою виявити її особливості в межах комунікативно-прагматичної структури цілого висловлення. Відстежуємо взаємозв'язок ядрових або периферійних сем ілокутивного предиката з мікросмислами у складі прагми. Розглядаємо також вплив останніх на формування загального смислу з'ясувального висловлення. Виявляємо комунікативно-прагматичну єдність складових аналізованого висловлення. Для дослідження структури та організації комунікативно-інтенційного смислу аналізованого висловлення з'ясовуємо також значущість комплементів мікросмислів ілокутивних предикатів для відображення суб'єктивного чинника в з'ясувальному МА. Таким чином, комунікативно-прагматичну скерованість з'ясувального висловлення розглядаємо з урахуванням сукупності мікросмислів з'ясовуваної опорної прагми. Для цього в структурі конкретного комунікативно-інтенційного смислу аналізованої опорної прагми виокремлюємо тип інтенції адресанта. Остання вербалізується в конкретному МА. Отже, за типом інтенції з'ясувальне висловлення з комунікативно-інтенційним смислом належить до конкретного комунікативно-прагматичного типу МА.

4.1. Лінгвопрагматика з'ясувальних складнопірядних речень з опоровими прагмемами групи „Thinking and remembering”

Своєрідність з'ясувального висловлення з опоровою прагмемою *think* полягає в розгалуженості та різнобічності її смислового наповнення. Аналізована прагмема в цьому висловленні набуває смислового наповнення *to have a particular idea or opinion about something / somebody; to believe something* (мати власну думку щодо чогось / когось; думати, вважати щось), що зумовлено конкретними потребами комунікації. Кожне висловлення з'ясувального типу характеризуємо з опорою на прагмему *think* його головної частини, тобто в єдності властивих їй мікросмислів *HAVING* (ВОЛОДІННЯ), *IDEA* (ІДЕЯ, ДУМКА), *OPINION* (ДУМКА, ПОГЛЯД) і *BELIEF* (ПЕРЕКОНАННЯ, ДУМКА). Вони формують комунікативно – інтенційний смисл думання, вважання. Він є виразником інформувальної інтенції адресанта, відповідно до якої зараховуємо з'ясувальне висловлення до комунікативно – прагматичного типу МА – репрезентативи:

Напр.: I think that Philip has conceptual skills of a high order.

I think that you will be comfortable here, Sir Alexander.

I think that the influence of the Anti-Corn Law League has been exaggerated.

Внаслідок аналізу другого смислового наповнення *to form an idea of something; to imagine something* (формувати думку про щось; викликати образ у думках, уяві) провідної прагмеми *think* виділяємо її мікросмисли *FORMING* (ФОРМУВАННЯ), *IDEA* (ІДЕЯ, ДУМКА) та *IMAGINATION* (РОЗУМОВИЙ ОБРАЗ, УЯВА). Вони є неодмінними засобами формування комунікативно-інтенційного смислу думання, розуміння, уявляння. У його структурі закладено вияв емоційно – оцінювальної інтенції. У цих висловленнях адресант виражає своє ставлення та показує реакцію на прагматичну ситуацію спілкування. Іntenція адресанта мотивує тип МА — експресив:

Напр.: I cannot think that Taggy would have been obliged to turn away her admirers otherwise.

I cannot think that this is right.

I think that there were about thirty ships in the convoy.

У смисловому навантаженні головної прагмеми *think* варто відзначити мікросмисл *EXPECTATION* (ОЧІКУВАННЯ, СПОДІВАННЯ), який є ядровим у разі формування комунікативно-інтенційного смислу *очікування, сподівання, думання, вважання*. Його залучення у з'ясувальне висловлення свідчить, що адресант намагається повідомити адресатові оцінку комунікативної ситуації. Це може спонукати мовця до мовленнєвої дії, спрямованої на її зміну. Очевидно, що за такого стану речей адресант прагне реалізувати свою *емоційно-оцінювальну інтенцію*. Вона стає причиною формування з'ясувальних висловлень - *експресивів*:

Напр.: I think that London Members on both sides of the House will say the same.

I thought that the Prince of Wales would talk about something more interesting.

I thought that you wanted me to go.

Окремий різновид власне висловлень з'ясувального типу з прагмемою *think* становлять висловлення ввічливої форми, яку надає їм основний мікросмисл *POLITENESS* (ВВІЧЛИВІСТЬ). Він становить основу для комунікативно-інтенційного смислу *думати, гадати, вважати*. Крізь мікросмисловою одиничність вирізняється *інформувальна інтенція* мовця. Власне інформувальність виражається на комунікативно-прагматичному рівні через висловлення – *репрезентативи* з'ясувального типу:

Напр.: I think that he may have given her the choice.

I thought that I could do the same in sprinting.

I thought that you might have already left.

Комунікативно-прагматично зорієнтовані з'ясувальні висловлення з провідною прагмемою *think* формують ще один тип висловлень, у яких актуалізується смислове наповнення *to intend something; to have a plan about something* (*мати намір щось робити; планувати щось робити*). Його суть втілюється в мікросмислах *INTENTION* (НАМІР, МЕТА, ПРАГНЕННЯ), *HAVING* (ВОЛОДІННЯ) і *PLAN* (НАМІР; ЗАДУМ; ПРИПУЩЕННЯ). У них простежується своєрідне прагнення мовця поінформувати слухача, тому формується

комунікативно – інтенційний смисл *наміру, припущання*, який передбачає задум, бажання мовця повідомити що-небудь слухачеві. У цьому вбачаємо намір мовця реалізувати *інформувальну інтенцію* в комунікативно-прагматичному типі з'ясувальних МА – *репрезентативів*:

Напр.: I do not think that I shall go back there again.

I think that I'll sell this house.

Висловлення з'ясувального типу з прагмемою *reason* в структурі поширених висловлень є урочистими. Ця комунікативно-прагматична частина висловлень – нерозділена чи розділена – вносить у висловлення додаткове смислове наповнення *to form a judgement about a situation by considering the facts and using your power to think in a logical way (ретельно та логічно формувати думку про ситуацію)*. Воно комплектується мікросмислами *FORMING (ФОРМУВАННЯ), JUDGEMENT (ДУМКА, ГАДКА), SITUATION (СТАН, СИТУАЦІЯ, ОБСТАВИНИ), CONSIDERING (ЗВАЖАННЯ), FACT (ФАКТ), USING (ВИКОРИСТАННЯ), POWER (ЗДАТНІСТЬ, МОЖЛИВІСТЬ), THOUGHT (ДУМКА, ГАДКА), CAREFULNESS (РЕТЕЛЬНОСТІ) і LOGICALITY (ЛОГІЧНІСТЬ)*. Єдність мікросмислової структури і лад мікросмислів є основою для формування комунікативно-інтенційного смислу *вважати, гадати*. Аналіз мікросмислового складу доводить помірний характер їхньої актуалізації. Це засвідчує, що в основі комунікативно-прагматичної частини або частин висловлення втілюється *інформувальна інтенція* адресанта. З опорою на неї виділяємо в структурі з'ясувальних висловлень-*репрезентативів* комунікативно-прагматичну частину або частини:

Напр.: At the time I wondered why Pat and Alan stayed together, but I reasoned that Pat, being the eldest, was there to look after Alan, the youngest.

Therefore, we reasoned that patients who had been stone free for two years or more might represent a 'protected' subgroup at low risk for recurrence.

На будь-яку комунікативно-прагматичну структуру з'ясувальних висловлень нашаровується властива опоровій прагмемі *consider* специфіка. Її однозначне розуміння забезпечено, бо її межі, ґрунтуючись на засадах смислового наповнення *to think of somebody/something in a particular way (думати*

певним чином про когось / щось), мають чітку мікросмислову основу *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА), *PARTICULARITY* (ОСОБЛИВІСТЬ) і *WAY* (СПОСІБ). Аналізована прагмема, як інформативний центр, є носієм комунікативно-прагматичного смислу *вважання, задання*. Очевидно, що в мікросмисловій структурі опорової прагмеми *consider* закладено вияв *інформувальної інтенції* мовця. Вона дає змогу конкретизувати комунікативно-прагматичний тип МА. Це особливо показово втілено в таких з'ясувальних висловленнях –*репрезентативах*:

Напр.: I consider that the defendants are sufficiently safeguarded in the circumstances of this case.

We consider that the fundamental interests of France, of our agricultural economy, will be jeopardised.

We consider that the assessment machinery should be reviewed.

Головним компонентом з'ясувального висловлення є прагмема *reflect* його головної частини. Сміслове наповнення *to think carefully and deeply about something* (думати ретельно, з урахуванням усіх аспектів чогось) аналізованої прагмеми чітко визначено. Наявність у ньому мікросмислів *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА), *CAREFULNESS* (РЕТЕЛЬНІСТЬ) і *DEEPNESS* (ГЛИБИНА) є обов'язковою ознакою головної прагмеми *reflect* у межах з'ясувального висловлення. Ця ознака є первинною для формування комунікативно-інтенційного смислу *роздумування, міркування, розмірковування*. У його структуру входить *інформувальна інтенція* як базова комунікативно-прагматична категорія. Шляхом поєднання з'ясувального висловлення з основною прагмемою *reflect*, мікросмисли якої об'єднуються в комунікативно-інтенційному смислі *роздумування, міркування, розмірковування*, адресант сприяє формуванню *репрезентативного МА* в комунікативній ситуації взаємодії:

Напр.: Often I reflect that we live in crazy times, Mikhail, under crazy circumstances.

Later, I reflected that the Tudors came to Ireland not just as rulers, but as missionaries-by-force, in Islamic style, determined to change the people's religion.

I reflected that every contribution to our sale could well bear such a label.

Особливістю з'ясувальних висловлень з опорною прагмемою *speculate* є здатність реалізовуватися на мовному рівні в структурі прямої чи непрямої мови. Сміслове наповнення *to form an opinion about something without knowing all the details or facts* (формуванню думку про щось без знань всіх деталей та фактів) провідної прагмеми містить властиві їй мікросмисли *FORMING* (ФОРМУВАННЯ), *OPINION* (ДУМКА, ПОГЛЯД) і *LACK OF KNOWLEDGE* (НЕЗНАННЯ). Мікросмисловий відтінок останнього компонента є базовим для формування комунікативно-інтенційного смислу *припущення*. Вичерпний аналіз мікросмислової структури опорної прагмеми *speculate* виявив закладену в ній *інформувальну інтенцію* мовця. Вона актуалізується в прямих і непрямих МА - репрезентативах:

Напр.: We can speculate that pre-entry information and guidance is important.

Welsh speculates that supernovae, or violently exploding stars, may have created the long tunnel.

Analysts now speculate that Hershey, the US chocolate company to which Cadbury sold its US interests in 1988, is a more likely bidder.

Важлива роль у формуванні комунікативно-прагматичної структури з'ясувального висловлення належить головній прагмемі *assume*. На відміну від інших компонентів, її смислове навантаження *to think or accept that something is true but without having proof of it* (думати чи приймати правдивість чогось за відсутності доказів) є опорою для формування цього висловлення. Розрізнення мікросмислів *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА), *ACCEPTANCE* (ПРИЙНЯТТЯ), *TRUTH* (ПРАВДА) і *LACK OF EVIDENCE* (ВІДСУТНІСТЬ ДОКАЗУ) у структурі головної прагмеми сприяє чіткому усвідомленню, що виділені мікросмисли об'єднуються в комунікативно-інтенційному смислі *вважання, припущання* на комунікативно-прагматичному рівні його актуалізації. У межах мікроконтексту з'ясувального висловлення релевантною стає *інформувальна інтенція* мовця. Вона є мотивом для утворення з'ясувальних МА – репрезентативів:

Напр.: I assumed that a medieval abbey had been restored, as at Holy Cross.

I assume that he has the information in front of him.

Too often we assume that a lower price makes the buyer happier.

З'ясувальні висловлення з опорною прагмемою **suppose** виразно відрізняються від інших типів висловлень з'ясувального типу. Її смислове навантаження *to think or believe that something is true or possible (based on the knowledge that you have)* (думати, гадати, що щось є правдивим чи можливим з опорою на знання) виконує важливу функцію, бо наповнює не лише аналізовану прагмему, але й висловлення ймовірністю вираження правдивості чогось. Компонентний аналіз смислового навантаження виявляє такий набір мікросмислів: *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА), *BELIEF* (ПЕРЕКОНАННЯ), *TRUTH* (ПРАВДА), *POSSIBILITY* (МОЖЛИВІСТЬ) і *KNOWLEDGE* (ЗНАННЯ). Він формує комунікативно-інтенційний смисл *припущання, гадання, думання*. У мікросмисловій структуризації смислу помічаємо *інформувальну інтенцію* мовця. Вона спричинює утворення з'ясувальних актів – *репрезентативів*:

Напр.: I suppose that fifteen pounds might be a large sum for an unemployed typewriter to find.

I suppose that logicians and physicists normally consider themselves to be poles apart.

We suppose that in a typical case only part of a lesson will involve the computer.

З'ясувальні висловлення з основною прагмемою **guess** по-особливому активізуються в комунікації. Їхня розгалужена суть полягає у двох смислових наповненнях, які втілюються у ці висловлення. Перше смислове наповнення *to try and give an answer or make a judgement about something without being sure of all the facts* (намагатися і дати відповідь або сформуванню думку про щось без упевненості в усіх фактах) абсолютно відтворюється в процесі комунікації у висловленнях з'ясувального типу, бо комунікативно-прагматичний центр забезпечено основною прагмемою *guess*. У її мікропрагматичній структурі наявні мікросмисли *TRYING* (НАМАГАННЯ), *GIVING* (НАДАННЯ; НАВЕДЕННЯ), *ANSWER* (ВІДПОВІДЬ), *MAKING* (УТВОРЮВАННЯ), *JUDGEMENT* (ДУМКА, ГАДКА) та *UNCERTAINTY* (НЕВПЕВНЕНІСТЬ). Мікросмислова єдність мотивує формування комунікативно-прагматичного смислу *припущання*. Аналіз мікропрагматичного складу чітко проявляє себе в *інформувальній інтенції* адресанта. Вона як домінанта (головна

ознака) об'єднує всі з'ясувальні висловлення в спільний комунікативно-прагматичний тип МА – *репрезентативів*:

Напр.: I would guess that the 'something or other' are negatively charged ions of fluorine, chlorine and maybe oxygen.

I would guess that it is an 8:1.

I guess that sale wasn't too good a move from the State Department's standpoint.

Друге смислове наповнення *to find the right answer to a question or the truth without knowing all the facts* (доходити до правильної відповіді на запитання чи правди без знання всіх фактів) пояснюваної прагмеми *guess* розщеплюється на мікросмисли *FINDING* (ЗНАХОДЖЕННЯ, ВИЯВЛЕННЯ), *RIGHTNESS* (ПРАВИЛЬНІСТЬ), *ANSWER* (ВІДПОВІДЬ), *QUESTION* (ЗАПИТАННЯ, ПИТАННЯ), *TRUTH* (ПРАВДА) і *LACK OF KNOWLEDGE* (НЕЗНАННЯ). Завдяки внутрімікросмисловій єдності відтворюємо комунікативно-інтенційний смисл здогадування. У системі однорідних за смислом з'ясувальних висловлень легко вирізнити *інформувальну інтенцію* мовця. Вона виразно підкреслює його намагання повідомити щось слухачеві в з'ясувальних висловленнях – *репрезентативах*:

Напр.: I guessed that you were breaking the law in some way.

I guessed that London would still have a wealth of old architecture.

I guessed that Constanza was acting courier.

I would guess Mr Major is testing opinion.

Комунікативно-прагматичній структурі висловлень з'ясувального типу властива опорова прагмема *reckon*. Залежно від мікроконтексту з'ясувальних висловлень вона є неоднорідна за своїм смисловим навантаженням. Її перше смислове наповнення *to think something or have an opinion about something* (думати, гадати щось чи дотримуватися певної думки, погляду) має у своєму складі мікросмисли *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА), *HAVING* (ВОЛОДІННЯ) і *OPINION* (ДУМКА, ПОГЛЯД). Їхня сукупність засвідчує, що об'єднувальним для них є комунікативно-інтенційний смисл *гадати, дотримуватися думки*. Роль характерних ознак прояву *інформувальної інтенції* мовця виконують

мікросмислові складники. Інформувальна інтенція є рушійною силою для форування з'ясувальних висловлень – *репрезентативів*:

Напр.: I reckon that we've got a good chance beating Sheffield Wednesday at football.

We reckon that both Angoras will become our favourite places to stay in Bodrum, in the right place at the right price.

Друге смислове навантаження *to calculate an amount, a number, etc* (підраховувати, підсумовувати кількість, число тощо) опорової прагмеми *reckon* суттєво відрізняється від попереднього. У ньому варто відзначити ядровий мікросмисл *CALCULATION* (ПІДРАХУНОК), який активізує комунікативно-інтенційний смисл *підраховувати, підсумовувати*. Крім того, він є головним фактором прояву *інформувальної інтенції* адресанта в мікросмисловій структурі опорової прагмеми. За типом інтенції зараховуємо аналізовані з'ясувальні МА до комунікативно-прагматичного типу *репрезентативів*:

Напр.: We reckon that our cash ceiling should allow us a bass costing around £150–200, with the rest to be spent on a combo.

I reckoned that his neck and my waist measurements just about matched.

Різноманітність у групі висловлень з'ясувального типу вносять з'ясувальні висловлення з пояснюваною прагмемою *imagine*. Багатогранність цих висловлень наочно розкривається у зіставленні смислових наповнень аналізованої прагмеми. Її перше смислове наповнення *to form a picture in your mind of what something might be like* (викликати в думках можливий образ) радикально відрізняється від другого. У ньому розрізняємо мікросмисли *PICTURE FORMING* (УЯВЛЯННЯ), *MIND* (ДУМКА) і *POSSIBILITY* (МОЖЛИВІСТЬ). Суть трикомпонентного поєднання виявляється у формуванні комунікативно-інтенційного смислу *уявлення*. Цей смисл *інформативно* передає зорове сприйняття світу адресатові. За інформативною інтенційною ознакою це з'ясувальні висловлення – *репрезентативи*:

Напр.: I hardly imagine that I look like a habitual criminal, anyway.

I imagine that rearranging furniture will give me room to think more spaciously.

Друге смислове навантаження *to think that something is probably true* (думати, гадати, припускати, вважати, що щось є, можливо, дійсним) пояснюваної прагмеми *imagine* передає процес розумової діяльності. Його основну суть становить тріада мікросмислів *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА), *PROBABILITY* (ЙМОВІРНІСТЬ) і *TRUTH* (ПРАВДА). Ознака триєдності цих мікросмислів наявна в комунікативно-інтенційному смислі *гадання, думання, припускання, вважання*. Аналіз мікроскладових доводить наявність у них *інформативної інтенції* мовця. Її вияв стає помітним у разі утворення мовцем з'ясувальних висловлень з обов'язковою ознакою *репрезентативності*:

Напр.: I imagine that few of these wretched children trouble their adoptive parents for long.

I imagine that your primary interest lies in the weapon used in the attack.

Комунікативно-прагматичну основу висловлень з'ясувального типу становить початкова прагмема *conclude*. Для того, щоб це довести, доцільно провести аналіз її мікропрагматичної структури. У смислового наповненні *to decide or believe something as a result of what you have heard or seen* (вирішувати або думати, гадати щось на основі почутого чи побаченого) аналізованої прагмеми доречно вбачати набір мікросмислів *DECISION* (РІШЕННЯ), *BELIEF* (ПЕРЕКОНАННЯ), *RESULT* (ПІДСУМОК), *HEARD* (ПОЧУТИЙ) і *SEEN* (ПОБАЧЕНИЙ). Поєднання цих мікросмислів кваліфікуємо як комунікативно – інтенційний смисл *висновку*. Серед компонентів мікросмислової структури аналізованої прагмеми вирізняється *інформувальна інтенція* мовця. Первинна прагмема *conclude* акцентує її у комунікативно-прагматичних актах – *репрезентативах*:

Напр.: We can conclude that the audit has said nothing about economy, efficiency or effectiveness.

We can conclude that the national income figures play an important role in the planning of both short- and long-run government policies.

We concluded that there will be an inverse relationship between the market price of the bond and its true yield.

З'ясувальні висловлення як комунікативно-прагматичні одиниці містять у своєму складі опоруву прагмему *gather*. Максимум уваги зосереджуємо на її смислового наповненні *to believe or understand that something is true because of information or evidence you have* (думати, гадати або розуміти, що щось є дійсним на основі інформації чи доказу), що становить набір мікросмислів *BELIEF* (ПЕРЕКОНАННЯ), *COMPREHENSION* (РОЗУМІННЯ), *TRUTH* (ПРАВДА) і *KNOWLEDGE* (ЗНАННЯ). Цей набір зумовлює формування комунікативно – інтенційного смислу *думати, гадати; розуміти*. У комунікативно – прагматичному вимірі адресант залучає у своє мовлення цей смисл для того, щоб передати інформувальну інтенцію. Вона активізується в з'ясувальних МА – *репрезентативах*:

Напр.: I gather that they have also been told not to worry patients by explaining the real reasons for any consequent delay in treatment.

Now, Mrs Figgis-Hewett, I gather that you had a disagreement with Sir Thomas.

I gathered that during the summer she and the child spent most of their time on the beach.

Окремої уваги заслуговують висловлення з'ясувального типу з головною прагмемою *believe*. Варто звернути увагу на багатогранність цих висловлень, їхню специфічність за суб'єктивним чинником, обшир семантичних різновидів аналізованих висловлень і властиву їм природність у вираженні думок комунікантів. З'ясувальне висловлення з узагальненою прагмемою *believe* наповнюється її смислом *to feel certain that something is true or that somebody is telling you the truth* (бути впевненим у правдивості чогось або слушності думок когось), що характеризує прагматичну незалежність цих з'ясувальних висловів від інших типів. Тріада своєрідних мікросмислів *FEELING* (ВІДЧУТТЯ), *CERTAINTY* (УПЕВНЕНІСТЬ) і *TRUTH* (ПРАВДА), вбудованих у структуру смислу пояснюваної прагмеми і поєднаних в один упорядкований семантичний ряд, формує комунікативно-інтенційний смисл *вірити*. З урахуванням всіх особливостей мікросмислів встановлюємо, що у цьому випадку актуалізується *емоційно-оцінювальна інтенція* адресанта. Найкраще її передає комунікативно-прагматичний тип з'ясувальних МА – *експресивів*:

Напр.: I believe that each individual is precious to God.

We believe that Jesus Christ did assume, or take on, our human nature in every part.

We believe that Christ has made possible the redemption of all humanity — of men and women equally.

Інший тип з'ясувальних висловлень з базовою прагмемою *believe* утворюють висловлення зі смисловим навантаженням *used to say that you are surprised or annoyed at something* (використовується для вираження задоволення або невдоволення чимось). Його мікросмисли *SAYING* (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ; ВИРАЖЕННЯ СЛОВАМИ), *SURPRISED* (ЗАДОВОЛЕНИЙ) і *ANNOYED* (НЕВДОВОЛЕНИЙ) перебувають у тісному взаємозв'язку, втілюючись у комунікативно-інтенційний смисл, який виражає задоволення чи невдоволення адресанта. Очевидно, що у висловленнях з'ясувального типу посідає своє місце емоційно-оцінювальна інтенція, яка мотивує формування МА - експресивів:

Напр.: I don't believe that I am really going to have the chance to be in this movie.

I simply can't believe that responsible adults allowed a child to wander the streets.

I couldn't believe that a policeman could have said such a thing.

Відмінними є з'ясувальні висловлення з ядровим *believe* зі смисловим наповненням *to have the opinion that something is right or true* (вважати щось правильним чи дійсним). Диференційність виразно помітна у його розчленуванні на мікросмисли *OPINION* (ДУМКА, ПОГЛЯД), *RIGHTNESS* (ПРАВИЛЬНІСТЬ; СПРАВЕДЛИВІСТЬ) і *TRUTH* (ПРАВДА). Мікросмислові переплетення є причиною утворення комунікативно-інтенційного смислу, суть якого полягає у *твердому переконанні в чомусь*. Беззаперечно, хоч і з іншим ступенем градації (підсилення), у цьому смислі закріплено емоційно-оцінювальну інтенцію мовця, що є основою для формування висловлень з'ясувального типу з ознакою експресивності:

Напр.: I believe that the diversity of childcare provision in the UK is one of its strengths.

I believe that the two prime requisites for good control are careful organisation and clarity.

I believe that a newborn child has the right to be fed, warmed and cherished.

У межах своєї структури з'ясувальні висловлення з опорною прагмемою *believe* можуть мати ще один смисловий відтінок. Мікросмисли *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА), *TRUTH* (ПРАВДА), *POSSIBILITY* (МОЖЛИВІСТЬ) та *UNCERTAINTY* (НЕВПЕВНЕНІСТЬ) входять у смислове навантаження *to think that something is true or possible, although you are not completely certain* (думати з ваганням, що щось є правдивим чи можливим). Сукупність мікросмислового складу комунікативно-інтенційного смислу свідчить, що адресант не має усталеної думки про що-небудь, погляду на щось. За таких умов у з'ясувальних висловленнях матеріалізується формі з найнижчим ступенем підсилення емоційно-оцінювальна інтенція адресанта. Вона впливає на вибір і формування мовцем з'ясувальних висловлень – експресивів у процесі комунікації:

Напр.: I believe that the attached information on the sports and outdoor leisurewear company may be of interest to you.

We believe that they are more likely to provide vocational studies.

I believe that increasingly with modern communications, the interests of children reared in a rural environment may be as diverse as those from urban areas.

У з'ясувальних висловленнях роль узагальнювальної прагмеми виконує комунікативно-прагматична одиниця **accept**. Її лаконічне смислове наповнення *to believe that something is true* (вірити у правдивість чогось) охоплює мікросмисли *BELIEF* (ПЕРЕКОНАННЯ, ДУМКА) і *TRUTH* (ПРАВДА). Об'єднавчий набір становлять перелічені мікросмисли, які репрезентують комунікативно – прагматичний смисл віри. У ньому закладено емоційно-оцінювальну інтенцію адресанта, яка сприяє формуванню з'ясувальних висловлень – експресивів:

Напр.: First, I personally do not accept that there is any evidence such as the hon. Lady describes.

I've accepted that I can do this for a certain amount of time.

With modern technology, I cannot accept that this standard is out of reach.

Розлоге смислове навантаження *to continue in a difficult situation without complaining, because you realize that you cannot change it* (перебувати у скрутному становищі з усвідомленням безповоротності чогось) основної прагмеми *assert*

має у своїй основі мікросмисли *CONTINUANCE* (ТРИВАЛЕ ПЕРЕБУВАННЯ), *DIFFICULT SITUATION* (СКРУТНЕ СТАНОВИЩЕ) і *IRREVERSIBILITY REALIZATION* (УСВІДОМЛЕННЯ БЕЗПОВОРОТНОСТІ). Аналізована прагмема, сформована з трьох мікросмислів, утворює комунікативно-інтенційний смисл *прийняття чогось, примирення з чимось*. Він породжений емоційно-оцінювальною інтенцією мовця. Експресивний тип інтенції створює умови для формування відповідного типу з'ясувальних висловлень у непрякій і прямій мові:

Напр.: He could not accept that he would never again hold her in his arms.

I would not accept that he did so to deceive his creditors, present or future.

I don't accept that it's an impossibility.

I do not accept that the players are jaded.

У дослідженні звертаємо увагу на висловлення з'ясувального типу з пояснюваною прагмемою **expect**. Її смислове наповнення *to think or believe that something will happen or that somebody will do something* (гадати чи думати, що щось відбудеться або хтось зробить щось) підлягає певному внутрішньому членуванню на мікросмисли *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА), *BELIEF* (ПЕРЕКОНАННЯ, ДУМКА) і *FUTURE* (МАЙБУТТЯ). Їхнє компактне поєднання зумовлює появу комунікативно-інтенційного смислу *чекання, очікування*. Дослідження мікросмислового набору вказує на властиву аналізованому смислу *інформувальну інтенцію* мовця. Пояснювана прагмема *expect* у складі з'ясувальних висловлень вносить зміни в їхню актомовленнєву суть. Ці висловлення набувають *репрезентативного* характеру:

Напр.: We firmly expect that the single market will benefit all English regions.

We expect that each person will have a room with a sleeping, living and cooking area.

We expect that these methods will be based more usually on the denotational than the algebraic description of occam.

Друге смислове навантаження *used when you think something is probably true* (вживається, коли ти думаєш про імовірну правдивість чогось) провідної прагмеми *expect* членується на мінімальні прагматичні складові *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА), *PROBABILITY* (ЙМОВІРНІСТЬ) і *TRUTH* (ПРАВДА). Мікросмислова триєдність є

одним цілим в комунікативно-інтенційному смислі *гадати, думати, припускати*. У ній досить виразною є *інформувальна інтенція* адресанта, яка зумовлює формування комунікативно-прагматичного МА – *репрезентативу*:
Напр.: I expect that most readers are in the 20 – 30 age group.

I expect that you are looking forward to the week-end, Miss Plum.

З'ясувальні висловлення з прагмемою **remember** різноманітні за своєю прагматикою, тому доцільно розглядати їх окремо. У межах структури з'ясувальних висловлень реалізується смислове наповнення *to have or keep an image in your memory of an event, a person, a place, etc. from the past* (*мати чи зберігати в пам'яті образ про подію, особу, місце тощо з минулого*) аналізованої прагмеми. Воно охоплює мікросмисли *HAVING* (*ВОЛОДІННЯ*), *KEEPING* (*ЗБЕРІГАННЯ*), *IMAGE* (*ОБРАЗ*), *MEMORY* (*ПАМ'ЯТЬ*) і *PAST* (*МИНУЛЕ*), які у взаємодії утворюють комунікативно-інтенційний смисл *пам'ятання* і передають *інформувальну інтенцію* адресанта. Вона активізується у з'ясувальному висловленні – *репрезентативі*:

Напр.: I do not remember that as a child I played cowboys and Indians very much.

I remember that I had piano lessons there you see and dancing lessons there.

Інше її смислове навантаження *to bring back to your mind a fact, piece of information, etc. that you knew* (*відтворювати в пам'яті факт, частину інформації тощо, яку ти знав*) дає підстави виділити мінімальні прагматичні елементи *BRINGING BACK* (*ВІДТВОРЕННЯ*), *MIND* (*ПАМ'ЯТЬ*), *FACT* (*ФАКТ*) і *KNOWLEDGE* (*ЗНАННЯ*). Цей склад, організація і встановлений зв'язок між мікросмислами стають єдиним цілим у комунікативно-інтенційному смислі *згадування, пригадування*. Набір мікросмислів виражає вияви *інформувальної інтенції* мовця. Висловлення – *репрезентативи* є комунікативно-прагматичними:

Напр.: I remember that I left my bag on the table for a few minutes at coffee time in the afternoon.

I don't remember that the question was ever discussed at home.

I don't remember that she was ever much trouble.

Граничною стислістю та чіткістю відзначається смислове навантаження *to keep an important fact in your mind* (зберігати в пам'яті важливий факт) опорової прагмеми *remember*. Сукупність її мікросмислових компонентів *KEEPING* (ЗБЕРІГАННЯ), *IMPORTANCE* (ВАЖЛИВІСТЬ, ВАГОМІСТЬ; ЗНАЧЕННЯ), *FACT* (ФАКТ) і *MIND* (ПАМ'ЯТЬ) відіграє основну роль у визначенні загального смислу та його актомовленнєвого типу. Укладені мікросмисли доповнюють один одного у сформульованому комунікативно-інтенційному смислі *запам'ятовування*. З'ясувальні висловлення, семантика і прагматика їхніх складових елементів беззаперечно вказують на змушувальну *інтенцію* адресанта. Вона знаходить своє втілення в комунікативно-прагматичному типі з'ясувальних МА — *директивів*:

Напр.: We must remember that he is waging a dirty war.

We should remember that 'high' and 'low' are arbitrary choices for end-points of the pitch scale.

Смисловому наповненню *to remember something* (згадувати / пам'ятати щось) первинної прагмеми *recall* з'ясувального висловлення характерна лаконічність. Воно насичене зусібч мікросмислом *REMEMBRANCE* (ПАМ'ЯТЬ; ЗГАДКА, СПОГАД). З опорою на нього аналізована прагмема зберігає властивий їй комунікативно-інтенційний смисл *згадування, пам'ятання*. У ньому закріпилася *інформувальна інтенція* мовця, яка знаходить свій вияв у структурі з'ясувальних висловлень — *репрезентативів*:

Напр.: I recalled that they should learn a few verses to say to me on my next visit.

I don't recall that we ever actually spoke to each other.

Місце розташування провідної прагмеми *forget* як засобу активізації комунікативно-прагматичних відношень у з'ясувальних висловленнях є фіксованим, тобто вона зазвичай міститься в головній частині. У цих висловленнях найчастіше простежується реалізація смислового навантаження *to be unable to remember something that has happened in the past or information that you knew in the past* (бути не спроможним згадати подію або відому тобі інформацію з минулого). Йому належить низка мікросмислів *INABILITY* (НЕЗДАТНІСТЬ, НЕСПРОМОЖНІСТЬ), *REMEMBRANCE* (ПАМ'ЯТЬ; ЗГАДКА, СПОГАД),

EVENT (ПОДІЯ), *FACT* (ФАКТ), *KNOWLEDGE* (ЗНАННЯ) і *PAST* (МИНУЛЕ). Проведений аналіз засвідчує, що їхні мікросемантичні відтінки поєднуються в комунікативно-інтенційному смислі *забування*. Як комунікативно-прагматичний тип, з'ясувальні висловлення – *репрезентативи* слугують для активізації *інформувальної інтенції*:

Напр.: I'd forgotten that I'd agreed to meet her.

I am sorry, I forgot that I made one more telephone call — to Mr. Sellars, the Lothian region's further education expert.

4.2. Лінгвопрагматика з'ясувальних складнопідрядних речень з опорними прагмами групи „Knowing and Learning”

У формуванні комунікативно-прагматичної структури з'ясувального висловлення опорною є прагма *know* зі смисловим наповненням *to have information in your mind as a result of experience or because you have learned or been told it* (мати в голові відомості внаслідок (життєвого) досвіду, навчання чи розмови). У її межах поєднуються ядрові мікросемантики *HAVING* (ВОЛОДІННЯ), *INFORMATION* (ІНФОРМАЦІЯ; ВІДОМОСТІ) і *MIND* ((ПАМ'ЯТЬ) ГОЛОВА), які формують комунікативно-інтенційний смисл *знання*. Він комплементується одним з периферійних мікросемантик *EXPERIENCE* ((ЖИТТЄВИЙ) ДОСВІД), *LEARNING* (НАВЧАННЯ) або *TALK* (РОЗМОВА; БЕСІДА), який надає інформацію про спосіб набування знань адресантом. Мікросемантичний склад аналізованої прагми *know* інформує, що з'ясувальне висловлення комунікативно-прагматично спрямоване на поповнення інформаційного фонду адресата. У структурі комунікативно-інтенційного смислу *знання* опорної прагми відкладається вияв *інформувальної інтенції* адресанта. На цій підставі зараховуємо з'ясувальне висловлення з комунікативно-інтенційним смислом *знання* до комунікативно-прагматичного типу МА – *репрезентативів*:

Напр.: We know that all of us will eventually die from disease, natural disaster, accidents or whatever. (experience)

I know that stress is one of the main factors. (learning)

I knew that at the end of the four sets of treatment I would have the final scan. (talk)

Друге смислове навантаження *to realize, understand or be aware of something* (усвідомлювати, розуміти або знати щось) основної прагмеми *know* охоплює мінімальні смислові компоненти *REALIZATION* (УСВІДОМЛЕННЯ, ЧИТКЕ) *POZUMINNYA*, *UNDERSTANDING* (РОЗУМІННЯ; УСВІДОМЛЕННЯ) і *AWARENESS* (ПОІНФОРМОВАНІСТЬ; ОБІЗНАНІСТЬ; УСВІДОМЛЕННЯ). Вони надають змогу прилучити аналізовану прагмему до комунікативно-прагматичного типу *репрезентативів*. До нього зараховуємо висловлення з комунікативно-інтенційним смислом *усвідомлення, розуміння, поінформованість, обізнаність*:

Напр.: I know that you are serious in your wish to leave home.

I know that in some way I've offended you.

They know that just one small slip can make a joke in dance.

Мікросмисли *FEELING* (ВІДЧУТТЯ) і *CERTAINTY* (УПЕВНЕНІСТЬ) виділяємо, аналізуючи смислове наповнення *to feel certain about something* (бути впевненим у чомусь). У з'ясувальних висловленнях-експресивах адресант виражає *цілковите переконання в своїй правоті та істиності сказаного*:

Напр.: I know that you will all play your part with calmness and courage.

I knew that they must be lurking there somewhere.

I knew that my horse was capable of running well so long as he was all right.

Часто головна частина з'ясувального висловлення має у своїй комунікативно-прагматичній структурі узагальнювальну прагмему *recognise (-ize)*. Її особливістю є втілення у конкретному значенні *to admit or to be aware that something exists or is true* (визнавати (неохоче погоджуватися) або знати (усвідомлювати) про наявність чи правдивість чогось). Відношення мікросмислів *ADMISSION* (ВИЗНАННЯ), *AWARENESS* (ПОІНФОРМОВАНІСТЬ; ОБІЗНАНІСТЬ; УСВІДОМЛЕННЯ), *EXISTENCE* (НАЯВНІСТЬ) і *TRUTH* (ПРАВДА) у межах аналізованого висловлення є одноманітними, оскільки вони формують комунікативно-інтенційний смисл *визнання; поінформованість; обізнаність; усвідомлення*. Його аналіз вказує на закріплений у ньому вияв *інформувальної інтенції* мовця.

Ознака *репрезентативності* досягається в з'ясувальному висловленні завдяки узагальнювальній прагмемі:

Напр.: I recognised that, in the previous two games, I had not been at my best.

We recognise that higher environmental standards can offer new opportunities for business.

We recognise that the urgent need for homes can only be met by mobilising both private investment and public spending.

З'ясувальні висловлення з провідною прагмемою ***understand*** наповнюються різними смислами. Своєрідність першого смислового наповнення *to know or realize how or why something happens, how it works or why it is important* (знати або усвідомлювати, (чітко) розуміти, як або чому щось відбувається, як це працює або чому це важливо) підкреслюється обов'язковими мікросмислами *KNOWING* (ЗНАННЯ, ПОІНФОРМОВАНІСТЬ, ОБІЗНАНІСТЬ; ОЗНАЙОМЛЕНІСТЬ; РОЗУМІННЯ; УСВІДОМЛЕННЯ) і *REALIZATION* (УСВІДОМЛЕННЯ, (ЧІТКЕ) РОЗУМІННЯ). Вони комплементуються одним з факультативних мікросмислів *HAPPENING* (ВИПАДОК, ПОДІЯ), *WORKING* (РОБОТА, ФУНКЦІОНУВАННЯ) або *IMPORTANCE* (ВАЖЛИВІСТЬ, ВАГОМІСТЬ). Поєднання мікросмислів допомагає виразити комунікативно-інтенційний смисл *знання, поінформованість, обізнаність; ознайомленість; усвідомлення, розуміння (про випадок, подію; роботу, функціонування чогось; важливість, вагомість чогось)*. За характерною мікросмисловою особливістю – виявом *інформувальної інтенції* адресанта – провідної прагмеми з'ясувального висловлення виділяємо МА – *репрезентативи*:
Напр.: I understand that the purpose of the design museum is to enhance understanding of the influence of good design. (importance)
I understand that the accident story was the idea of your superintendent, conceived shortly after the quarantine story. (happening)
I understand that the Government are spending somewhat less than £500,000 in that area. (working)

Друге смислове навантаження *to know somebody's character, how they feel and why they behave in the way they do* (знати, розуміти чийсь характер, почуття

та поведінку) характеризується суб'єктивізмом. Виразити його допомагають елементарні мікросмислові компоненти *KNOWING* (ЗНАННЯ, ПОІНФОРМОВАНІСТЬ, ОБІЗНАНІСТЬ; ОЗНАЙОМЛЕНІСТЬ; РОЗУМІННЯ; УСВІДОМЛЕННЯ), *CHARACTER* (ХАРАКТЕР), *FEELING* (ПОЧУТТЯ) і *BEHAVIOUR* (ПОВЕДІНКА). Їхній взаємозв'язок сприяє набуванню узагальненого комунікативно-інтенційного смислу *знання, поінформованість, обізнаність; ознайомленість; розуміння; усвідомлення (про чийсь поведінку)*. Він здебільшого передає *інформувальну інтенцію* мовця. В аналізованих висловленнях з провідною прагмемою простежується їхній *репрезентативний* характер:

Напр.: I understand that Mr Riddle was planning to marry.

I understand that the Freres had long wanted this child.

We understand that she will shortly be returning to her home in London.

Мікросмисловий ряд *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА) / *BELIEF* (ПЕРЕКОНАННЯ; ДУМКА) / *TRUTH* (ПРАВДА) / *TALK* (РОЗМОВА; БЕСІДА) формує смислове наповнення *to think or believe that something is true because you have been told that it is* (думати, гадати, що щось є правдивим, на основі сказаного). У стислій формі воно виражається через комунікативно-інтенційний смисл *гадання, думання*. У його мікросмисловій організації проявляється *інформувальна інтенція* мовця. У комунікативно-прагматичному вимірі вона активізується у з'ясувальних висловленнях – *репрезентативах*:

Напр.: I understand that Birmingham university council is due to consider the matter tomorrow.

I understand that you are willing to answer questions from the floor for a few minutes.

Із синтаксично-комунікативного погляду з'ясувальні висловлення з первинною прагмемою *realise (-ize)* структурно, значеннєво і смислово індивідуалізовані. У їхніх межах реалізується смислове навантаження *to understand or become aware of a particular fact or situation* (розуміти чи свідомо сприймати факт або ситуацію, що заслуговує на особливу увагу). Ґрунтовно аналізуючи первинну прагмему, розглядаємо її мінімальні прагматичні складники *UNDERSTANDING* (РОЗУМІННЯ; УСВІДОМЛЕННЯ), *AWARENESS* (ПОІНФОРМОВАНІСТЬ;

ОБІЗНАНІСТЬ; УСВІДОМЛЕННЯ), PARTICULARITY (ОСОБЛИВІСТЬ), FACT (ФАКТ) і SITUATION (СИТУАЦІЯ). Вони належать комунікативно-інтенційному смислу розуміння; усвідомлення; поінформованість; обізнаність. Цей смисл вичерпно передає інформувальну інтенцію адресанта, завдяки якій він у разі потреби обирає для її актуалізації з'ясувальні висловлення з ознакою *репрезентативності*:

Напр.: I realise that he has considerable problems.

We realise that this is not a very satisfactory state of affairs.

I now realise that it was a bad decision on my part.

З'ясувальні висловлення з узагальнювальною прагмемою *appreciate* є самодостатніми комунікативно-прагматичними утвореннями. Її смислове наповнення *to understand or realize that something is true* (розуміти чи усвідомлювати, що щось є правдивим) є гармонійним поєднанням мінімальних мікросмислових компонентів. На внутрішньому рівні членування цей трикомпонентний склад UNDERSTANDING (РОЗУМІННЯ; УСВІДОМЛЕННЯ) / REALIZATION (УСВІДОМЛЕННЯ, ЧІТКЕ) РОЗУМІННЯ) / TRUTH (ПРАВДА) входить у структуру комунікативно-інтенційного смислу розуміння, усвідомлення. За допомогою його деталізованого аналізу вирізняємо інформувальну інтенцію мовця, яка є визначальною ознакою під час виділення комунікативно-прагматичного типу МА – *репрезентативів*:

Напр.: I appreciate that every job lost is a personal tragedy for the person involved.

We appreciate that this refocusing of urban programme resources will contain some new elements.

I appreciate that branches have often made repeated exhortations in newsletters to encourage such members to get involved.

Прагмема *see* стає вагомішою, якщо є пояснювальним компонентом комунікативно-прагматичного з'ясувального висловлення. Як головний елемент аналізованого висловлення, вона здатна реалізовувати різнопланові смисли. Аналізуючи перше смислове навантаження *to become aware of somebody/something by using your eyes* (ставати обізнаним через зорове сприйняття когось / чогось), вирізняємо мікросмисли BECOMING (СТАНОВЛЕННЯ), AWARENESS

(ПОІНФОРМОВАНІСТЬ; ОБІЗНАНІСТЬ; УСВІДОМЛЕННЯ) та EYE (ОКО, ЗІР). Саме вони становлять комунікативно-інтенційний смисл *бачити*. Очевидно, що слухачеві адресовано *інформувальну інтенцію* мовця. Таким чином, автор повідомлення доцільно формує з'ясувальні висловлення – *репрезентативи*:

Напр.: I could see that the room was very sparsely furnished.

I see that my father and mother are gone already beyond the brook.

I saw that there were grey hairs among his auburn locks.

I saw that my face, too, was whey-coloured, my hands rough and my hair dry.

Друге смислове наповнення *to understand something* (розуміти / усвідомлювати щось) містить один ядровий мікросмисл UNDERSTANDING (РОЗУМІННЯ; УСВІДОМЛЕННЯ). Він виявляється у комунікативно-інтенційному смислі *розуміння; усвідомлення*, якому властива виразна *інформувальна інтенція* адресанта. За нею співрозмовникові адресуються з'ясувальні висловлення – *репрезентативи* в структурі прямої і непрямої мови.

Напр.: I could see that only by changing our own personal worlds we will change the world at large.

We have seen that economic analysis may be of help in making difficult policy choices.

She saw that Defries and Johannsen were attempting the same manoeuvre.

You have already seen that we can use equations to work out problems.

Для дослідження третього смислового навантаження *to find out something by looking, asking or waiting* (дізнаватися / з'ясувати щось за допомогою споглядання, розпитування або очікування) у мікросмисловій структурі пояснювальної прагмеми розрізняємо обов'язковий мікросмисл FINDING OUT (ДІЗНАВАННЯ, З'ЯСОВУВАННЯ) та один із факультативних мікросмислів LOOKING (СПОГЛЯДАННЯ; ОГЛЯДАННЯ), ASKING (РОЗПИТУВАННЯ) і WAITING (ОЧІКУВАННЯ). Внаслідок їхнього поєднання утворюється комунікативно-інтенційний смисл *дізнавання, з'ясування*. Цей смисл передає *інформувальну інтенцію* мовця, завдяки якій з'ясувальні висловлення мають відповідний характер – *репрезентативний*:

Hanp.: We have just seen that production involves a necessarily entrepreneurial type of market activity.

We have already seen that amorphous materials such as polymers have chain structures.

We saw that the oxidation of hydrogen can be represented by at least three different balanced chemical equations.

Ще одна група з'ясувальних висловлень містить у своїй головній частині аналізовану прагмему у формі наказового способу. Ця своєрідність виражається безпосередньо у її четвертому смислового навантаженні *to make sure that you do something or that something is done* (переконуватися / пересвідчуватися, що ти щось зробив, або що щось зроблено). Його мікросмисли *MAKING SURE* (ПЕРЕКОНУВАННЯ; ПЕРЕСВІДЧУВАННЯ) і *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ) органічно зливаються і при цьому формують комунікативно-інтенційний смисл *переконуватися, пересвідчуватися*. Його основна мікросмислова сполука *MAKING SURE* (ПЕРЕКОНУВАННЯ; ПЕРЕСВІДЧУВАННЯ) беззаперечно доводить, що супровідною в аналізованих висловленнях є змушувальна інтенція адресанта. Саме структурне розміщення компонентів засвідчує, що комунікант формує комунікативно-прагматичний тип з'ясувальних МА – директивів:

Hanp.: See that you write or print out from your computer a clear explanation of each part of your analysis as you do it.

See that your child has everything for ski school: lift pass, ski school tickets, boots, skis, poles and money for a hot drink.

Засоби мовлення примножують з'ясувальні висловлення з опорною прагмемою *learn*. До її першого прагматично усталеного смислового наповнення *to become aware of something by hearing about it from somebody else* (ставати обізнаним через одержання відомостей про щось) зараховують мінімальні мікросмислові складники *BECOMING* (СТАНОВЛЕННЯ), *AWARENESS* (ПОІНФОРМОВАНІСТЬ; ОБІЗНАНІСТЬ; УСВІДОМЛЕННЯ) та *HEARING (ABOUT)* (ДІЗНАВАННЯ; ДОВІДУВАННЯ). Аналіз внутрішньої прагматичної організації *learn* висловлення з'ясувального типу довів, що *learn* лаконічно викладено

в комунікативно-інтенційному смислі *дізнаватися, довідуватися*. Цей смисл є своєрідним оформленням втіленої у ньому *інформувальної інтенції* мовця. З огляду на неї комунікативно-прагматичні з'ясувальні висловлення становлять пласт *репрезентативів*:

Напр.: I have learned that the love Christ gives to us is a mighty power.

I later learned that David and Karen got no further than Tobermory.

We learned that they are arranging a trip for us to Wuxi, a city in beautiful surroundings between here and Shanghai.

Особливою оригінальністю відзначається смислове навантаження *to gradually change your attitudes about something so that you behave in a different way* (поступово змінювати ставлення до чогось і, як наслідок, дотримуватися іншої поведінки) аналізованої прагмеми. Рідкісне поєднання її мікросмислів *GRADUALITY* (ПОСТУПОВІСТЬ), *CHANGING* (ЗМІНЮВАННЯ), *ATTITUDE* (СТАВЛЕННЯ) *BEHAVIOR* (ПОВЕДІНКА) та *DIFFERENCE* (ІНШІСТЬ, ІНАКШІСТЬ) стисло виражається в комунікативно-інтенційному смислі *зрозуміти*. З'ясувальні висловлення з цим смислом виникають завдяки потенційній активізації *інформувальної інтенції* мовця. Цей тип висловлень вносимо до комунікативно-прагматичного типу *репрезентативів*:

Напр.: I learnt that to love and to be patient are the most important things in the world.

We learnt that working together was a lot easier than going solo.

Прагматична директива виражається основною прагмемою ***teach*** у стверджувальній формі. Її смислове означення *to make somebody feel or think in a different way* (викликати у кого-небудь інше відчуття чи схилити до іншої думки) дає можливість виділити ядровий *MAKING* (СПОНУКАННЯ) та периферійні мікросмисли *FEELING* (ВІДЧУТТЯ), *THINKING* (ДУМАННЯ, ВВАЖАННЯ) та *DIFFERENCE* (ІНШІСТЬ, ІНАКШІСТЬ), які стають релевантними в межах мікроконтексту. Актуалізація опорного мікросмислового поєднання у головній частині з'ясувального висловлення залучає адресата до зміни світу та спонукає його до реакції на комунікативно-інтенційний смисл висловлення *навчання, повчання*. З'ясувальне висловлення наповнюється через аналізовану прагмему *інтенцією*

змушування (спонукання), вияв якої у його комунікативно-прагматичній структурі дає змогу виділити тип з'ясувального висловлення в структурі непрямої мови – директив:

Напр.: The Bible also teaches that God provides all men with certain common benefits — conscience, the recognition of right and wrong, and certain institutions (family, state, church) which encourage good and discourage evil.

Tracy Kidder's story teaches that economic success comes through the talent, energy, and commitment of a team — through collective entrepreneurship.

Aquinas taught that in every corporeal being there is one substantial form.

4.3. Лінгвопрагматика з'ясувальних складнопідрядних речень з опоровими прагмемами групи „Communicating, mainly by speaking and talking”

У цьому підрозділі досліджуємо мікросмислову структуру 49 з'ясовуваних ілокутивних опорних предикатів головної частини цього висловлення: *say, tell, remark, comment, observe, state, declare, assert, proclaim, claim, allege, announce, repeat, insist, demand, stress, emphasise (-ize), explain, argue, suggest, propose, hint, imply, mention, ask, reply, dispute, doubt, suspect, request, complain, object, acknowledge, admit, confess, concede, promise, pledge, swear, guarantee, order, direct, dictate, recommend, advise, warn, agree, confirm, deny.*

Ілокутивний опорний предикат (прагмема) *say* експлікує підрядну частину в процесі формування комунікативно-прагматичної структури. Це підтверджують мікросмисли його ядрових сем *SPEAKING* (ГОВОРІННЯ) і *TELLING* (РОЗПОВІДАННЯ), які входять в структуру комунікативно-інтенційного смислу *говоріння; розповідання*. Вона доповнюється мікросмислами його периферійних сем *USING* (ВЖИВАННЯ, ВИКОРИСТАННЯ) і *WORD* (СЛОВО), які надають інформацію про вербальний (словесний) спосіб вираження думки чи погляду адресанта. Перший набір мікросмислів ілокутивного опорного предиката *say* засвідчує, що в структурі комунікативно-інтенційного смислу *говоріння; розповідання* закладено вияв *інформувальної інтенції*. Її реалізація спрямована на перетворення знань

адресанта в інформацію, зрозумілу адресатові. За типом інтенції вносимо з'ясувальне висловлення з комунікативно-інтенційним смислом *говоріння; розповідання* до комунікативно-прагматичного типу МА – *репрезентативів*:

Напр.: I say that I have been sick with flu.

They say that at the moment of death the whole of one's past life flashes before one's eyes.

They said that Carl Lewis was the greatest.

Наявність мікросмислів другого набору сем *EXPRESSING (ВИРАЖАННЯ, ВИСЛОВЛЮВАННЯ)* і *OPINION (ДУМКА, ПОГЛЯД)* ілокутивного опорного предиката *say* дає підставу формувати комунікативно-інтенційний смисл *промовляння*. У прагненні *висловити свою думку, погляд щодо чогось* перед адресантом постає завдання реалізації *інформувальної інтенції*. Адресант виконує це завдання, обравши для головної частини з'ясувального висловлення аналізований предикат, і, таким чином, втілює комунікативно-інтенційний смисл *промовляння* в МА – *експресивах*:

Напр.: And I say that he shouldn't.

I say that I will stay up here.

I would say that she is more dangerous than Monica.

They say that actions speak louder than words.

Комунікативно-прагматичний предикат *say* описується мікросмислами сем *SUGGESTING (ПІДКАЗУВАННЯ (ДУМКИ); НАТЯКАННЯ)*, *GIVING (НАВЕДЕННЯ; НАДАННЯ)*, *EXAMPLE (ПРИКЛАД; ЗРАЗОК; ВЗІРЕЦЬ)* і *POSSIBILITY (МОЖЛИВІСТЬ)*. Вони утворюють структуру комунікативно-інтенційних смислів *підказування; натякання; наведення на думку*. Аналізуючи мікросмислову структуру смислів, спостерігаємо чіткі вияви *інформувальних інтенцій* адресанта. Таким чином, перед адресатом постає завдання – відтворити інформувальний інтенційний стан мовця шляхом аналізу МА – *репрезентатива*:

Напр.: They said that it was impossible to abandon the 20 per cent.

He said that unfortunately she could not.

He said that returning to Sam might be best for her and her child.

До репрезентативів, які формуються опорним предикатом *say*, належать висловлення з комунікативно-інтенційним смислом *ствердження*. Він утворюється поєднанням мікросмислів його ядрових сем *GIVING* (НАДАННЯ; НАВЕДЕННЯ), *PARTICULARITY* (ХАКАКТЕРНА РИСА (ОСОБЛИВІСТЬ)), *INFORMATION* (ІНФОРМАЦІЯ; ВІДОМОСТІ; ДАНІ), *INSTRUCTIONS* (ІНСТРУКЦІЇ; ВКАЗІВКИ), реалізація яких чітко простежується в межах мікроконтексту з'ясувального висловлення. Комплементативними є мікросмисли периферійних сем *WRITING* (ПИСАННЯ) і *SEEING* (БАЧЕННЯ), які засвідчують, що адресант повідомляє адресатові інформацію *про щось написане чи побачене*:

Напр.: I said that the average number was 3,800. (written)

I said that schools in my constituency are improving substantially under LMS. (seen)

He said that the figure included only 812 political detainees. (written)

She said that on the morning of September 18 her husband got up about 6.30 am. (seen)

Для формування комунікативно-прагматичної структури з'ясувального висловлення опорою є прагмема *tell*, яка скеровує прагмемну рамку цього висловлення у МА. У дослідженні мікропрагматичної структури комунікативно-прагматичної опорної предикативної одиниці *tell* аналізуємо її смислове наповнення (*of a person*) *to give information to somebody by speaking or writing* ((про особу) надавати комусь інформацію усно або письмово). Це дає змогу встановити обов'язкові *GIVING* (НАДАННЯ; НАВЕДЕННЯ), *INFORMATION* (ІНФОРМАЦІЯ; ВІДОМОСТІ; ДАНІ) та факультативні мікросмисли *PERSON* (ОСОБА, ОСОБИСТІТЬ) і *SPEAKING* (ГОВОРІННЯ), *WRITING* (ПИСАННЯ). Особливістю останніх є закладена в аналізованій одиниці *PERSON* (ОСОБА, ОСОБИСТІТЬ) вказівка на адресанта, якого буде стосуватися розгорнутий смисл прагмемної рамки, а також в мікросмислових одиницях *SPEAKING* (ГОВОРІННЯ) або *WRITING* (ПИСАННЯ) – спосіб інформування адресата. Проаналізований мікросмисловий склад формує структуру комунікативно-інтенційного смислу *говоріння, промовляння; повідомлення*. У відповідній комунікативній ситуації взаємодії учасників спілкування адресант під впливом своєї *інформувальної інтенції* обирає для головної частини з'ясувального висловлення прагмему *tell*, що надає цьому

висловленню смислу *говоріння, промовляння; повідомлення*. У такий спосіб адресант реалізує МА – *репрезентатив*:

Напр.: I told him that the police wanted to see him.

I told him that I intended to collect pictures by the Avant-garde artists.

I told him that I had heard a great deal about his sister.

Схожим на попередній є мікропрагматичний склад наступного смислового наповнення прагмеми *tell*. Диференційними для нього є факультативні мікросмисли *WRITING* (*ЛІТЕРАТУРНИЙ*) *ТВІР; ПИСАННЯ*), *INSTRUMENT* (*ЗНАРЯДДЯ; ІНСТРУМЕНТ*) або *SIGN* (*ЗНАК; ВИБІСКА*). Вони засвідчують формування в адресанта певної думки чи погляду на щось і його прагнення поінформувати адресата про це. Загалом мікросмислова організація сприяє формуванню в адресанта комунікативно-інтенційного смислу *вказування; свідчення; пояснювання*, у структурі якого відкладається вияв *інформувальної інтенції*. На цій підставі зараховуємо аналізовані висловлення до комунікативно-прагматичного типу МА – *репрезентативів*:

Напр.: The signpost outside the post office told her that it was ten miles to Abbotsfield and twenty-five to Bristol.

The rattle of the letterbox told her that the postman had just delivered the mail.

Her instincts told her that Ben was suffering a pang of conscience with regard to his part in this little deception.

A flash of intuition told her that he was embarrassed by her attire.

Стверджувальна форма прагмеми *tell*, реалізована в межах мікроконтексту з'ясувального висловлення-директиви, описується такими мікросмислами: *ORDERING* (*НАКАЗУВАННЯ, РОЗПОРЯДЖЕННЯ; ІНСТРУКТАЖ*), *ADVISING* (*НАДАННЯ ПОРАДИ; НАДАННЯ КОНСУЛЬТАЦІЇ*) і *DOING* (*ВИКОНАННЯ ДІЇ*). Їх виділяємо для застосування до аналізованої прагмеми інтент-аналізу його смислового наповнення *to order or advise somebody to do something* (*наказувати чи радити комусь зробити щось*), що детермінує адресанта та адресата як активних діячів у відповідній комунікативно-прагматичній ситуації їхньої взаємодії. Дослідження смислового наповнення прагмеми *tell* засвідчує, що її мікросмислові

складники формують комунікативно-інтенційні смисли *наказу; поради*. Таким чином, головна частина з'ясувального висловлення містить директиву і розгортає її детальніше в підрядній частині. *Висловлення-директиву* наповнено *змушувальною інтенцією* адресанта і спрямовано на зміну лінії поведінки адресата в комунікативній ситуації взаємодії:

Напр.: The doctors tell us that elderly pilots and pilots who smoke should be aware that their tolerance to a shortage of oxygen is lower than younger people's or that of non-smokers.

The doctor told me that I must go into hospital this time at Northallerton.

They told me that I should have put my whip down.

Прагмемі *tell* властивий нетиповий мікросмисловий склад, що впливає з її смислового наповнення *to know, see or judge something correctly* (*знати, бачити чи складати тактовно думку про щось*). Неординарне поєднання мікросмислів *KNOWING* (*ЗНАННЯ, ПОІНФОРМОВАНІСТЬ, ОБІЗНАНІСТЬ; ОЗНАЙОМЛЕНІСТЬ; РОЗУМІННЯ; УСВІДОМЛЕННЯ*), *SEEING* (*БАЧЕННЯ*), *JUDGING* (*СКЛАДАННЯ ДУМКИ*) і *CORRECTNESS* (*КОРЕКТНІСТЬ (ТАКТОВНІСТЬ)*) наповнюють прагматику з'ясувальних висловлень-репрезентативів кардинально несхожими комунікативно-інтенційними смислами *знання* (*поінформованість, обізнаність; розуміння; усвідомлення*); *бачення; складання думки*, які реалізуються в процесі комунікації у зв'язку з *інформувальною* потребою адресата:

Напр.: I could tell that Otto's face expressed more sympathy than he felt. (see)

I could tell that this was a big event in her life. (judge)

I can tell that you were tired before. (see)

У процесі комунікації адресант для вираження низки комунікативно-інтенційних смислів (*усне або письмове*) *зауважування; коментування; тлумачення*; фіксує їх в з'ясувальному висловленні за допомогою опорної прагмеми **remark**. Підґрунтям утворення аналізованих смислів стало її смислове наповнення *to say or write a comment about something/somebody* (*усно або письмово давати коментарі про щось або когось*), що дало підстави розмежувати в цій прагмемі вибірккові мікросмисли сем *SAYING* (*ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ*)

або *WRITING* (ПИСАННЯ) та обов'язковий мікросмисл семи *COMMENT* (КОМЕНТАР; ТЛУМАЧЕННЯ; ЗАУВАЖЕННЯ). З огляду на аналізовані комунікативно-інтенційні смисли, які формуються їхніми вибіркоvim та обов'язковим мікросмислами, в опоровій прагмемі *remark* закладено вияв комунікативно-прагматичної спрямованості передавання від адресанта до адресата *інформації*. На цій підставі виділяємо комунікативно-прагматичний тип МА – *репрезентатив*:

Напр.: I remarked that Kant's argument was intriguingly illustrated. (зауважування)
I remarked that, of the politicians I had known, only Mr Healey and Mr Powell could and did talk philosophy. (коментування)

Основну роль у комунікативно-прагматичній структурі з'ясувального висловлення відіграє опорова прагмема *comment*. Загалом її смислове наповнення *to express an opinion about something* (виражати свою думку, погляд чи висловлюватися про щось) описують на підставі таких мікросмислів її сем, як *EXPRESSING* ((ВИЧЕРПНЕ) ВИРАЖАННЯ, ВИСЛОВЛЮВАННЯ (ПОЯСНЮВАННЯ)) і *OPINION* (ДУМКА, ПОГЛЯД). Окреслений набір мікросмислів посприяв розмежуванню комунікативно-інтенційних смислів *коментування, тлумачення, роз'яснювання* (вичерпне пояснення своєї думки про щось). Під час аналізу їхньої структури встановлено, що *інформувальна* інтенція мовця скерована на адресата. Вона втілюється та актуалізується у висловленнях-репрезентативах:

Напр.: I have commented that colours will not show up unless the intensity of the light is sufficiently great.

One commented that the use of economic information 'can often be an excuse for inaction'.

У комунікативному потоці висловлень трапляються їхні з'ясувальні типи з опоровою прагмемою *observe*. В актуалізації її першого смислового наповнення *to see or notice somebody/something* (сприймати зором чи помічати когось / щось) релевантними в межах мікроконтексту стають мікросмисли сем *SEEING* (БАЧЕННЯ) і *NOTICING* (ПОМІЧАННЯ; ЗВЕРТАННЯ УВАГИ (ПРИМІЧАННЯ)). Мікросмислові складники формують комунікативно-інтенційні смисли *помічання; звертання уваги (примічання)* та експліцитно демонструють

передавання мовцем *інформувальної інтенції*. Під час вербального спілкування адресант реалізує їх в МА – *репрезентативах*:

Нанр.: I observed that there was no letter for me.

I observed that there was a pineapple lying by Mrs Rodriguez.

We observed that you were travelling excessively slowly on a wide road, unimpeded by any other traffic.

Описуючи комунікативно-прагмемну структуру опорової прагмеми *observe* в з'ясувальному висловленні, на підставі природи її смислопородження в конкретному мікроконтексті визначаємо, що в межах цього висловлення реалізується друге смислове наповнення *to make a remark* (*робити зауваження (зазначати)*) аналізованої прагмеми. У разі його розщеплення отримуємо мікросмисли сем *MAKING* (*ВИКЛИКАННЯ, СХИЛЯННЯ, ЗАОХОЧЕННЯ ДО ПЕВНИХ ДІЙ, СТАВЛЕННЯ ДО ЧОГОСЬ І Т. ІН.*) і *REMARK* (*ЗАУВАЖЕННЯ*). Вирізнення мікросмислів у межах структури комунікативно-інтенційного смислу *зауваження* чітко визначає комунікативно-прагматичний тип МА – *директив*:

Нанр.: I have already observed that I regard the so-called 'purposive' approach to construction with a somewhat critical eye.

I should observe that working with 'special needs' children within a conventional primary school enriches the whole community — children, teachers and parents.

Комунікативно-синтаксично опоровою мовленнєвою одиницею, з якої в прагматичному вимірі формуються з'ясувальні висловлення, є прагмема *repeat*. Її смислове наповнення *to say or write something again or more than once* (*говорити чи писати щось знову або більш ніж один раз*) розмежовуємо на репрезентативні мікросмисли *SAYING* (*ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ*) і *WRITING* (*ПИСАННЯ*) та своєрідний мікросмисл *AGAIN* (*ЗНОВУ*) з емоційно-оцінювальним відтінком. Мікросмисловий склад формує структуру комунікативно-інтенційного смислу мовця *повторювання*. В його актуалізації мовець емоційно намагається донести до слухача *інформувальну інтенцію*, яку той спочатку не сприйняв. Вплив інтенції мовця зумовлює вибір способу її реалізації в з'ясувальному МА – *репрезентатив* з емоційно-оцінювальним відтінком:

Напр.: I repeat that there is no need for any school budget in Northumberland to be cut.

I repeat that the lady is his wife, and not his sister.

I repeat that we will maintain firm vigilance over local authority spending.

У з'ясувальних висловленнях з опорою прагмемою **explain** комунікативно-синтаксичні відношення ґрунтуються на тих логічних відношеннях, які виявляються в їхній структурі. Прагматична суть опорної прагмеми визначається поділом її смислового наповнення *to tell somebody about something in a way that makes it easy to understand* (доступно (дохідливо) розповідати комусь про щось) на мікросмисли *TELLING* (РОЗПОВІДАННЯ), *WAY* (СПОСІБ), *EASINESS* (ЛЕГКІСТЬ) і *UNDERSTANDING* (РОЗУМІННЯ; УСВІДОМЛЕННЯ). Виділений мікросмисловий склад внутрішньо поєднується в комунікативно-інтенційний смисл *пояснювання* (тлумачення). Мікроінтент-аналіз ядрових і периферійних мікросмислів дає можливість виявити актуальну інтенцію адресанта, яка є *інформувальною*. Цей тип інтенції мотивує з'ясувальний МА – *репрезентатив*:

Напр.: I explain that a lower price will exploit my workers.

I explained that he would go to the Lyceum today.

У межах другого смислового наповнення *to give a reason, or be a reason, for something* (наводити чи бути причиною для чогось) опорної прагмеми *explain* актуалізуються мікросмисли *GIVING* (НАВЕДЕННЯ; НАДАННЯ) і *REASON* (ПРИЧИНА, ПРИВІД). Мінімальний набір становлять мікросмисли, які формують комунікативно-інтенційний смисл *виправдання* (пояснювання) на основі *інформувальної інтенції*. На підставі виявленого типу інтенції виділяємо комунікативно-прагматичний тип МА – *репрезентатив*:

Напр.: I explained that Harry's car had already been driven away.

I explained that this had come out during my long interview with Inspector Drew last night.

Серед висловлень з'ясувального типу значну групу становлять висловлення з провідною прагмемою **argue** в головній частині. Вони відрізняються своїм точним смисловим наповненням *to give reasons why you think that something is*

right/wrong, true/not true, etc., especially to persuade people that you are right (наводити причини вважання чогось правильним/хибним, дійсний/недійсним та ін., особливо переконувати у своїй правоті). Усі без винятку з'ясувальні висловлення сформувались з мікросмислів *GIVING* (НАВЕДЕННЯ; НАДАННЯ), *REASON* (ПРИЧИНА, ПРИВІД), *THOUGHT* (ГАДКА, ДУМКА), *RIGHTNESS* (ПРАВИЛЬНІСТЬ; СПРАВЕДЛИВІСТЬ), *WRONGNESS* (НЕПРАВИЛЬНІСТЬ; НЕСПРАВЕДЛИВІСТЬ), *TRUTH* (ПРАВДА), *UNTRUTH* (НЕПРАВДА), *ESPECIALLY* (ОСОБЛИВО), *PERSUADING* (ПЕРЕКОНУВАННЯ, ВІДМОВЛЯННЯ) і *PEOPLE* (ЛЮДИ) в комунікативно-прагматичній структурі аналізованої прагмеми. Ці мікросмисли стають комунікативно-прагматичними елементами в межах комунікативно-інтенційного смислу *переконування, відговорювання (відмовляння)*. На їхній основі визначають, що прагмеми з таким смислом є носіями змушувальної інтенції. Цей тип інтенційного смислу уможлиблює виділення серед з'ясувальних висловлень МА – директиви:

Напр.: We have argued that even broadcasting was biased towards the right wing and, separately, towards the government of the day.

Well we argued that they weren't entitled to it.

I argued that drama is not in itself direct, indeed its power lies in its seeming directness.

I have consistently argued that the primary school should provide children with an ever widening range of experience.

Розумово-мовленнєвий процес формування з'ясувального висловлення з опорною прагмемою *suggest* є складним. Це простежується під час аналізу першого смислового наповнення *to put forward an idea or a plan for other people to think about* (висувати ідею або висловлювати людям намір для обмірковування) аналізованої прагмеми, під час якого виокремлюється властивий їй набір мікросмислів *PUTTING FORWARD* (ПОДАВАННЯ ДУМКИ, ПРОПОНУВАННЯ); *IDEA* (ІДЕЯ, ДУМКА); *PLAN* (НАМІР; ЗАДУМ; ПРИПУЩЕННЯ); *PEOPLE* (ЛЮДИ) і *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА). Вони внутрішньо „поєднуються” в комунікативно-інтенційний смисл *пропонування; внесення пропозиції*. У його семантико-структурній єдності закладено вияв змушувальної інтенції адресанта. За нею в

межах мікроконтексту з'ясувального висловлення визначаємо його директивність у МА:

Напр.: And I suggest that you try the effect of giving the boy some support and encouragement.

I suggest that you both pack.

I suggest that you try a warm brown shade instead of sparkling gold.

Комунікативно-синтаксична природа стрижневої прагмеми *suggest* зумовлює її здатність до розгортання, поширення, поєднання з прагмемною рамкою, яка є однотипною в межах прагматики, семантики і синтаксису. Друге смислове наповнення *to put an idea into somebody's mind; to make somebody think about something is true* (закарбобувати думку в чийсь пам'яті; схилити когось до думки про правдивість чогось) опорової прагмеми породжує безмежну кількість найрізноманітніших з'ясувальних висловлень з конкретним комунікативно-інтенційним смислом. Це засвідчують його мікросмисли *PUTTING (SOMETHING) INTO (ЗАКАРБОВУВАННЯ); IDEA (ІДЕЯ, ДУМКА); MIND (ПАМ'ЯТЬ); MAKING (ВИКЛИКАННЯ, СХИЛЯННЯ, ЗАОХОЧЕННЯ ДО ПЕВНИХ ДІЙ, СТАВЛЕННЯ ДО ЧОГОСЬ І Т. ІН.); THOUGHT (ДУМКА, ГАДКА) і TRUTH (ПРАВДА)*. Дослідження мікросмислів основної прагмеми *suggest* показало, що вони формують комунікативно-інтенційний смисл *підказування; натяку*. Помічаємо, що за кожного окремого мовленнєвого використання її в з'ясувальних висловленнях актуалізується змушувальна інтенція мовця. Своєрідність аналізованої прагмеми з комунікативно – інтенційним смислом *підказування; натяку* полягає в прагматичній спроможності узагальнити прагматику з'ясувального висловлення і визначити, що воно належить до комунікативно-прагматичного типу *директивів*:

Напр.: I suggest that the answer to this can be found by looking to theories of the family and to legal structures.

I suggest that a few moments here on deck will suffice.

I suggest that people will most likely stare at him anyway.

I suggest that the regrets can be kept to a minimum by using the following steps: 1 pre-pilot open interviews; 2 roughing-out questions and layout; 3 internal testing; 4 pilot survey; 5 survey proper.

Первинною та елементарною одиницею прагматики з'ясувального висловлення є його опорова прагмема **propose**, яка є основою для розгортання його загального смислу. Вона охоплює смислове наповнення *to suggest a plan, an idea, etc. for people to think about and decide on* (пропонувати план, ідею, тощо для обдумування і обирання людьми). Це навантаження дає можливість визначити обсяг провідної прагмеми, яка максимально обмежується такими мікросмислами: *SUGGESTING* (ПРОПОНУВАННЯ, ДАВАННЯ ПРОПОЗИЦІЇ), *PLAN* (НАМІР; ЗАДУМ; ПРИПУЩЕННЯ), *IDEA* (ІДЕЯ, ДУМКА), *PEOPLE* (ЛЮДИ), *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА) і *DECISION (ON)* (ОБИРАННЯ). На такій мікросмисловій основі формується комунікативно-інтенційний смисл *пропонування; внесення пропозиції*. Особливо своєрідним процесом є вирізнення зі складу ядрових мікросмислів *SUGGESTING* (ПРОПОНУВАННЯ, ДАВАННЯ ПРОПОЗИЦІЇ), *PLAN* (НАМІР; ЗАДУМ; ПРИПУЩЕННЯ) і *IDEA* (ІДЕЯ, ДУМКА) змушувальної інтенції. Вона привносить у з'ясувальні висловлення директивність. На комунікативно-прагматичному ярусі дослідження МА це репрезентують *директиви*:

Напр.: I proposed that the Government should initially retain a 51 per cent stake in the new company.

I merely propose that the charade of music lessons be terminated.

I propose that Tony remains as our representative.

Суттєво нечастотними з огляду на поряд вживану категорію особи як показник суб'єктивності адресанта є з'ясувальні висловлення з основною прагмемою **hint**. Її смислове наповнення *to suggest something in an indirect way* (небезпосередньо наводити щось на думку) рідко є першопричиною формування сигніфікативної рамки. Однак виділені в опоровій прагмемі мікросмисли *SUGGESTING* (НАТЯКАННЯ; НАВЕДЕННЯ НА ДУМКУ), *INDIRECTNESS* (НЕБЕЗПОСЕРЕДНІСТЬ) і *WAY* (СПОСІБ) рідко, але мають свій вияв у з'ясувальному висловленні з одним підрядним. Частіше вони виявляються у складних

комунікативно-прагматичних структурах висловлень. Мікросмисловий трикомпонентний набір сприяє організації комунікативно-інтенційного смислу *натякання*. Його ґрунтовний аналіз дає підстави стверджувати, що у його структурі ядровий мікросмисл *SUGGESTING* (*НАТЯКАННЯ; НАВЕДЕННЯ НА ДУМКУ*) є джерелом поширення директивності на головну прагмему *hint* в межах аналізованих висловлень, де проявляється *змушувальна інтенція* адресанта:

Hanp.: I have already hinted that the New Age is a revamp of ancient and still existing practices mainly from India, Tibet and China.

What I said to you yesterday, I hinted that there were difficulties we don't know how they are to be resolved.

I have already hinted that perhaps we are not aware how much religion has become detached from public and modern secular life.

Що поширенішим є висловлення з огляду на кількість комунікативно-прагматичних одиниць, то розгалуженіша, деталізованіша в ньому думка, то повніше воно відображає певне явище дійсності. З'ясувальні висловлення з основною прагмемою *imply* містять елемент директивної інформації – більш чи менш важливої. У з'ясовуваній прагмемі акумулюються її мікросмисли *SUGGESTING* (*НАТЯКАННЯ; НАВЕДЕННЯ НА ДУМКУ*), *TRUTH* (*ПРАВДА*), *FEELING* (*ВІДЧУТТЯ*), *THOUGHT* (*ДУМКА, ГАДКА*), *SAYING* (*ГОВОРІННЯ, СКАЗАННЯ*) та *INDIRECTNESS* (*НЕБЕЗПОСЕРЕДНІСТЬ*), які разом у межах з'ясувального висловлення формують смислове наповнення *to suggest that something is true or that you feel or think something, without saying so directly* (*небезпосередньо натякати на правдивість чогось чи відчуття або думку про щось*). У мікросмисловому складі основної прагмеми *imply* вирізняється мікросмисл *SUGGESTING* (*НАТЯКАННЯ; НАВЕДЕННЯ НА ДУМКУ*), який є ядровим, оскільки його мікросмислове навантаження є „міцнішим” за інші. Цей мікросмисл є первинним для формування комунікативно-прагматичного смислу *натякання* у з'ясувальних висловленнях. У ньому виявляємо *змушувальну інтенцію* адресанта, яка актуалізується в аналізованій прагмемі. Залежно від типу інтенції

виокремлюємо в структурі поширених висловлень його з'ясувальну комунікативно-прагматичну частину, яка надає їм *директивності*:

Hanp.: I implied that before there can be an acceptable solution to the Northern Ireland problem, we will have to withdraw our troops.

Суть невід'ємних з'ясувальних комунікативно-прагматичних частин поширених висловлень у їхньому суб'єктивному вияві різноманітна. Така неоднорідність простежується в мікросмисловому наповненні *to make it seem likely that something is true or exists* (схиляти до ймовірного враження (припущення) правдивості або існування чогось) опорової прагмеми *imply* цих частин. Аналіз комплексу її мікросмислів *MAKING* (ВИКЛИКАННЯ, СХИЛЯННЯ, ЗАОХОЧЕННЯ ДО ПЕВНИХ ДІЙ, СТАВЛЕННЯ ДО ЧОГОСЬ І Т. ІН.), *SEEMINGNESS* (СПРАВЛЯННЯ ВРАЖЕННЯ; ПРИПУЩЕННЯ), *LIKELIHOOD* (ЙМОВІРНІСТЬ), *BEING* (БУТТЯ), *TRUTH* (ПРАВДА) та *EXISTING* (ІСНУВАННЯ) показав, що їх об'єднує п'ятикомпонентна спільність, яка актуалізує комунікативно-інтенційний смисл наведення на думку. У дослідженні мікросмислової структури аналізованої прагмеми доцільно зауважити очевидний факт – наявність у ній директивної скерованості, що засвідчується мікросмислом *MAKING* (ВИКЛИКАННЯ, СХИЛЯННЯ, ЗАОХОЧЕННЯ ДО ПЕВНИХ ДІЙ, СТАВЛЕННЯ ДО ЧОГОСЬ І Т. ІН.). Таким чином, у з'ясувальній комунікативно-прагматичній частині висловлення актуалізується змушувальна інтенція, яка мотивує *директивність* МА:

Hanp.: When introducing the notion of mental holism earlier, I said that thoughts must have reference and I implied that only holistic systems could achieve this reference.

I have implied that the curriculum is Victorian; even if you do not agree with that, ask yourself if the current approach to school/college mathematics is what the citizens of the early twenty-first century need.

З огляду на комунікативно-прагматичну суть з'ясувальних висловлень вирізняємо висловлення цього типу з основною прагмемою *mention*. Її смислове наповнення *to write or speak about something/somebody, especially without giving much information* (письмово чи усно, особливо частково надавати інформацію) розмежовується на мікросмисли *WRITING* (ПИСАННЯ), *SPEAKING* (ГОВОРІННЯ),

ESPECIALLY (ОСОБЛИВО), *GIVING* (НАДАННЯ; НАВЕДЕННЯ), *FEW* (НЕЗНАЧНА КІЛЬКІСТЬ) та *INFORMATION* (ІНФОРМАЦІЯ; ВІДОМОСТІ; ДАНІ). Їхнє поєднання використано для творення комунікативно-інтенційного смислу згадування. При цьому ретельний аналіз його мікросмислів дає змогу виділити комунікативно панівний мікросмисл *INFORMATION* (ІНФОРМАЦІЯ; ВІДОМОСТІ; ДАНІ), який дає змогу виявити хоча й обмежену, але інформувальну інтенцію адресанта. Мінімальним її виявом є аналізований мікросмисл, проміжним – панівна прагмема *mention*, а максимальним — з'ясувальні висловлення – *репрезентативи*:
Напр.: At one point I mention that English police don't wear guns.
I mentioned that the man I had spoken to had an old check suit and a limp.
I mentioned that we almost had two prisons in Walton.

Групу з'ясувальних висловлень увиразнюють висловлення з'ясувального типу з основною прагмемою *state*. Відповідно до її смислового наповнення *to formally write or say something, especially in a careful and clear way*; (формально усно або письмово заявляти (повідомляти; стверджувати) про щось уважно і чітко) очевидним є факт посиленого навантаження та інтенсивного прояву вагомості мікросмислової активізації аналізованої прагмеми. Її своєрідність простежується під час аналізу мікросмислового складу прагмеми *state*. Комунікативно-інтенційний смисл (формальне усне або письмове) заявляння (повідомлення) утворюється поєднанням мікросмислів *FORMALITY* (ФОРМАЛЬНІСТЬ), *WRITING* (ПИСАННЯ), *SAYING* (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ; ЗАЯВЛЯННЯ; ОГолошУВАННЯ), *CAREFULNESS* (РЕТЕЛЬНОСТІ; УВАЖНІСТЬ), *CLEARNESS* (ЯСНІСТЬ; ЧІТКІСТЬ) і *WAY* (СПОСІБ). Ґрунтовний аналіз дає змогу виявити в структурі цього типу прагмеми декларувальну інтенцію адресанта. Мікросмисл *FORMALITY* (ФОРМАЛЬНІСТЬ) задає МА декларативної скерованості:
Напр.: I stated that time should be specifically assigned during each visit to allow an opportunity for Mrs Allen to voice her feelings and fears.
We then stated that we could not concur without referring the matter to our Government.

In last year's report, we stated that we were working hard to win some significant maintenance contracts with power generation companies.

У мовленнєвому потоці нечасто трапляються з'ясувальні висловлення з пояснюваною прагмемою *declare*. У її смислового навантаженні *to say something officially or publicly* (офіційно чи публічно оголошувати (проголошувати)) містяться мікросмисли *SAYING* (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ; ЗАЯВЛЯННЯ; ОГОЛОШУВАННЯ), *OFFICIALITY* (ОФІЦІЙНІСТЬ) і *PUBLICITY* (ПУБЛІЧНІСТЬ). Останні два мікросмисли задають аналізованій прагмемі вузький діапазон втілення у з'ясувальних висловленнях. Завдяки всім мікрокомпонентам з'ясувальні висловлення набувають комунікативно-інтенційного смислу *оголошування (визнання); проголошування (визнання)*. У комунікативно-прагматичному вимірі аналіз цілого мікросмислового набору пояснюваної прагмеми *declare* засвідчує наявність *декларувальної інтенції* адресанта. Цей факт зумовлює виділення нечасто наявного комунікативно – прагматичного типу з'ясувального МА – *декларатива*:

Напр.: We therefore declare that nations begin to consider the development of scientifically based national non-communicable disease plans.

Друге смислове наповнення *to state something firmly and clearly* (пішуче і чітко заявляти (повідомляти; стверджувати)), яке актуалізується через опору прагмему *declare* в межах з'ясувальних висловлень, характеризується меншою офіційністю. Воно утворюється поєднанням мікросмислів *STATING* (ЗАЯВЛЯННЯ (ПОВІДОМЛЕННЯ; СТВЕРДЖУВАННЯ)), *FIRMNESS* (РІШУЧІСТЬ) і *CLEARNESS* (ЯСНІСТЬ; ЧІТКІСТЬ). На комунікативно-прагматичному рівні їхньої актуалізації формується комунікативно-інтенційний смисл *заявляння (повідомлення)*. Очевидно, що в структурі цього смислу вирізняється *декларувальна інтенція* мовця. З комунікативно-прагматичного погляду своїм смисловим наповненням опора прагмема *declare* доводить, що її комунікативно-прагматична спроможність повніша, ніж у її прагмемної рамки, яка здебільшого уточнює, конкретизує. Крім того, в основі з'ясувального МА через аналізовану прагмему втілюється

конкретний тип інтенцій адресанта. За ним виділяємо тип з'ясувальних МА – декларативів:

Напр.: And I declare that the receipt of the Treasurer or other proper officer of ACET shall be a sufficient discharge to my Executors.

I declare that the amendment is lost.

I can only declare that the face before me had a terrible beauty.

Смислово важливою є основна прагмема **assert** для комунікативно-прагматичної структури з'ясувального висловлення. Це доводить її смислове навантаження *to state clearly and firmly that something is true (чітко і рішуче заявляти (стверджувати) правдивість чогось)*. Його розщеплення на мікросмисли *STATING (ЗАЯВЛЯННЯ (ПОВІДОМЛЕННЯ; СТВЕРДЖУВАННЯ))*, *CLEARNESS (ЯСНІСТЬ; ЧІТКІСТЬ)*, *FIRMNESS (РІШУЧИСТЬ)* і *TRUTH (ПРАВДА)* дає можливість ґрунтовно дослідити структуру комунікативно-інтенційного смислу заявляння (стверджування). Аналіз мікросмислового набору підтверджує закладену декларувальну інтенцію в комунікативно-інтенційному смислі з'ясувального висловлення. Цей тип інтенції зумовлює формування з'ясувальних МА, яким властива декларативність:

Напр.: In Chapter Two I asserted that two contrary intentions are involved: the intention to be , to submit to the experience of an event, and the intention to describe , to communicate an event to someone else.

I assert that lack of hope is the greatest recruiting officer for all criminal activity.

I further assert that these spores have been with us since the birth of mankind.

З'ясувальне висловлення з прагматично повносмисловою прагмемою **proclaim** потребує глибшого наукового осмислення. Воно рідко актуалізує в собі смислове наповнення *to publicly and officially tell people about something important (публічно та офіційно розповідати (повідомляти, заявляти) людям про щось важливе)* провідної прагмеми, оскільки це пов'язано з публічністю та дотриманням офіційного стилю в з'ясувальному висловленні у процесі мовлення. У процесі аналізу складу та організації мікросмислів *PUBLICITY (ПУБЛІЧНІСТЬ)*, *OFFICIALITY (ОФІЦІЙНІСТЬ)*, *TELLING (РОЗПОВІДАННЯ (ПОВІДОМЛЕННЯ,*

ЗАВЛЯННЯ)) PEOPLE (ЛЮДИ) та IMPORTANCE (ВАЖЛИВІСТЬ) аналізованої прагмеми стає очевидним, що порядок їхнього розміщення і єдність надає змогу без труднощів визначити комунікативно-інтенційний смисл оголошувати; проголошувати; оприлюднювати; обнародувати. Крім того, дослідження мікросмислів уможливило виявити декларувальну інтенцію адресанта. Вона вносить в структуру поширеного висловлення декларативний характер, що нечасто трапляється в процесі комунікації:

Напр.: In the subsequent show report, I proclaimed that it was love at first sight and when I heard that a new model was in the offing which would, the company told me, prove to be their most eye-catching to date, I pestered them for weeks until they sent me one for review.

Поширеним типом висловлень з'ясувального типу є висловлення з провідною прагмемою *claim*. Вона наповнює аналізовані висловлення смислом *to say that something is true although it has not been proved and other people may not believe it* (заявляти, стверджувати правдивість чогось без доказів та віри в це інших людей). Аналіз смислового наповнення провідної прагмеми передбачає дослідження його мікросмислів SAYING (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ; ЗАВЛЯННЯ; ОГЛОШУВАННЯ), TRUTH (ПРАВДА), LACK OF EVIDENCE (ВІДСУТНІСТЬ ДОКАЗІВ), PEOPLE (ЛЮДИ), UNBELIEF (НЕВІРА). Шляхом поєднання набору виділених мікросмислів утворюється комунікативно-інтенційний смисл заявляння (стверджування). У ньому сконцентровано типовий вияв декларувальної інтенції адресанта. Отож доцільно виділяти з'ясувальні висловлення з характерною ознакою декларативності:

Напр.: We may defensively claim that it was the right thing to do at the time.

But neither can I claim that I had anything to do with it.

We sometimes claim that the merit of an English sixth-form education is that it accustoms pupils to think for themselves.

Досить специфічними є з'ясувальні висловлення з опорною прагмемою *allege*. Своєрідність аналізованих висловлень обґрунтовується приписуванням дії третій особі однини або множини та актуалізацією інтенції

в непрямих МА. Опоровій прагмемі властиве смислове навантаження (*formal to state something as a fact but without giving proof* (заявляти (стверджувати) щось як факт за відсутності доказів). Його формують головним чином мікросмисли (*FORMALITY* (ФОРМАЛЬНІСТЬ)) *STATING* (ЗАЯВЛЯННЯ (ПОВІДОМЛЕННЯ; СТВЕРДЖУВАННЯ), *FACT* (ФАКТ) і *LACK OF EVIDENCE* (ВІДСУТНІСТЬ ДОКАЗУ). З переліку мікросмислів очевидно, що аналізована прагмема наповнює структуру з'ясувального висловлення декларувальною інтенцією адресанта. У цьому випадку мовець вербалізує її з опорою на значення заявляння (стверджування) в з'ясувальних висловленнях – *декларативах*:

Напр.: The prosecution allege that the man in the Sierra were Michael O'Brien, 42, and Paul Magee, 32, from Belfast.

US authorities allege that Gen Noriega made millions in illegal profits by allowing drug trafficking to go on freely in Panama.

The government alleged that Montaner was an agent of the US Central Intelligence Agency (CIA).

Комунікативно-прагматична організованість з'ясувальних висловлень з основними прагмемами *announce*, вияв у них основних ознак висловлення переважно в структурі непрямой мови, розгалуженість – це факти загальні й обов'язкові, хоч і своєрідні. Специфіка полягає в тому, що комунікативно – прагматична основа смислонаповненості аналізованих прагмем має вузьку грань, яку наочно репрезентовано.

Під час аналізу першого смислового наповнення *to tell people something officially, especially about a decision, plans, etc.* (офіційно розповідати (повідомляти, заявляти) людям про рішення, плани, тощо) основної прагмеми *announce* вирізняється його первинна ознака – офіційність. Комунікативно-прагматично узгоджені мікросмисли *TELLING* (РОЗПОВІДАННЯ (ПОВІДОМЛЕННЯ, ЗАВЛЯННЯ)), *PEOPLE* (ЛЮДИ) та *OFFICIALITY* (ОФІЦІЙНІСТЬ) трансформуються в єдине ціле – комунікативно-інтенційний смисл *оголошувати*. У структурі цього смислу закладено декларувальну інтенцію адресанта. Її втілення в структурі

непрямої мови, актуалізованої у висловленнях з'ясувального типу, додає їм особливого *декларативного характеру*:

Напр.: Immediately after this he announced that he intended to marry her.

Before that, Hubert had announced that he wanted to qualify as a doctor.

She then announced that she wanted some cream cakes.

Bernard announced that he wished to be known as an uncle, not a grandfather.

Другому смислового навантаженню *to give information about something in a public place, especially through a loudspeaker* (надавати інформацію про щось у громадському місці, особливо з допомогою гучномовця) аналізованої прагмеми властива панівна ознака публічності. Воно наповнене мікросмислами *GIVING* (НАДАННЯ; НАВЕДЕННЯ), *INFORMATION* (ІНФОРМАЦІЯ; ВІДОМОСТІ; ДАНІ), *PUBLICITY* (ПУБЛІЧНІСТЬ), *PLACE* (МІСЦЕ) і *LOUDSPEAKER* (ГУЧНОМОВЕЦЬ). У їхній взаємодії формується комунікативно-інтенційний смисл *об'явлювання*. Аналіз мікросмислів у єдності доводить наявність *декларувальної інтенції* мовця. За таких умов зрозуміло, що адресант формулюватиме з'ясувальні висловлення – *декларативи*:

Напр.: Earlier this year, I announced that local authorities would receive aggregate external finance of £5.13 billion.

We have just announced that we will increase student support by 4 per cent.

In the Budget, we announced that we would take most family businesses out of Inheritance Tax altogether.

Третє смислове наповнення *to say something in a loud and/or serious way* (гучно та серйозно заявляти щось) стрижневої прагмеми *announce* формується поєднанням мікросмислів *SAYING* (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ; ЗАЯВЛЯННЯ; ОГолошУВАННЯ), *LOUDNESS* (ГУЧНІСТЬ) і *SERIOUSNESS* (СЕРЙОЗНІСТЬ). Воно реалізується тільки в структурі непрямої мови і характеризується вузьким (приватним) простором втілення. З урахуванням цих факторів мікросмисловий набір зумовлює формування комунікативно-інтенційного смислу *заявляння*. У цьому випадку очевидно, що актуалізується *декларувальна інтенція* мовця, за якою виділяємо комунікативно-прагматичний тип МА – *декларативів*:

Напр.: They announce that they have found the holy grail.

The Smiths announce that Johnny Marr has left the group.

She had announced that her father was Albanian.

Таким чином, незалежно від мікросмислових структур стрижневих прагмем *announce* адресант формуватиме з'ясувальні МА – декларативи. Розрізнити їхнє смислове наповнення допоможе мікроконтекст цих МА у відповідній комунікативній ситуації взаємодії.

Виразна комунікативно-прагматична специфіка з'ясувальних висловлень з основною прагмемою *insist* зумовлює особливості їхнього актомовленнєвого формування. За актомовленнєвим спрямуванням основні прагмеми є однаково скеровані, хоч і розгалужені за своїм смисловим навантаженням. Мікросмислова насиченість простежується в смисловому наповненні *to demand that something happens or that somebody agrees to do something* (вимагати якоїсь події чи чиеїсь згоди зробити щось) аналізованої прагмеми: *DEMANDING* (ВИМАГАННЯ), *HAPPENING* (ВИПАДОК, ПОДІЯ), *AGREEING* (ПОГОДЖУВАННЯ) і *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ). Тісний мікросмисловий зв'язок створює відповідні умови для формування комунікативно-інтенційного смислу *вимагання*. На підставі огляду мікросмислового складу видно, що у першому мікросмислі чітко проявляється *змушувальна інтенція* адресанта. Встановлений тип інтенції, яка втілюється в з'ясувальних висловленнях, дає змогу визначити їхню основну ознаку – *директивність*:

Напр.: I insist that the autopsy shall be completed by tomorrow night.

However, we have now insisted that there should be arm's-length inspectorates.

Друге смислове навантаження *to say firmly that something is true, especially when other people do not believe you* (наполегливо говорити (твердити, наполягати) про правдивість чогось без віри в це інших людей) основної прагмеми *insist* має таке ж комунікативно-прагматичне скерування, але інший смисл. Конкретніше аналізуємо його п'ятикомпонентний набір мікросмислів *SAYING* (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ), *FIRMNESS* (НАПОЛЕГЛИВІСТЬ), *TRUTH* (ПРАВДА), *PEOPLE* (ЛЮДИ) і *UNBELIEF* (НЕВІРА). З'ясовуємо, що їхня неподільна єдність є комунікативно-прагматичним чинником утворення комунікативно-інтенційного

смыслу *твердження, наполягання*. Аналіз мікросмислового набору дає змогу виявити прагматично вагому *змушувальну інтенцію* мовця. Головним чином це впливає на формування з'ясувальних висловлень – *директивів*:

Напр.: I can insist that she has the very best attention...

I insisted that Müller contact you at once.

That was why I insisted that you come to France.

We could even insist that there is an evolutionary transition not only of skeletal structures, but an evolution from less to more efficient body morphologies.

We should insist that industrialists give us this information as of right.

Наступна група з'ясувальних висловлень має в своїй основі опору прагмему **demand**. Її смислове наповнення *to ask for something very firmly* (*рішуче вимагати чогось*) характеризується стислістю і чіткістю. Два мікросмисли *ASKING (FOR) (ВИМАГАННЯ)*, *FIRMNESS (РІШУЧИСТЬ)* перебувають у взаємній залежності та зв'язку. Їхня двоскладова сукупність наявна в комунікативно-інтенційному смислі *вимагання*. Він передає *змушувальну інтенцію* адресанта, що є приводом для формування комунікативно-прагматичного типу з'ясувальних МА – *директивів*:

Напр.: I demand that you take me back to the others now, this minute.

I demand that you turn her away, Neil.

Смислово важливою є узагальнювальна прагмема **stress** з'ясувальних висловлень. Вона вносить смислове навантаження *to emphasize a fact, an idea, etc.* (*надавати особливого значення факту, ідеї, тощо*) в прагматику цих висловлень. В його основі лежить мікросмисл *EMPHASIZING (НАГОЛОШУВАННЯ, ПІДКРЕСЛЮВАННЯ)*, який є рушійною силою для формування комунікативно – інтенційного смислу *наголошування, підкреслювання*. Аналіз ядрового мікросмислу довів, що пояснювана прагмема є головним виразником *інфомувальної інтенції* з'ясувального висловлення – *репрезентатива*:

Напр.: We stress that these are only proposals.

We all stress that we're living in an emergency stage, not just politically but even more economically.

We stressed that their existing methods of weight control were not particularly effective.

У межах з'ясувальних висловлень підпорядковувальною є прагмема **emphasise (-ize)**. Трикомпонентний набір мікросмислів *GIVING* (НАДАННЯ; НАВЕДЕННЯ), *SPECIALNESS* (ОСОБЛИВІСТЬ), *IMPORTANCE* (ВАЖЛИВІСТЬ, ВАГОМІСТЬ; ЗНАЧЕННЯ) виділяємо в смисловому наповненні *to give special importance to something* (надавати особливого значення чомусь) головної прагмеми. Мікросмислова єдність та впорядкованість в її межах трансформується в комунікативно-інтенційний смисл *наголошування, підкреслювання*. Виділена в ньому *інформувальна інтенція* мовця втілюється в провідній прагмемі, внаслідок чого постають з'ясувальні висловлення – *репрезентативи*:

Напр.: I emphasise that juvenile crime is not the same as adult crime.

We emphasise that the figures quoted are not in any way critical.

We emphasise that the use of oxygen was uncontrolled.

Ретельного обґрунтування потребують з'ясувальні висловлення з пояснюваною прагмемою **ask**. В результаті аналізу її смислового навантаження *to tell somebody that you would like them to do something or that you would like something to happen* (прохати чи вимагати виконання якоїсь дії або здійснення якоїсь події) логічно підводимо підсумок, що досліджуване навантаження є надто деталізованим. За таких обставин виділяємо обшир мікропрагмем *TELLING* (РОЗПОВІДАННЯ (ПРОХАННЯ; ВИМАГАННЯ)), *WISH* ((МОДАЛЬНЕ ДІЄСЛОВО *WOULD* + ДІЄСЛОВО *LIKE*) (БАЖАННЯ, ПОБАЖАННЯ)), *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ) і *HAPPENING* (ВИПАДОК, ПОДІЯ). Поєднані в єдине ціле, вони набувають здатності утворювати комунікативно-інтенційний смисл *прохання; вимога*. Його аналіз підтверджує наявність *змушувальної інтенції* мовця. На цій підставі в процесі комунікативної взаємодії комунікантів формуються з'ясувальні висловлення – *директиви*:

Hanp.: We ask that you use this evening to put any questions about our industry to any of the staff here.

We ask that you support this report.

I ask that it be referred to the environment committee for consideration.

I asked that every member of the orchestra must have within himself great musicianship and great culture.

Виразна опорова прагмема **reply** синтаксично-прагматично збагачує з'ясувальні висловлення. Їй притаманне смислове наповнення *to say or write something as an answer to somebody/something* (усно чи письмово давати відповідь) в комунікативно – прагматичній структурі аналізованих висловлень. Ґрунтовний аналіз дає підстави розмежовувати мікросмисли *SAYING* (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ), *WRITING* (ПИСАННЯ) і *ANSWER* (ВІДПОВІДЬ). Ця мікросмислова тріада стає опорою для формування комунікативно-інтенційного смислу *відповідання*. У ньому легко розпізнати *інформувальну інтенцію* адресанта. Вона завжди лежить в основі з'ясувальних висловлень – *репрезентативів* з цим смислом:

Hanp.: I replied that I couldn't dance.

I replied that I wanted to do research.

We always replied that we were satisfied to live in Wallowa.

У з'ясувальному висловленні основну роль відіграє прагмема **dispute** головної її частини. Цей тип висловлень вона наповнює синтаксично упорядкованим, семантично узгодженим і смислово повним рядом мінімальних прагматичних компонентів *to question whether something is true and valid* (ставити під сумнів правдивість і дійсність чогось). У ньому розрізняють мікросмисли *QUESTIONING* (СТАВЛЕННЯ ПІД СУМНІВ), *TRUTH* (ПРАВДА) і *VALIDITY* (ДІЙСНІСТЬ, ЧИННІСТЬ, ЗАКОННІСТЬ). Їхній взаємозв'язок породжує комунікативно – интенційний смисл *ставлення під сумнів*. Його мікросмисли є основними чинниками визначення *емоційно-оцінювальної інтенції* мовця. Вона зумовлює появу з'ясувальних висловлень – *експресивів* у структурі непрямої мови:

Hanp.: No one disputes that these people have been stalwart in carrying out their duties.

No one disputes that agents of socialization were hard at work on working-class adolescents.

No-one disputes that it has been a particularly bad winter for accidents on Scotland's mountains.

До різних типів з'ясувальних висловлень долучається група цих висловлень з підпорядковувальною прагмемою **doubt**. Вона вирізняється смисловим навантаженням *to feel uncertain about something; to feel that something is not true, will probably not happen, etc.* (відчувати невпевненість у чомусь; відчувати неправдивість, неможливість здійснення чогось). Узгоджене розміщення його мікросмислових складових **FEELING** (ВІДЧУТТЯ), **UNCERTAINTY** (НЕВПЕВНЕНІСТЬ), **TRUTH** (ПРАВДА), **PROBABILITY** (МОЖЛИВІСТЬ; ЙМОВІРНІСТЬ) і **HAPPENING** (ВИПАДОК, ПОДІЯ) зумовлює їхнє втілення в комунікативно-інтенційному смислі *сумніватися, бути невпевненим, вагатися*. В ньому закладено емоційно-оцінювальну інтенцію, яка актуалізує і посилює експресивну виразність з'ясувальних висловлень:

Hanp.: I doubt that anyone will want to create and problems.

I don't doubt that it is within your ability.

I doubt that the public will pay an additional 17.5% (or maybe 20%) on printed material.

Узагальнювальна прагмема **suspect** з'ясувального висловлення має багату на компоненти мікросмислову структуру. Це засвідчує її розлоге смислове наповнення *to have an idea that something is probably true or likely to happen, especially something bad, but without having definite proof* (бездоказово думати про ймовірну правдивість або вірогідність здійснення чогось, особливо поганого). До його складу входять десятикомпонентний набір мікросмислів **HAVING** (ВОЛОДІННЯ), **IDEA** (ІДЕЯ, ДУМКА), **PROBABILITY** (ЙМОВІРНІСТЬ; МОЖЛИВІСТЬ), **TRUTH** (ПРАВДА), **LIKELIHOOD** (ВИРОГІДНІСТЬ, ЙМОВІРНІСТЬ), **HAPPENING** (ВИПАДОК, ПОДІЯ), **SPECIAL FEATURE** (ОСОБЛИВІСТЬ), **BADNESS** (ПОГАНЕ), **DEFINITENESS**

(ВИЗНАЧЕНІСТЬ; ПЕВНІСТЬ) і *PROOFLESSNESS* (БЕЗДОКАЗОВІСТЬ). Від прагматики перелічених мікросмислів істотно залежить сформований комунікативно-інтенційний смисл *здогадка (припущення); підозра*. Дослідження мікросмислового складу показало наявність у ньому *інформувальної інтенції* адресанта. Структури з'ясувальних висловлень з таким комунікативно – прагматичним змістом зараховуємо до МА – *репрезентативів*:

Напр.: I suspect that it might be administratively difficult to have a sliding scale from £45,000 to £100,000, but a levy of 0.15 per cent.

I suspect that there may be damp in the solid floor of our lounge.

Смислове наповнення *to ask for something or ask somebody to do something in a polite or formal way* (вимагати чогось чи просити когось ввічливо або формально зробити щось) передається опорною прагмемою **request**. Воно формується поєднанням мінімальних смислових складників *ASKING (FOR)* (ВИМАГАННЯ; ПРОХАННЯ), *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ), *POLITENESS* (ВВІЧЛИВІСТЬ), *FORMALITY* (ФОРМАЛЬНІСТЬ) і *WAY* (СПОСІБ). Сукупність аналізованих мікросмислів у стислій формі утворює комунікативно – интенційний смисл *вимагання; прохання*. Серед мікросмислових елементів простежується налаштування на змушувальну інтенцію мовця. У процесі комунікації зустрічаємо з'ясувальні висловлення – *директиви* в структурі непрямої мови:

Напр.: A guest requests that you accept a jewel box and a bundle of notes for safe-keeping.

The Bar requests that the Royal Commission on Criminal Justice consider the whole issue of funding legal aid defence work.

Оригінальністю відзначаються з'ясувальні висловлення з первинною прагмемою **complain**. Вона передає *емоційно-оцінювальний стан* адресанта. Її смислове навантаження *to say that you are annoyed, unhappy or not satisfied about somebody/something* (говорити про роздратування, нещастя або незадоволення кимось/чимось) містить у собі мікросмисли *SAYING* (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ), *ANNOYANCE* (РОЗДРАТУВАННЯ), *UNHAPPINESS* (НЕЩАСТЯ), *DISSATISFACTION* (НЕЗАДОВОЛЕННЯ; НЕВДОВОЛЕНІСТЬ). Виділені мікросмислові компоненти

узагальнюємо в комунікативно-інтенційному смислі *скарги*. Зважаючи на мікросмисловий склад початкової прагмеми і стан адресанта, виділяємо з'ясувальні висловленні – *експресиви* в структурі непрямой мови:

Напр.: Lord Derby complained that he had been given no warnings.

Environmental groups complain that the government is getting its advice from the pesticide industry.

Головна частина з'ясувальних висловлень містить з одного боку інформативно недостатню, а з іншого узагальнювальну прагмему **object**. Це спостерігаємо, зіставляючи її смислове наповнення *to give something as a reason for opposing something* (наводити щось як аргумент опору чомусь) і прагматику з'ясувального висловлення. Для визначення комунікативно-інтенційного смислу (*рішуче*) *заперечення* (*протестування*) серед мікросмислових складових *GIVING* (НАВЕДЕННЯ; НАДАННЯ), *REASON* (АРГУМЕНТ) й *OPPOSING* (ОПИРАННЯ) вирішальну роль відіграє остання складова. В її структурі знаходимо відтінок *емоційно – оцінювальної інтенції* мовця. Вона зумовлює формування непрямих з'ясувальних висловлень з вираженням *експресивності* комуніканта:

Напр.: The narrator objects that he has done nothing.

The far right objects that the tests encourage children to criticise traditional values.

У комунікативно-прагматичному плані з'ясувальним висловленням з провідною прагмемою **acknowledge** характерна комунікативна насаженість, що полегшує їхнє сприймання адресатом. Аналізованій прагмемі в структурі цих висловлень властиве смислове навантаження *to accept that something is true* (*визнавати правдивість чогось*). Очевидно, що помітним у ньому є узгоджений двокомпонентний ряд мікросмислів *ACCEPTING* (ПРИЙНЯТТЯ) / *TRUTH* (ПРАВДА). Мікросмислове комбінування сприяє утворенню комунікативно – інтенційного смислу *визнавати* (*допускати, приймати; впускати*). У ньому зосереджується *інформувальна інтенція* адресанта. Її прояв дає змогу виокремити комунікативно-прагматичний тип з'ясувальних МА – *репрезентативів*:

Напр.: We acknowledge that human wisdom alone is not enough for the perplexities of these days.

We acknowledge that the country has a number of social problems.

Пояснювальна прагмема **admit** в єдності з її прагмемною рамкою формують ще одну групу з'ясувальних висловлень. Оскільки головною в межах цих висловлень є аналізована прагмема, деталізовано розглядаємо її смислове наповнення *to agree, often unwillingly, that something is true (погоджуватися, часто неохоче, з правдивістю чогось)*. Аналіз дав змогу виділити тріаду мікросмислів *AGREEING (ЗГОДЖУВАННЯ; ПОГОДЖУВАННЯ), UNWILLINGNESS (НЕБАЖАННЯ) і TRUTH (ПРАВДА)*. Вони є невіддільними і злитими в комунікативно-інтенційному смислі *(неохоче) визнавати (допускати, приймати; впускати)*. У ньому відчутно переважну *інформативність* над ледь вираженою почуттєвістю мовця. Оформлювачами для цього виступають з'ясувальні висловлення, в основі яких лежить *репрезентативність*:

Напр.: I admit that Toby has been stirring things up in his newspaper.

I admit that the family wanted to keep you in the dark.

I unashamedly admit that I sometimes use this song as a form of social control.

У межах структури з'ясувальних висловлень з опорною прагмемою **confess** реалізуються два найвиразніші смислові навантаження. Перше – *to admit, especially formally or to the police, that you have done something wrong or illegal ((неохоче) визнавати, особливо формально або в поліції, щось протизаконно або нелегально зроблене)* – характеризується своєю формальністю. Його мікросмисли *ADMITTING ((НЕОХОЧЕ) ВИЗНАННЯ), SPECIAL FEATURE (ОСОБЛИВІСТЬ), FORMALITY (ФОРМАЛЬНІСТЬ), POLICE (ПОЛІЦІЯ), DOING (ВИКОНАННЯ ДІЇ), WRONGNESS (ПРОТИЗАКОННІСТЬ) та ILLEGALITY (НЕЛЕГАЛЬНІСТЬ)* піддаються комбінуванню. У результаті цього формується комунікативно-інтенційний смисл *(формально) визнавати*, який передає *інформувальну інтенцію* адресанта. Вона є підставою для зарахування аналізованих висловлень в структурі непрямої мови до комунікативно-прагматичного акту – *репрезентативів*:

Напр.: Shelley did not confess that she had driven past the Casa Madrid.

Gaselee confessed that the trauma of a winner-drought this year had rocked his confidence before the Grand National.

Друге смислове навантаження *to admit something that you feel ashamed or embarrassed about* ((неохоче) визнавати відчуття сорому або зніяковілості / збентеження)) аналізованої прагмеми відзначається суб'єктивністю. Формування комунікативно-інтенційного смислу *зінання* зумовлено об'єднанням конкретних мікросмислів *ADMITTING* ((НЕОХОЧЕ) ВИЗНАННЯ), *FEELING* (ВІДЧУТТЯ), *SHAME* (СОРОМ), *EMBARRASSEMENT* (ЗНІЯКОВІЛІСТЬ, ЗБЕНТЕЖЕННЯ) опорової прагмеми *confess*. Сфера функціонування відповідних з'ясувальних висловлень прагматично обмежена, оскільки вони уживаніші як *репрезентативи*:

Напр.: I confess that I have not the same trust in some your peers.

I confess that I ladled it out as liberally as anybody.

Групу з'ясувальних висловлень становлять синтаксично-комунікативні одиниці, утворені під впливом основної прагмеми *concede* та її прагмемної рамки. Головна прагмема наповнює мовлення адресанта смислом *to admit that something is true, logical, etc.* ((неохоче) визнавати правдивість, логічність чогось). Він є повноцінним у поєднанні мікросмислів *ADMITTING* ((НЕОХОЧЕ) ВИЗНАННЯ), *TRUTH* (ПРАВДА) і *LOGICALITY* (ЛОГІЧНІСТЬ). За стислого смислового оформлення *concede* набуває комунікативно-інтенційного смислу *визнавати* (вважати правильним, логічним тощо), *признавати*. Цей смисл виражає *інформувальну інтенцію* мовця, яка супроводжує з'ясувальне висловлення і зрозуміла з комунікативної ситуації. Визначена інтенція розкривається в комунікативно-інтенційному типі з'ясувальних МА – *репрезентативів*:

Напр.: We concede that this occurs.

I would concede that some of the guests are good and others a little disappointing.

Особливістю з'ясувального висловлення є експліцитність узагальнювальної прагмеми *promise* у його комунікативно-прагматичній структурі. Це проявляється в її смисловому навантаженні *to tell somebody that you will definitely do or not do something, or that something will definitely happen* (розповідати комусь про безумовне виконання або невиконання дії чи про беззаперечне здійснення події). Поєднання мікросмислів ядрових та периферійних сем *TELLING* ((ГОВОРІННЯ) ЗАПЕВНЕННЯ), *FUTURE* (МАЙБУТТЯ), *DEFINITENESS* (БЕЗУМОВНІСТЬ,

БЕЗЗАПЕРЕЧНІСТЬ), *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ), *NAUGHT* (НИЩО) та *HAPPENING* (ВИПАДОК, ПОДІЯ) аналізованого ілокутивного опорного предиката надає інформацію, що: 1) адресант доносить до відома адресата своє зобов'язання виконати чи не виконати що-небудь; 2) адресант запевняє адресата, що подія відбудеться. Мікросмисловий склад узагальнювальної прагмеми *promise* формує комунікативно-інтенційний смисл *обіцяння, запевнення*. Його втілення у з'ясувальне висловлення не є спонтанним актом, а результатом тиску з боку адресата. Під час аналізу комунікативно-інтенційної мікросмислової структури смислу *обіцяння* простежується вияв зобов'язувальної інтенції адресата, тобто його інтересу накласти обов'язок на адресанта виконати дію або дотримуватися певної лінії поведінки. Цей вияв дає підстави зарахувати висловлення такого типу до комунікативно-прагматичного типу МА – *комісивів*:

Напр.: I promise that I will be there on time.

I promise that I'll try never to hurt you.

I promise that my share was very much the minor one.

З'ясувальне висловлення з первинною прагмемою *pledge* характеризується формальністю. Ця ознака проявляється в розщепленні її смислового наповнення *to formally promise to give or do something* (формально обіцяти дати або виконати щось) на мінімальні мікросмислові складники *FORMALITY* (ФОРМАЛЬНІСТЬ), *PROMISING* (ОБІЦЯННЯ), *GIVING* (НАДАННЯ; НАВЕДЕННЯ) і *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ). Їхня прагматична єдність, якій властива зв'язність і смислова завершеність, увиразнює та активізує комунікативно-прагматичний смисл *обіцяння* з відтінком *урочистості та формальності*. У з'ясувальному висловленні, яке здебільшого відображено в непрякій мові, знаходить свій вияв зобов'язувальна інтенція мовця. На її основі формуються з'ясувальні висловлення – *комісиви*:

Напр.: De Gaulle pledged that, within four years of a ceasefire, the Algerian people would be consulted democratically about their future.

Clinton has pledged that putting the American economy right will be his top priority.

Interior Secretary has pledged that preserving California's desert will be the first land conservation goal of the administration.

У комунікативно-прагматичній структурі з'ясувального висловлення важливим фрагментом є головна прагмема *swear*. Вона характеризується різноплановістю смислових наповнень, які поширюються на висловлення. Перше смислове навантаження *to make a serious promise to do something* (дійсно обіцяти зробити щось) аналізованої прагмеми становить упорядковану послідовність взаємопов'язаних мікросмислів *MAKING* (СТАНОВЛЕННЯ, ТВОРЕННЯ), *SERIOUSNESS* (СЕРЙОЗНІСТЬ), *PROMISE* (ОБИЦЯНКА) і *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЙ). Сукупність останніх, прагматично поєднаних на комунікативно-прагматичному рівні, забезпечує їхню мікротематичну єдність у комунікативно-інтенційному смислі *давати слово, обітницю*. До вирізнювальної ознаки зобов'язувальної інтенції належить основний мікросмисл *PROMISE* (ОБИЦЯНКА). Цей тип інтенції проявляє себе в межах непрямого з'ясувального висловлення – *комісива*:

Напр.: Vincent had sworn that he would love her to the grave and beyond.

Друге смислове навантаження *to promise that you are telling the truth* (запевняти правдивість чогось) головної прагмеми *swear* має спільні прагматичні ознаки *PROMISING* (ЗАПЕВНЕННЯ), *TELLING* (РОЗПОВІДАННЯ) і *TRUTH* (ПРАВДА). Вони в єдності спричиняють ефект вмотивованого комунікативно-інтенційного смислу *запевняти*. Мотивацією для нього є зобов'язувальна інтенція адресанта. Він оформляє цю інтенцію в процесі комунікації з'ясувальними висловленнями у формі прямої або непрямої мови – *комісивами*:

Напр.: They swore that the forest had existed by these bounds from ancient times.

I could swear that some of them actually wanted the police to find the body.

I'd swear that none of those places had any connection with hydrogen bombs.

В основі третього смислового наповнення *to make a public or official promise, especially in court* головної прагмеми *swear* лежить низка мінімальних прагматичних складників *MAKING* (СТАНОВЛЕННЯ, ТВОРЕННЯ) / *PUBLICITY* (ПУБЛІЧНІСТЬ) / *OFFICIALITY* (ОФІЦІЙНІСТЬ) / *PROMISE* (ОБИЦЯНКА) / *ESPECIALLY* (ОСОБЛИВО) / *COURT* (СУД). Вони знаходять прагматичну гармонію в

комунікативно-інтенційному смислі *заприсягатися*. Його сприймання полегшує закладена в ньому *зобов'язувальна інтенція* учасника розмови, яку увиразнюють з'ясувальні висловлення в структурі непрямой мови – *комісиви*:

Напр.: Noel now swears that he'll never drink and drive again.

Corbett could have sworn that momentarily he glimpsed another figure, shadow-like, but fled on.

У з'ясувальних висловленнях з провідною прагмемою *guarantee* розвинулась розгалужена система їхніх різносмыслових типів. Перше смислове навантаження *to promise to do something; to promise something will happen* (*обіцяти виконати щось; обіцяти, що щось відбудеться*) аналізованої прагмеми описуємо прагматичними ознаками *PROMISING* (*ОБІЦЯННЯ*), *DOING* (*ВИКОНАННЯ ДІЇ*), *FUTURE* (*МАЙБУТТЯ*) і *HAPPENING* (*ВИПАДОК, ПОДІЯ*). Проаналізована їхня структурна організація зображує за допомогою мікросмыслових компонентів комунікативно-інтенційний смисл *гарантувати*. У ньому втілюється рушійна сила формування аналізованого висловлення — *зобов'язувальна інтенція* мовця. На її основі активізується комунікативно-прагматичний тип з'ясувального МА – *комісив*:

Напр.: I can not guarantee that there will be no more coup attempts.

За умов своєї вмотивованості, доречності та досконалості другому смислового наповненню *to be certain that something will happen* провідної прагмеми *guarantee* властива впорядкованість та комунікативно-прагматична зорієнтованість. Перелічені мікросмысли *CERTAINTY* (*УПЕВНЕНІСТЬ*) / *FUTURE* (*МАЙБУТТЯ*) / *HAPPENING* (*ВИПАДОК, ПОДІЯ*) реалізуються в комунікативно-інтенційному смислі *запевняти*. У ньому відтворюється *зобов'язувальна інтенція* адресанта. Залежно від неї мовець формує з'ясувальне висловлення – *комісив*:

Напр.: At the same time, I can guarantee that some of the unsolved questions are very important indeed.

Третє смислове навантаження *to agree to be legally responsible for something or for doing something* (*погоджуватися бути законно відповідальним за щось або за здійснення чогось*) провідної прагмеми *guarantee* характеризується формальністю. Як роз'яснювальна складова воно містить

мікрокомпоненти *AGREEING* (ЗГОДА), *LEGALITY* (ЗАКОННІСТЬ; ЛЕГАЛЬНІСТЬ), *RESPONSIBILITY* (ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ; ЗОБОВ'ЯЗАННЯ) і *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ). Вони у складі аналізованої прагмеми вирізняються комунікативно-інтенційним смислом *бути порукою*, який зорієнтований на актуалізацію зобов'язувальної інтенції комуніканта. На підставі цієї інтенції він формує комунікативно-прагматичний тип з'ясувальних МА – *комісивів*:

Напр.: We unconditionally guarantee that there will be no surcharge to your price after you book.

I personally guarantee that every man, woman and child in this gathering has fifty pounds at his or her disposal.

Невід'ємним компонентом формування комунікативно-прагматичної структури з'ясувальних висловлень є опорова прагмема **order**. Це доводить її розлоге смислове наповнення *to use your position of authority to tell somebody to do something or say that something must happen* (використовувати свій авторитет, щоб наказувати комусь робити щось, чи повелівати, що щось повинно відбутися). Шляхом його розщеплення формується широкий набір мікросмислів *USING* (ВИКОРИСТОВУВАННЯ), *POSITION* (ПОСАДА, МІСЦЕ), *AUTHORITY* (АВТОРИТЕТ), *TELLING* (НАКАЗУВАННЯ), *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ), *SAYING* (НАКАЗУВАННЯ; ПОВЕЛІННЯ), *MUST* (ПОВИННІСТЬ; НЕОБХІДНІСТЬ, ПОТРЕБА) і *HAPPENING* (ПОДІЯ, ВИПАДОК). Ядровими серед них є два мікросмисли *TELLING* (НАКАЗУВАННЯ) і *SAYING* (НАКАЗУВАННЯ; ПОВЕЛІННЯ), які визначають комунікативно-інтенційний смисл *наказувати; розпоряджатися* аналізованого висловлення. Виокремлена змущувальна інтенція є доречною для виділення з'ясувальних висловлень – *директивів* у формі непрямої мови:

Напр.: The judge ordered that Paul Spencer, 17, and Alwyn Stephenson, 16, both of Stockwell, be detained for 4 ½ years.

He ordered that Jonathan do a hundred hours unpaid community work.

He also ordered that costs be paid to the Australian Federation of Consumer Organisations on an indemnity basis.

З'ясувальні висловлення з узагальнювальною прагмемою *direct* насичені формальністю, бо утворюються у відповідних мовленнєвих ситуаціях. У смислового навантаженні *to give an official order* (надавати офіційний наказ / розпорядження) аналізованої прагмеми наявний арсенал мікросемантичних складників *GIVING* (НАДАННЯ; НАВЕДЕННЯ), *OFFICIALITY* (ОФІЦІЙНІСТЬ) і *ORDER* (НАКАЗ, РОЗПОРЯДЖЕННЯ; ІНСТРУКЦІЯ). Всі мікросемантики є активними для формування комунікативно-інтенційного смислу (офіційно) наказувати, розпоряджатися чимось. Мікросемантика *ORDER* (НАКАЗ, РОЗПОРЯДЖЕННЯ; ІНСТРУКЦІЯ) є свідченням закладеної мовцем змушувальної інтенції в аналізованому висловленні. Вона є підставою для виділення з'ясувального МА – директива:

Напр.: I direct that no part of the sum in court should be paid out to Crossman Block without a further order of the court.

Формування з'ясувальних висловлень з первинною прагмемою *dictate* ґрунтується на комунікативно-прагматичній основі та охоплює групу цих висловлень як семантично-комунікативних одиниць. Аналіз смислового наповнення *to control or influence how something happens* (контролювати чи впливати, яким способом щось відбувається) аналізованої прагмеми надає можливість дослідити її мікросемантичний склад та довести її значущість для утворення з'ясувальних висловлень. Аналіз дав змогу виділити мікросемантики *CONTROLLING* (КОНТРОЛЮВАННЯ), *INFLUENCING* (СПРЯВЛЯННЯ ВПЛИВУ) і *HAPPENING* (ВИПАДОК, ПОДІЯ). Всі мікросемантичні компоненти повністю узгоджуються в межах комунікативно-інтенційного смислу диктувати (примушувати; спонукати). Очевидно, що він є носієм змушувальної інтенції адресанта. Всі показники засвідчують добирання ним тих компонентів аналізованого висловлення, які сформулюють директиви:

Напр.: Circumstances dictated that I had to wait nearly two years.

Tradition dictates that pubs open in 5.00 in the morning.

Egyptian custom dictates that Joseph must be shaven and dressed in linen for an appearance at court.

У системі з'ясувальних висловлень значне місце займає посідає група з ключовою прагмемою *recommend*. У її смисловому навантаженні *to advise a particular course of action; to advise somebody to do something* (радити особливий спосіб дії; надавати консультації щодо виконання якоїсь дії) ядровим є мікросмисл *ADVISING* (НАДАВАТИ ПОРАДУ / КОНСУЛЬТАЦІЮ), а інші мікросмисли – периферійні *PARTICULARITY* (ОСОБЛИВІСТЬ), *COURSE* (СПОСІБ (ДІЇ)), *ACTION* (ДІЯ, ВЧИНОК) і *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ). Однак комунікативно-інтенційний смисл *радити; надавати консультацію; рекомендувати* охоплює всі його мінімальні складові. Добір учасником спілкування з'ясувального висловлення з прагмемою *recommend* засвідчує, що воно є прагматично вмотивоване його змушувальною інтенцією. На комунікативно-прагматичному рівні її активізації належним є використання з'ясувальних МА – директивів:

Напр.: We recommend that you weigh yourself each day.

I recommend that all my students listen to records at least two or three hours a day.

We recommend that you check prices with the establishment before booking.

За своєю суттю з'ясувальні висловлення з пояснювальною прагмемою *advise* характеризуються різнобічністю. Перше смислове наповнення *to tell somebody what you think they should do in a particular situation* ((наполегливо) просити виконати якусь дію в певній ситуації) деталізовано описує аналізовану прагмему. Для передавання комунікативно-інтенційного смислу *поради; консультації* ((наполегливого) прохання) в ній тісно взаємодіють мікросмисли *TELLING* ((НАПОЛЕГЛИВЕ) ПРОХАННЯ), *THOUGHT* (ДУМКА, ГАДКА), *SHOULD* (ПОВИНЕН, СЛІД), *DOING* (ВИКОНАННЯ ДІЇ), *PARTICULARITY* (ОСОБЛИВІСТЬ) і *SITUATION* (СИТУАЦІЯ). У цьому випадку активізується змушувальна інтенція адресанта, яка втілюється в директивно насиченому висловленні з'ясувального типу:

Напр.: We advise that the Garden should purchase additional portable PCs for general use as pool stock.

У другому смисловому навантаженні *to officially tell somebody something* пояснювальної прагмеми *advise* наявні два мікросмисли *OFFICIALITY*

(ОФІЦІЙНІСТЬ) і *TELLING* (РОЗПОВІДАННЯ). Стислою формою вираження є комунікативно – інтенційний смисл *повідомлення*. У ньому закладено *інформувальну інтенцію* мовця, для реалізації якої він послуговується непрямим з'ясувальним висловленням – *репрезентативом*:

Напр.: The barrister advised that Mr Ali should be separately represented.

Відсутністю прагматичної полісемії характеризуються з'ясувальні висловлення з первинною прагмемою *warn*. Визначальною особливістю її смислового наповнення *to tell somebody about something, especially something dangerous or unpleasant that is likely to happen, so that they can avoid it* (розповідати комусь про щось, особливо щось небезпечно або приkre, що вірогідно відбудеться, з метою уникнення) є розлогість його вираження. Це виразно відтворює комплекс мінімальних мікросмислових компонентів *TELLING* (РОЗПОВІДАННЯ), *ESPECIALLY* (ОСОБЛИВО), *DANGER* (НЕБЕЗПЕКА), *UNPLEASANTNESS* (НЕПРИЄМНІСТЬ; ПРИКРІСТЬ), *LIKELIHOOD* (ЙМОВІРНІСТЬ, ВИРОГІДНІСТЬ), *HAPPENING* (ВИПАДОК, ПОДІЯ), *CAN* (МОГТИ) і *AVOIDANCE* (УНИКНЕННЯ, УХИЛЕННЯ) аналізованої прагмеми. У сукупності вони формують комунікативно-інтенційний смисл *попередження, застереження*. Єдність мікросмислів дає змогу виділити в адресанта інтенцію *змушувального* характеру. За нею визначають комунікативно-прагматичний тип з'ясувального МА – *директива*:

Напр.: I must warn that you may be liable under the Trades Descriptions Act.

At the time we warned that it would not work.

Комунікативно-прагматичну класифікацію доповнюють з'ясувальні висловлення з провідною прагмемою *agree*. Деталізованим є її перше смислове навантаження *to have the same opinion as somebody; to say that you have the same opinion* (мати таку ж думку як хтось; сказати, що ти тієї ж думки). Це проявляється у виділенні мікросмислів *HAVING* (ВОЛОДІННЯ), *SAMENESS* (ОДНАКОВІСТЬ; СХОЖІСТЬ), *OPINION* (ДУМКА, ПОГЛЯД) і *SAYING* (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ), які повністю укомплектовують мікросмислову структуру аналізованої прагмеми. Завершеність процесу мікросмислової комплементациї засвідчує лаконічний комунікативно-інтенційний смисл *бути однакової думки*,

сходиться в поглядах. На основі аналізу мікросемантичної структури виділяємо в ньому *емоційно-оцінювальну* інтенцію мовця. Визначений тип інтенції задає в процесі комунікації відповідний комунікативно-прагматичний тип з'ясувального МА – *експресив*:

Напр.: We agreed that the prime minister had now definitely lost the coming election.

We were agreed that of all the billeting areas, Bedford would probably be our choice.

We agreed that the piano should not be put in our part of the attic.

Ця особливість властива другому семантичному наповненню *to say 'yes'*; *to say that you will do what somebody wants or that you will allow something to happen* (сказати 'так' (підтвердити; згодитися); сказати, що ти робитимеш те, що хтось бажає, чи, що ти дозволиш, щоб щось відбулося) провідної прагмеми *agree*. Це доводить багатоконпонентний набір мікросемантичних SAYING (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ), YES (ПІДТВЕРДЖЕННЯ; ЗГОДА), FUTURE (МАЙБУТТЯ), DOING (ВИКОНАННЯ ДІЇ), WANTING (ХОТІННЯ, БАЖАННЯ), ALLOWING (ДОЗВОЛЯННЯ) і HAPPENING (ВИПАДОК, ПОДІЯ). Цей широкий діапазон мінімальних семантичних складових дає точне окреслення комунікативно-інтенційного смислу *згоджуватися*. На підставі його ґрунтовного аналізу визначаємо, що цей смисл зумовлено інтенцією адресанта з *емоційно-оцінювальним* забарвленням. З урахуванням цієї інтенції виділяємо з'ясувальне висловлення – *експресив*:

Напр.: In the end my parents agreed that I could go up for one year instead of being at the Royal College of Music.

Комунікативно-прагматична узагальнювальна прагмема **confirm** бере участь у формуванні комунікативно-інтенційного смислу *схвалювання* в межах мікроконтексту з'ясувального висловлення. Шляхом застосування інтенційного аналізу до її семантичного навантаження *to state or show that something is definitely true or correct, especially by providing evidence* (констатовувати або підтверджувати, що щось є безумовно істинним чи правильним, особливо на основі доказу) розкладаємо досліджуваний комунікативно-інтенційний смисл на ядрові STATING (КОНСТАТУВАННЯ), SHOWING (ПІДТВЕРДЖУВАННЯ), DEFINITENESS (БЕЗУМОВНІСТЬ), TRUTH (ПРАВДА) і CORRECTNESS (ПРАВИЛЬНІСТЬ) та периферійні ESPECIALLY

(ОСОБЛИВО), PROVIDING (НАДАВАННЯ) і EVIDENCE (ДОКАЗ) семи. Зчеплення аналізованих мікросмислів узагальнювальної прагмеми *confirm* в комунікативно-прагматичній структурі з'ясувального висловлення сприяє вираженню адресантом його позитивного ставлення до дії та поведінки адресата. У комунікативно-інтенційному смислі *схвалення*, актуалізованому через узагальнювальну прагмему в з'ясувальному висловленні, відкладається вияв *емоційно-оцінювальної інтенції* адресанта. На підставі цього вияву зараховуємо з'ясувальне висловлення з комунікативно-інтенційним смислом *схвалення* до комунікативно-прагматичного акту – *експресивів*:

Напр.: I can confirm that it was an excellent Commonwealth conference.

I can also confirm that the site shown for the station car park extension is acceptable.

I can confirm that there are no spare rooms in the whole of this city.

У процесі комунікації співрозмовники для актуалізації комунікативно-інтенційного смислу *заперечення* обирають з'ясувальне висловлення з опорною прагмемою *deny*. Досить просте, але водночас чітке її смислове наповнення *to say that something is not true* (сказати про неправдивість чогось) формується завдяки взаємодії мікросмислів SAYING (ГОВОРІННЯ, ПРОМОВЛЯННЯ), BEING (БУТТЯ, ІСНУВАННЯ) і TRUTH (ПРАВДА). Їхній взаємний зв'язок і погоджена дія в межах з'ясувального висловлення засвідчують негативну реакцію адресанта на прагматичну ситуацію комунікації. У комунікативно-інтенційному смислі *заперечення* опорної прагмеми простежуємо апеляцію до думки адресата з метою донести *емоційно-оцінювальну інтенцію* адресанта. З опорою на неї виділяємо *експресивність* у з'ясувальних висловленнях з комунікативно-інтенційним смислом *заперечення*:

Напр.: I deny that any such authority exists.

It cannot be denied that we need more resources to improve the quality of life of very frail older people.

Висновки до розділу 4

Аналіз комунікативно-прагматичної структури з'ясувального висловлення в англійській мові як інтенціональної мовленнєвої дії дав змогу сформулювати такі висновки:

1. Формування прагматики об'єкта дослідження дає змогу виділити такі основні твердження:

а) ілокутивний опорний предикат (прагмема) є провідною у визначенні прагматики з'ясувального висловлення;

б) мікросмисли ядрових сем ілокутивного опорного предиката формують комунікативно-інтенційний смисл адресанта;

в) мікросмисловий склад ілокутивного опорного предиката надає інформацію про комунікативно-прагматичну спрямованість з'ясувального висловлення;

г) у структурі комунікативно-інтенційного смислу аналізованого ілокутивного опорного предиката відкладається вияв інформувальної, зобов'язувальної, змушувальної, емоційно-оцінювальної або декларувальної інтенції адресанта;

2. У дослідженні комунікативно-прагматичної організації з'ясувального висловлення встановлено опорні прагмеми, властиві їм ознаки і відповідні комунікативно-інтенційні смисли:

а) Опорні прагмеми *acknowledge, admit, advise, appreciate, assume, comment, concede, conclude, confess, consider, emphasise (-ize), expect, explain, forget, gather, guess, imagine, know, learn, mention, observe, realise (-ize), reason, recall, reckon, recognise (-ize), reflect, remark, remember, repeat, reply, say, see, speculate, stress, suppose, suspect, tell, think, understand*, які висловлюють **репрезентативність**, формують такі комунікативно-інтенційні смисли: (неохоче, формальне) визнання (допускання, приймання; впускання; вважання правильним, логічним тощо), (усне, письмове) зауваження, бачення, вважання, виправдання (пояснювання), висновок, відповідання, вказування, гадання, говоріння, дізнавання, довідування,

догадування, дотримання думки, думання, з'ясування, забування, звертання уваги, (примічання), згадування, здогадка (припущення), зізнання, знання (поінформованість, обізнаність; розуміння; усвідомлення), зрозуміння, коментування, міркування, наведення на думку, наголошування, намір, натякання, обізнаність, ознайомленість, очікування, пам'ятання, підказування, підкреслювання, підозра, підраховування, підсумовування, повідомлення, повторювання, поінформованість, помічання, пояснювання (тлумачення), пригадування, призначання, припускання, роз'яснювання (вичерпне пояснення своєї думки про щось), роздумування, розмірковування, розповідання, розуміння (про випадок, подію; роботу, функціонування чогось; важливість, вагомість чогось), свідчення, промовляння, складання думки, стверджування, тлумачення, усвідомлення (про чийсь поведінку), уявлення, чекання.

б) **Експресивність** формується опорними прагмемами *assert, agree, believe, complain, confirm, deny, dispute, doubt, know, object, say, think*, в яких закладено такі комунікативно-інтенційні смисли: (рішуче) заперечення (протестування), невпевненість, наявність однакової думки, вагання, вважання, віра, думання, задоволення чи невдоволення, заперечення, згоджування, відсутність усталеної думки про що-небудь, погляду на щось, очікування, прийняття чогось, примирення з чимось, розуміння, промовляння, скарга, сподівання, ставлення під сумнів, сумнів, схвалення, наближення в поглядах, тверде переконання в чомусь, уявлення, цілковите переконання у своїй правоті та істиності сказаного.

в) **Директивність** є характерною рисою опорних прагмем *advise, argue, ask, demand, dictate, direct, hint, imply, insist, observe, order, propose, recommend, remember, request, see, suggest, teach, tell, warn* з такими комунікативно-інтенційними смислами: вимагання, відговорювання (відмовляння), внесення пропозиції, диктування (примушування; спонукування), запам'ятовування, застереження, зауваження, консультування ((наполегливе) прохання), наведення на думку, навчання, (офіційне) наказування, наполягання, натякання,

переконування, пересвідчування, підказування, повчання, попередження, порада, пропонування, прохання, рекомендування, розпорядження чимось, твердження.

г) Декларативи формують опоріві прагмеми *allege, announce, assert, claim, declare, proclaim, state*, які є носіями таких комунікативно-інтенційних смислів: *(формальне усне або письмове) заявляння (повідомлення; ствердження), обнародування, оголошування (визнання), оприлюднювання, проголошування (визнання).*

г) Ознаками **комісивності** сповнені опоріві прагмеми *guarantee, pledge, promise, swear* з такими комунікативно-інтенційними смислами: *бути порукою, гарантувати, давати слово, давати обітницю, запевняти, записягатися, обіцяти (з відтінком урочистості, формальності).*

3. Тип інтенції мовця та мовленнєва ситуація визначають комунікативно-прагматичний тип МА – репрезентативи (41,59 %), експресиви (32,48 %), директиви (21,52 %), декларативи (4,06 %) або комісиви (0,35%).

Основні положення розділу 4 викладено в публікації авторки: [300].

ВИСНОВКИ

У дослідженні здійснено комплексний аналіз англійського складнопідрядного речення з підрядним з'ясування як багатоаспектної одиниці, яка має три рівні організації: лексико-граматичний, семантичний та комунікативно-прагматичний.

Комплексний підхід до аналізу об'єкта дослідження забезпечує повноту його розгляду у всіх модусах вияву мови. Перший рівень аналізу (лексико-граматичний) дає змогу визначити з'ясувальне підрядне речення як синтаксичну (статичну, конструктивну) одиницю, пов'язану здебільшого з'ясувальним підрядним сполучним засобом з головною частиною складнопідрядного речення. Другий рівень (семантичний) забезпечує розгляд з'ясувального висловлення як мовленнєвої одиниці, у побудові якої бере участь лексичне наповнення з'ясовуваного опорного предиката його головної частини та з'ясувальної підрядної частини. На третьому рівні (комунікативно-прагматичному) з'ясувальне висловлення втілюється в мовленнєвий акт, який аналізуємо як комунікативно-прагматичну одиницю мовленнєвої діяльності, що спрямована на реалізацію інтенції з'ясування у комунікативній ситуації взаємодії.

На основі проаналізованих поглядів вітчизняних та зарубіжних лінгвістів комунікативну інтенцію розглядаємо у „широкому” значенні як комунікативно-прагматичну категорію, яка відображає суб'єктивний чинник в міжособистісному спілкуванні. У „вузькому” значенні витлумачуємо досліджуване поняття як суб'єктивну настанову змісту висловлення, скеровану на ініціювання комунікативного процесу та управління мовленнєвими діями шляхом добору засобів мовного коду, ходів, стратегій і тактик спілкування в комунікативній ситуації взаємодії. У комунікативній ситуації адресант реалізує інформувальну, зобов'язувальну, змушувальну, декларувальну або емоційно-оцінювальну інтенцію у виборі відповідного ілокутивного опорного предиката для головної частини з'ясувального висловлення. Інтенція адресанта як важливий компонент комунікативно-прагматичної структури об'єкта дослідження здійснює вагомий

вплив на формування значень з'ясувальних висловлень і мотивує такі типи мовленнєвих актів: репрезентативи, комісиви, директиви, декларативи та експресиви.

Для аналізу складнопідрядного речення з підрядним з'ясуванням потрібно у комплексі враховувати лексико-граматичний, семантичний та комунікативно-прагматичний рівні його організації, які впорядковані ієрархічно.

Аналіз об'єкта дослідження в англійській мові на лексико-граматичному рівні доводить, що для аналізованих речень продуктивною є постпозиція підрядної частини (структурна схема: $(\text{ПО}_1 \leftrightarrow \text{ПСЗ} \rightarrow \text{ПО}_2)$). Прислівний підрядний зв'язок при з'ясовуваному опорному предикаті головної частини об'єкта дослідження є передбачуваним та обов'язковим. Специфіку підпорядкування однієї з частин складнопідрядного речення з підрядним з'ясуванням окреслюють сполучники підрядності та сполучні слова. Дослідження синтаксичної структури об'єкта дослідження засвідчує, що виділення опорного предиката з правобічною об'єктною валентністю як основного елемента побудови складнопідрядного речення є достатнім для проведення дослідження на наступному рівні.

У семантичній організації англійського з'ясувального висловлення бере участь лексичне наповнення з'ясовуваного опорного предиката його головної частини та з'ясувальної підрядної частини. Ретельний аналіз семантики головної та підрядної частин об'єкта дослідження засвідчив: а) предикатна лексема зі значенням розумової діяльності, яка функціонує в головній частині з'ясувального висловлення, є опорною для визначення загальної семантики об'єкта дослідження; б) семна структура опорного предиката надає інформацію про семантичну скерованість підрядної частини з'ясувального висловлення.

Аналіз комунікативно-прагматичної структури англійського з'ясувального висловлення як інтенціональної мовленнєвої дії в ситуації спілкування виявив: а) ілокутивний опорний предикат (опорова прагмема) головної частини об'єкта дослідження є основним у визначенні прагматики з'ясувального висловлення; б) мікросмисли ядрових сем ілокутивного опорного предиката формують

комунікативно-інтенційний смисл адресанта; в) мікросмисловий склад (прагмемна структура) ілокутивного опорного предиката надає інформацію про комунікативно-прагматичну спрямованість з'ясувального висловлення; г) в структурі комунікативно-інтенційного смислу аналізованого ілокутивного опорного предиката відкладається вияв інформувальної, зобов'язувальної, змушувальної, декларувальної або емоційно-оцінювальної інтенції адресанта; д) тип інтенції мовця та ситуація, за якої здійснюється її вербальна реалізація, визначають комунікативно-прагматичний тип мовленнєвих актів – репрезентатив, комісив, директив, декларатив або експресив.

На кожному рівні розгляду складнопідрядного речення з підрядним з'ясуванням в англійській мові центральним компонентом є: а) на лексико-граматичному рівні — предикат головної частини з'ясувального складнопідрядного речення; б) на семантичному рівні — з'ясовуваний опорний предикат головної частини з'ясувального висловлення; в) на комунікативно-прагматичному рівні — ілокутивний з'ясовуваний опорний предикат головної частини з'ясувального висловлення в мовленнєвому акті.

Аналізуючи об'єкт дослідження на різних рівнях його реалізації – лексико-граматичному, семантичному та комунікативно-прагматичному, – виявляємо системний зв'язок у межах його ключового компонента. Складниками ілокутивного з'ясовуваного опорного предиката головної частини англійського з'ясувального висловлення у відповідному мовленнєвому акті є ілокутивна сема (комунікативно-прагматичний рівень) та локутивна сема: пропозиційна та фонетична семи (семантичний та лексико-граматичний рівні). Семний склад та семна організація ілокутивного опорного предиката головної частини об'єкта дослідження дає можливість встановити комунікативно-прагматичну скерованість розгорнутої частини з'ясувального висловлення в мовленнєвому акті. Ілокутивний опорний предикат головної частини аналізованого висловлення є основним компонентом з'ясувального висловлення, реалізованого в мовленнєвому акті.

З огляду на практичні результати третього і четвертого розділів дисертаційної праці досліджено семантичну структуру / прагмемну (прагматичну) структуру 75 предикативних одиниць / прагмем головної частини цього висловлення / мовленнєвого акту: *accept, acknowledge, admit, advise, agree, allege, announce, appreciate, argue, ask, assert, assume, believe, claim, comment, complain, concede, conclude, confess, confirm, consider, declare, demand, deny, dictate, direct, dispute, doubt, emphasise (-ize), expect, explain, forget, gather, guarantee, guess, hint, imagine, imply, insist, know, learn, mention, object, observe, order, pledge, proclaim, promise, propose, realise (-ize), reason, recall, reckon, recognise (-ize), recommend, reflect, remark, remember, repeat, reply, request, say, see, speculate, state, stress, suggest, suppose, suspect, swear, teach, tell, think, understand, warn.*

Науковий опис засвідчує, що перша група „*Thinking and remembering*” налічує 44 семантичні компоненти (див. Додаток А) у семній структурі 18 предикативних одиниць, а саме: *think, reason, consider, reflect, speculate, assume, suppose, guess, reckon, imagine, conclude, gather, believe, accept, expect, remember, recall, forget.* У цій групі підраховано, що серед 49 687 висловлень з BNC виділені з’ясувальні висловлення вживаються 15 664 рази. Встановлено їхнє кількісне співвідношення, відповідно до якого висловлення з’ясувального типу з опоровими предикативними одиницями *think* (4033 – 25,75%), *believe* (3929 – 25,08%) і *remember* (1744 – 11,13%) є частотніші порівняно з іншими висловленнями з’ясувального типу досліджуваної групи.

Друга група „*Knowing and learning*” містить 39 семантичних складових (див. Додаток В) у компонентній організації 8 предикативних одиниць, а саме: *know, recognise (-ize), understand, realise (-ize), appreciate, see, learn, teach.* Аналіз 35 806 висловлень з BNC засвідчив вживання серед них 6 173 висловлень з’ясувального типу. За кількісним співвідношенням встановлено, що найчастотнішими є з’ясувальні висловлення з опоровими предикативними одиницями *know* (2687 – 43,53%), *see* (1256 – 20,35%), *realize (-ize)* (722 – 11,69%) і *recognize (-ise)* (626 – 10,14%).

У третій групі „*Communicating, mainly by speaking and talking*” до тематичної групи розумової діяльності належать 49 предикативних одиниць головної частини висловлення з’ясувального типу: *say, tell, remark, comment, observe, state, declare, assert, proclaim, claim, allege, announce, repeat, insist, demand, stress, emphasise (-ize), explain, argue, suggest, propose, hint, imply, mention, ask, reply, dispute, doubt, suspect, request, complain, object, acknowledge, admit, confess, concede, promise, pledge, swear, guarantee, order, direct, dictate, recommend, advise, warn, agree, confirm, deny*.

У семній організації предикативних одиниць цих висловлень виділено 124 семантичні складники (див. Додаток Г). Ці з’ясувальні висловлення вживаються 17 251 раз в межах 106 530 висловлень з BNC. До найчастотніших належать висловлення цього типу з опоровими предикативними одиницями *say* (4568 – 26,48%), *suggest* (2536 – 14,7%), *argue* (1969 – 11,41%) та *agree* (1143 – 6,62%).

Опорові прагмеми *acknowledge, admit, advise, appreciate, assume, comment, concede, conclude, confess, consider, emphasise (-ize), expect, explain, forget, gather, guess, imagine, know, learn, mention, observe, realise (-ize), reason, recall, reckon, recognise (-ize), reflect, remark, remember, repeat, reply, say, see, speculate, stress, suppose, suspect, tell, think, understand*, які висловлюють **репрезентативність**, формують такі комунікативно-інтенційні смисли: (неохоче, формальне) визнання (допускання, приймання; впускання; вважання правильним, логічним тощо), (усне, письмове) зауважування, бачення, вважання, виправдання (пояснювання), висновок, відповідання, вказування, гадання, говоріння, дізнавання, довідування, здогадування, дотримання думки, думання, з’ясовування, забування, звертання уваги, (примічання), згадування, здогадка (припущення), зізнання, знання (поінформованість, обізнаність; розуміння; усвідомлення), зрозуміння, коментування, міркування, наведення на думку, наголошування, намір, натякання, обізнаність, ознайомленість, очікування, пам’ятання, підказування, підкреслювання, підозра, підраховування, підсумовування, повідомлення, повторювання, поінформованість, помічання, пояснювання (тлумачення), пригадування, призначання, припущання, роз’яснювання (вичерпне пояснення своєї

думки про щось), роздумування, розмірковування, розповідання, розуміння (про випадок, подію; роботу, функціонування чогось; важливість, вагомість чогось), свідчення, промовляння, складання думки, стверджування, тлумачення, усвідомлення (про чіюсь поведінку), уявлення, чекання.

Експресивність формується опоровими прагмемами *accept, agree, believe, complain, confirm, deny, dispute, doubt, know, object, say, think*, в яких закладено такі комунікативно-інтенційні смисли: (рішуче) заперечення (протестування), невпевненість, наявність однакової думки, вагання, вважання, віра, думання, задоволення чи невдоволення, заперечення, згоджування, відсутність усталеної думки про що-небудь, погляду на щось, очікування, прийняття чогось, примирення з чимось, розуміння, промовляння, скарга, сподівання, ставлення під сумнів, сумнів, схвалення, наближення в поглядах, тверде переконання в чомусь, уявлення, цілковите переконання у своїй правоті та істиності сказаного.

Директивність є характерною рисою опорових прагмем *advise, argue, ask, demand, dictate, direct, hint, imply, insist, observe, order, propose, recommend, remember, request, see, suggest, teach, tell, warn* з такими комунікативно-інтенційними смислами: вимагання, відговорювання (відмовляння), внесення пропозиції, диктування (примушування; спонукування), запам'ятовування, застереження, зауваження, консультиування ((наполегливе) прохання), наведення на думку, навчання, (офіційне) наказування, наполягання, натякання, переконування, пересвідчування, підказування, повчання, попередження, порада, пропонування, прохання, рекомендування, розпорядження чимось, твердження.

До **декларативів** зараховуємо опорові прагмеми *allege, announce, assert, claim, declare, proclaim, state*, які є носіями таких комунікативно-інтенційних смислів: (формальне усне або письмове) заявляння (повідомлення; стверджування), обнародування, оголошування (визнання), оприлюднювання, проголошування (визнання).

Ознаками **комісивності** сповнені опорові прагмеми *guarantee, pledge, promise, swear* з такими комунікативно-інтенційними смислами: бути порукою,

гарантувати, давати слово, давати обітницю, запевняти, запрягатися, обіцяти (з відтінком урочистості, формальності).

З'ясувальні висловлення функціонують як мовленнєві дії різних типів. Вони призначені для реалізації репрезентативів (41,59 %), експресивів (32,48 %), директивів (21,52 %), декларативів (4,06 %) і комісивів (0,35 %).

У дослідженні теоретично обґрунтовано взаємозалежність компонентів складнопідрядного речення з підрядним з'ясування на різних рівнях його реалізації та взаємозумовленість семантичного та прагматичного рівнів моделювання комунікативної ситуації.

Проведене дослідження орієнтує мовознавців на подальший розгляд складнопідрядного речення з іншими типами підрядних та на матеріалі різних мов. Комплексний трирівневий підхід до вивчення об'єкта дослідження та випрацювана методика його аналізу має потенціал для дослідження проблем із лексикології, лексикографії, теоретичної граматики, комунікативної лінгвістики та лінгвістичної прагматики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адмони В. Г. Введение в синтаксис современного немецкого языка / В. Г. Адмони. – М.: Изд-во лит. на иностр. яз., 1955. – 391 с.
2. Акимова Г. Н. Новое в синтаксисе современного русского языка / Г. Н. Акимова. – М.: Высш. школа, 1990. – 168 с.
3. Акимова М. И. Опорные слова в структуре сложноподчиненного предложения: состав и функционирование: дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.01 „Русский язык” / Акимова Марина Ивановна. – Липецк, 2002. – 169 с.
4. Алефиренко Н. Ф. Современные проблемы науки о языке / Н. Ф. Алефиренко. – М.: Флинта, 2005. – 416 с.
5. Алефиренко Н. Ф. Спорные проблемы семантики: [монография] / Н. Ф. Алефиренко. – М.: Гнозис, 2005. – 326 с.
6. Алимуратов О. А. К вопросу о природе глобального смысла, возможностях моделирования его структуры и закономерностях его актуализации в дискурсе / О. А. Алимуратов // Дискурс, концепт, жанр: [коллективная монография] / отв. ред. М. Ю. Олешков. – Нижний Тагил: РТГСПА, 2009. – С. 36 – 49.
7. Андрейчук Н. І. Життєвий світ англійця кінця XV – початку XVII століть у вимірі інституційного дискурсу (лінгвосеміотичний аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол наук: спец. 10.02.04 „Германські мови” / Н. І. Андруйчук. – Одеса, 2013. – 36 с.
8. Андрейчук Н. І. Семіотика лінгвокультурного простору Англії кінця XV – початку XVII століття: монографія [Текст] / Н. І. Андрейчук. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2011. – 280 с.
9. Анипкина Л. Н. Оценочные высказывания в прагматическом аспекте / Л. Н. Анипкина // Филологические науки. – М., 2000. – № 2. – С. 58 – 65.
10. Антонова А. В. Средства выражения промиссивной интенции в английском языке / А. В. Антонова. – Оренбург: ИПК ГОУ ОГУ, 2007. – 119 с.

11. Апресян Ю. Д. Трансформационный метод / Ю. Д. Апресян // Лингвистический энциклопедический словарь / Под ред. В. Н. Ярцевой. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – Режим доступа: <http://tapemark.narod.ru/les/519d.html>.
12. Апресян Ю. Д. Экспериментальное исследование семантики русского глагола / Ю. Д. Апресян. – М.: Наука, 1967. – 251 с.
13. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл / Н. Д. Арутюнова. – М.: Наука, 1976. – 383 с.
14. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – Москва: Сов. энцикл., 1966. – 608 с.
15. Бабайцева В. В. Современный русский язык: Синтаксис. Пунктуация / В. В. Бабайцева, Л. Ю. Максимов – М.: Просвещение, 1981. – Ч. 3. – 256 с.
16. Бархударов Л. С. Грамматика английского языка. Учебник для институтов и факультетов иностранных языков / Л. С. Бархударов, Д. А. Штелинг. – [Изд. 4-е, испр.]. – М.: Высшая школа, 1973. – 424 с.
17. Бархударов Л. С. К проблеме структуры сложного предложения / Л. С. Бархударов, Г. В. Колшанский // Профессору Моск. ун-та академику В. В. Виноградову. Сб. статей по языкознанию. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1958. – С. 40 – 53.
18. Бархударов Л. С. Проблема предложения в трактовке различных грамматических направлений / Л. С. Бархударов // Вопросы языкознания. – М.: Изд-во “Наука”, 1976. – №3. – С. 90 – 99.
19. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної прагматики : [підручник] / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр „Академія”, 2011. – 304 с.
20. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики: [монографія] / Ф. С. Бацевич. – Львів: ПАІС, 2010. – 336 с.
21. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: [підручник] / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр „Академія”, 2004. – 344 с.

22. Бацевич Ф. С. Смысл: сущность і сфери вияву в мові / Ф. С. Бацевич // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів, 2004. – Вип. 34. – Ч. I. – С. 346 – 353.
23. Белошапкова В. А. Сложное предложение в современном русском языке / В. А. Белошапкова. – М.: Просвещение, 1967. – 160 с.
24. Белошапкова В. А. Современный русский язык: синтаксис / В. А. Белошапкова, А. Е. Брызгунова, Е. А. Земская и др.; под ред. В. А. Белошапкова. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М.: Высшая школа, 1989. – 800 с.
25. Белошапкова В. А. Современный русский язык. Синтаксис / В. А. Белошапкова. – М.: Высшая школа, 1977. – 248 с.
26. Беляева М. А. Грамматика английского языка / М. А. Беляева. – [7-е изд., испр.]. – М.: Высшая школа, 1984. – 319 с.
27. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют игры [Текст] / Э. Берн. – М., 1988. – 399 с.
28. Бехта І. А. Дискурс наратора в англomовній прозі / І. А. Бехта. – К. : Грамота, 2004. – 304 с.
29. Биренбаум Я. Г. Сложноподчинённое предложение в современном английском языке / Я. Г. Биренбаум. – Челябинск, 1981. – 131 с.
30. Блох М. Я. Теоретическая грамматика английского языка / М. Я. Блох. – М.: Высшая школа, 1983. – 383 с.
31. Богдан В. В. Синтактика, семантика, прагматика англomовних приєднувальних конструкцій і складних речень з підрядним зв'язком: [монографія] / В. В. Богдан. – Донецьк: “ЛАНДОН-ХХІ”, 2011. – 263 с.
32. Богданов В. В. Моделирование семантики предложения / В. В. Богданов // Прикладное языкознание. – СПб., 1996. – С. 161 – 200.
33. Богданов В. В. О перспективах изучения семантики предложения / В. В. Богданов // Синтаксическая семантика и прагматика. – Калинин, 1982. – С. 22 – 38.

34. Богородицкий В. А. Общий курс русской грамматики / В. А. Богородицкий. – М., Л.: Соцэкгиз, 1935. – 354 с.
35. Бондарко А. В. Основы функциональной грамматики. Языковая интерпретация идеи времени: [монография] / А. В. Бондарко. – СПб.: Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1999. – 260 с.
36. Булаховський Л. А. Українська мова / Л. А. Булаховський // Вибр. праці: в 5 т. – К.: Наук. думка, 1977. – Т 2. – 632 с.
37. Буслаев Ф. И. Историческая грамматика русского языка / Ф. И. Буслаев. – М.: Учпедгиз, 1959. – 624 с.
38. Валгина Н. С. Синтаксис современного русского языка / Н. С. Валгина. – М.: Высш. школа, 1991. – 432 с.
39. Валгина Н. С. Современный русский язык: Синтаксис: [учебник] / Н. С. Валгина. – [4-е изд., испр.]. – М.: Высш. шк., 2003. – 416 с.
40. Василенко И. В. Семантика и прагматика предложений с глаголами кинесической коммуникации (на материале английского языка): автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 „Германские языки” / И. В. Василенко. – К., 1979. – 24 с.
41. Васильев Л. М. Семантические модели предложения / Л. М. Васильев // Исследования по семантике. – Уфа, 1976. – С. 126 – 127.
42. Васильев Л. М. Современная лингвистическая семантика / Л. М. Васильев. – М.: Высшая школа, 1990. – 176 с.
43. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков / А. Вежбицкая. – М.: Языки русской культуры, 1999. – Вып. XXII. – 780 с.
44. Вербицкий О. Є. Складне речення / О. Є. Вербицкий // Курс сучасної української літературної мови: в 2 т. / за ред. Л. А. Булаховського. – К., 1951. – Т. 2. – С. 142 – 359.
45. Виноградов В. В. Избранные труды. Исследования по русской грамматике / В. В. Виноградов. – М.: Наука, 1975. – 560 с.

46. Виноградов В. В. Основные вопросы синтаксиса предложения (на материале русского языка) / В. В. Виноградов // Избранные труды. Исследования по русской грамматике. – М., 1975. – С. 254 – 294.
47. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис / І. Р. Вихованець. – К.: Либідь, 1993. – 368 с.
48. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови: [монографія] / І. Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1992. – 224 с.
49. Вихованець І. Р. Семантико-синтаксична структура речення / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – К.: Наукова думка, 1982. – 219 с.
50. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська. – Київ: Пульсари, 2004. – 398 с.
51. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский // Психология развития человека. – М.: Изд-во Смысл; Эксмо, 2005. – С. 664 – 1019.
52. Гак В. Г. Высказывание и ситуация / В. Г. Гак // Проблемы структурной лингвистики. – М.: Наука, 1973. – С. 349 – 372.
53. Гак В. Г. Отображение сокровенного смысла / В. Г. Гак // Сокровенные смыслы: Слово. Текст. Культура: сб. статей в честь Н. Д. Арутюновой / отв. ред. Ю. Д. Апресян. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – С. 489 – 496.
54. Галактионова И. В. Библиография работ В. А. Белошапковой / И. В. Галактионова, Т. В. Шмелева // Синтаксис: изучение и преподавание. Сборник работ учеников В. А. Белошапковой [ред. Галактионова И. В.]. – М.: Диалог-МГУ, 1997. – С. 5 – 13.
55. Гладров В. Функциональный анализ сложноподчиненного предложения / В. Гладров // Коммуникативно-смысловые параметры грамматики и текста. – Москва: Эдиторал УРСС, 2002. – С. 254 – 267.

56. Глазова С. М. Пояснювальньо-ототожнювальні конструкції в українській мові: семантика, граматики, прагматика: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 „Українська мова” / Світлана Миколаївна Глазова. – Х., 2005. – 219 с.
57. Гнатковська О. М. Комунікативні інтенції „Я–висловлень” у сучасному англomовному дискурсі: лінгвокогнітивний та прагматичний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 „Германські мови” / О. М. Гнатковська. – Чернівці: Рута, 2009. – 20 с.
58. Грайс Г. П. Значение говорящего, значение предложения и значение слова / Г. П. Грайс; пер. с англ. Г. Е. Крейдлина // Философия языка / ред.-сост. Дж. Р. Сёрль. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – С. 75 – 98.
59. Грайс Г. П. Логика и речевое общение: [пер. с англ.] / Г. П. Грайс // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1985. – Вып.16. Лингвистическая прагматика. – С. 217 – 237.
60. Грамматика современного русского литературного языка. – М.: Наука, 1970. – 767 с.
61. Греч Н. И. Практическая русская грамматика / Н. И. Греч. – Санктпетербургъ: Типография Императорска Санктпербургскаго Воспитательнаго Дома, 1827. – 578 с. – Режим доступу: http://imwerden.de/pdf/grech_prakticheskaya_russka-ya_grammatika_1827.pdf.
62. Греч Н. И. Чтения о русском языке / Н. И. Греч. – СПб., 1840. – Ч.2. – 336 с.
63. Грищенко А. А. Проблемы структуры сложного предложения / А. А. Грищенко // Мовознавство. – К., 1987. – № 4. – С. 75 – 76.
64. Гуйванюк Н. В. Семантична структура тексту / Н. В. Гуйванюк, О. С. Гнатчук, М. В. Нечипорук. – Чернівці: Рута, 1999. – 336 с.
65. Гулыга Е. В. Автосемантия и синсемантия как признаки смысловой структуры слова // Научн. докл. высш. шк. Филолог. науки. – М., 1967. – № 2. – С. 62 – 72.

66. Гулыга Е. В. О семантике предложения / Е. В. Гулыга // Теоретические проблемы синтаксиса современных индоевропейских языков. – Л.: Наука, 1975. – С. 21 – 29.
67. Гулыга Е. В. Теория сложноподчиненного предложения в современном немецком языке [монография] / Е. В. Гулыга. – М.: Издательство „Высшая школа”, 1971. – 206 с.
68. Гумбольдт В. фон. Язык и философия культуры / В. фон Гумбольдт. – М.: Прогресс, 1985. – 462 с.
69. Гусев С. С. Логика: [учебник] / С. С. Гусев, Э. Ф. Караваев, Г. В. Карпов; под. ред. А. И. Мигунова, И. Б. Микиртумова, Б. И. Федорова. – М.: Проспект, 2011. – 680 с.
70. Данеш Ф. Проблематика уровней с точки зрения структуры высказывания и системы языковых средств / Ф. Данеш, К. Гаузенблас // Единицы разных уровней грамматического строя языка и их взаимодействие [Доклады симпозиума 18 – 22 апреля 1967 г.] / под. ред. В. Н. Ярцевой и Н. Ю. Шведовой. – М.: Наука, 1969. – С. 7 – 20.
71. Доценко О. Л. Модальність у вираженні об’єктно-з’ясувальних відношень: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 „Українська мова” / Олена Леонідівна Доценко. – К., 2000. – 235 с.
72. Дридзе Т. М. Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации [Текст]: Проблемы семиосоциологии / Т. М. Дридзе. – М.: Наука, 1984. – 268 с.
73. Дудик П. С. Синтаксис української мови / П. С. Дудик, Л. В. Прокопчук. – К.: Академія, 2010. – 384 с.
74. Дьячкова Н. А. Включенный предикат как обязательный компонент семантической модели предложения / Н. А. Дьячкова // Известия Уральского государственного университета. – 2002. – № 24. – С. 238 – 245.
75. Жигadlo В. Н. Современный английский язык: теоретический курс грамматики / В. Н. Жигadlo, В. П. Иванова, Л. Л. Иофик. – М.: Изд-во лит-ры на иностр. языках, 1956. – 349 с.

76. Загнітко А. П. Принципи формальної і смислової організації складного речення / А. П. Загнітко // Нариси досліджень у галузі гуманітарних наук в педвузі. – Горлівка: ГДППМ, 1997. – Вип.3. – С. 239 – 247.
77. Загнітко А. П. Теорія сучасного синтаксису: [монографія] / А. П. Загнітко. – [вид. 2-ге, випр. і доп.]. – Донецьк: ДонНУ, 2007, 294 с.
78. Залозний П. Ф. Початкова граматики української мови / П. Ф. Залозний. – Київ: Вид-во ім. Самоненка, 1918. – 63 с.
79. Золотова Г. А. Очерк функционального синтаксиса русского языка [монография] / Г. А. Золотова. – [2-е изд., испр.]. – М.: Ком-Книга, 2005. – 352 с.
80. Ильиш Б. А. Строй современного английского языка: учебник для пед. вузов / Б. А. Ильиш. – [2-е изд.] – М.: Просвещение, 1971. – 366 с.
81. Івченко М. П. Сучасна українська літературна мова / М. П. Івченко. – К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1965. – 504 с.
82. Карамішева І. Д. Структурні та функціональні особливості вторинної предикації в сучасній англійській мові (ДОСВІД ФОРМАЛЬНО-ГРАМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол наук: спец. 10.02.04 „Германські мови” / І. Д. Карамішева. – К.: Київський національний лінгвістичний ун-т, 2005. – 19 с.
83. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови: [навчальний посібник] / М. У. Каранська. – Київ : НМК ВО, 1992. – 400 с.
84. Карасик В. И. Языковой круг. Личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – М.: Гнозис, 2004. – 390 с.
85. Кибрик А. Е. Лингвистические предпосылки моделирования языковой деятельности / А. Е. Кибрик // Моделирование языковой деятельности в интеллектуальных системах [А. Е. Кибрик, А. С. Нариньяни (ред.)]. – М.: Наука, 1987. – С. 33 – 52.
86. Киселева Л. Я. Вопросы теории речевого воздействия / Л. Я. Киселева. – Л., 1978. – 236 с.

87. Кобозева И. М. К распознаванию интенционального компонента смысла высказывания: [теоретические предпосылки] / И. М. Кобозева // Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии: Тр. междунар. конф. Диалог'2003 / под. ред. И. М. Кобозевой, Н. И. Лауфер, В. П. Селегея. – М.: Наука, 2003. – С. 267 – 271.
88. Кобрина Н. А. Грамматика английского языка. Синтаксис / Н. А. Кобрина, Е. А. Корнеева, М. И. Оссовская, К. А. Гузеева. – М.: Просвещение, 1986. – 160 с.
89. Ковбаско Ю. Г. Структура, семантика, прагматика розділового запитання: синхронно-діахронний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол наук: спец. 10.02.04 „Германські мови” / Ю. Г. Ковбаско. – К., 2011. – 20 с.
90. Кодухов В. И. Сложное предложение как семантическая структура / В. И. Кодухов // Переходность в системе сложного предложения современного русского языка. – Казань, 1982. – С. 17 – 24.
91. Колосова Т. А. Семантические отношения в сложных предложениях / Т. А. Колосова // Филологические науки. – М., 1972. – № 5. – С. 61 – 74.
92. Колшанський Г. В. Контекстна семантика / Г. В. Колшанський. – М.: Наука, 1980. – 218 с.
93. Корсаков А. К. Теоретические основы современной английской грамматики / А. К. Корсаков, А. А. Корсаков. – Киев: Высшая школа; Одесса: ВМВ, 2013. – Ч. 1. Синтаксис. – 344 с.
94. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мови / І. В. Корунець. – К., 1995. – 629 с.
95. Кравченко Н. К. Интерактивное, жанровое и концептуальное моделирование международно-правового дискурса / Н. К. Кравченко. – К.: Реферат, 2006. – 320 с.
96. Кронгауз М. А. Семантика / М. А. Кронгауз. – М.: Рос. гос. гуманитар. ун-т, 2001. – 399 с.

97. Крючков С. Е. Современный русский язык. Синтаксис сложного предложения / С. Е. Крючков, Л. Ю. Максимов. – М.: Просвещение, 1977. – 192 с.
98. Кубрякова Е. С. Начальные этапы становления когнитивизма: лингвистика – психология – когнитивная наука / Е. С. Кубрякова // Вопросы языкознания. – М.: Изд-во “Наука”. – 1994. – №4. – С. 34 – 47.
99. Кубрякова Е. С. Семантика производного слова / Е. С. Кубрякова // Аспекты семантических исследований. – М.: Наука, 1980. – С. 81 – 155.
100. Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови. Синтаксис / Б. М. Кулик. – К.: Радянська школа, 1965. – Ч.2. – 284 с.
101. Лайонз Дж. Лингвистическая семантика: Введение: [пер. с англ.] / Дж. Лайонз; пер. В. В. Морозова и И. Б. Шатуновского; под общ. ред. И. Б. Шатуновского. – М.: Языки славянской культуры 2003. – 400 с.
102. Лаптева О. А. Русский разговорный синтаксис / О. А. Лаптева. – М.: Наука, 1976. – 397 с.
103. Левицкий Ю. А. Параметры текстообразования / Ю. А. Левицкий // Теория текста: лингвистический и стилистический аспекты. – Екатеринбург, 1992. – С. 39 – 50.
104. Левицкий Ю. А. Теоретическая грамматика современного английского языка / Ю. А. Левицкий. – Пермь: Изд-во Перм. ун-та, 2004. – 156 с.
105. Ломтев Т. П. Общее и русское языкознание / Т. П. Ломтев. – М., 1976. – 384 с.
106. Ломтев Т. П. Структура предложения в современном русском языке / под. ред. Н. Д. Арутюновой. – М.: Наука, 1979. – 198 с.
107. Ляшенко О. Л. Рідкісні видання граматики української мови в зібранні університетської бібліотеки / О. Л. Ляшенко // Вісник ОНУ. Сер.: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2012. – Вип. 2 (8). – Т. 17. – С. 73 – 85.

108. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / М. Л. Макаров. – М.: ИТДГК „Гнозис”, 2003. – 280 с.
109. МакКоли Дж. Д. О месте семантики в грамматике языка / Джеймс Д. МакКоли // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1981. – Вып. 10. Лингвистическая семантика. – С. 235 – 301.
110. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики / А. П. Мартинюк. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 196 с.
111. Марченко Т. В. Семантика й прагматика неповних речень в українській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол наук: спец. 10.02.01 „Українська мова” / Т. В. Марченко. – Луганськ, 2007. – 20 с.
112. Медведева Е. И. Некоторые особенности семантической организации текста / Е. И. Медведева // Семантическое взаимодействие языковых единиц различных уровней. – Л.: Изд-во Ленингр. гос. пед. ин-т А. И. Герцена, 1985. – С. 51 – 58.
113. Мельничук О. С. Розвиток структури слов'янського речення / О. С. Мельничук. – К.: Наукова думка, 1966. – 323 с.
114. Мещанинов И. И. Структура предложения: [монография] [Электронный ресурс] / Мещанинов И. И. – М. - Л.: Изд. Академии наук СССР, 1963. – Режим доступа: <http://www.2.unil.ch/slav/ling/textes/MESCHANINOV63/1.html>.
115. Морозова І. Б. Парадигматичний аналіз структури і семантики елементарних комунікативних одиниць у світлі гештальт-теорії в сучасній англійській мові: [монографія] / І. Б. Морозова. – Одеса: Друкарський дім, 2009. – 384 с.
116. Москальская О. И. Грамматика текста / О. И. Москальская. – М.: Высш. школа, 1981. – 183 с.
117. Мухин А. М. Функциональный синтаксис / А. М. Мухин. – СПб.: „Наука”, 1999. – 184 с.

118. Никитин М. В. Курс лингвистической семантики: [учебное пособие] / М. В. Никитин. – [2-е изд., испр. и доп.]. – СПб.: СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И.Герцена, 2007. – 819 с.
119. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения / М. В. Никитин. – М.: Высшая школа, 1988. – 168 с.
120. Новиков А. И. Семантика текста и ее формализация / А. И. Новиков. – М.: Наука, 1983. – 215 с.
121. Новиков Л. А. Семантика русского языка / Л. А. Новиков. – М.: Наука, 1982. – 272 с.
122. Образцова О. М. Лінійна організація висловлення в англійській, російській та українській мовах: [монографія] / О. М. Образцова. – Харків: БУРУН КНИГА, 2012. – 384 с.
123. Овсяннико-Куликовський Д. Н. Синтаксис русского языка / Д. Н. Овсяннико-Куликовський. – СПб., 1912. – 312 с.
124. Одарчук Н. А. Семантика та прагматика висловлень відмови в англомовному художньому дискурсі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол наук: спец. 10.02.04 „Германські мови” / Н. А. Одарчук. – К., 2004. – 20 с.
125. Олійник Е. В. Семантика та прагматика з’ясувальних складнопідрядних речень / Е. В. Олійник. – Донецьк: Юго-Восток, 2010. – 136 с.
126. Орехов В. В. Функціонально-комунікативні вияви складнопідрядних речень прислівного типу: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 „Українська мова” / Валерій Володимирович Орехов. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – 178 с.
127. Осадца М. Грамматика русского языка / М. Осадца. – Л., 1862. – 287 с.
128. Падучева Е. В. Актуализация предложения в составе речевого акта / Е. В. Падучева // Формальное представление лингвистической информации. – Новосибирск: Наука, 1982. – С. 38 – 63.
129. Падучева Е. В. Динамические модели в семантике лексики / Е. В. Падучева. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 607 с.

130. Перебийніс В. І. Статистичні методи для лінгвістів / В. І. Перебийніс. – Вінниця: Нова книга, 2002. – 171 с.
131. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении / А. М. Пешковский. – М.: Учпедгиз, 1956. – 511 с.
132. Пономарьова Л. В. Семантико-граматичні типи власне прислівних складнопідрядних речень: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 „Українська мова”/ Людмила Васильевна Пономарьова. – Дніпропетровськ, 2002. – 198 с.
133. Поповський А. М. Залозний Петро Федорович / А. М. Поповський //Українська мова. Енциклопедія / [редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. (співголови), Зяблюк М.П, та ін.]. – К.: “Укр. Енцикл.”, 2000. – С. 177.
134. Поспелов Н. С. О различиях в структуре сложноподчиненного предложения / Н. С. Поспелов // Исследования по синтаксису русского литературного языка. – М.: АН СССР, 1956. – С. 136 – 142.
135. Поспелов Н. С. Сложноподчиненное предложение и его структурные типы / Н. С. Поспелов // Вопросы языкознания. – М.: Изд-во „Наука”. – 1959. – № 2. – С. 19 – 27.
136. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Г. Г. Почепцов. – М.: „Рефл-бук”; К.: „Ваклер”, 2006. – 656 с.
137. Почепцов О. Г. Основы прагматического описания предложения: [монография] / О. Г. Почепцов. – Киев: Вища школа, 1986. – 116 с.
138. Распопов И. П. Очерки по теории синтаксиса / И. П. Распопов. – Воронеж, 1973. – 220 с.
139. Реферовская Е. А. Синтаксис современного французского языка (сложное предложение) / Е. А. Реферовская. – Л.: Наука, 1983. – 216 с.
140. Романишин Н. І. Структурні, семантичні та комунікативно-прагматичні особливості інтрасуб'єктних мовленнєвих актів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / Н. І. Романишин. – Л., 2003. – 22 с.

141. Русская грамматика: в 2 т. / Н. Ю. Шведова (гл. ред.). – Т. 2. Синтаксис. – М.: Наука, 1980. – 709 с.
142. Савченко А. Л. Конструктивні особливості прислівних складнопідрядних речень з'ясувального типу: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.02 „Російська мова” / А. Л. Савченко. – Дніпропетровськ, 1999. – 14 с.
143. Селиверстова О. Н. Об объекте лингвистической семантики и адекватности ее описания / О. Н. Селиверстова // Принципы и методы семантических исследований. – М.: Наука, 1976. – С. 119 – 146.
144. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації / О. О. Селіванова. – Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю. А., 2011. – 350 с.
145. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
146. Серль Дж. Классификация иллокутивных актов / Дж. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1986. – Вып. 17. – С. 170 – 194.
147. Сімович В. І. Українське мовознавство: [розвідки й статті] / В. І. Сімович; упор. Ю. Шевельов. – Оттава: Оттавський ун-т, 1981. – 451 с.
148. Скалкин В. Л. Основы обучения устной иноязычной речи / В. Л. Скалкин. – М.: Русский язык, 1981. – 248 с.
149. Слинько І. І. Синтаксис сучасної української мови / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К.: Вища школа, 1994. – 659 с.
150. Слюсарева Н. А. Проблемы функционального синтаксиса современного английского языка [монография] / Н. А. Слюсарева. – М.: Наука, 1981. – 206 с.
151. Смирницкий А. И. Синтаксис английского языка / А. И. Смирницкий. – М.: Изд-во лит-ры на иностр. языках, 1957. – 286 с.
152. Современная американская лингвистика: фундаментальные направления / Под. ред А. А. Кибрика и др. – М.: Едиториал УРСС, 2002. – 480 с.

153. Старикова Е. Н. Семантические аспекты предложения (на материале английского языка) / Е. Н. Старикова // Вопросы Языковой структуры. – К.: Изд-во Киевск. гос. ун-та, 1976. – С. 149 – 152.
154. Стародумова Е. А. Синтаксис современного русского языка / А. Е. Стародумова. – Владивосток: Изд-во Дальневосточного университета, 2005. – 142 с.
155. Стасів М. В. З'ясувальне підрядне речення як об'єкт вивчення в різних українських, російських та англійських граматичних школах / М. В. Стасів // Слов'янський збірник: збірник наукових праць. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – Вип. 17. – Ч.2. – С. 587 – 592.
156. Стасів М. В. З'ясувальне речення як об'єкт дослідження у мовознавстві / М. В. Стасів // Людина. Комп'ютер. Комунікація: збірник наукових праць. – Львів: Видавництво Національного університету „Львівська політехніка”, 2013. – С. 188 – 193.
157. Стасів М. В. З'ясувальне речення як об'єкт дослідження в сучасному мовознавстві / М. В. Стасів // Наукові записки. Серія „Філологічна”. – Острог: Видавництво Національного університету „Острозька академія”, 2013. – Вип. 35. – С. 367 – 369.
158. Стасів М. В. З'ясувальне складнопідрядне речення в англійській мові: рівні аналізу / М. В. Стасів // Нова філологія [збірник наукових праць]. – Запоріжжя: ЗНУ, 2014. – № 60. – С. 160 – 165.
159. Стасів М. В. Комунікативна інтенція англійських з'ясувальних висловлень / М. В. Стасів // Науковий вісник. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Дрогобич: Видавництво Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2014. – № 1. – С. 88 – 94.
160. Стасів М. В. Семантична організація з'ясувальних висловлень з опорними семантично-синтаксичними одиницями інтелектуальної діяльності в англійській мові / М. В. Стасів // Типологія та функції мовних одиниць [наук.

- журн.] / [редкол.: Н. М. Костусяк (гол. ред. та ін.)]. – Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. – № 1 (3). – С. 222 – 232.
161. Стасів М. В. Семантична структура з'ясувального висловлення в сучасній англійській мові / М. В. Стасів // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: Видавець Лисенко В. Ф., 2015. – Вип. 138. – С. 238 – 243.
162. Степаненко М. І. Семантична і формально-граматична структура речень із просторовими поширювачами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д - ра філол. наук: спец. 10.02.01 „Українська мова” / М. І. Степаненко. – К., 2004. – 40 с.
163. Степанов Ю. С. Имена, предикаты, предложения (семиологическая грамматика) / Под ред. д-ра филол. наук Ю. Н. Караулова. – [Изд. 3-е, стереотипное]. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 360 с.
164. Стернин И. А. Практическая риторика [текст] / И. А. Стернин. – М.: Академия, 2003. – 272 с.
165. Стросон П. Ф. Намерение и конвенция в речевых актах / П. Ф. Стросон // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1986. – Вып. XVII. – С. 130 – 150.
166. Стуколова Г. П. Структурно-смысловое устройство предложений с глаголами говорения: автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.01 „Русский язык” /С. Г. Петровна. – Воронеж, 1997. – 18 с.
167. Сусов И. П. Коммуникативно-прагматическая лингвистика и ее единицы / И. П. Сусов // Прагматика и семантика синтаксических единиц. – Калинин: Калининский государственный университет, 1984. – С. 3 – 12.
168. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика / И. П. Сусов. – Винница: Нова Книга, 2009. – 272 с.
169. Сусов И. П. О двух путях исследования содержания текста / И. П. Сусов // Значение и смысл речевых образований. – Калинин: Калининск. гос. ун-т, 1979. – С. 90 – 103.

170. Сусов И. П. Прагматическая структура высказывания / И. П. Сусов // Языковое общение и его единицы. – Калинин, 1986. – С. 7 – 11.
171. Тарновецька Л. О. Мовознавча спадщина В. Сімовича і сучасність [Електронний ресурс] / Л. О. Тарновецька. – Режим доступу: kulturamovny.univ.kiev.ua.
172. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса: [пер. с фр.] / Л. Теньер; редкол.: Г. В. Степанов (пред.) и др.; вступ. ст. и общ. ред. В. Г. Гака. – М.: Прогресс, 1988. – 656 с.
173. Тимченко Є. К. Українська грамматика / Є. К. Тимченко. – К.: Криниця, 1918. – 142 с.
174. Тондл. Л. Проблемы семантики / Л. Тондл. – М.: Прогресс, 1975. – 480 с.
175. Торсуева И. Г. Интенция и смысл высказывания / И. Г. Торсуева. – М.: Наука, 1979. – 112 с.
176. Уфимцева А. А. Семантика слова / А. А. Уфимцева // Аспекты семантических исследований. – Москва: Наука, 1980. – С. 5 – 80.
177. Федорова Л. Л. Типология речевого воздействия и его место в структуре общения / Л. Л. Федорова // Вопросы языкознания. – М.: Изд-во „Наука”. – 1991. – № 6. – С. 46 – 50.
178. Фёрс Дж. Р. Техника семантики / Дж. Р. Фёрс // Новое в лингвистике. – М., 1962. – Вып. 2. – С. 72 – 97.
179. Формановская Н. И. Речевое взаимодействие: коммуникация и прагматика / Н. И. Формановская. – М.: Издательство „ИКАР”, 2007. – 480 с.
180. Фортунатов П. Ф. Избранные труды / П. Ф. Фортунатов. – М: Учпедгиз, 1956. – Т. 1. – 450 с.
181. Христіанінова Р. О. Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові: [монографія] / Р. О. Христіанінова. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – 368 с.
182. Чередниченко І. Г. Складнопідрядні речення в сучасній українській мові / І. Г. Чередниченко. – Чернівці: Вид-во ЧДУ, 1959. – 134 с.

183. Чесноков П. В. Семантическая структура предложения: [сборник] / П. В. Чесноков // Семантическая структура предложения / Северо-Кавказский научный центр высшей школы; [отв. ред. Г. В. Валимова]. – Ростов-на-Дону: Издательство Ростовского университета, 1978. – С. 3 – 20.
184. Шабат-Савка С. Т. Дискурс як релевантний спосіб втілення комунікативних інтенцій / С. Т. Шабат-Савка // *Studia Linguistica*. – К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2011. – Вип.5. – С. 451 – 457.
185. Шабат-Савка С. Т. Комунікативна інтенція у світлі теорії актуального членування речення / С. Т. Шабат-Савка // *Слов'янський збірник: [зб. наук. праць]*. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – Вип. 17. – Ч. 2. – С. 592 – 599.
186. Шапиро А. Б. Очерки по синтаксису русских народных говоров: строение предложения / А. Б. Шапиро. – М.: Изд-во АН СССР, 1953. – 317 с.
187. Шатуновский И. Б. Семантика предложения и нерелевантные слова / И. Б. Шатуновский. – М., 1996. – 404 с.
188. Шахматов А. А. Синтаксис русского языка / А. А. Шахматов. – М.: Эдиториал УРСС, 2001. – 624 с.
189. Шведова Н. Ю. Активные процессы в современном русском синтаксисе / Н. Ю. Шведова. – М.: Просвещение, 1966. – 145 с.
190. Шведова Н. Ю. О соотношении грамматической и синтаксической структуры предложения / Н. Ю. Шведова // VII Международный съезд славистов. Славянское языкознание. Доклады советской делегации. – М., 1973. – С. 458 – 483.
191. Шведова Н. Ю. Простое предложение / Н. Ю. Шведова // *Грамматика современного русского литературного языка*. – М., 1970. – С. 541 – 595.

192. Шевченко И. С. Историческая динамика прагматики предложения: английское вопросительное предложение 16-20 вв.: [монография] / И. С. Шевченко. – Харьков: Константа, 1998. – 168 с.
193. Шишкина И. П. Семантическое взаимодействие языковых единиц различных уровней. – Л.: Лениградский гос. пед. ин-т им. А. И. Герцена, 1985. – С. 119 – 124.
194. Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики (на материале рус. яз.) / Д. Н. Шмелев. – М.: Наука, 1973. – 278 с.
195. Шмелева Т. В. Коммуникативный вес пропозиции / Т. В. Шмелева // Вестник Московского университета. Сер. 9. Филология. – М., 2013. – № 5. – С. 189 – 198.
196. Шмелева Т. В. Семантический синтаксис: [текст лекций] / Т. В. Шмелева. – Красноярск, 1988. – 54 с.
197. Шувалова С. А. Смысловые отношения в сложном предложении и способы их выражения / под. ред. В. А. Белошапковой. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1990. – 159 с.
198. Щеулин В. В. Сложноподчиненные предложения, их структурно-семантические и функциональные свойства в аспекте понятия синтаксического поля / В. В. Щеулин // Избранные труды по языкознанию : в 10 т. – Липецк : ЛГПУ, 2004. – Т. 3. Проблемы сложноподчиненного предложения. Ученые-слависты. – 231 с.
199. Электронное издание „Библиотеки украинской литературы”: выпуск, посвященный 150-й годовщине со дня рождения А. А. Шахматова [Электронный ресурс] / [Сост. В. Г. Крикуненко. – М., 2014. – Режим доступа: <http://www.mosbul.ru/dig/2014.06%20shahmatov.pdf>.
200. Эрвин – Трипп С. М. Язык. Тема. Слушатель. Анализ взаимодействия / С. М. Эрвин - Трипп // Новое в зарубежной лингвистике. – 1975. – Вып. 7. – С. 336 – 369.

201. Юрчишин Т. В. Речення узагальненого змісту: структурно-семантичний і комунікативно-прагматичний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / Т. В. Юрчишин. – Х., 2008. – 20 с.
202. Юшина Т. С. Структурно-пресупозиційні висловлення в англомовному дискурсі: семантика і прагматика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / Т. С. Юшина. – Х., 2014. – 20 с.
203. Якобсон Р. О. Речевая коммуникация; Язык в отношении к другим системам коммуникации / Р. О. Якобсон // Избранные работы. – М.: Прогресс, 1985. – 342 с.
204. Aarts B. English Syntax and Argumentation / Bas Aarts. – [3^d edition]. – Basingstoke: PALGRAVE MACMILLAN, 2008. – 368 p.
205. Adger D. Core Syntax: A Minimalist Approach / David Adger. – Oxford: Oxford University Press, 2003. – 440 p.
206. Allan K. Linguistic meaning / Keith Allan. – London: Routledge & Kegan Paul, 1986. – Vol. 1 – 452 p.
207. Allan K. Linguistic meaning / Keith Allan. – London: Routledge & Kegan Paul, 1986. – Vol. 2 – 348 p.
208. Alston W. P. Illocutionary Acts and Sentence Meaning / William P. Alston. – Ithaca: Cornell University Press, 2000. – 237 p.
209. Austin J. L. How to do things with words / John L. Austin. – Oxford: Clarendon Press, 1962. – 166 p.
210. Bach K. Linguistic Communication and Speech Acts / Kent Bach, Robert M. Harnish. – Cambridge, Mass.: Harper, 1980. – 327 p.
211. Baker C. L. English Syntax / Carl L. Baker. – Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1995. – 655 p.
212. Bates E. From First Words to Grammar: Individual differences and dissociable mechanisms / E. Bates, I. Bretherton, L. Snyder. – Cambridge: Cambridge University Press, 1988. – 337 p.

213. Bates E. Processing Complex Sentences: A Cross-linguistic Study / Elizabeth Bates // LANGUAGE AND COGNITIVE PROCESSES. – N.Y.: Thompson Reuters, 1999. – Vol. 14, № 1. – P.69 – 123.
214. Bäuerle R. Semantics from different points of view / Rainer Bäuerle, Urs Egli, Armin von Stechow. – Berlin: Springer-Verlag, 1979. – 418 p.
215. Berk L. M. English Syntax: From Word to Discourse / Lynn M. Berk. – New York: Oxford University Press, 1999. – 336 p.
216. Biber D. Longman Grammar of Spoken and Written English / D. Biber, S. Johansson, G. Leech, S. Conrad, E. Finegan. – Harlow: Pearson Education Limited, 1999. – 1204 p.
217. Borsley R. D. Syntactic Theory: A Unified Approach / Robert D. Borsley // Language Learning. – London: Edward Arnold, 1992. – Vol. 42, № 2. – 279 – 286p.
218. Bratman M. Intention, Plans and Practical Reasoning / Michael Bratman – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1987. – 212 p.
219. Bretherton I. Symbolic Play: The Development of Social Understanding / Inge Bretherton. – New York: Academic Press, 1984. – 375 p.
220. British National Corpus - XML Edition: XAIRA version 1.23 [Electronic resource]. – Published by OUCS on behalf of the BNC Consortium. – (14 GB). – Oxford, 2007. – 2 DVD. – Requirements: Windows 2000/XP/Vista: DVD-ROM.
221. Burton-Roberts N. Analysing Sentences An Introduction to English Syntax. / Noel Burton-Roberts. – New York: Routledge, 2013. – 279 p.
222. Bußmann H. Lexikon der Sprachwissenschaft / H. Bußmann – Stuttgart: Kröner, 2002. – 783 S.
223. Cappelen H. W. Insensitive Semantics: A Defence of Semantic Minimalism and Speech Act Pluralism / Herman W. Cappelen, Ernie R. Lepore. – [1st ed.]. – Oxford: Wiley-Blackwell, 2005. – 232 p.
224. Carnap R. Meaning and Necessity: a Study in Semantics and Modal Logic / R. Carnap. – Chicago: The University Chicago Press, 1956. – 231 p.
225. Carnie A. Syntax / Andrew Carnie. – Oxford: Blackwells, 2001. – 383 p.

226. Carston R. *Thoughts and Utterances: The Pragmatics of Explicit Communication* / Robyn Carston. – Oxford: Blackwell, 2002. – 418 p.
227. Chomsky N. *Aspects of the Theory of Syntax* / Noam Chomsky – US: The MIT Press, 1969. – 251 p.
228. Chomsky N. *Some Methodological Remarks on Generative Grammar* / Noam Chomsky // *Word*, 1961. – Vol. 17. – P. 219 – 236.
229. Chomsky N. *Studies on Semantics in Generative Grammar* / Noam Chomsky // *Janua Linguarum. Series Minor.* – Birmingham AL: Walter de Gruyter, 1996. – Vol. 107. – 207 p.
230. Chomsky N. *Syntactic structures* / Noam Chomsky. – The Hague: Mouton and Co., 2002. – 117 p.
231. Chomsky. N. *A Transformational Approach to Syntax* / Noam Chomsky // *The Structure of Language.* Englewood Cliffs. – N. J., 1964. – P. 384 – 389.
232. Comrie B. S. *Form and function in explaining language universals* / Bernard S. Comrie // *Explanations for language universals.* – B.: Mouton, 1984. – P. 87 – 103.
233. Crystal D. *An Encyclopedic Dictionary of Language and Languages* / D. Crystal. – Oxford: Blackwell, 1992. – 428 p.
234. Culicover P. W *Principles and Parameters: An Introduction to Syntactic Theory* / Peter W. Culicover. – Oxford: Oxford University Press, 1997. – 444 p.
235. Daneš F. *A three-level approach to syntax* / František Daneš // *Travaux linguistiques de Prague.* – Prague, 1964. – Vol. 1. – P. 225 – 240.
236. Davidson D. *Semantics of natural language* / Donald Davidson, Graham Harman. – [2^d ed.]. – Berlin; Heidelberg: Springer-Verlag GmbH, 1972. – 770 p.
237. Davis P. *English Structure in Focus Book Two.* / Polly Davis. – N. Y.: Newbury House Publishers, 1989. – 524 p.
238. Diessel H. *The Acquisition of Complex Sentences* [Cambridge Studies in Linguistics 105] / Holger Diessel. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – 226 p.

239. Dik S. C. Some basic principles of functional grammar / Simon C. Dik // Proc. of the XIIIth International Congress of Linguists. – Tokyo, 1983. – P. 74 – 88.
240. Dixon R. M. W. A new Approach to English grammar on semantic principles / Robert M. W. Dixon. – Oxford: Oxford Univ. Press, 1991. – 398 p.
241. Fodor J. D. Semantics: Theories of meaning in generative grammar / Janet D. Fodor. – Harvard: Harvard University Press, 1980. – 236 p.
242. Ford C. E. Grammar in Interaction: Adverbial Clauses in American English Conversation / Cecilia E. Ford. – Cambridge: Cambridge University Press, 1993. – 184 p.
243. Frawley W. Linguistic semantics / William Frawley. – [1st ed.]. – Routledge, 1992. – 544 p.
244. Fries Ch. C. The Structure of English / Charles C. Fries. – Berlingame: Harcourt, Brace & World Inc., 1952. – 304 p.
245. Givon T. Functionalism and Grammar / Thomas Givon. – Amsterdam: Benjamins, 1995. – 486 p.
246. Goldberg A. E. Constructions at Work: The Nature of Generalization in Language / Adele E. Goldberg. – Oxford: Oxford University Press, 2006. – 290 p.
247. Green G. M. The function of form and the form of function / George M. Green // CLS., 1974. – Vol. 10. – P. 186 – 197.
248. Grice H. P. Meaning / Herbert P. Grice // Philosophical Review. – US.: Duke University Press, 1957. – № 66. – P. 377 – 388.
249. Groot A. W. Structural linguistics and syntactic laws / Albert W. Groot // Word. – 1949. – № 1. – P. 1 – 5.
250. Guy G. R. Form and function in linguistic variation / Gregory R. Guy // Towards a social science of language: papers in honor of William Labov. – A., Ph.: Benjamins, 1996. – Vol. 1. Variation and change in language society. – P. 221 – 252.
251. Haegeman L. English Grammar: A Generative Perspective / Liliane Haegeman, Jacqueline Gueron. – Oxford: Blackwells, 1999. – 686 p.

252. Haegeman L. Introduction to Government and Binding Theory / Liliane Haegeman. – Oxford: Blackwells, 1994. – 725 p.
253. Hajičová E. Meaning of the Sentence in its Semantic and Pragmatic Aspects / Eva Hajičová, Jarmila Panevová, Petr Sgall; ed. by Jacob Mey. – Dordrecht: Reidel, 1986. – 339 p.
254. Haugh M., Jaszczolt K. Speaker intentions and intentionality / Michael Haugh, Katarzyna Jaszczolt // The Cambridge Handbook of Pragmatics. – United Kingdom: Cambridge University Press, 2012. – P. 87 – 112.
255. Heim I. Semantics in generative grammar / Irene Heim, Angelika Kratzer. – [1st ed.]. – Wiley-Blackwell, 1998. – 334 p.
256. Heusinger K. von. Information Structure and the Partition of Sentence Meaning / Klaus von Heusinger // Prague Linguistic Circle Papers / [ed. by Eva Hajičová, Tomáš Hoskovec, Petr Sgall et al.]. – Amsterdam; Philadelphia: Benjamins, 2002 – Vol. 4. Form, Meaning and Function. – P. 275– 305.
257. Hill A. A. Introduction to Linguistic Structures (From Sound to Sentence in English) / Archibald A. Hill. – N.Y.: Harcourt, Brace & Company, 1958. – 496 p.
258. Hoffmann L. Deutsche Syntax. Ansichten und Aussichten / Ludger Hoffmann. – Berlin; New York: de Gruyter, 1992. – 613 S.
259. Hornby A. S. Oxford advanced learner's dictionary of current English / Albert S. Hornby; edited by Sally Wehmeier. – Oxford: Oxford University Press, 2000. – 1600 p.
260. Jackendoff R. S. Semantic structures / Ray S. Jackendoff. – Cambridge, MA: The MIT Press, 1990. – 336 p.
261. Jakobson R. The framework of language / R. Jakobson. – East Lansing: University of Michigan Press, 1980. – 132 p.
262. Katz J. J. The Structure of a Semantic theory / Jerrold J. Katz, Jerry A Fodor // Language. – LSA, 1963. – Vol. 39, № 2. – P. 170 – 210.
263. Kempson R. M. Semantic Theory / Ruth M. Kempson. – [8th ed.]. – CUP. – 2732 p.

264. Korta K. Varieties of Minimalist Semantics / Korta Korta, John Perry // Philosophy and Phenomenological Research. – USA: International Phenomenological Society, 2007. – Vol. 73, № 2. – P. 451 – 459.
265. Larson R. K. Knowledge of meaning. An introduction to semantic theory / Richard K. Larson, Gabriel M. A. Segal. – Cambridge, MA: The MIT Press, 1995. – 659 p.
266. Lasswell H. D. The structure and function of communication in society / Harold D. Lasswell // The communication of ideas / [Ed. by L. Bryson]. – New York: Harper & Row, 1948. – P. 37 – 51.
267. Leech G. N. A Communicative Grammar of English / Geoffrey N. Leech, Jan Svartvik. – Moscow: Prosveshchenije. – 1983. – 342 p.
268. Levinson S. C. Pragmatics and the grammar of anaphora: a partial pragmatic reduction of Binding and Control phenomena / Stephen C. Levinson // Journal of Linguistics. – Cambridge, 1987. – Vol. 23. – P. 379 – 434.
269. Lutzeier P. R. Linguistische Semantik / Paul R. Lutzeier. – Stuttgart: Metzler, 1985. – 193 S.
270. Lyons J. Semantics Vols. 1 and 2 / John Lyons. – London: Cambridge University Press, 1977. – Vol. 1. – 371 p.
271. Lyons J. Semantics Vols. 1 and 2 / John Lyons. – London: Cambridge University Press, 1977. – Vol. 2. – 897 p.
272. Lyons J. Structural Semantics. An Analysis of Part of the Vocabulary of Plato / J. Lyons // Publications of the Philological Society. – Oxford, 1963. – Vol.20. – 237 p.
273. MacKinnon Ed. Language, Speech and Speech-Acts / Edward MacKinnon // Philosophy and Phenomenological Research, 1973. – Vol. 34 (2). – P. 224 – 238.
274. Matthews P. H. Syntax / Peter H. Matthews. – Cambridge: Cambridge University Press, 1981. – 306 p.
275. McArthur T. Longman Lexicon of Contemporary English / T. McArthur. – Harlow: Longman Group Limited, 1981. – 910 p.
276. Mill J. St. Theory of Meaning / John St. Mill. – Prentis-Hall, 1970. – P. 56 – 57.

277. Mills C. W. *The Sociological Imagination* / C. W. Mills. – New York: Oxford University Press, 1959. – 248 p.
278. Newmeyer F. J. *Functional Explanation in Linguistics and the Origins of Language* / Frederick J. Newmeyer // *Language and Communication*. – Oxford: Elsevier Ltd., 1991. – Vol. 11. – P. 3 – 28.
279. Palmer F. R. *Semantics: A New Outline* / Frank R. Palmer. – [2nd ed.]. – Cambridge: Cambridge University Press, 1976. – [2nd ed.]. – 164 c.
280. Polenz P. von. *Deutsche Satzsemantik* / Peter von Polenz. – Berlin: De Gruyter, 1988. – 389 S.
281. Poole G. *Syntactic theory* / Geoffrey Poole. – [2nd ed.]. – Palgrave Macmillan, 2011. – 336 p.
282. Porzig W. *Wesenhafte Bedeutungsbeziehungen* / W. Porzig // *Beiträge zur Geschichte der Deutschen Sprache und Literatur*. – Halle, 1934. – Bd. 58. – S. 70 – 97.
283. Radford A. *Minimalist Syntax. Exploring the Structure of English* / Andrew Radford. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – 512 p.
284. Radford A. *Syntactic Theory and the Structure of English: A Minimalist Approach* / Andrew Radford. – Cambridge: Cambridge University Press, 1997. – 558 p.
285. Radford A. *Syntax: A Minimalist Introduction* / Andrew Radford. – Cambridge: Cambridge University Press, 1997. – 293 p.
286. Rayevska N. M. *Modern English Grammar* / Natalia M. Rayevska. – Kiev: Vyšča Scola Publishers, 1976. – 304 p.
287. Recanati F. *Literal Meaning* / François Recanati. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – 179 p.
288. Roberts I. *Comparative Syntax* / Ian Roberts. – London: Arnold, 1996. – 306 p.
289. Roberts P. C. *English Sentences* / Paul C. Roberts. – N.Y.: Harcourt, Brace & World, 1962. – 294 p.
290. Saeed J. I. *Semantics* / John I. Saeed. – [3^d ed.]. – Dublin: Blackwell Publishing, 2008. – 480 p.

291. Sag I. A. Syntactic Theory: A Formal Introduction / Ivan A. Sag, Thomas Wasow. – Stanford: CSLI, 1999. – 483 p.
292. Schiffrin D. Approaches to Discourse / D. Schiffrin. – Oxford; Cambridge: University press, 1994. – 470 p.
293. Searle J. R. Speech acts: an essay in the philosophy of language / John R. Searle. – University Press, Cambridge, 1969. – 164 p.
294. Seising R. 60 years „A Mathematical Theory of Communication” – Towards a „Fuzzy Information Theory” [Electronic resource] / Rudolf Seising. – Mode of access: www.eusflat.org/proceedings/.../tema_1332.pdf.
295. Semantik: [ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung] / hrsg. von Arnim von Stechow, Dieter Wunderlich. – Berlin: Walter de Gruyter & Co., 1991. – 922 S.
296. Shannon C. E. The Mathematical Theory of Communication / Claude E. Shannon, Warren Weaver. – [1st ed.]. – Illinois: University of Illinois Press, 1971. – 144 p.
297. Snider N. Exemplars in Syntax: Evidence from Priming in Corpora [Electronic resource] / Neal Snider – Mode of access: https://www.hlp.rochester.edu/~nsnider/pubs/snider,esslli_paper,2007.pdf.
298. Stamenov M. I. Current advances in semantic theory / Maksim I. Stamenov. – Amsterdam, 1991. – 577 p.
299. Stasiv M. V. Elucidative utterance in English: to the discussion of the semantic structure / M. V. Stasiv // British Journal of Science, Education and Culture. – London: London University Press, 2014. – Vol. I, № 1 (5). – P. 254 – 261.
300. Stasiv M. V. Micropragmatics of language code units (based on the analysis of elucidative speech acts selected from BNC) / M. V. Stasiv // Science and Education a New Dimension. Philology. – Budapest: Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe, 2015. – Vol. III (11), Is. 56. –P. 30 – 33.
301. Sweetser E. E. From etymology to pragmatics. Metaphorical and cultural aspects of semantic structure / Eva E. Sweetser. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990. – 147 p.

302. Syntax: [ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung] (HSK9) / hrsg. von Joachim Jacobs, Armin von Stechow, Wolfgang Sternefeld, Theo Vennemann – Berlin: Walter de Gruyter, 1993. – Bd 1. – 1029 S.
303. Syntax: [ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung] (HSK9) / hrsg. von Joachim Jacobs, Armin von Stechow, Wolfgang Sternefeld, Theo Vennemann – Berlin: Walter de Gruyter, 1995. – Bd 2. – 1641 S.
304. Thompson S. A. On Addressing Functional Explanation in Linguistics / Sandra A. Thomson // Language and Communication. – Oxford: Elsevier Ltd., 1991. – Vol. 11. – P. 93 – 96.
305. Ullmann St. The principles of semantics. A linguistic approach to meaning / Stephen Ullmann. – [2nd ed.]. – Glasgow: Jackson, 1957. – 348 p.
306. Valin R. D. van, Foley W. A. Role and Reference Grammar. / R. D. van Valin, W. A. Foley // Syntax and semantics / [ed. by E. A. Moravcsik, J. R. Wirth]. – New York: Academic Press, 1980. – Vol. 13. Current approaches to syntax. – P. 329 – 352.
307. Valin R. D. van. Functional Syntax and Universal Grammar / Robert D. van Valin, William A. Foley. – Cambridge: Cambridge University Press, 1984. – 432 p.
308. Valin R. D. van. Functionalist Linguistic Theory and Language Acquisition / Robert D. van Valin // First Language. – N.Y.: SAGE Publications, 1991. – Vol. 11. – P. 7 – 40.
309. Valin R. D. van. Syntax: structure, meaning and function / Robert D. van Valin, Randy J. Lapolla. – Cambridge: Cambridge University Press, 1998. – 744 p.
310. Watzlawick P. Pragmatics on Human Communication: A Study of Interactional Patterns, Pathologies, and Paradoxes / Paul Watzlawick, Janet H. Beavin, Don D. Jackson. – New York: Norton, 2011. – 284 p.
311. Weinreich U. Exploration in Semantic Theory / Uriel Weinreich / Current Trends in Linguistics / [ed. by Tomas A. Sebeok]. – Paris: The Hague, 1966. – Vol. 3. Theoretical Foundations. – P. 395 – 477.
312. Zaefferer D. Semantic universals and universal semantics / Dietmar Zaefferer. – N.Y.: De Gruyter Mouton, 1991. – 242 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 3. 1

Семи опорових предикатів з'ясувальних висловлень
групи „Thinking and remembering”

Сема	Дієслово																		
	think	reason	consider	reflect	speculate	assume	suppose	guess	reckon	imagine	conclude	gather	believe	accept	expect	remember	recall	forget	
ACCEPTANCE	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BELIEF	⊕	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	⊕	⊕	-	⊕	⊕	-	-	-	-
BRINGING BACK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-
CALCULATION	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
CAREFULNESS	-	⊕	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
CERTAINTY	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-
COMPREHENSION	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-
CONTINUANCE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-
DECISION	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-
DEEPNESS	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
DIFFICULT SITUATION	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-
EVENT	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕
EXPECTATION	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
FACT	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	⊕
FEELING	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-
FINDING	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
FUTURE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-
IDEA	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IMAGINATION	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-
INABILITY	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕
INTENTION	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IRREVERSIBILITY REALIZATION	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-
JUDGEMENT	-	⊕	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KEEPING	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-
KNOWLEDGE	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	⊕	-	-	-	⊕	-	-	⊕
LACK OF EVIDENCE	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
LACK OF KNOWLEDGE	-	-	-	-	⊕	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
LOGICALITY	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
MEMORY	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-
MIND	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-
OPINION	⊕	-	-	-	⊕	-	-	-	⊕	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-
PARTICULARITY	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PAST	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	⊕
PICTURE FORMING	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PLAN	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
POLITENESS	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
POSSIBILITY	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	⊕	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-

<i>PROBABILITY</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	⊕	-	-	-
<i>REMEMBRANCE</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	⊕
<i>RESULT</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-
<i>RIGHTNESS</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-
<i>THOUGHT</i>	-	-	⊕	⊕	-	⊕	⊕	-	⊕	⊕	-	-	⊕	-	⊕	-	-	-
<i>TRUTH</i>	-	-	-	-	-	⊕	⊕	⊕	-	⊕	-	⊕	⊕	⊕	⊕	-	-	-
<i>UNCERTAINTY</i>	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-

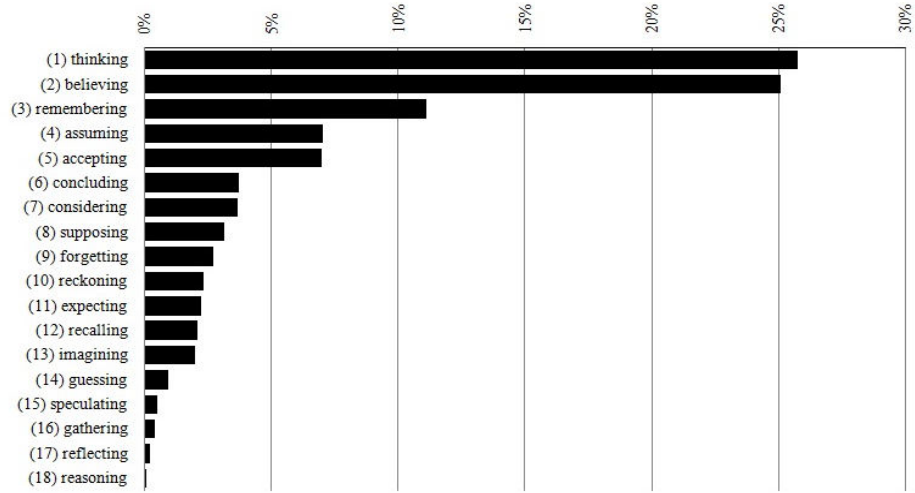
Співвідношення кількості складнопідрядних речень з підрядним з'ясування групи „Thinking And Remembering”, відібраних BNC і вручну

Семема	Абсолютна кількість (BNC)	Відносна кількість (BNC, %)
think	14938	30.06
reason	1068	2.15
consider	1805	3.63
reflect	294	0.59
speculate	187	0.38
assume	4591	9.24
suppose	1822	3.67
guess	488	0.98
reckon	699	1.41
imagine	1036	2.09
fancy	111	-
conceive	39	-
deduce	108	-
infer	172	-
conclude	2661	5.36
gather	135	0.27
judge	183	-
believe	10339	20.81
accept	3135	6.31
expect	1082	2.18
anticipate	339	-
remember	3559	7.16
recall	698	1.4
recollect	28	-
forget	1150	2.31
Загальна кількість	49687	100

Семема	Абсолютна кількість (manual)	Відносна кількість (manual, %)
think	4033	25.75
reason	11	0.07
consider	578	3.69
reflect	35	0.22
speculate	75	0.48
assume	1102	7.04
suppose	492	3.14
guess	146	0.93
reckon	364	2.32
imagine	311	1.99
fancy	03	-
conceive	02	-
deduce	02	-
infer	05	-
conclude	585	3.74
gather	62	0.4
judge	02	-
believe	3929	25.08
accept	1097	7
expect	346	2.21
anticipate	09	-
remember	1744	11.13
recall	328	2.09
recollect	02	-
forget	426	2.72
Загальна кількість	15664	100

Рисунок 3. 1

Співвідношення з'ясувальних висловлень з опорними предикатами розумової діяльності групи „Thinking and remembering”

Семи опорових предикатів з'ясувальних висловлень
групи „Knowing and learning”

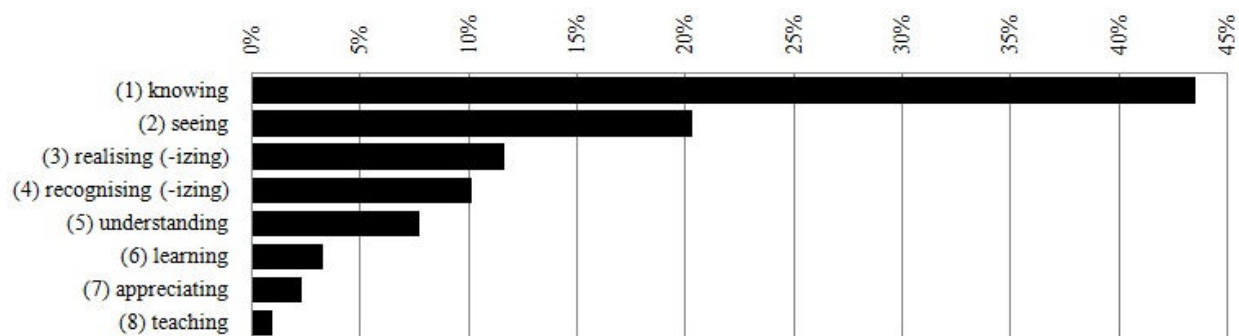
Дієслово Сема	know	recognise (-ize)	understand	realise (-ize)	appreciate	see	learn	teach
ADMISSION	-	⊕	-	-	-	-	-	-
ASKING	-	-	-	-	-	⊕	-	-
ATTITUDE	-	-	-	-	-	-	⊕	-
AWARENESS	⊕	⊕	-	⊕	⊕	⊕	⊕	-
BEHAVIOR	-	-	⊕	-	-	-	⊕	-
BELIEF	-	-	⊕	-	-	-	-	-
CERTAINTY	⊕	-	-	-	-	-	-	-
CHANGING	-	-	-	-	-	-	⊕	-
CHARACTER	-	-	⊕	-	-	-	-	-
DIFFERENCE	-	-	-	-	-	-	⊕	⊕
DOING	-	-	-	-	-	⊕	-	-
EXISTENCE	-	⊕	-	-	-	-	-	-
EXPERIENCE	⊕	-	-	-	-	-	-	-
EYE	-	-	-	-	-	⊕	-	-
FACT	-	-	-	⊕	⊕	-	-	-
FEELING	⊕	-	⊕	-	-	-	-	⊕
FINDING OUT	-	-	-	-	-	⊕	-	-
GRADUALITY	-	-	-	-	-	-	⊕	-
HAPPENING	-	-	⊕	-	-	-	-	-
HAVING	⊕	-	-	-	-	-	-	-
HEARING (ABOUT)	-	-	-	-	-	-	⊕	-
IMPORTANCE	-	-	⊕	-	-	-	-	-
INFORMATION	⊕	-	-	-	-	-	-	-
KNOWING	-	-	⊕	-	-	-	-	-
LEARNING	⊕	-	-	-	-	-	-	-
LOOKING	-	-	-	-	-	⊕	-	-
MAKING	-	-	-	-	-	⊕	-	⊕
MIND	⊕	-	-	-	-	-	-	-
PARTICULARITY	-	-	-	⊕	⊕	-	-	-
REALIZATION	⊕	-	⊕	-	-	-	-	-
RESULT	⊕	-	-	-	-	-	-	-
SITUATION	-	-	-	⊕	⊕	-	-	-
SURENESS	-	-	-	-	-	⊕	-	-
TALK	⊕	-	⊕	-	-	-	-	-
THOUGHT	-	-	⊕	-	-	-	-	⊕
TRUTH	-	⊕	⊕	-	-	-	-	-
UNDERSTANDING	⊕	-	-	⊕	⊕	⊕	-	-
WAITING	-	-	-	-	-	⊕	-	-
WORKING	-	-	⊕	-	-	-	-	-

Співвідношення кількості складнопідрядних речень з підрядним з'ясування групи „Knowing And Learning”, відібраних BNC і вручну

Семема	Абсолютна кількість (BNC)	Відносна кількість (BNC, %)
know	14926	41.69
recognise (-ize)	2846	7.95
understand	2384	6.66
realise (-ize)	5557	15.52
grasp	69	-
appreciate	683	1.91
see	7851	21.92
learn	1359	3.79
teach	200	0.56
Загальна кількість	35806	100

Семема	Абсолютна кількість (manual)	Відносна кількість (manual, %)
know	2687	43.53
recognise (-ize)	626	10.14
understand	477	7.73
realise (-ize)	722	11.69
grasp	02	-
appreciate	143	2.32
see	1256	20.35
learn	204	3.3
teach	58	0.94
Загальна кількість	6173	100

Співвідношення з'ясувальних висловлень
з опорними предикатами розумової діяльності
групи „Knowing and learning”

Семи опорних предикатів з'ясувальних висловлень
групи „Communicating, mainly by speaking and talking”

Сема / Дієслово	ACCEPTING	ACTION	ADMITTING	ADVISING	AGAIN	AGREEING	ALLOWING	ANNOYANCE	ANSWER	ASKING (FOR)	AUTHORITY	AVOIDANCE	BADNESS	BEING	CAN	CAREFULNESS	CERTAINTY	CLEARNESS	COMMENT	CONTROLLING	CORRECTNESS	COURSE	COURT	DANGER	DECISION (ON)	DEFINITENESS	DEMANDING	DISSATISFACTION	DOING	EASINESS	EMBARRASSEMENT	EMPHASISING (-IZING)	ESPECIALLY	EVIDENCE	EXAMPLE	EXISTING	EXPRESSING	FACT	FEELING	FEW	FIRMNESS	FORMALITY									
reply	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-							
dispute	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-						
doubt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-						
suspect	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-						
request	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
complain	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
object	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
acknowledge	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
admit	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
confess	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-					
concede	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
promise	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
pledge	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
swear	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
guarantee	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
order	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
direct	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
dictate	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
recommend	-	-	⊕	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
advise	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
warn	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
agree	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
confirm	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
deny	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Дієслово \ Сема	FUTURE	GIVING	HAPPENING	HAVING	IDEA	ILLEGALITY	IMPORTANCE	INDIRECTNESS	INFLUENCING	INFORMATION	INSTRUCTIONS	INSTRUMENT	JUDGING	KNOWING	LACK OF EVIDENCE	LEGALITY	LIKELIHOOD	LOGICALITY	LOUDNESS	LOUDSPEAKER	MAKING	MIND	MUST	NOTICING	OFFICIALITY	OPINION	OPPOSING	ORDERING	PARTICULARITY	PEOPLE	PERSON	PERSUADING	PLACE	PLAN	POLICE	POLITENESS	POSITION	POSSIBILITY	PROBABILITY	PROMISING	PROOFLESSNESS	PROVIDING						
	reply	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
dispute	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
doubt	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-				
suspect	-	-	⊕	⊕	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	⊕	-	-				
request	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-				
complain	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
object	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
acknowledge	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
admit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
confess	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
concede	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
promise	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
pledge	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-			
swear	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-		
guarantee	⊕	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-			
order	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-			
direct	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
dictate	-	-	⊕	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
recommend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
advise	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
warn	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
agree	⊕	-	⊕	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
confirm	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	
deny	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-

Дієслово \ Сема	PUBLICITY	PUTTING (STH) INTO	PUTTING FORWARD	QUESTIONING	REASON	REMARK	RESPONSIBILITY	RIGHTNESS	SAMENESS	SAYING	SEEING	SEEMINGNESS	SERIOUSNESS	SHAME	SHOULD	SHOWING	SIGN	SITUATION	SPEAKING	STATING	SUGGESTING	TELLING	THOUGHT	TRUTH	UNBELIEF	UNCERTAINTY	UNDERSTANDING	UNHAPPINESS	UNPLEASANTNESS	UNTRUTH	UNWILLINGNESS	USING	VALIDITY	WANTING	WAY	WISH (WOULD + LIKE)	WORD	WRITING	WRONGNESS	YES					
reply	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
dispute	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-			
doubt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
suspect	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
request	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
complain	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
object	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
acknowledge	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
admit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
confess	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕		
concede	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
promise	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
pledge	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
swear	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
guarantee	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
order	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
direct	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
dictate	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
recommend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
advise	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	⊕	-	-	-	⊕	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
warn	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	⊕	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
agree	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	
confirm	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	⊕	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
deny	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⊕	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Співвідношення кількості складнопідрядних речень з підрядним з'ясування групи „Communicating, mainly by Speaking and Talking”, відібраних BNC і вручну

Семема	Абсолютна кількість (BNC)	Відносна кількість (BNC, %)
say	30454	28.59
tell	1927	1.81
confide	34	-
whisper	52	-
mumble	13	-
mutter	35	-
remark	566	0.53
comment	812	0.76
observe	862	0.81
state	3873	3.64
declare	1212	1.14
assert	736	0.69
affirm	109	-
pronounce	31	-
proclaim	120	0.11
claim	6736	6.32
allege	715	0.67
announce	2687	2.52
intimate	46	-
repeat	173	0.16
reiterate	93	-
insist	2323	2.18
demand	1122	1.05
stress	1326	1.25

Семема	Абсолютна кількість (manual)	Відносна кількість (manual, %)
say	4568	26.48
tell	424	2.46
confide	02	-
whisper	05	-
mumble	03	-
mutter	03	-
remark	11	0.06
comment	16	0.09
observe	112	0.65
state	504	2.92
declare	109	0.63
assert	74	0.43
affirm	09	-
pronounce	02	-
proclaim	24	0.14
claim	539	3.12
allege	122	0.71
announce	215	1.25
intimate	03	-
repeat	28	0.16
reiterate	04	-
insist	465	2.7
demand	67	0.39
stress	146	0.85

Продовження додатка Д

emphasise(-ize)	1004	0.94
underline	59	-
highlight	34	-
explain	1537	1.44
argue	7877	7.39
assure	271	-
reassure	56	-
suggest	14089	13.23
propose	1006	0.94
hint	393	0.37
imply	1854	1.74
insinuate	24	-
entail	32	-
mention	711	0.67
ask	512	0.48
reply	646	0.61
answer	548	-
respond	49	-
query	26	-
dispute	151	0.14
doubt	1395	1.31
suspect	1119	1.05
refute	12	-
request	341	0.32
appeal	70	-
beg	09	-
plead	75	-
complain	809	0.76
grumble	26	-
moan	17	-
object	245	0.23
acknowledge	1093	1.03

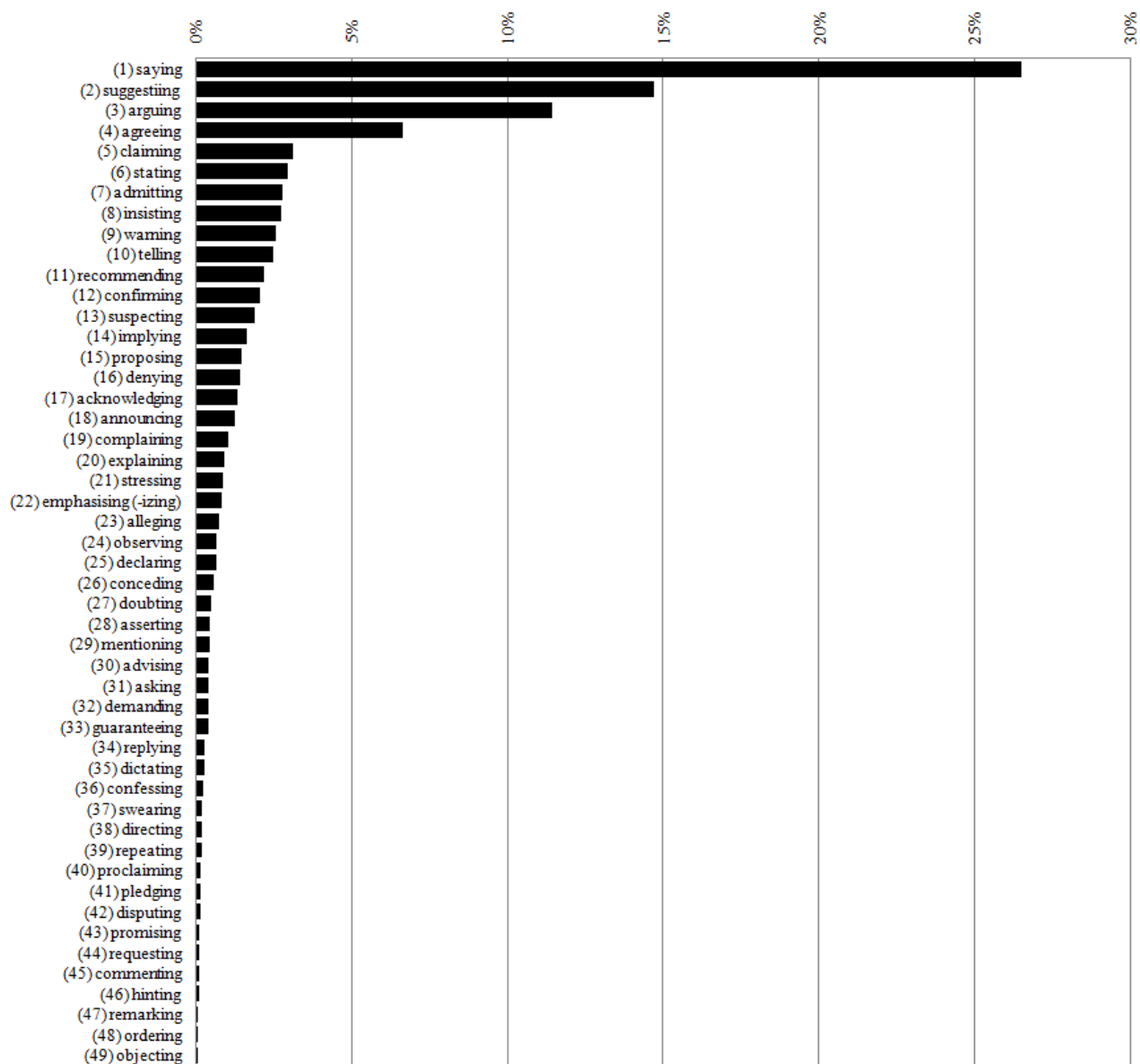
emphasise(-ize)	141	0.82
underline	02	-
highlight	02	-
explain	154	0.89
argue	1969	11.41
assure	04	-
reassure	01	-
suggest	2536	14.7
propose	252	1.46
hint	12	0.07
imply	278	1.61
insinuate	04	-
entail	05	-
mention	71	0.41
ask	67	0.39
reply	45	0.26
answer	06	-
respond	09	-
query	01	-
dispute	20	0.11
doubt	84	0.49
suspect	325	1.88
refute	01	-
request	17	0.1
appeal	01	-
beg	01	-
plead	04	-
complain	178	1.03
grumble	02	-
moan	01	-
object	10	0.06
acknowledge	230	1.33

Закінчення додатка Д

admit	2166	2.03
confess	260	0.24
concede	529	0.5
promise	552	0.52
pledge	130	0.12
swear	149	0.14
undertake	112	-
guarantee	660	0.62
warrant	51	-
curse	16	-
order	1006	0.94
direct	142	0.13
dictate	142	0.13
recommend	1201	1.13
commend	05	-
advocate	58	-
support	256	-
advise	324	0.31
warn	1576	1.48
threaten	59	-
agree	3809	3.58
concur	17	-
confirm	2183	2.05
disagree	23	-
decline	16	-
deny	1275	1.2
shout	68	-
cry	44	-
shriek	10	-
screech	01	-
Загальна кількість	106530	100

admit	477	2.76
confess	39	0.23
concede	95	0.55
promise	17	0.1
pledge	23	0.13
swear	31	0.18
undertake	01	-
guarantee	66	0.38
warrant	01	-
curse	01	-
order	10	0.06
direct	27	0.16
dictate	41	0.24
recommend	372	2.16
commend	02	-
advocate	01	-
support	01	-
advise	68	0.39
warn	441	2.56
threaten	01	-
agree	1143	6.62
concur	02	-
confirm	349	2.02
disagree	03	-
decline	01	-
deny	242	1.4
shout	08	-
cry	01	-
shriek	01	-
screech	01	-
Загальна кількість	17254	100

Співвідношення з'ясувальних висловлень
з опорними предикатами розумової діяльності
групи „Communicating, mainly by speaking and talking”

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ГЛОСАРІЙ ДИСЕРТАЦІЇ

1. *Грамматичний предикат* – граматичний носій видо-часових значень, що є основним засобом часової організації тексту. Він є виразником присудкового відношення, яке характеризується предикативністю і виступає у формі сполучення слів. Таке відношення організує речення і виникає тоді, коли слову, яке виражає предметне поняття, у момент мовлення приписується певна ознака або ряд паралельних ознак [1, С. 58 - 59].

2. *Смисл прагмати* – сукупність мікросмислів, які може мати опорова комунікативно-прагматична одиниця у разі актуалізації інтенцій мовців у комунікативних ситуаціях взаємодії.

3. *Актант* – 1) структурно залежний елемент синтаксичної структури; 2) функційна одиниця, визначена валентністю дієслова; протиставлена сирконстанту [233, С. 9].

4. *Валентність* – 1) потенційна сполучуваність мовних елементів (фонем, морфем, слова тощо), що визначає здатність вступати в комбінації з іншими мовними елементами, переважно того ж рівня; 2) „атом з гачками”, який може притягати до себе більшу або меншу кількість актантів ... [172, С. 250].

5. *Головна частина з'ясувального висловлення в з'ясувальному МА* – опорова прагматична частина з'ясувального висловлення, якій підпорядковується підрядна (підрядні) в з'ясувальному МА.

6. *Декларатив* – тип МА, який встановлює відповідність між пропозиційним змістом і реальністю [146, С. 185].

7. *Денотат* – предметна віднесеність знаків мовного коду комунікації, тобто сукупність об'єктів (у широкому розумінні), котрі можуть іменуватися (чи сигніфікуватися) певною одиницею мовного коду або мовним виразом [22, С. 322].

8. *Директив* – тип МА, який виражає спроби адресанта домогтися дій з боку адресата [146, С. 182].

9. *Експресив* – тип МА, який виражає психологічний стан, заданий умовою ширості щодо стану речей, визначеного в рамках пропозиційного змісту [146, С. 183].

10. *Звукова сема* – сема, яка відображає факт, що під час реалізації дій, які описують ілокутивні дієслова, реалізується фонетичний акт, тобто виголошуються визначені звуки [137, С. 29].

11. *З'ясовувана опорова прагмема* – ілокутивний з'ясовуваний опорний предикат головної частини з'ясувального висловлення в з'ясувальному МА. Її складниками є ілокутивна сема та локутивна архисема (сема говоріння).

12. *З'ясувальне висловлення* – 1) інтенціональна мовленнєва дія в ситуації спілкування [110, С. 95]; 2) мовленнєва одиниця, у побудові якої бере участь лексичне наповнення з'ясовуваного опорного предиката його головної частини та з'ясувальної підрядної частини [157, С. 369].

13. *З'ясувальне підрядне речення* – синтаксична (статична, конструктивна) одиниця, пов'язана здебільшого з'ясувальним підрядним сполучним засобом (сполучником підрядності, сполучним словом) з головною частиною складнопідрядного речення [157, С. 369].

14. *З'ясувальне речення* – різновид пояснювальних речень, який характеризується тим, що головна його частина без підрядної була б незакінченою і змістово, і за формальним складом [14, С. 165].

15. *З'ясувальний мовленнєвий акт* – комунікативно-прагматична одиниця мовленнєвої діяльності, спрямованої на реалізацію інтенції з'ясування у комунікативній ситуації взаємодії [157, С. 369].

16. *З'ясувальний підрядний сполучний засіб* – формально-семантичний параметр, який переносить зміст з головної до підрядної частини з'ясувального висловлення.

17. *З'ясувальна прагмема* – ілокутивний з'ясувальний предикат підрядної частини з'ясувального висловлення в з'ясувальному МА.

18. *Ілокутивна сема* – сема, яка характеризує прагматичний тип позначуваного ілокутивного акту [137, С. 29].

19. *Ілокутивна сила висловлення* – комунікативна інтенція мовця і сукупність умов, необхідних для її вербальної реалізації [125, С. 81].

20. *Ілокутивний акт* – 1) спосіб використання локації [209]; 2) втілення у висловленні, породжуваному в мовленнєвому акті, певної комунікативної інтенції, комунікативної мети, що надає йому конкретної спрямованості [19, С. 282].

21. *Ілокутивний опорний предикат* – первинна прагмема, яка позначає процес розгортання ілокутивного акту.

22. *Інтент-аналіз* – аналіз, спрямований на виявлення актуальних намірів (інтенцій) учасників спілкування за особливостями їхнього мовлення... [20, С. 40].

23. *Колігація* – сукупність морфолого-синтаксичних умов, що забезпечують сполучуваність мовних одиниць і виявляють їхню полісемію [145, С. 56].

24. *Колокація* – 1) семантично передбачувана сполучуваність слів [50, С. 269]; 2) семантична зв'язність, узгодження значень [145, С. 56].

25. *Комісив* – тип МА, який покладає на адресанта обов'язок здійснити майбутню дію або дотримуватися певної лінії поведінки [146, С. 182].

26. *Комплементатор* – підрядний сполучник, який вводять залежне підрядне речення до складу складнопідрядного речення [230, С. 232 - 286].

27. *Компонентний аналіз* – встановлення структури значення слова як певним чином організованої сукупності елементарних змістовних одиниць – сем (семантичних множників) [145, С. 55].

28. *Комунікативна інтенція* – 1) у „широкому” значенні: комунікативно-прагматична категорія, яка відображає суб'єктивний чинник в міжособистісному спілкуванні; 2) у „вузькому” значенні: суб'єктивна настанова змісту висловлення, що скерована на ініціювання комунікативного процесу та управління мовленнєвими діями шляхом добору засобів мовного коду, ходів, стратегій і тактик спілкування в комунікативній ситуації взаємодії. Типи інтенцій:

- а) *Декларувальна інтенція* – повідомлення адресантом нових для адресата відомостей, положень, думок про зміни, які відбуваються у світі.
- б) *Емоційно-оцінювальна інтенція* – категорія вираження адресантом свого ставлення до світу, реакція на прагматичну ситуацію спілкування.
- в) *Змушувальна інтенція* – процес відтворення залучення адресата до зміни зовнішнього світу та спонукання його до реакції на зміст висловлення.
- г) *Зобов'язувальна інтенція* – накладання на адресанта обов'язку здійснити дію або дотримуватися певної лінії поведінки.
- д) *Інформувальна інтенція* – відтворення передачі адресантом нових для адресата відомостей про зміни, які відбуваються у світі. [159, С. 91 - 92]

29. *Комунікативна ситуація* – складний комплекс зовнішніх умов спілкування і внутрішніх станів комунікантів, які беруть участь в породженні мовлення, спрямованому адресатові [179, С. 56].

30. *Комунікативно-інтенційний смисл* – необхідна й обов'язкова ознака кожного висловлення в МА, яка є актуалізованим внутрішнім змістом мовленнєвої одиниці в умовах мовленнєвого спілкування.

31. *Комунікативно-прагматична скерованість прагмеми* – комунікативно-прагматична направленість опорної комунікативно-прагматичної одиниці в межах мікроконтексту з'ясувального висловлення в з'ясувальному МА.

32. *Комунікативно-прагматична структура з'ясувального висловлення в з'ясувальному МА* – поєднання з'ясовуваної опорної прагмеми головної частини з'ясувального висловлення та однієї чи кількох з'ясувальних прагмем підрядної частини з'ясувального висловлення.

33. *Комунікація* – 1) модус існування явищ мови (поряд з мовою і мовленням); 2) смисловий і змістовий аспект соціальної взаємодії, спілкування; операції з інформацією в спілкуванні; складова спілкування поряд з перцепцією та інтеракцією; 3) у „широкому” розумінні: спілкування особистостей за допомогою мовних і паралінгвальних засобів з метою передавання інформації [19, С. 285].

34. *Лексико-граматична структура з'ясувального речення* – поєднання слів (словоформ), яке забезпечує мовне кодування з'ясувального речення.

35. *Локутивна архисема* – архисема промовляння, яка включає фонетичну та пропозиційну семи [137, С. 29].

36. *Локутивна сила висловлення* – співвідноситься з актом вимовляння висловлення; є його пропозиційним змістом.

37. *Локутивний акт* – 1) У „вузькому” значенні: фонетичний, фактичний і ретичний акти; у „широкому” значенні: акт референції [209]; 2) побудова фонетично і граматично правильного висловлення певної мови, з певним смислом і референцією [19, С. 285].

38. *Локутивний опорний предикат* – первинний предикат, який позначає процес побудови фонетично і пропозиційно правильного висловлення.

39. *Метафора* – найпродуктивніший креативний засіб збагачення мови, вияв мовної економії, семіотична закономірність, що виявляється у використанні знаків однієї концептуальної сфери на позначення іншої, якимись ознаками схожої з нею [145, С. 326].

40. *Метонімія* – найпродуктивніший креативний засіб збагачення мови, вияв мовної економії, семіотична закономірність, що виявляється у перенесенні позначень одного компонента події на інший, імені класу об'єктів на об'єкт цього класу, позначення частини замість цілого й цілого замість частини за суміжністю в межах однієї ситуації [145, С. 346].

41. *Мікросмисл* – елементарний складник комунікативно-інтенційного смислу комунікативно-прагматичної одиниці в процесі комунікації.

42. *Мова* – 1) один із модусів існування людської мови (поряд із мовленням і комунікацією) [21, С. 331]; 2) код комунікативний (мова або її різновиди (діалект, сленг, стиль тощо), а також немовні засоби (паралінгвальні, інтонаційні тощо), які використовують учасники комунікативного акту [21, С. 327].

43. *Мовлення (монологічне)* – 1) один із модусів існування людської мови (поряд із мовою і комунікацією); 2) індивідуальний акт промовляння або писання, який має усну, письмову, або друковану форму вияву; 3) постійно повторюваний процес спілкування однією мовою [21, С. 331].

44. *Непряме мовлення* – чуже мовлення, введене в авторський текст як мовлення автора – у формі складнопідрядного речення [73, С. 368].

45. *Підрядна частина з'ясувального висловлення в з'ясувальному МА* – 1) залежна прагмемна частина з'ясувального висловлення в з'ясувальному МА; 2) розгорнутий смисл ілокутивної опорової прагмеми головної частини з'ясувального висловлення в з'ясувальному МА; 3) прагмемна (прагматична) рамка, яка комплементує з'ясовувану опорову прагмему з'ясувального висловлення в з'ясувальному МА.

46. *Прагмема* – ілокутивний опоровий предикат, який позначає процес побудови ілокутивно правильного висловлення в мовленнєвому акті.

47. *Предикат (у семантичному синтаксисі)* – обов'язковий компонент структури пропозиції, що репрезентує семантичну модель речення, мисленнєвий аналог ознаки аргумента (предмета) або відношення між аргументами; визначає кількість та характер аргументів на підставі своєї валентності й, відповідно, відіграє роль конструктивного центра синтаксичної одиниці (словосполучення, речення) й організаторської ланки пропозиції, що відкриває місця для будь-яких інших структурних компонентів [110, С. 100].

48. *Пропозиційна сема* – сема, яка показує, що звуки співвіднесено з деяким смислом [137, С. 29].

49. *Пряме мовлення* – чуже мовлення, передане дослівно, з повним збереженням змісту, форми та інтонації.

50. *Рамка* – допоміжний, додатковий компонент щодо основного (напр. актантна, сигніфікативна або прагматична (прагмемна) рамка) [96, С. 232].

51. *Репрезентатив* – тип МА, який фіксує відповідальність адресанта за повідомлення про стан справ, за істинність вираженого судження [146, С. 181].

52. *Референт* – об'єкт дійсності, предмет думки, з котрим у повідомленні (мовленнєвому акті) співвідноситься конкретний мовний вираз. На відміну від денотата, який співвідноситься з класом об'єктів, референт актуалізується в конкретному мовленнєвому акті [21, С. 336].

53. *Речення* – складне явище, яке поєднує три синтаксичні об'єкти: 1) формальну побудову, 2) семантичну структуру, 3) комунікативну насиченість [25, С. 82 - 83].

54. *Розгорнутий смисл прагмати* – деталізований внутрішній зміст опорної комунікативно-прагматичної одиниці в комунікативній ситуації взаємодії.

55. *Сема (семантичний множник, семантичний компонент)* – 1) найменший смисловий елемент значення, складова частина семми, її конструктивний компонент [4, С. 376]; 1) варіант семми; найменша (гранична) одиниця плану змісту, яка співвідноситься з відповідними одиницями (елементами) плану вираження в синтагматичному ряді [14, С. 389 - 390]; 2) найменший особливий компонент значення, за допомогою сукупності яких загальне значення мовних виражень описується в енциклопедичних записах [222, С. 590]; 3) елементарна змістова одиниця [145, С. 55].

56. *Семантична структура складного речення* – поєднання двох чи кількох предикативно-аргументних структур, між якими встановлюються семантичні відношення [49, С. 68].

57. *Сигніфікат* – 1) „зміст поняття” у класичному семантичному трикутнику [224, С. 11]; 2) якості або властивості, що складають внутрішній зміст слова... [14, С. 173].

58. *Складнопідрядне речення* – різновид складних речень, утворених із двох чи кількох предикативних частин, які синтаксично нерівноправні, поєднуються підрядними сполучниками або сполучними словами; одна їхня частина (підрядна) залежить від іншої (головної) [73, С. 372].

59. *Структурна схема з'ясувального речення* – абстрактний зразок, за яким будуються мінімальні конструкції складних речень того чи того типу [142, С. 5]

60. *Трансформаційний аналіз* – 1) аналіз, спрямований на вияв схожості й відмінності між синтаксичними конструкціями шляхом установлення правил перетворення їхніх ядрових структур і набору таких трансформацій за умови збереження лексичного складу конструкцій і синтаксичних зв'язків їхніх складників [145, С. 56]; 2) аналіз, що скерований на розгортання з'ясувального СПР, тобто на перетворення його головної частини за допомогою її уточнення підрядною частиною у складну синтаксичну конструкцію.